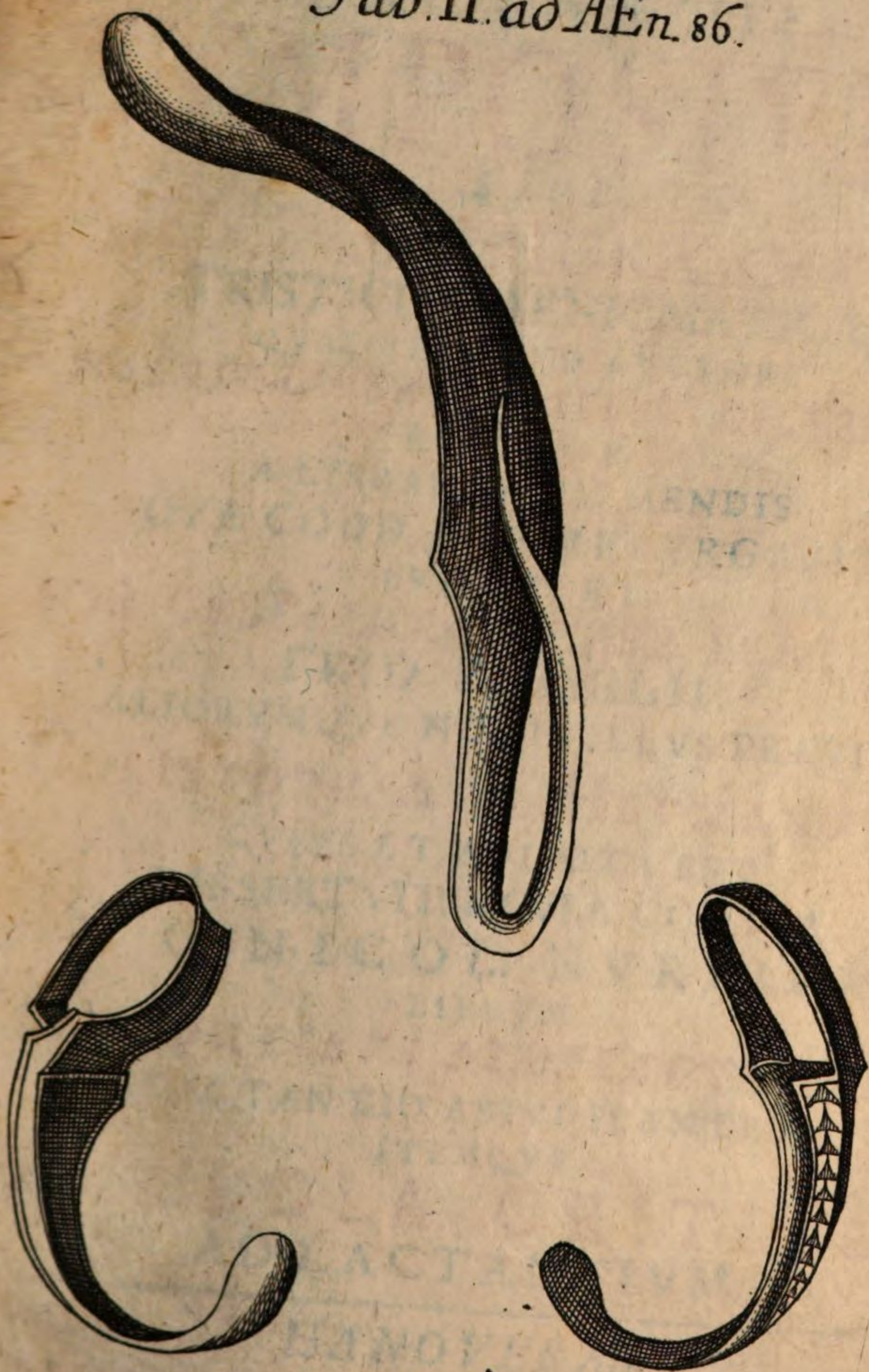

Tab. II. ad AEn. 86.

2011-03-16

L. CAECILII FIRMIANI
LACTANTII
SYMPOSIUM,
SIVE
CENTVM EPIGRAMMATA
TRISTICHA AENIGMATICA,
QVAE VERO SVO AVCTORI
POST LONGISSIMI TEMPORIS DECVRSUM
REDDIDIT,
A LIBRARIORVM MENDIS
OPE CODD. MSS. REPVRGAVIT,
SVISQVE ET
IOS. CASTALIONIS, CASP. BARTHII,
FRID. BESSELI,
ALIORVMQVE NOTIS ILLUSTRAVIT
CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVS,
CVIVS ET ADIECTA EST
DISSERTATIONCVLA CONTRA
V. C. NICOL. NVRRIVM,
LIBRVM
DE MORTIBVS PERSECVTORVM
LACTANTIO ABIVDICANTEM,
ITEMQVE
SYMBOLA CRITICA
AD LACTANTIVM.

HANOVERAE,
APVD NICOLAVM FOERSTERVM,
ANNO MDCCXXII.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

P R A E F A T I O.

Offero tibi, LECTOR, libellum in primis lepidum atque elegantem, quem LACTANTIUS, viro iis, quae supersunt, ingenii monumentis elogium *Christiani Ciceronis*, merito, haud dubitanter vindico, praeceunte quidem nemine, sed secutis iam viris quibusdam ingenio & doctrina praestantissimis, ac secuturis (ita equidem auguror,) cordatis omnibus, qui, quae continuo afferam, argumenta aestimare incorrupto iudicio voverint. Initium facio a testimonio *Hieronymi*, qui librorum a veteris Ecclesiae doctis viris conditorum titulos singulari libro famae posteritatis inseruit, hoc amplius de illis pariter ac nobis promeritus, quod neminem praeterea habemus ex illo aevo, qui vberius describens historiam ecclesiae literariam de sua posteraque aetate bene meritus, laudemque Hieronymi aemulatus sit. Is igitur librorum *Lactantii* recen-

sionem his orditur (a) verbis: *Habemus eius SYMPOSIUM, quod adolescentulus scripsit, & ὁδοιπορικὸν* (b) *de Africa usque Nicomediam, hexametris scriptum versibus, & caetera.* Quae verba quandoquidem primarium sunt sententiae eius, quam propugnatum eo, fundamentum, merito operam do, ea ut exhibeam quam emendatissima. Video enim, librarios veteres in eis describendis dupliciter peccasse, & parum scribendo & nimium: quorum alterum, si theologica distinctione hic uti licet, vocaueris *peccatum commissionis*, alterum *omissionis*. Omiserunt scilicet (quae labes adhuc haeret in editionibus etiam recentissimis,) τὸ & ante ὁδοιπορικὸν, cum tamen subsequantium plurium titulorum per singulas copulas (&) connexio eam voculam

(a) *Catal. script. eccl. cap. 80.*

(b) *Graecam hanc vocem Itinerarium reddidit Honorius Augustodunensis lib. I. de script. eccl. cap. 81. Scripsit & Aquilius Severus ὁδοιπορικὸν, teste Hieronymo nostro cap. CXI. Venantium quoque Fortunatum scripsisse Hodoeporicum, testis est Tritheimius de script. eccl. cap. 219. ubi tamen corrupte legitur pariterque ridicule: Ad Oporicum. Statim id legens mendum sensi & Hodoeporicum rescripsi, nec sine voluptate nuper deprehendi, idem mendum pari felicitate sublatum esse a Celeb. Acad. Iuliae Prof. Polyc. Leysero in Hist. poët. mediæ aevi p. 167.*

lam hinc abesse non posse satis doceat: ac praeterea Graecus interpres, qui adscito *Sophronii* nomine vetustatem mentitur, eam fideliter exhibeat. Sed haec quidem vnius voculae omisio, quae nec magni momenti, facile correctâ nunc est. Venio ad assutum purpurae Hieronymianae pannum. Sunt enim codices, qui ita referunt Hieronymi verba: *Symposium, quod adolescentulus scripsit Africae*. Sunt alii, qui sic habent: *adolescentulus scripsit (c) in scholis Africae*. Alterius generis codex in manu fuerit necesse est Pseudo-Sophronio, quippe qui ita reddidit superiora verba: Συμπόσιον, ὅπερ νέος ἐν τῇ Αφρικῇ συνέταξε. Nec vero solus iste interpres corruptum est secutus codicem, verum etiam duae illae, quas modo adduxi, lectiones inuenere patronos recentiori aevo. Prior enim *Mariano Victorio*, altera *Ern. Sal. Cypriano*, viro insignibus in rem literariam meritis adhuc florenti, vtrique

A 3 in

(c) *Peruetusta est haec scriptura. Nam & Honorius Augustodunensis lib. I. de script. eccl. cap. 81. de Lactantio (de quo notitiam manifesto hausit ex Hieronymo,) ita scribit: Scripsit in Scholis Africae Itinerarium hexametris versibus. Nisi forte corruptus est Honorius, (quod quidem valde vereor,) isque sic scripserat: Scripsit Symposium, & Africae Itinerarium versibus hexametris.*

in suis ad *Hieronimi Catalogum* annotationibus, ita placuit, ut ex suo uterque codice supplendum censeret locum Hieronimi. Quod quidem permirum mihi videtur, cum utraque scriptura vitium ipsa suum prodat foricis instar. Non est enim adeo fordidus scriptor Hieronymus, ut *Africae* dicat pro *in Africa*. Nec idem tam inepto utitur dicendi genere, ut scribere potuerit *in scholis Africae*. Quid enim, quaeso, hoc sibi vult? *In schola* composuit utique Lactantius libellum illum, non *in scholis*. Sed nec ea quidem scriptura tolerabilis foret, si quis sic vellet legi: *in schola Africae*. Ego certe nec hanc capio loquendi formulam. Ac sensit scripturae huius, quam & suo videtur reperisse in codice, *ἀποπρίαν* Flacius vel alius nescio quis, qui (d) Hieronimi verba hunc in modum, sed prorsus infeliciter, emendanda censuit: *Symposium scriptum ad adolescentes Africae*. Supereft, ut originem huius mendae in apricum producam. Qua in re cum praeter coniecturam, quid sequar, non habeam, enitendum mihi est, ut coniecturam proferam non longe petitam, sed sua veluti luce radiantem. Suspikor igitur, diligentiolem quempiam

Hiero-

(d) *In Centuria IV. Magdeb. Hist. Eccl. cap. X. p. 1076.*

Hieronymiani Catalogi lectorem, recordatum ex capite proximo, Arnobium, Lactantii praeceptorem, *Siccae* in Africa docuisse, ad haec verba: *Symposium*, quod *adolefcentulus scripsit*, in margine vnum verbum *Siccae* adiecisse. Suspikor porro, glossema hoc, quod vocant, non ita multo post, vti fieri consuevit, in ipsum irrepsisse textum. Vbi cum librarius, quid *Siccae* esset, nesciret, maluit reponere *Africae*. Librarii enim, ipso nostro Hieronymo (e) obseruante, scribunt, non quod inueniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos. Successit, opinor, alius paulo doctior siue librarius siue lector, qui videns, Latine dici non posse: scripsit *Africae*, felici, si Minervae Gratiisque placet, ingenio duo adiungens verba sic rescripsit: *in scholis Africae*.

II.

Sed missa therapeutica ista disputatione, sumamus ex testimonio Hieronymi id, quod dubio caret, a Lactantio *adolefcentulo scriptum fuisse Symposium*. Habemus igitur testem locupletem, quod Lactantius in *adolefcentia Symposium* scripserit. Atqui eius, quod nunc edo, *Symposii* auctorem fuisse

isse adolescentulum scholasticum, secundus Prologi siue praefationis versus luculenter testatur. Addo, quod omnes historiae literariae consulti facile mihi assentientur, neminem inter veteris Ecclesiae, scriptores memorari praeter Lactantium, qui librum *Symposii* titulo inscriptum vulgarit. Quae sola consideratio sufficit, ut iure statuamus, libri sub *Symposii* nomine exstantis auctorem esse Lactantium, nisi vel stylus, vel aetas, vel alia quaequam grauiissima ratio eum viro huic abiudicet. Quod si vero deprehendimus, non solum titulum libri prodere Lactantium, sed ipsum illum librum Lactantio dignum dicendi genus habere, praetereaue vetustate sua pertingere ad aeuum Lactantii, nec quicquam esse impedimento, quo minus eum ad hunc auctorem referamus; tunc sane nemo tam difficiliis esse debet, quin concedat, Lactantium utique illius libri habendum esse auctorem patremque *γνήσιον*.

III.

Video igitur, ante omnia mihi probandum esse, verum eius libelli, quem edo, titulum esse *Symposium*. Id vero perfacilis erit negotii, ac video, iam doctissimum quemque mihi publice concessisse, quod e libri huius titulo in barbari aevi tenebris effictus

effictus fuerit poëta plane *ψευδώνυμος Symposius*. Certe vel *Praefatio* clamat, auctorem huius libri scriptum voluisse *Symposium*, agitatamque in conuiuio Saturnalitio quaeftiunculas hoc libello complecti aggressum esse. Accidit igitur libello huic idem, quod *Minucii Felicis Octauio*, quem *Arnobii* libris sub titulo *libri octavi* annexum vero suo auctori nemine refragato asseruit *Balduinus ICtus*. Nec mirandum est, indocto illo aeuo libri titulum mutatum fuisse in nomen auctoris, & nomen carminis ipsi impositum fuisse poëtae. Accidit idem eo temporis tractu poëtriae *Probae Falconiae*, cui quidam (f) fecerunt cognomen *Centonae* ex eo, quod *Centonem Virgilianum* scripserat. Non afferam plura huius furfuris exempla, collecta a Cl. (g) *Mollero*, & Reu. (h) *Reimmanno*, & copiosissime a Cl. *Lilienthalio* in *Selectis historicis & literariis* toto capite decimo, quod propterea festiue inscripsit *de soloecismo literario*. Nec repetam, quae alibi (i) commemorauimus de ficto quodam *Musaeo*, itemque de ficto *Hesperio Cynico*. Praetereo etiam sicco pede ridiculum erro-

A 5

rorem

(f) Vid. Cl. *Krömayeri* *Proleg. ad nouiss. edit. p. 2. & 9.*

(g) *Homonymosc. Sect. I. cap. 1. §. 5.*

(h) *Hist. lit. lib. I. sect. 2. §. 12.*

(i) In *Actis Philos. P. I. p. 6. & P. XII. p. 915. sq.*

rorem interpretis *Atbenaei*, qui *lib. XIII. p. 570.* κορίσκην (*puellam*) & Χάμαιτύπην (*Scortum*) vertit *Coriscam* & *Chamaetypen*, quasi essent nomina mulierum propria. Tribus quoque duntaxat verbis mentionem iniiciam perridicule effictorum Diuorum, *S. Amphibali* & *S. Xynoridis*. Scilicet cum alicubi *par martyrum* Graeco ζυνωρίδος siue συνωρίδος vocabulo signaretur, more Graecae linguae (k) haud sane infrequenti; & alio loco *amphibali* fieret mentio, quod nomen significat certum vestis genus; imperiti quidam hinc *Diuam Xynoridem* ac *Diuum Amphibalum* exsculpservunt, vt pluribus ostendit admirandae vir eruditionis, *Ioannes Dallaeus, lib. I. de usu Patrum Ecclesiae (l) cap. IV.* Unum addere libet exemplum memoratu vel ideo dignissimum, quod nondum a quoquam hic error notatus fuit, sublatusque. Scilicet commemoratur inter scriptores magicos a *Ioanne (m) Wiero, Martino (n) Delrio, Guidone (o) Patino, Petro (p) Bae.*

(k) Complura huius generis exempla nuper protulit *Cl. Maius in P. II. Biblioth. Vffenbach. MS. p. 648 seq.* Obseruavi tamen, *Athenaeum lib. VI. p. 247. & lib. XIII. p. 583. commemorare meretricem quampiam, cui nomen Synoris.*

(l) *Pag. 97. sq.*

(m) *Lib. II. de praestig. daem. cap. 4. ineunte.*

(n) *Disquis. magic. lib. I. cap. 3.*

(o) *In Patinianis p. 70.*

(p) *Baelio, Petro Frid.* (q) *Arpio*, aliisque, philosophus quidam vel potius magus, cui nomen PICATRIX, traditurque is liber, qui MS. superest, de artibus necromanticis conscripsisse. Scilicet nullus unquam hoc nomine vixit homo philosophus, & ioculari illud siue philosophi siue magi nomen effectum fuit ex titulo libri, qui ab auctore suo inscriptus fuerat (ita equidem credo, nec vereor, ne fallar,) *Piatrix*. Est autem *Piatrix* idem, quod *saga* & *bariola* apud *Plautum* in *Milite* (r) *glorioso*, ad quem inspicere meretur *Taubmanni* liber (s) commentarius. Imposuit igitur auctor ille magicus libro suo nomen *Piatrixis*, unde factum, ut ipse auctor illo ipso nomine crederetur usus esse. Aut nihil satis est, aut sufficiunt haec exempla ad eximendum lectoribus meis scrupulum admirantibus, qui factum sit, ut nomen rei, *Symposium*, mutaretur in nomen viri, ac tandem prodiret poeta *ἑρως Symposium*. Eo autem magis omnis evanescent dubitatio, si perpenderit, neminem unquam virum nomen *Symposii* gessisse, quemadmodum nec ullus unquam existi-

(p) *Epist.* 137. p. 533.

(q) *Lib. de Tatismanibus cap. III. p. 106. sq.*

(r) *Act.* III. sc. 1. v. 101.

(s) *Pag.* 703. *Vid. & Martini Lexic. philol. v. piatrix, & Vossii Etymologicon Lat. ling. v. pio.*

exstitit *Conuiuius*. Illud igitur hinc concludi oportet, Lactantium, dum suae posteræque aetati ingeniosa proposuit aenigmata, ipsummet tandem factum fuisse aenigma, latentem quippe sub ridiculo nomine *Symposii poëtae*.

IV.

Occurrit aliud, quod lectoribus meis hic reuocandum videtur in memoriam, vt, si quid superest de titulo libri dubitationis, radicitus euellatur. Scilicet non primus *Symposium* edidit Lactantius, sed titulum illum mutuatus est a vetustioribus, quorum *Symposia* partim habemus adhuc, partim periisse relatum legimus. Habemus *Symposium Platonis*, *Symposium Xenophonis*, *Symposium Luciani*, *Symposium Plutarchi*, *Symposium Athenaei*, atque e Latinis *Symposium Macrobi*. Scripserat & Aristoteles (t) *Symposium*, item (u) *Epicurus*, Cynicus denique ille (x) *Menippus*. Sed horum quidem triumuirorum *Symposia* ad aetatem nostram non peruenerunt.

V.

Isti librorum titulo occasionem subministrauerat mos veterum *post epulas*, vti
testis

(t) Testis est Laërtius lib. V. sect. 22. & Athenaeus lib. XV. p. 674.

(u) Vid. Laërtius lib. X. Sect. 28. & 119.

(x) Teste Athenaeo lib. XIV. p. 629.

testis est (y) *Gellius*, *habendi sermones literatos*.
 Ipsi philosophi colebant hancce consuetu-
 dinem, statisque temporibus conuiuia
 celebrabant, in quibus non corpus solum
 cibo potuque, sed etiam animus doctis re-
 ficiebatur sermonibus; de quibus cum
 alibi commodiorem videar reperturus
 differendi locum, nunc satis habeo dele-
 gare lectores meos ad *Ionsium*, qui in Opere
 suo *de scriptoribus historiae philosophicae* (z) de
 illo philosophantium more testimonia ve-
 terum complura produxit. Nec vero so-
 lis philosophis placuit haec inter pocula
 erudite disputandi ratio. Caeterarum
 quoque disciplinarum studiosi amabant
quaestiunculas sympsiacas, quas vocat (a) *Gel-
 lius*, & ἐπικυλικεῖς (ita enim a Graecis ap-
 pellitabantur, cuius rei testem cito *Dioge-
 nem* (b) *Laërtium*,) ἐξηγήσεις, non tamen af-
 forentes seueriora tristioraque, sed se inui-
 cem exercentes *quaestionum argutiis*, quas
bellaria vocitabat Taurus philosophus.
 Testis huius rei αὐτόπτης & αὐτήκοος est (c)
Gellius, cuius & haec verba indidem repeto:
Quaerebantur non graua nec reuerenda, sed
 ἐνθου-

(y) *Lib. I. cap. 2.*

(z) *Lib. I. cap. XI. §. 5. & 6.*

(a) *Lib. VI. cap. 13.*

(b) *Lib. IV. §. 42.*

(c) *Loc. cit.*

ἐν Συμμήματ᾽α quaedam lepida & minuta & florentem vino animum laceffentia. Grauiſſimus eiusdem rei teſtis eſt Ciceronianus (d) ille Cato: Me vero, inquiens, & is ſermo delectat, qui more maiorum a ſummo adhibetur in poculis. Morem iſtum maiorum, quem Cato vocat, aemulandum duxit, qui Ennianum illud: MORIBUS ANTIQUIS, pro ſymbolo uſurpabat, Iuſtus Lipſius. Is namque in *Antiquis ſuis lectionibus* (e) leges ſanciens literati conuiuii, duodecimo decimoque tertio locis ſic edicit: *Carmen aliudue quid Muſaeum* (hospites) *proferunto, deque eo modice & modeſte anquirunto.* Caeterum inter literaria illa ζητήματα etiam ænigmata fuiſſe propoſita, cum dubitare vix liceat, ac ne vix quidem, longiori eius rei demonſtratione ſuperſedeo. Sed quid multis? Annon auctor ipſe Sympoſii Lactantiani in prologo ſuo id quemuis edocet longe clariffime? annon Gellius (f) ſatis locuples teſtis eſt, propoſitas in conuiuiis fuiſſe *ſubtilitates ludicras*?

VI.

Poſteaquam modo luce meridiana clariuſ factum eſt, auctorem libelli, de quo diſpu.

(d) *Lib. de ſenect. cap. 14.*

(e) *Lib. III. p. 107. & 115. ſq.*

(f) *Loc. cit. Vid. etiam Wowerius de Polymath. cap. X. §. 17.*

disputamus, non fuisse *Symposium* aliquem, sed *Symposium* esse ipsum libri titulum; reliqua subnectam argumenta, quibus effici posse puto, non alium, quam *Lactantium*, esse istius *Symposii* conditorem. Inter ea primo nunc loco memoro, quod in codice quodam MS. quo (g) *Pithoeus* usus est, auctor libri nostri nominatur *Coelius Firmianus Symposius*. Quae priora duo nomina cum *Lactantium* auctorem prodant apertissime, nihil iam superest, quam ut ostendam, & stylum libelli & aetatem, idem confirmare abunde. Stylus quidem certe nec aevo nec persona *Lactantii* indignus est, imo tantam is habet elegantiam, ut eam medio illo aevo, quo adhuc crediderunt docti libellum illum natum fuisse, assecutus sit nemo quisquam. Ea de re iudex sibi quisque potest esse, qui Latinae elegantiae satis peritus est. Caeteris suadeo, ut annotationes perlustrent meas, & inde condiscant, poetam nostrum Latinarum elegantiarum fuisse adeo studiosum, ut vix quisquam supra. *Lactantium* vero & poëseos strenuum fuisse inde a puero cultorem, non solum inueteratae famae testimonio constat inter omnes, verum etiam e superstitibus

(g) Vid. *Fabricii Bibl. Lat. lib. IV. cap. 1. §. 6. p. 673.*

tibus ipsius monumentis fatis superque intelligitur.

VII.

Venio ad aetatem huius *Symposii*, quod multo prius, quam barbaries Europam inundaret, exstitisse, tam liquido a me demonstratum iri spero, ut nemo iure possit contradicere. Ut enim stylum omittam, non obscurum melioris aevi indicem, duos habeo auctores, qui *Symposii* nostri tanquam a se visi lectique antiquitus iniecerunt mentionem. Alter est *Adelmus* Episcopus, qui in Anglia saeculo septimo (h) floruit, & librum *aenigmatum*, adhuc superstitem, versibus hexametris composuit, eaque re nostrum *Symposii* scriptorem imitatus est. Fatetur id ipse, in praefatione suorum aenigmatum haec verba effundens: *Symposius poëta metricae artis peritia praeditus occultas aenigmatum propositiones exili materia sumtas, ludibundis apicibus legitur cecinisse, & singulas quasque propositionum formulas tribus versiculis terminare.* Vides, Lector, ab Adelmo, saeculi septimi scriptore, *Symposium* nostrum adduci ut librum aevo suo vetustiore, & quidem

(h) *Vid. Cauens Hist. lit. script. eccles. p. 389. Olearius Bibl. eccles. T. I. p. 10. & 11. Pol. Leyserus Hist. poët. med. aevi p. 198. sqq.*

dem non paulo vetustiore, quia iam tum titulus libri euaserat nomen poëtae. Videsne iam, necesse esse, vt quinto quartoue saeculo Symposium istud scriptum fuisse agnoscamus? Liceat hic mendum aliquod tollere ex *Anonymo Mellicensi*, non ita pridem euulgato a doctissimo *Pezio*. Ibi enim cap LXXII. *Adelmus*, ille appellatur corrupte *Achelinus*: quod mendum neque *Pezio* suboluit, nec V. C. *Fabricio*, alteri Anonymi illius in *Bibliotheca ecclesiastica* editori.

VIII.

Alter *Symposii* nostri prisco iam aeuo laudator fuit auctor ille Graeculus fabulae eroticae sub titulo *Historiae Apollonii Tyrii* exstantis, quem mille abhinc annis vixisse, persuasum habet (i) Cl. *Fabricius*. Is enim tria *Symposii* nostri aenigmata Graecum translata in sermonem exhibet. Ex quo manifestum est, *Symposium* nostrum vno alteroque saeculo antè confectum in vulgusque elatum fuisse.

B

Falli

(i) *Bibl. Graec. lib. III. cap. 15. p. 389. & lib. V. cap. 6. p. 821.* Possideo, inquit *Max. Reu. Hasaeus in literis ad me datis*, libri illius rarissimum exemplar Graeco-barbara lingua exaratum, ad modum rhythmorum nostrorum, editum Venetiis A. 1563. in 4.

Falli enim puto & *Petrum* (k) *Scriuerium* & *Casp.* (l) *Barthium*, ratos, *Symposium* poëtam historiam istam eroticam in Latinum traduxisse sermonem. Supposuerunt enim duumviri illi, iunioris aevi foetum esse aenigmata nostra: qua in re quam procul a vero absint, *Adelmi* auctoritate superius ostendi.

IX.

Videor iam satis manifestum fecisse, *Symposium* nostrum a *Lactantio* profectum esse, Sed quoniam quaedam mihi supersunt argumenta, leuioris illa quidem per se armaturae, at, cum superioribus adiunguntur, non nihil habitura ponderis, nec ea praetereunda silentio videntur. Constat igitur, *Siccae*, quae *Africae* vrbs erat non ignobilis, *Arnobii* discipulum fuisse *Lactantium*. Iam vero *Siccae* illius disertam fieri mentionem in secundo *Symposii* nostri versu, ex eodemque liquido apparere, compositum id in *Schola Siccensi* fuisse, in annotatione ad illum versum ita probavi, vt haud fane meae me coniecturae poeniteat. Nec illud

(k) *Eius verba produxit Mastrichtius in Theatro Placciano Pseudonymorum* n. 207. a.

(l) *Videatur is Aduers. lib. LVIII. cap. I. p. 2720. & lib. XLII. cap. 17. p. 1900. & lib. XLV. cap. 24. p. 2012.*

illud nullius est momenti, quod *Castalio* testatur, se *Symposium* hoc reperisse in MS. codice inter carmina *Venantii Fortunati*. Notum enim Criticis (m) est, *Venantii* illius ac *Lactantii* poëticos libellos iam olim fuisse confusos. Adiicio, in *Symposio* nostro res nonnullas describi medio illo aevo non amplius usitatas, *Lactantii* vero aetate adhuc e Romana luxuria superstites, e. g. *balneum*, *strigilim*. Ultimo loco *Trithemium* (n) adduco, tradentem, *Symposium* *Lactantii* hexametris constituisse versibus. Verum dum *Trithemium* cum recensione *Hieronimi* confero, facile agnosco, mendum irrepsisse in *Trithemium*, atque sic rescribendum esse: *Symposion lib. I. Hodoeporicon hexametris versu lib. I.* Aperiam tamen, quid mihi *Hieronimum* inter haec relegenti in mentem venerit. Scilicet apud *Hieronimum* pro: *hexametris scriptum versibus*, coniciebam scriptum fuisse: *hexametris utrumque versibus*. *Utrumque*, id est, cum *Symposium*, tum *Hodoeporicum* *Lactantii*. Quae scriptura si niteretur alicuius MS. codicis auctoritate, permagno foret sententiae meae praesidio. Caeterum ne imbecilli

B 2

conie-

(m) Vid. *Riveti Criticus sacer lib. II. cap. 18.*

(n) *Lib. de script. eccles. cap. 56.*

coniectura robur detraham argumentis meis caeteris per se satis firmis, eam non prae fracte defendo, sed velut somnium aliquod criticum postremo loco repono.

X.

Supereſt, vt breui recapitulatione potiora mea argumenta in vnum cogam. Hunc igitur in modum rationes ſubduco: Si Lactantius ſcripſit Sympoſium, ac praeter Lactantium nemo quiſquam ſcriptorum eccleſiaſticorum; ſique is in adoleſcentia ſuum ſcripſit Sympoſium, qua aetate hoc noſtrum ſcriptum eſſe nemo dubitat; ſi porro Sympoſio huic praefixum in antiquis codicibus eſt nomen *Coelii Firmiani*; ſi praeterea noſtrum Sympoſium nec ſtylum habet Lactantio indignum, nec vel ætas vel aliud quicquam obſtat, quo minus id Lactantium habere poſſit auctorem; ſequitur proſecto, meam coniecturam eſſe adeo veri ſimilem, vt iure meritoque Sympoſio noſtro praefigatur nomen Lactantii. Vnum addo, quod fautores meae ſententiae ſubſcriptoresque conciliaturum videtur facillime. Scilicet plura mihi ſuppetunt argumenta ad vindicandum hunc foetum Lactantio, quam *Baluzius* habuit probaturus, Lactantium eſſe auctorem *libri de morti-*

mortibus persecutorum. Cum igitur (o) totus orbis iuerit in sententiam Baluzii, eiusque argumenta iudicarit quauis exceptione maiora, quidni ego sperem atque adeo confidam, quicquid est eruditorum, pensitatis accurate rationibus meis vetus illud FELICITER mihi acclamaturum esse? Iure enim meo postulo, quod quondam in *demonstratione sua Evangelica* (p) postulabat Huetius, ut tam certo ea credantur, quae ego superius probaui, quam creduntur alia, quae paris roboris rationibus nituntur.

XI.

Nec proinde miratus sum, assensos mihi esse tres emunctissimae naris famaeque celeberrimae viros, *Theodorum Hassaeum, Io. Theophilum Krausum, & Io. Matthiam Gesnerum*, quorum hic per literas, iste in *Novis suis* (q) *literariis*, ille in *Bibliotheca* (r) *Bremensi*, me recte Lactantio asseruisse elegantif-

B 3

gantif-

(o) *Haec dum scribo, in Bibliographia Anglicana (Bibliothèque Angloise) T. VIII. lego, Dan. Maichelium in libro de bibliothecis Parisiensibus singulari capite contra Nurrium defendisse, auctorem libri de mortibus persecutorum esse Lactantium.*

(p) *Pag. 18.*

(q) *A. 1720. Lat. p. 7. & 8.*

(r) *T. III. p. 378.*

gantissimum illud Symposium, arbitrati sunt.

XII.

Sed nulla vnquam noua sententia, quantocunque stipata praesidio, ea vsa est felicitate, vt plane caruerit aduersariis. Igitur & mea illa, quot subscriptores, totidem nacta est antagonistas. Praecipuus in his est *Io. Alb. Fabricius*, vir summus in his literis, summeque mihi carus ob infinita in rem literariam merita, qui nuper (s) ὡς ἐν παρόδῳ indicauit, se in nouo *Supplemento Bibliothecae suae Latinae* meam impugnaturum esse sententiam. Equidem auide eius argumenta inspicere gestio, sperans tamen, si forte fortuna accidat, vt is prius hanc meam praefationem perlustret, fore, vt eiecta omni dubitatione Lactantium tandem agnoscat *Symposii* parentem verissimum.

XIII.

Alter mihi contradixit (t) *Theophilus Sigefridus Beyerus*, scholae Palaeopolitanae in vrbe Regiomontana Collega & Bibliothecarius doctissimus. Sed huius quidem disputatio adeo non dimouit me a mea sententia, vt potius confirmationem reddi-

(s) *Bibl. Graec. lib. V. cap. 45. p. 539.*

(t) *In Nouis literariis modo memoratis p. 155.*

reddiderit. Sane dum de stylo & acumine horum aenigmatum fert iudicium, non obscure prodit, se non satis attente legisse *Symposium*. Cum vero innuit, indignum esse Lactantio hoc opusculum, quippe ludicrum & paene puerile, assentior posterius, non item prius. Lusit enim hoc *Symposium* Lactantius admodum adolescens, teste *Hieronimo*. Dicere igitur is cum (u) *Ouidio* poterat: *Integer & laetus laeta & iuuenilia lusi. Sunt etiam, cum Ausonio* (x) *inquam, Musis sua ludicra. Nec quisquam est illustrium poetarum, (ita Statius praefatur libro primo Sylvarum suarum,) qui non aliquid operibus suis stylo remissiore praeluserit.* Dicat igitur causam suam Lactantius his *Hieronimi* (y) verbis: *In illo opere pro aetate tunc lusimus, & (z) calentes adhuc a rhetorum studiis atque doctrinis quaedam scholastico more depinximus.*

XIV.

Tertius intercescit sententiae meae auctor *Diarii Belgici*, quod *Wetstenii* excudunt,

B 4

(u) *Trist. V. 1. 7.*(x) *Idyllio IV. 1.*(y) *Epist. ad Nepotianum de vita Clericorum.*(z) *Vulgo legitur hic: calentibus adhuc rhetorum studiis. Sed ego scripturam sequor a Gronovio restitutam in Monobiblo Observatorum in script. eccles. cap. XIX. p. 197.*

dunt, A. 1720. p. 554. causatus, auctorem *Symposii*, festos quippe Saturni dies celebrantem, non Christianum fuisse, sed ethnicae nationis hominem. Poteram id assentiri viro doctissimo, ut nihilominus firma persistat mea de auctore Lactantio sententia. Potuit enim ea tempestate, qua *Symposium* composuit, ethnicus esse Lactantius, ac postero demum tempore transgressus in castra Christianorum. Etiam magister ipsius *Arnobius* ethnicus fuit, postea sacra Christiana & amplexatus & amplissimo tutatus volumine. Ac fuerunt, qui Lactantium adhuc ethnicum composuisse (a) crederent *carmen de phoenice*. Nuper etiam Cl. *Walchius* (b) iis accessit, qui credunt, paganis parentibus natum esse nostrum Lactantium. Sed ego quidem nolo antagonista meo responsionem opponere eam, quae mihi ipsi non satisfacit. Nam si Lactantius ex ethnicis tenebris ad lucem Christianae sapientiae emerisset, videtur summum hoc Numinis beneficium aliqui librorum suorum commemoraturus fuisse

(a) *Vid. Miraeus annot. ad Hieronymi Catal. script. eccl. cap. 80. & Fabricius Bibl. Lat. lib. IV. cap. 1. p. 678.*

(b) *Diff. de Lactantio cap. 2. p. 15.*

fuisse praedicaturusque. Etsi enim ipsam suam patriam pertinaci premit silentio, nec magistri sui *Arnobii* ullam in superstitibus libris facit mentionem, pristinae tamen religionis, si diuersam a Christiana prius habuisset, memoriam tot inuitantibus occasionibus nec debuit suppressere nec, quae pietas eius fuit, voluit. Non quidem me fugit, afferri quendam *Lactantii* (c) locum ad probandum, eum ethnica in religione educatum fuisse. Verum is quidem locus cum id non satis probet, maneamus in hac sententia, *Lactantium* etiam puerum fuisse Christianum. Contendo enim, eum, cum iussu magistri sui ethnici (illo enim aevo & Christianorum liberi obibant scholas ethnicorum,) tempore sacrorum Saturni exemplo caeterorum condiscipulorum haec aenigmata elaborauit, nihil fecisse persona hominis Christiani indignum, nec ea re violasse Christianam religionem. Nec enim quicquam in eius aenigmatibus inest, quod sapiat ethnicismum: tantum abest, ut auctorem probet ethnicum. Adeo innoxii sunt ingenii lusus ac ne episcopo quidem Christiano (supra enim vidimus, eodem carminis genere

B 5

nere

(c) *Lib. VII, Instit. diuin. cap. 27. n. 1.*

nere luisse *Adelmum*, postea factum episcopum,) indigni. Nec mouere ququam debet Saturnalium in prologo facta mentio. Annon habemus Macrobiani *Saturnalium conuiuiorum* septem libros? Hoc tamen non obstitit, quo minus is a multis haberetur pro homine religionis Christianae. Nec *Planudes*, qui, teste *Mich. (d)* *Neandro*, Graece vertit hosce Macrobiani libros, propterea e ciuitate Christianorum eiici meretur. Etiam *Petrus Castellanus* A. 1616. Louanii edidit *Conuiuium Saturnale*, pariterque *Libertus Fromondus* *Coenas Saturnalitias*, vtriusque rei teste *Alberto (e)* *Mirraeo*. Hos vero quis neget Christianos fuisse? Quid? quod facilius ex *Lipsii libri primi Saturnalium cap. 2. & ex libri II. capite ultimo*, itemque ex versibus ad *Monauum* illi operi praefixis, probaueris, Lipsium fuisse ethnicum, quam ex *Symposii nostri prologo*, id ab ethnico quopiam auctore profectum esse.

XV.

Imo possem largiri, quod tamen per veritatem non licet, in *Symposio nostro* non pauca inesse nec ea obscura ethnificimi

(d) *Erotem. ling. Hebr. p. 560.*

(e) *Lib. de script. saec. XVI. & XVII. cap. 210. p. 303. & cap. 220. p. 311.*

cismi vestigia, ac nihilo minori iure statuere, eius auctorem fuisse hominem Christianum. Superfunt enim ex illo aevo leges ecclesiasticæ, quae, dum vetant festa ethnicorum concelebrari, hoc ipso probant, fuisse tum inter Christianos, qui professionis suae immemores interesse non vererentur sacris ethnicorum. En legem (f) Concilii Laodicensi: *Non oportet cum ethnicis συνεορτάζειν*. Audiamus ipsum nostrum Lactantium, iudicis instar sic (g) pronuntiantem: *Si quis spectaculis interest, ad quae religionis gratia convenitur, discessit a DEI cultu, & ad deos se contulit, quorum natales & festa celebrauit.* Ac *Saluanus* quoque lib. VI. de gub. DEI peracerbe queritur, sua aetate Christianos gauisos esse spectaculis cruentis, vfos esse auspiciis ethnicorum, delectatos esse ludis Circensibus ac theatralibus. Cumque inter Afros tum vixerit Lactantius, cum hoc Symposium contexebat, idem *Saluanus* septimo libro grauiter inuehitur in crassam *Afrorum* Chri-

(f) *In Codice Canonum Ecclesiae vniuersae edit. G. T. Meieri n. 143. Vid. ibid. n. 141. & n. 27. & n. 159. ubi diserte vetantur συνεορτία.*

(g) *Instit. lib. VI. cap. 20. n. 36. Vid. & Augustinus lib. de catechizandis rudibus cap. 25.*

XXVIII P R A E F A T I O.

Christianorum idololatriam. Quod si igitur & Lactantius hic peccasset, videtur ei adolescentulo ignoscendum esse ob multitudinem idem peccantium. Sed non opus est ei hac excusatione. Ipsum enim Symposium, ut iam dixi, docet, nihil admisisse Lactantium, cum ethnico magistro parens Saturnales hos lusus composuit, quod homine Christiano esset indignum, nec quicquam ibi scripsisse, quod non idem hodie scribere iure possit Christianus quilibet.

XVI.

Apparet ex iis, quae adhuc differui, satis lucide, Symposium nostrum non alium habere auctorem, quam *L. Caecilium Firmianum Lactantium*, de cuius patria ac nomine non alienum hoc loco fuerit paucis agere, & errorem vnum alterumque, in quo vel doctissimi adhuc versantur, studiose euellere. Ac primo quidem loco refellenda est Celeb. *Pfaffii* (h) opinio, eam ob causam *L. Caecilii* nomen Lactantio abiudicantis, quod nec Hieronymus nec Augustinus hoc ei nomen tribuerint. Scilicet moris est doctis omnibus, eorum, qui pluribus vti sunt nominibus,

(h) *In prolegom. ad Lactantii Epitomen Instit. diuin. §. 12. & 13.*

minibus, non nisi celebratissimum notissimumque vsurpare. Crediderim, eosdem, quos vir doctissimus adduxit, dum viros nunquam Cyprianum, sanctissimum martyrem, *Caecilii Thascii* cognominibus insigniisse. Certe in *Catalogo* suo *Hieronymus* ei solum *Cypriani* nomen tribuit. An proinde negabimus, integrum viri nomen esse *Caecilium Thascium Cyprianum*? Et quam multi *Ciceronem* nunquam appellarunt *M. Tullium*! Ut hinc satis superque comprobata sit illius argumenti leuitas.

XVII.

Sunt, qui pro *Caecilio Coelium* appellent *Lactantium* nostrum: quos adire iubeo *Baluzii* & *Bauldrii* ad titulum libri *de mortibus persecutorum* annotationes. Hi enim assensu digni mihi visi sunt, cum probatum iuerunt, non *Coelium*, sed *Caecilium*, verum esse *Lactantii* nomen. Ac multis iam olim exemplis demonstravit (i) *Vossius* *Coelii* ac *Caecilii* nomina frequenter confundi solita esse a librariis.

XVIII.

Caeterum vulgata est opinio, *Lactantium* cognomen *Firmiani* accepisse a patria

(i) *Instit. orat. lib. IV. cap. XI. §. 5. p. 209.*

patria *Firmo*, agri Piceni oppido. Sed hic quidem error facile confutatur. Primum enim ostendemus inferius, *Firmianum* fuisse proprium Lactantii nomen, neque adeo a patria inditum. Deinde *Firmo* oriundi non *Firmiani* priscis appellabantur, sed *Firmani*. L. Tarutii *Firmani* meminit Cicero lib. II. de diuin. cap. 47. Ac Plinius lib. VI. epist. 15. scribit, se acturum in foro causam *Firmanorum*. Alter quoque Plinius (k) castellum *Firmanorum* in agro Piceno commemorat. Perpendentes hoc alii, simulque pro certo supponentes, Italum natione esse Lactantium, in eam venerunt opinionem, ut contenderent, *Formianum* eum dicendum esse a *Formiis*, vrbe Campaniae. Refert hoc Ptolemaeus Flavius, Anconitanus, *Coniectaneorum* (l) capite LXXXIX. addens, se nec probare id, nec improbare. Nos vero existimamus, recitasse hanc opinionem esse eam refutasse. Scilicet turpe est, ut Lactantii nostri (m) verbis hic utar, hominem ingeniosum id dicere, quod si neges, probare non possit.

(k) *Hist. natur. lib. III. cap. 13.*

(l) *In Thesouro Crit. Gruteri T. I. p. 990.*

(m) *Instit. lib. III. cap. 29. n. 6.*

XIX.

Sed quid multis ? Studuit in Africa Lactantius inde a puero, docuit in Africa, tandemque ex Africa euocatus est a Diocletiano Imp. Nicomediam. Merito igitur Afrum eum ortu esse, credimus, ac tamdiu credimus, donec id firmissimis conuellatur vel argumentis vel testimoniis. Cumque *Siccae* (n) primos aetatis annos transegisse Lactantium exploratum sit, quidni credamus, eum *Coelii* (o) *Aureliani*, Medici, quem & ipsum *Sicrensem* fuisse constat, ciuem siue municipem fuisse ? Video quidem, *Celeb. Walcbium* (p) ex stylo Lactantii probatum iuisse, eum non esse Afrum. Sed quam infirmum hoc sit argumentum, vel ex eo patet, quod tot nobis supersunt Africani scriptores nihil trahentes e natalis soli stribligine. Quem enim fugit, Afrum fuisse *Terentium*, cuius stylum certatim collaudat vniuersus philologorum ordo ? Afrum fuisse *Cyprianum*, de cuius dicendi genere hunc iudicat in modum

(n) *De hac vrbe Africae, cuius etiam Plinius meminit lib. V. cap. 3. & Salustius Iugurth. cap. 56. vid. Fabricius not. ad Hieron. Catal. cap. 79.*

(o) *De hoc vid. Fabricius Bibl. Lat. lib. IV. cap. 12. p. 862.*

(p) *Dissert. cit. cap. 2. p. 14.*

modum *Lactantius* (q) noster: *Erat ingenio facili, copioso, suavi & (quae sermonis maxima est virtus,) aperto, ut discernere nequeas, utrumne ornatior in eloquendo, an faciliior in explicando, an potentior in persuadendo fuerit. Quis nescit, Afrum fuisse Augustinum, itemque Optatum Mileuitanum, quorum dictio satis pure nitideque profluit? Ut adeo mirum esse non debeat, nos nihil moueri illo Cl. Walcbii argumento, sed certum habere, Afrum fuisse Lactantium: quae sententia etiam placet Tillemontio in *Commentariis* (r) *Historiae ecclesiasticae*, Baluzio (s) atque (t) Cl. Fabricio.*

XX.

Vnde igitur, inquires, *Firmiani* nomen? Fuisse hoc proprium virorum nomen, illo aevo non infrequens, facile sibi persuadebit, qui considerauerit, plura veteribus nomina fuisse propria a *fir-mus* deducta. Non enim solum ipsum nomen *Firmus* factum est nomen proprium, sed etiam *Firmius*, *Firmicus*, *Firminus*, (u) *Firmilianus*, *Firmianus*. Pari modo a *faustus*

(q) *Instit. lib. V. cap. 1. n. 25.*

(r) *T. VI. p. 203.*

(s) *In Prooemio ad lib. de mort. persec. p. 5.*

(t) *Annot. ad Hieron. Catal. script. eccl. cap. 80. not. b.*

(u) *Firmini cuiusdam meminit Plinius lib. II. epist. 11. & 12. item Augustinus lib. VII. Confess. cap. 6.*

faustus habemus nomina propria *Fausti*, *Faustuli*, *Faustini*, *Faustiani*; a *Marcus* nomina *Marcionis*, *Marcelli*, *Marcellii*, *Marcellini*; a *Marte* nomina *Martii*, *Martini*, *Martiani*, *Martialis*. Eadem ratione orta sunt nomina *Probi*, *Prohini*, *Probiani*; *Quinti*, *Quintii*, *Quintini*, *Quintilii*, *Quintiliani*; *Servi*, *Servii*, *Serviani*, *Servilii*; *Minutii*, *Minutiani*; *Prisci*, *Prisciani*; *Flacci*, *Flaccini*, (x) *Flacciani*. Vti igitur in hoc catalogo videmus *Faustinos* & *Faustianos*, *Martinos* & *Martianos*, *Probinos* & *Probianos*, *Flaccinos* & *Flaccianos*, sic nec mirum videri debet, *Firminos* existisse ac *Firmianos*: neque adeo, audito *Firmiani* nomine, continuo de vrbe hominis patria, cui nomen *Firmo*, cogitandum est.

XXI.

Supereſt *Lactantii* nomen, quod communiter creditur ei inditum fuiſſe a *lacte*o flumine eloquentiae. Sed & haec ſententia, & ſimul altera illa de patria eius *Firmo*, ſatis refellitur ſilentio *Hieronymi*. Is enim cum in *Catalogo* ſuo, tum alibi, vbi *Lactantii* mentionem facit, (quae quidem loca congeſſit *Grauius* in notis ad memorati modo *Catalogi* caput LXXX.) perſpicue

C

oſten-

(x) *Flaccini* cuiusdam ſit mentio in *Lactantii* lib. de mort. perf. cap. 16. n. 4. *Flacciani* vero cuiusdam meminit *Auguſtinus* lib. I. contra *Academ.* cap. 6.

ostendit, vtrumque nomen, & *Lactantii*, & *Firmiani*, ipsius fuisse proprium: vt multum errent, qui ea pro cognominibus habent a patria & eloquentia impositis. Id quo minus dubium sit, recordandum, aevo illo in vsu plura fuisse nomina eiusdem generis. Quomodo enim a *lactans* deriuatum est nomen *Lactantii*, sic a *prudens*, *vincens*, *constans*, *fulgens*, *gaudens*, *innocens*, *vigilans*, *oriens*, *venans*, habemus nomina vulgo nota *Prudentii*, *Vincentii*, *Constantii*, *Fulgentii*, *Gaudentii*, *Innocentii*, *Vigilantii*, *Orientii*, *Venantii*. Pari ratione a *tonans*, *audens*, *conans*, *flouens*, exorta sunt nomina *Tonantii*, *Audentii*, *Conantii*, *Florentii*, quos memoratos vide sis apud (y) *Gennadium*, (z) *Ildefonsum*, & (a) *Miraeum*.

XXII.

Cum vero multitudo nominum *Lactantii* in causa videatur esse, cur tam multi duo ipsi tribuerint adscititia nomina, quorum alterum a studio eloquentiae, a patria alterum, ipsius proprio nomini adiunctum fuisse crediderunt, age, paucis ostendamus, non esse, cur miremur, vnum hominem quatuor nominibus appellari *L. Caecilium Firmianum Lactantium*. Erat enim

(y) *Lib. de script. eccl. cap. 14.*(z) *Lib. eiusdem tituli cap. XI.*(a) *Auctar. script. eccles. cap. 78. & 336.*

illo aevo ea nominum multitudo publici
saporis, vt vel ex *Fabricii Bibliotheca Latina*
notum esse debet historiae literariae tiro-
nibus. In ea enim exhibentur nobis *Ani-
cius Manlius Torquatus Severinus Boëthius;
Martianus Mineus Felix Capella; C. Sollius A-
pollinaris Sidonius; Q. Septimius Florens Ter-
tullianus; Thascius Caecilius Cyprianus; Ma-
crobius Ambrosius Aurelius Theodosius; Rufus Fe-
stus Auienus; Iulius Firmicus Maternus; M.
Aurelius Olympius Nemefianus; Palladius Ruti-
lius Taurus AEmilianus; Latinus Pacatius Tre-
panius; Venantius Honorius Clementianus For-
tunatus; Aurelius Prudentius Clemens; κ. τ. λ.*

XXIII.

A *Lactantii* patria & nominibus re-
uertimur ad ipsius *Symposium*, fata eius
quam diligentissime persecuturi. Quan-
tam id olim celebritatem habuerit, iam
supra ex *Adelmo* atque ex auctore *Historiae
Apollonii Tyrii* didicimus. Ex eo tempore
propemodum intercidisse videtur eius
memoria. Mihi certe duo duntaxat ex
medio illo, quod vocant, aevo occurre-
runt, qui *Symposii* illius faciunt mentio-
nem, quorum tamen alter se fatetur id
non vsurpasse propriis oculis. Prior est
Sigebertus Gemblacensis, qui initio saeculi
Christiani duodecimi floruit. Is in li-
bro suo *de scriptoribus ecclesiasticis* cap. 132.

de *Adelmo* episcopo, cuius aenigmatum liber adhuc exstat: *Imitatus est*, inquit, *Symphrosium*, qui per prosopopoeiam qualitates singularum rerum exprimens scripsit librum aenigmatum metricae. Dicere non habeo, utrum ipsius *Sigeberti*, an librarii, vitio hic scriptum sit *Symphrosius*. *Adelmus* sane, ut supra vidimus, *Symposium* vocavit. Sed facile equidem crediderim, librario deberi corruptelam, cui cum *Symposii* nomen esset inauditum, is ex martyrologiis recordatus *Symphorosae*, pro *Symposio* scribendum duxisse videtur *Symphrosius*. Caeterum *Symposium* nostrum eum in modum describit *Sigebertus*, ut dubitare vix liceat, ipsum suis triuisse libellum istum manibus.

XXIV.

Alter est Anonymus ille Mellicensis, cuius iam supra inieci mentionem de *Adelmo* loquens. Is igitur, prout prius a *Pezio*, Benedictino doctissimo, qui saeculo eum duodecimo vixisse credit; deinde a Cl. *Fabricio*, editus fuit, capite LXXIII. haec habet: *Symphrosius*, vir eruditissimus, sermone ac scientia sua, nihilominus scribit aenigmata, quae cum hodieque habeantur a pluribus, nos tamen necdum legendorum eorum copiam habere potuimus. Ut mentem scriptoris huius rectius percipiamus, tolla-

tollamus necesse est mendosam scripturam: id quod non est difficile, postquam observauimus, ei ob oculos versatum (b) fuisse modo memoratum librum *Sigeberti*. Huius igitur *Sigeberti* inspectio capitum 132. 137. & 146. me perduxit ad veram scripturam, quae haud dubie haec est: *sermone ac scientia clarus, stilo metrico scribit aenigmata*. Scilicet ex *stilo metrico* factum est *hilo minus*. Cave vero τὸ *scribit* *mutes* in *scripsit*. Moris enim est isti Anonymo, hoc praefens usurpare pro praeterito: cuius rei exempla singulis prope capitibus istius libelli vltro se legentibus offerunt.

XXV.

Post illum scriptorem non habeo quenquam, qui vel verbulo meminerit Lactantiani nostri *Symposii* ante saeculum decimum quintum, quo id e longi temporis tenebris rursus protraxit *Ioannes Nobletus* quidam, monachus Gallus in vrbe Parisiorum. Ita enim interpretor *Trithemium*, libro *de script. eccl. cap. 783. te-*
C 3
stan-

(b) Hoc etiam inde confirmo, quod Anonymus aequae, ac Sigebertus, duobus separatis locis mentionem fecit illius Adelmi, hic cap. 66. & 132; ille cap. 30. & 73.

XXXVIII P R A E F A T I O.

stantem, a *Noblet* (c) illo editum fuisse librum vnum, *Centiloquium aenigmatum* inscriptum. Cum enim *Symposium* nostrum omnino centum habeat aenigmata, *Nobletus* styllum aevi sui secutus ei titulum dedisse videtur *Centiloquii*.

XXVI.

Tandem reuersis in Europam Musis cum typographiae ministerio tot omnis generis libri innumeris describerentur exemplis, etiam *Symposium* nostrum inuenit, qui ipsum in apricum produceret, omniumque literatorum exponeret conspectui. Fuit is *Ioachimus* (d) *Perionius*, cuius ideo editionem *principem*, hoc est, primam, passim appellat *Casp. Barthius*. *Antiquissima est* (en eiusdem *Barthii* (e) verba,) editio

(c) *Totam Trithemii de Nobletâ libris narrationem ad verbum repetiit, tacito tamen Trithemio, Gesnerus in Bibliotheca.*

(d) *Fuit Benedictinae familiae monachus inusitatae doctrinae, & Professor regius Parisiensis, acris Petri Rami antagonista. Gesnerus in Bibl. eius libros editos, qui plurimi sunt, recenset, editionem tamen Symposii omittens. De eodem viro vid. praeter Thuanum Sammarthanus Elog. Gall. lib. I. p. 37. sq. Dupinius Bibl. script. eccles. T. XVI. Miraeus de script. saec. XVI. cap. 75. p. 169. Morerius Diction. v. Perrion.*

(e) *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

editio Ioachimi Perionii, qui Symposium primus protulit. Non tamen videtur eam manibus atque oculis vsurpasse suis Barthius, sed tantum *AEnigmatographiam Reusneri*, qui ex Perioniana editione *Symposium* ibi exhibuit, inspexisse. *Besselius* vero eam in manibus habuit, vt colligo ex annotatione eius ad aenigma centesimum, item ad prologi versum postremum. Mihi tam felici esse non licuit, vt aut ipse eam editionem viderem, aut quenquam amicorum inuenirem, qui de ea conspecta perhibere mihi posset testimonium. Solus *Theodorus Hasaeus*, vir varia doctrina excultissimus meique studiosissimus, me docuit, in *Catalogo Bibliothecae Tellerianae*, quae Lutetiae A. 1693. prodiit, p. 398. adduci editionem *Symposii* factam A. 1538. a *Ioach. Camerario*. Idem tamen a me admonitus, pro *Ioach. Camerario* legendum videri *Ioach. Perionium*, id eo facilius mihi assensus est, quod in *Catalogo Operum Camerarii*, qui a G. Summro Gedani A. 1646. (in 8.) editus est, nullam deprehenderet fieri editionis *Symposii* mentionem. Ac inferius ipsius *Camerarii* testimonio comprobabo, eum non edidisse *Symposium*, sed aliquot duntaxat aenigmata inde deprompta suis inseruisse *Elementis rhetoricis*. Habemus igitur, primam *Symposii* editionem prodiisse

Lutetiae A. 1538: nisi forte & hic typographicum subest mendum. Nam in Diario Belgico (f) relatum legimus, *Symposium* illud Parisiis editum fuisse A. 1533. Caeterum non miror equidem, primum Gallicis typis exscriptum fuisse *Symposium*, postquam supra ostendi, in Gallia *Nobletum* faeculo XV. velut ex inferis in lucem id reduxisse & in notitiam mortalium.

XXVII.

Etsi vero ipsam illam *Perionii* Parisiensem editionem non vidi, desiderium tamen meum leuatum sensi, cum amicus mihi quidam subministravit *AEnigmatographiam* siue *Syllogen aenigmatum & griphorum conuiualium* a Nicolao Reusnero, ICto, iterum editam Francofurti A. 1602. in 12. Ibi enim ex editione Perioniana repetita exhibentur p. 148. *Symphosii*, poëtae veteris elegantissimi, erudita iuxta, ac arguta & festiua aenigmata: praemittiturque ipsius *Perionii* praefatio p. 145. 146. & 147. Doleo tamen, nec *Perionium* praefationi eidemque dedicationi suae adiecisse mentionem anni, quo eam perscripsit, nec *Reusnerum* vel verbulum adiunxisse de illa editione *Perionii*, quam secutus est. Ex eo tempore in *Georgii Draudii Bibliotheca Classi-*

(f) Loco supra indicato p. 554.

Classica (g) reperi traditum, primam *AEnigmatographiae Reusnerianae* editionem prodiisse Argentorati A. 1589. in 8. Qui *Draudius* etsi non habet accuratae industriae laudem, ei tamen tamdiu fidem habui, donec tum ex *Reusneri* Epistola dedicatoria, cui is annum Domini post millesimum vnde sexcentisimum, subscripsit, diffidendi causam nactus sum, tum hoc ipso tempore, quo totus sum in contexenda hac mea praefatione, ab amico quodam literas accipio, ex eiusque *αὐτοψία* disco, primam *AEnigmatographiae* editionem prodiisse Francofurti A. 1599. in 12. An hac editione locupletior sit altera illa A. 1602. vt modo dixi, emissā, non habeo compertum. Illud haec legentium in gratiam addo, editionem secundam duas diuisam esse in partes, quarum altera hoc inscripta titulo est: *Ioannis Lauterbachii AEnigmata, additis simul Nic. Reusneri AEnigmatibus. E Collegio Paltbeniano A. 1601.* Simul ex relatione laudati amici de prima *Reusneri* editione cognoui, in ea non omnino eodem (h) modo exhiberi *Symposii* aenigmata, sed duas illas editiones tantummodo vsque ad aenigma

C 5 sexa-

(g) Pag. 1505.

(h) Etiam titulus aenigmatibus 68. in secunda editione est Vitrum, in prima Vitreum.

sexagesimum octauum, quod ad numeros aenigmatibus inscriptos attinet, concordare. Hinc quod aenigma in prima editione locum proxime sequentem LXIX. occuparat, in altera est septuagesimum, interiecto aenigmate *de speculo*.

XXVIII.

Caeterum quid mihi videatur de MS. codice, quem secutus est *Perionius*, infra expromam, vbi differendum habeo de variantibus *Symposii* scripturis. Hoc loco faciendum mihi puto, vt integram *Perionii* Praefationem exhibeam, perdocte perque nitide scriptam illam, & rectissimum ferentem de symposiacis his aenigmatibus iudicium.

IOACHIMVS PERIONIVS BENEDICTINVS IOANNI GANERIO, amplissimi Praefulis Maclouiensis Secretario, S. D. P.

Cum nuper, Ioannes Ganeri, in sermonibus amicorum esset mentio inducta de antiquis scriptoribus, quorum aut plane intercidissent libri aut imperfecti ad nos peruenissent, iisque quodam vetus de hac re consilium meum exposuissem; coeperunt illi hortari me, ac eo suadendo impulerunt, vt me dicerem non recusare, quin primo quoque tempore aduehendum ex bibliotheca Cornoeriacena curarem veterem quendam codicem,

qui

qui esset iampridem a me ad hos casus reservatus. Ex quo facile intelligebam, mihi in eo elaborandum esse, ut magna celeritate negotium ipsum illud conficeretur: cum me in hanc causam incumbentem etiam casus adiuvit. Forte ita acciderat, ut postridie adolescens quidam se velle diceret Cormoeriacum (i) proficisci. Huic igitur dedi ad Guilielmum Crucium cupidissimum mei & amantissimum, literas, quibus ab eo petebam, ut quamprimum ad me codicem illum mitteret. Quod tam pertinere ad suam fidem putavit, ut in tot tamque impeditis itineribus, tamen vigesimo prope, quam scripsissem, die mihi ab eo literae cum libro redderentur. Cum autem accepissem librum, eumque non negligenter euoluerem, incidi in Symphosii cuiusdam aenigmata, quae sunt ab illo singula ternis versibus comprehensa: quorum ego adeo sum lectione delectatus, non tam quod (k) nemo eorum, quos habemus, in hoc genere stylum exercuisset, quam quod versus ipsi & lepidi essent & arguti: ut Symphosii memoriam & lau-

(i) Sammarthanus lib. I. Elog. p. 37. scribit per e simplex Cormeriacum, testaturque, esse id agri Turo-nensis oppidulum, opulento Benedictinorum monasterio nobile, in eoque coenobio de vita migrasse Perionium.

(k) Errat Perionius, nec recordatus est Virgilianorum aenigmatum in Bucolicis latentium, nec aenigmatum Adelmi, quorum singularis liber superest. De aliis infra se offeret dicendi locus.

Et laudem ab obliuione hominum a me iudicarem
 vindicari oportere. Quod si fecero, aut potius
 quoniam feci, velim statuant alii, me, quae fece-
 rim, studio rei literariae iuuandae (nam ornan-
 dae dicere inuidiosum fuerit,) fecisse. Quod ve-
 rum esse non negabunt, qui modo experiantur,
 quantis res literaria sit ornamentis spoliata,
 quod Ciceronis in ea, Salustii & T. Liuii multa,
 aliorum omnia, requirantur: in quo semper mea
 haec fuit sententia, ut contenderem, si sibi quis-
 que coenobiorum omnium omnes bibliothecas te-
 rendas esse ac euoluendas quasi suscepta religio-
 ne putaret, omnium scripta erui e tenebris ali-
 quando posse. Quod ad me attinet, in Sympho-
 sio videor aliquod documentum dedisse, quid sem-
 per occasionem facturus, si in maiora incidero.
 Quanquam si quis rem velit vere aestimare, non
 erit in infimis ponendus Symphosius. De purita-
 te quidem Latini sermonis, cum iis, qui supra
 mille annos scripserunt, (excipe eos, qui nostra &
 patrum nostrorum memoria exstiterunt,) facile
 contenderit. Paucis vero antiquorum palmam
 apte dicendi concesserit, ut qui res obscurissimas
 tractet planissime, in quo vis ingenii perspicui potest
 vel maxima. Iam vero rerum earum, quas tra-
 ctat, vim eum & naturas plane tenuisse, vel ex
 hoc intelligi potest, quod earum (1) magnam par-
 tem

(1) Quod arte magna ex parte exstat in editione Reusne-
 ri utraque. Manifestum mendum, quod non in-
 feliciter sustulisse videor.

tem in iocos, risus & sales contulit, in quibus peritia sola dominatur, De patria nihil tradere certi possum, & de tempore non amplius. Accesserunt aenigmatibus scita septem Sapientum, quae vulgo feruntur Ausonii. Ea vero ut subiicerem ad fidem eius codicis recognita, coegerunt duo versus, qui in omnibus exemplaribus nostris desiderantur. Quod ii animadvertent, quos non pigebit, cum his alia conferre. Caeterum quo animo haec sint a nobis excepturi alii, nescio: tibi vero, optime Ganeri, sub cuius nomine exeunt, non ingrata fore, certo scio. Vale.

XXIX.

Haftenus Perionius. Supereſt, ut moneam, in Perioniana (m) editione non eundem feruari aenigmatum ordinem, qui in aliorum editionibus: itemque ibi desiderari aenigma illud ἀνώνυμον, quod in mea editione locum tenet nonagesimum quartum, & contra exhiberi aliud, quod caeteris in editionibus non exſtat, de cuculo, idque ordine vltimum. En illud:

CVCV.

(m) *Hanc editionem videtur Gyraldus in manibus habuisse, cum in libello de aenigmatibus, p. 51. edit. Reusneri in AEnigmatographia, at in Operibus Gyraldi T. II. p. 464. Symposii recitat aenigma de somno. Scriptura enim Gyraldi omni ex parte consentit cum editione Perionii.*

*Frigore digredior, redeunte calore reuertor:
Desero, quod peperī: hoc tamen educat alte-
ra mater.*

*Quid tibi vis aliud dicam? Me vox mea pro-
dit.*

Cum vero hoc aenigma reliquorum Sym-
posii aenigmatum elegantiam & concin-
nitatem haud aequet, suspicor, id infer-
tum fuisse a semidocto quopiam mona-
cho, qui illud alterum, quod dixi, non
capiens, atque adeo pro ἀλύτω habens,
aliud aenigma, cuius sensus ipsi non in-
cognitus erat, eius in locum sufficere au-
sus est.

XXX.

Post *Perionium* haec aenigmata inno-
tuerunt *Ioachimo Camerario*, viro inter
primarios saeculi sui referendo, qui in
Elementis rhetoricae editionis (n) anni 1600,
(in 8.) p. 273. haec praefatus: Nos etiam
*incidimus in varia quaedam aenigmata, Lati-
nis non prorsus malis versibus composita ab au-
ctore Symphorio quodam, ut ipse praescripsit, de
quibus selecta aliquot huic expositioni adiicere
visum; subiungit e Symposio nostro tre-
decim aenigmata, de claue, fumo, tineae, mure,
Phoeni-*

(n) Prima libri huius Camerariani editio prodit A.
1540. Alia prodit Lipsiae in 8. A. 1562.

Phoenice, tauro, capra, mulo, tigride, papauere, clepsydra, tibia, & somno. Hinc praemisfis hisce verbis: *Sed quaedam etiam coniicienda vobis iam relinquemus, quibus quid significetur, nunc quidem reticebimus;* quatuor subiungit carentia titulo aenigmata, quae in nostra editione exstant loco 76. 94. 82. & 83. Discrepant autem aenigmata Camerarianae huius editionis in multis ab editione *Perionii*: ut non sit dubium, hausisse *Camerarium* aenigmata sua e MS. quodam codice.

XXXI.

A. 1545. *tres libros AEnigmatum* *Francofurti* in octauo, ut cum typographorum filiis loquar, edidit *Ioannes Lorichius Hadamarius*. Hic libro tertio, folii 71. priore, folii 82. itidem priore, folii 83. vtraque pagina, ac postremo folii 84. (quod vltimum est totius operis,) pagina priore, exhibentur quatuordecim *Symposii* aenigmata. Sed cum singula illa sine vlla scripturae diuersitate exstant in memoratis modo *Camerarii Elementis Rhetoricae*, credere cogor, a *Lorichio* ea exscripta hinc fuisse, etsi id ipse *Lorichius* praeteriit silentio,

XXXII.

Cum vero *Camerarius* ne quintam quidem *Symposii* partem loco isto, quem modo

modo monstraui, produxerit, secundae Symposii editionis laus tribuenda utique est *Petro Pitheo*, viro clarissimo. Is enim A. 1590. in 12. e MS. edidit (quae editio Geneuae recusa est A. 1596. in 8.) Syllogen poëmatum veterum, quam recenset *Fabrizius* in *Bibliotheca* (o) *Latina*. In ea Sylloge etiam exstant *Coelii Symposii AEnigmata centum*. Non venit in manus meas haec editio, ac facile ea carere potui, cum variantes lectiones ex *Pitheo* editione descriptas annotationibus suis in *Symposium* inferuerit *Castalio*. Neque enim *Perizonii* editionem expressit *Pitheus*, sed ex vetere quodam manu exarato libro suum hausit *Symposium*.

XXXIII.

Tertius igitur *Symposii* nostri editor fuit *Iosephus Castalio*, Anconitanus, vir nobili stirpe editus, ac pluribus ingenii monumentis clarus, quae *Nicolaus Toppius* (p) recenset in *Bibliotheca* (q) *Neapolitana*, omit- tens tamen eius in *Symposium* annotatio- nes.

(o) *Lib. IV. cap. 1. §. 6. & 7.*

(p) *Praeter hunc de Castalionis vita scriptisque inspicimeretur Miraeus lib. de script. saec. XVI. cap. 215. & Erythraeus Pinacoth. P. I. p. 167. idemque Exemplorum cap. 92. p. 169.*

(q) *Pag. 170.*

nes. Nec vero solum *Symposium* e codice quodam MS. edidit *Castalio* A. 1581. sed postea quoque adiunxit scholia. Fugit quidem oculos meos prima illa *Castalionis* editio. Vt autem anno isti primam *Castalionis* editionem adscribere sustineam, adducor ipsis eius verbis, quae Dedicationi suae ad Illustrissimum Thomam Aualum, Marchionis Piscariae filium, (cuius se illo tempore praeceptorem fuisse, in ipsa Dedicatione testatur,) subscripsit, iisque docuit nos, scriptam ab se illam dedicationem fuisse *Romae pridie Idus Octob. M. D. LXXXI.* Ex illa Dedicatione nihil ad *Symposium* pertinet praeter haec verba, quæ praetermittere nequaquam debeo: *Erat apud me, inquit, in postremo Venantii Fortunati codice manuscripto Symposii veteris poetæ carmen antiquum, lepidum, eruditum, venustum.* Memorari autem video a viris doctis editionem *Castalionis* Romae A. 1597. emissam in publicum. Ac *Fabricius* quidem in *Supplementis ad Bibliothecae Latinae paginam 681.* testatur, eam in 4. prodiisse. At errare eum, quod ad formam libri attinet, testem habeo oculatum *Sigebertum Hauercampum*, Graecarum literarum in Academia Batavorum Lugdunensi Professore, nuper illustre adeptum nomen diligentissima editione *Apologetici Tertullia-*

ni. Is enim per literas docuit, se in manibus habere illam Romae A. 1597. factam editionem, eamque in *duodecimo*, ut vulgo loquuntur, exscriptam esse. Illud vero facile est colligere, quod *Castalio* primae suae editioni nulla adiunxerit scholia. Cum enim in iis *Pithoeanae* subinde mentionem faciat editionis, quae A. 1590. prodiit, sequitur, recentiora hoc anno esse scholia *Castalionis*.

XXXIV.

Castalionis ex editione *Symposium* ac *scholia* in *Batavia* recudenda suoque *Phaedro* adiungenda curavit *Lugduni Conr. Rittershusius*, idque A. 1598. in 8. Testem huius rei sequor *Io. Alb. Fabricium*, virum praeclarissimum, qui & (r) addit, repetitam esse hanc editionem auspiciis *Ioannis Meursii* *Antuerpiae* A. 1610. in 8. In eo tamen lapsus est, quod *Antuerpiam* nominavit pro *Lugduno*. *Lugduni* enim in *Batavis* officinam habuit suam *Plantini* gener, *Raphelengius*. En verum operis titulum, ob oculos mihi versantis: *Phaedri libri V. Ioannes Meursius post Pithoeum, Rittershusium, Schoppium, Rigaltium denuo recensuit & Animadversiones addidit. Ex officina Plantiniana Raphelengii c I. I. CX.* Hic igitur *Symposium*

(r) *Bibl. Lat. lib. II. cap. 3. §. 3. p. 318.*

posii aenigmata vna cum scholiis *Castalionis* subnexuit *Meursius*, nulla tamen sua annotatione adiuncta, nisi quod p. 46. & 47. de his aenigmatibus non nihil differit, quod huc omne transcribo. *AEnigmata Symposii*, inquit p. 47. omnino probamus: quamvis *Lilius Gyraldus* libello suo de aenigmatibus parui ea facere videatur, cum ab amico sibi aliquot nullius momenti tradita scribit, quorum unum tantummodo recitat, tacito auctoris nomine, de somno. Est autem id *Symposii nostri*. De hoc (s) is, qui nuper *Epigrammata & Poëmata* edidit, his scribit verbis: SYMPHOSII, qui & Symposius in quibusdam exemplaribus scribitur, meminit *Sigebertus Gemmelacensis* de *Aldhelmo Scoto* loquens. Hactenus *Meursius*, qui nihil praeterea affert de *Symposio nostro*.

XXXV.

Non omittenda hic est, quae iam ante *Meursianam* prodierat, editio *Symposii* iuxtaque notarum *Castalionis Duacensis*. Equidem eam non vidi: at video, in *Catalogo Bibliothecae Thuanae* (t) produci *AEnigmata veterum & recentium*, cum notis *Iosephi Castalionis in Symposii AEnigmata*, Duaci 1604. in 8. Ex eo tempore celebris ille Iesuita,

D 2

Nico.

(s) *Pithoeum* innuit.

(t) T. II. p. 256. edit. Hamburg.

Nicolaus Causinus, libro suo, quem *Symbolicam AEgyptiorum sapientiam* inscripsit, inseruit *aenigmata Symposii*, sed nihil animadversionum scholiorumue adiiciens. Ac in editione quidem Colonienfi A. 1654. in 8. aenigmata illa (u) exhibentur a p. 138 vsque ad p. 150. satis quidem mendose, vt tamen appareat, *Causinum* expressam voluisse editionem *Castalionis*. Vt vnum saltim alterumque proferam exemplum, trigesimali aenigmatis titulus ibi est *Piscator & pisciculi*. Debebat scribi *pediculi*, & ita recte titulus iste exhibetur in praemisso ibidem Indice alphabetico aenigmatum *Symposii*. AEnigmate XCVIII. 1. exstat *sacra relinquo*; IV. 2. *claudio*; LXIII. 3. (x) *tumet*; XCV. 3. *quo*.

XXXVI.

Postea *Christianus Iunckerus*, amicus quondam meus ac *συγγγος* desideratissimus, A. 1700. *Phaedro* in 12. cum grammaticis notis Lipsiae edito adiunxit *Symposii AEnigmata*, editionem secutus *Meursianam*: id quod vel ex eo apparet, quod & *Meursii* ad lectorem *de Symposio Alloquium* praemisit illis aenigmatibus.

Ex

(u) *Eadem exstare comperi in Causiniani operis editione Colon. 1623. in 8. & in edit. Paris. 1647. in 4.*

(x) *Hanc eandem lectionem habet Meursiana editio.*

Ex *Iunckeri* editione descripsit eadem accurate suoque *Phaedro* subiunxit Cl. vir, *Io. Georgius Walchius*, Professor nunc *Ienenfis*, *Lipsiae* A. 1713. in 12. Sed nec *Iunckerus* nec *Walchius* aut emendavit quicquam aut illustravit, sola aenigmata ex prior editione exhibuisse contenti.

XXXVII.

Tres igitur, si accurate loqui libet, adhuc habuimus editiones illorum aenigmatum, *Perionii*, *Castalionis*, & *Pithoei*, qui singuli singulos MSS. codices expresferunt. Quarta tamen, sed ea imperfecta, his adiungenda est, pariter e codice MS. descripta, quam supra meminimus, editio *Camerarii*. Caeteri editores nullo vfi libro manu exarato triumvirorum illorum editiones novis tantum typis excudendas curaverunt.

XXXVII.

Non est hic praetermittenda mentio versionum horum aenigmatum, quae quidem cognoscere videreque mihi licuit. Ac Graecos quidem in versus eleganter aliquot *Symposii* aenigmata traduxit *Ioachimus ille Camerarius*, quae & ipsa *AEnigmatographiae* inseruit suae *Reusnerus* a p. 256. vsque ad p. 260. Germanicam vero, eamque metricam, eorum versionem inuita certe quidem *Minerua*, A.

1712. in 8. Eifenbergae vna cum metrica
Phaedri fabularum versione edidit nescio
quis adscito *Melandri* nomine, eamque
Gottfrido Ludonico & Christiano Iunckero, vi-
ris clarissimis, suis antea in Gymnasio
Schleusingensi praeceptoribus, dedica-
uit. Ex ea versione lectoribus meis duo
sufficient exempla, aenigma 97. & 98.

E C H O.

Ich bin ein Jungfern-Bild, die sich zu sehr
bescheidet,

Und das Gesetz der Scham nur gar zu wohl
bewahrt:

Ich bin nicht freches Munds, noch so verwe-
gner Art,

Daß ich frey reden mag, als die nur Ant-
wort leidet.

S O M N V S.

Ich komme von mir selbst, der viele Bilder
zeigt,

Ich bilde manchem Furcht, Gefahr und
Schrecken ein,

Obgleich die Sachen nicht so gar gefährlich
seyn,

Doch sieht mich niemand, als wer seine Au-
gen neiget.

XXXIX.

Recensui iam plerasque omnes *Symposii poëtae* editiones. Ita enim horum aenigmatum auctorem vniuersi adhuc appellarunt, solo excepto *Barthio*, qui, si mens non laeua fuisset, ante me docere doctos potuit, *Symposium* libri titulum esse, non poëtae nomen. Narrat enim primo capite libri quinquagesimi octauo suorum *Aduersariorum*, se aliquando suspicatum esse, *Symposium* non esse poëtae, sed totius libri titulum. Sed (ita praecipiti addit iudicio,) *eam dubitationem eximere debet ipse poëta, in Praefatione de se scribens hoc pacto*: Haec quoque *Symposius*, caetera. Non dubito, si *Barthius* suae coniecturae indulgisset, breui futurum fuisse, vt longius progressus aut ipse aut alius vir eruditus tandem auctorem agnosceret *Lactantium*. Verum secure codicibus monachorum crediderunt viri doctissimi, *Symposium* esse poëtae nomen, coecasque fecerunt tum de aetate, tum de religione eius, coniecturas. Ipse ille *Barthius* in *Indice* primo *Aduersariis* suis annexo, itemque in *Indice* tertio, *Symposium* illum refert inter scriptores ethnicos: at in quarto *Indice* eum inter Christianos numerat *αυτοκατάκριτος*. In antiquissimo codice MS. Anglicano, quo ego

sum usus, ad nomen *Symphosii*, versu primo Praefationis aenigmatum exstantis, vetusta manus adscripserat: *vir gentilis*. Ac facile credo, nec *Guil. Caueo* poetam istum pro Christiano habitum fuisse, alias eius facturo mentionem in *Historia sua literaria scriptorum ecclesiasticorum*. *Bernardus Pezius*, Benedictinorum sodalium in Germania doctissimus, in Praefatione sua ad *Anonymi Mellicensis*, quem vocat, libellum *de scriptoribus ecclesiasticis* (y) *Symposium* poetam connumerat inter *scriptores eruditis viris adhuc fere ignotos*. Imo prorsus eum ignotum fuisse *Pezio*, docet eius ad istius *Anonymi* caput LXXIII. (z) annotatio. In ea namque *Symposium* (corruptius appellat *Symphrosium*) vocat *scriptorem aetatis incertae*. Fuit etiam, qui pseudonymo illi poetae *Symphosio* patriam tribueret Galliam. Est is *Miraeus*, qui in libro *de scriptoribus saeculi XVI*. (a) commemorat *aenigmata Symposii Galli*. Scilicet editus primum iterumque in Gallia fuerat a *Perionio* atque *Pithoeo*, imo iam ante hos a *Nobleto*, *Symphosius*: idque ipsum, ni fallor, errandi occasionem *Miraeo* prae-buit.

XL.

(y) *Pag. 422. sq.*(z) *Pag. 471. edit. Aug. Vindel. 1716. in 8.*(a) *Pag. 307. edit. Fabricii.*

XL.

Verum fatis perspicue iam supra ostendisse videor, poëtam *Symposium* nulum fuisse, sed auctorem libro huic suo indidisse titulum *Symposii*. Non tamen me pigebit, hoc loco circumspicere communis erroris originem & vera, vt ita dixerim, cunabula. Venerunt hic mihi omnes ingenii neruos intendenti plura in mentem. Sed praeteritis ludibrioque subductis coniecturis iis, quae ne mihi quidem se probarunt, vnā adduco, quam nemo iure repudiauerit, nisi qui aliam excogitarit veri similiorem. Crediderim itaque, verum huiuslibelli hunc fuisse titulum: *Caecilii Firmiani Symposiaca aenigmata*; eumque casu nescio quo hunc in modum fuisse corruptum: *Caec. Firmiani Symposii aenigmata*. Sic Gellius in titulo libri VI. capitis XIII. quaestiones in conuiuio agitatae appellat *symposiacas*; & in titulo capitis vndecimi libri XVII. commemorat *Plutarchi libros symposiacos*. Qui locus eo magis notatu dignus videtur, quod, vt poëta noster in multis MSS. codicibus vocatur *Symphosius*, sic & in ea *Gellii* editione, quae ex *Ioannis Connelli* recensione sub initium saeculi XVI. non adscripto anno prodiit, quamque in ma-

nibus habeo, pro *symposiacos* exhibetur
symphosiacos.

XLI.

Ne vero oleum videar atque operam
perdidisse producens denuo in lucem
haec aenigmata, & quanto potui studio
emendata atque illustrata exhibens, eru-
ditorum de iis iudicia proferam, eo plu-
ris facienda, quod ea veri auctoris aeui-
que conscientia non potuit corrumpere.
Si enim *Lactantii* hunc esse foetum sciui-
sent, haud dubie magnificentius multo
collaudassent nostrum hoc *Symposium*.
Principe loco audiendus est *Perionius*,
princeps horum aenigmatum editor. Sed
supra iam (b) effusas eius laudes audiui-
mus, nec libet verba ipsius, facile suo lo-
co repetenda, iterum adscribere. Nec
iuvat *Castalionis* ac *Meursii* sententiam, su-
pra pariter iam commemoratam, reduce-
re in scenam. Prodeat *Caspar Barthius*,
qui in *Aduersariis* suis modo (c) egregia sa-
ne aenigmata vocat, modo (d) elegantia &
Latina, numeris etiam felicibus conscripta.
Idem *Symposium*, quem inueterato errore
nomi-

(b) §. 28.

(c) *Lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

(d) *Lib. XIX. cap. 14. p. 989.*

nominat, *poëtam* appellat (e) *bonum*, *poëtam* (f) *ingenio praestantem*, *poëtam* (g) *acutum & suauem*. *Vossius* (h) *aenigmata haec non inuenusta* esse pronuntiat, simulque *Gyraldum* reprehendit, libro *de aenigmatibus* (i) iudicantem, esse *aenigmatum* illorum nonnulla *frigidiuscula*. Soli igitur *Gyraldo* fraudi fuit veri auctoris ignoratio. Caeteri omnes tam benignis hoc *Symposium* exceperere iudiciis, ut ne ipse quidem *Lactantius* aequiora sperasse videatur de primo hoc ingenii sui experimento.

XLII.

Fauorabiles quoque se quidam *Symposio* nostro praebuerunt hoc ipso, dum annotationes ei adscribere & quascunque ei tenebras abstergere dignati sunt. Primus id laboris in se suscepit *Iosephus Castalio*, sed ita eo defunctus, ut appareat, eum non satis meditate scripsisse, ac scholia sua effudisse verius, quam elucubrasse. Affert idem ἀπεροδιόνησσα non pauca, complura contra intacta omittens, quae nonnulla scholiorum luce perfundenda omnino erant.

XLIII.

(e) *Lib. XXVII. cap. 1. p. 1284.*

(f) *Lib. XXVI. cap. 28. p. 1282.*

(g) *Lib. XLII. cap. 23. p. 1915.*

(h) *Lib. de poëtis Latinis p. 86.*

(i) *Pag. 51. edit. Reusnerianae.*

XLIII.

Alter ad illustrandum hoc Symposi-
um sese accinxit *Caspar Barthius*, diuersis
Aduersariorum suorum locis modo emen-
dare id aggressus, modo explanare. Ac
fatendum est mihi, posteriori conatu eum
non male de lectoribus meritum esse nec
famae suae inique consuluisse. Verum
emendationes ipsi successerunt minus fe-
liciter, adeoque confirmant sententiam
(k) eruditorum, plura a *Barthio* in pri-
scis scriptoribus corrupta, quam correctā
esse,

(k) *Esse Barthium in emendando temerarium, censet*
Morhofius Polyhist. lit. lib. V. cap. 1. §. 10. ad quem
locum relege hypomnema Cl. Mollerii. Paulus Co-
lomesius in notis ad Quintilianum p. 378. Barthium
vocat virum multae quidem lectionis, sed naris
haud prorsus emunctae. Audaces quoque eius
coniecturas criticas grauitur notauit Reinesius in
epistola quadam, quam Baelius producit Diction.
v. Barthius not. R. Ipsemet in Parergis criticis p.
127. indicaui, pessime de Curtio meritum esse Bar-
thium emendationibus suis, eiusque pleraque
omnia, quae notarit, loca non correxisse, sed foede
corrupisse. Pari modo Anonymus quidam, cuius
notae ad Ausonii Cupidinem cruci affixum una
cum Barthii aliorumque notis A. 1712. Hagae Co-
mitum recusae fuerunt, (vid. Clerici Bibl. choisie
T. XXIV. p. 219. & 231.) ostendit luculenter, vix
unquam dextre collineasse suis emendationibus Bar-
thium. Sic Cotelarius annot. ad Hermae Pastorem
p. 775. (editionis Fabricianae) Barthium non vere-
tur

esse, censentium. Defuit enim profecto *Barthio* acrimonia iudicii, quae primas tenet in arte critica. Scilicet *Barthianum* illud Opus titulum *Aduersariorum* tueri potest haud dubie. Continet quippe vtilissimas animaduersiones e diffusioris lectionis penu depromptas. Ast *critici operis* mensuram haud sane implet, sed potius probat innumeris argumentis, longissime *Barthium* abesse a gloria magni Oedipi, nec nisi mediocres inter criticos, magnos tamen inter philologos ac polyhistoros, esse referendum.

XLIV.

Tertius, qui illustrare conatus est *Symposium* nostrum, *Friedericus Besselius* est, is, cuius ad *Eginharti Vitam Caroli M.* annotationes (1) exstant diligentissime congestae. Eiusdem ad *Symposium* nostrum notas MSS. a Cl. *Beyero* Regiomonto Lipsiam trans-

tur appellare Criticum minorum gentium, imo p. 798. *queritur*, *Barthium* tenere ubique infatiabile curandi loca sana cacoethes. *Agmen claudat, qui principe dignus erat loco, Rich. Bentleius.* Is in suis ad *Horatium commentariis* p. 79. facile quidem *Barthio* concedit laudem *πολυαναγνωσίας*, at, cum ad iudicium res deueniunt, inquit, breui sane arcu plerumque iaculatur, neque ad scopum pertingit.

(1) *Postrema editio prodiit A. 1711. recensita eodem anno in Actis Erudit. p. 529.*

transmissas humaniter mecum communicavit Cl. *Krausius*. Verum nec ille multum praestitit, imo ne *Castalioni* quidem *Barthioui* potest aequiparari. Adeo & pauca & leuia sunt, quae annotauit ipse: caetera omnia e *Castalionis* scholiis excerpfit, nec id diffitetur in praefatiuncula: *Potissimas*, inquit, *ex notis Castalionis excerpsumus*, quas hic subiicere visum est, sed interpolatas. Quod cum ita sit, merito suspicor, non eo consilio annotationes istas a *Besselio* conscriptas esse, ut eas typis vulgaret, sed ut discipulorum tantummodo commodo consuleret, quorum in gratiam *Symposium* illud viua voce interpretatus, eisque *Castalionis* notas non amplius in officinis venales in calamum dictitare coactus esse, atque hanc occasionem habuisse videtur, etiam de suo non nihil inspergendi. Interim ne quis de re ignota, ut fieri solet, magnificentius iusto iudicet, *Besselianas* notas, omissis iis, quas e *Castalione* descripsit, infra vna cum *Barthii* & *Castalionis* animaduersionibus exhibeo.

XLV.

Digna vero erant omnino haec symposiaca aenigmata, quae non perfunctorie, sed summa diligentia & a librariis mendis liberarentur, & grammaticis pariter

riter ac historicis explicationibus illustrarentur. Dignus item hic libellus erat, qui & auctori suo & saeculo non barbaro tandem rursus assereretur, atque in censum reciperetur librorum classico-
rum. Siue enim dicendi genus spectes, est illud, vt supra iam dixi, ac non ita multo post luculento *Perionii* suffragio comprobauit, omnis elegantiae plenissimum; siue acumen argutiarum, quouis pignore contendo, ne vnum quidem, esse inter haec aenigmata, quod elegantissimo *Lactantii* ingenio censeretur indignum. Est enim aenigma non aliud, quam ingeniosa descriptio, qua res verissima ac notissima conuertitur in ignotam & fabulae simillimam. Festiuissimum genus aenigmatum est, cum res vel notissima, vel certe adeo cognitu facilis, vt omnium oculis sit exposita, tam ingenioso circumdatur velamine, vt non solum (m) ignotissima, sed prorsus ἀδύνατος videatur: cuius generis est in *Symposio* nostro nonagesimum quartum. Non iam libet pluribus explicare (n) naturam aenigma-

(m) Vnde *Ausonius Epist. IV. v. 65.* aenigmata vocat mysteria.

(n) De natura aenigmatum agit *Glassius Philologiae suae lib. V. Tract. I. cap. 22.* & *Vossius Instit. orat. lib. IV. cap. XI. §. 5.*

nigmatum ac varietatem, item (o) antiquitatem: ne digressionibus superuacuis extendere videar praefationem, quam iam satis longam fecit earum rerum commemoratio, quae praetereuntem me vel leuiustractantem iure reprehensurus erat lector censorius.

XLVI.

Illud vero discrimen horum, quae *Symposium* exhibet, aenigmatum omittere non debeo, quod alia iam olim in vulgus nota, adeoque a Lactantio non excogitata, sed tantum in versus redacta fuisse videntur; alia ipsius auctoris ingenio feliciter efficta. Ac posterioris quidem generis perpauca sint necesse est, cum in adolescentia haec scripserit *Lactantius*, quo aetatis tractu nondum sua constat ingenio maturitas plenaque foecunditas. Certe de trigesimo aenigmate ne dubitari

(o) *Habemus aenigma de pediculis in Vita Homeri; aenigma Cleobuli apud Diog. Laërtium lib. I. §. 91; Virgilii duo ecl. III. 104. sqq. Habemus in sacris monumentis mentionem aenigmatum Simsonis & Salomonis. Etiam Gellius elegans aenigma, quod perantiquum appellat, exhibet lib. XII. cap. 6. idque explicavit Politianus Miscell. cap. 36. Multa quoque de griphis conuiualibus legere, si libet, licet in Athenaei libro X. & in Casauboni Animadversionibus in eius libri capita 15. 16. 17. 18. 19. 20. & 22.*

rari quidem potest, id esse multo vetustius Lactantio. Caeterorum quoque complura iam vulgo nota fuisse, e. g. 14. 16. 31. 44. per se magnam habet veri speciem. Cumque horum aenigmatum quaedam sint admodum perspicua, alia non item, prius eorum genus non temere credo fuisse iam antea notum plerisque omnibus, e. g. 1. 4. 9. 10. 12. 18. 22. 28. 33. 34. 35. 37. 54. Sequitur hinc, ut duas rursus haec aenigmata diuidamus in classes, quarum altera vulgaria siue plebeia complectatur, altera erudita atque cultioris ingenii. Vbi statim quaeri potest, vtri classi aenigma XCIV. adscribendum sit. Ac fuerunt, quemadmodum infra videbimus suo loco, viri doctissimi, qui posteriorem in classem id referrent. Ego vero in priorem refero, id est, inter ea aenigmata, quae Lactantii aevo lippis & tonforibus, nuptis innuptisque puelis, nota erant omnibus. Ad erudita ut redeam aenigmata, inter haec locum utique suum merentur ea, quae homonymiam vocis occultant, e. g. 2. 32. 42. 82. Quod si quis ex me quaerat, quodnam horum aenigmatum vnum omnium sit elegantissimum, quanquam difficillima est eiusmodi σύγκρισις, ac praeter modo dicta etiam doctissime atque elegantissi-

me argutissimeque efficta sunt, quae locum tenent II. 78. 89. 91. tamen singulis inter se non negligenter collatis, salvo quidem acutius cernentium iudicio, statuere non vereor, omnium exasciatissimum atque optimum horum aenigmatum, ac pretiosissimum velut ferculum huius Symposii esse, illud de *perna*, quod locum occupavit octogesimum tertium.

XLVII.

Haec igitur aenigmata & ego ex eo tempore, quo *ἐὐγενεῶς*, *Lactantium* eorum esse conditorem, illustranda suscepi, & quam perfectissimam eorum editionem molitus sum: de qua antequam plura proloquor, prius eorum mihi conciliare conabor gratiam, qui Catoniano quodam vultu hoc Symposium intuiti, id vero indignum esse clamabunt, cui operae quicquam diceretur ab homine masculis studiis dedito. Fateri inquit ipsum (p) *Ausonius*, *nugas* has esse & *mysteria friuola*. Dixisse addent ipsum (q) *Gellius*, esse has *subtilitates ludicras*. Fortasse etiam audebunt opponere nobis Paulum apostolum, ab eoque (r) hanc ipsam *εὐτραπeliαν* Christianis

(p) *Epist. IV. 65.*

(q) *Lib. VI. cap. 13.*

(r) *Ephes. V, 4.*

stianis esse interdictam, contracta fronte pronuntiabunt. Enimuero cum ne Salomonem quidem, virum sapientia eminentissimum, dedecuerit, aenigmatibus suum aliorumque otium oblectare, nec nobis vitio dari debet, quod legimus ac relegimus non sine voluptatis sensu docta haec Lactantii aenigmata. Nec Adelmo visum est a sacra persona alienum, complura non inelegantibus describere versibus aenigmata. Cuius instituisse vestigiis medio illo, quod vulgo vocant, aevo non ita longe ab Adelmi temporibus remotum *Thomam* quendam, libri singularis *AEnigmatum* scriptorem, *Sigebertus Gemblacensis* (s) me docuit: qui idem ex eodem aevo *Egeberti* cuiusdam (t) meminit, scriptoris *rusticanorum aenigmatum*, quem *Eckebertum* vocavit, saeculoque XI. vixisse testatus est (u) *Tritheimius*. Atque ut omittam, non parum optimae Latinitatis ex Symposio nostro haurire posse lectores, vel ob id dignus est hic libellus, qui sapientium versetur manibus, quod auctorem habet Lactantium, quem sermonis nitorem & pietatis studium aequis

E 2

passi-

(s) *De script. eccl. cap. 133.*(t) *Cap. 146.*(u) *Lib. de script. eccles. cap. 330.*

passibus fuisse sectatum, ipsius monumenta sole clariora loquuntur. Porro cum animo nostro non minus, quam corpori, subinde opus sit remissione ac relaxatione quadam, qua, quaeso, in re is excusatiùs conquiescet, quam in lectione lusu-um tam honestorum tamque liberalium? Et quis tandem me reprehendat, (*Ciceronis* vtor verbis ex *Oratione pro Archia poëta* (x) depromptis,) aut quis mihi iure succenseat, si, quantum caeteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi & corporis, conceditur temporis; quantum alii tribuunt tempestiuis CONVIVIIS, quantum denique aleae, quantum pilae; tantum mihi egomet ad haec aenigmata recolenda, ad hoc *Lactantii CONVIVIVM* recognoscendum, illustrandum, emendandum, sumsero? Denique quicunque molestus esse mihi ob operam huic *Symposio* nauatam voluerit, is illud *Plinii* velim (y) clementer audiat: *Demus alienis oblationibus veniam, ut nostris impetremus.*

XLVIII.

Supereft, vt exponam, quid in hac mea *Symposii* editione elaborarim, quibusque

(x) *Cap. VI.*(y) *Lib. IX. epist. 17.*

busque sim vsus adminiculis. Ac duo quidem mihi proposui, primo vt *Criticum* agerem, elutisque mendis suam verbis integritatem sinceritatemque restituerem; deinde vt *interpretis* munus explerem, cum, quae vera mens cuiusque sit aenigmatis, quidque docto illo inuolucro contineatur, ostendens, tum verum verborum sensum inuestigans, &, quid acuminis iis subsit, manifestans. Ac ad criticam quidem curam quod attinet, ea hic maxime opus erat, quod Critici superioris aevi Symposium illud prorsus neglexerant: quibus quidem propterea ignosco, quod rati, auctorem eius saeculo aliquo barbaro inter sordidas vixisse monachos, non crediderunt operae se facturos pretium, si multum temporis consumerent eo emaculando. Ac sane vulgata eum in modum adhuc sunt aenigmata haec pleraque, vt Symposium hoc maxima ex parte haberi mereatur pro libro nondum edito. Adeo corrupte peruerseque edita sunt. Vnde spero, me a doctissimo quoque non nihil gratiae initurum, qui, vt emendatiora haberemus haec aenigmata, summis viribus annisus sum. Illos vero, qui, *emendato an inemendato libro utantur*, sua nihil putant interesse, plane ridiculos censeri debere, facile assentior Io. Baptistae

(2) *Maro, cum certe, (ita cum ipso pergo,) si deprauatis utimur codicibus, nihil aliud superfit, nisi ut Ixioni similes umbram pro re, errorem pro scientia, amplectamur.*

XLIX.

Atque initio folius secutus ingenii ductum non paucos detexi naeuos, quo hunc libellum deturparat librariorum partim imperitia, partim negligentia: inter quas emendationes sunt, quas deinceps vidi confirmari liquidissimâ MSS. codicum scriptura. Hinc adii variantes lectiones, quas reperit *Perionius, Camerarius, Pitboeus, Castalio*, suis quisque MSS. in codicibus: earumque ope partim meas medelas reddidi certiores, partim noua retexi vulnera, ad eaque sananda omnem curam & cogitationem contuli. Forte inter haec accidebat, ut *Theodorus Hasaeus* quem supra iam honorifice memini, consultis MSS. codicum Catalogis me edoceret, latere aliquot codices *Symposii* huius MSS. partim Lugduni Batauorum, partim in Anglia. Nec ista humanitate contentus vir optimus optimeque de optimis merens literis statim simul recipiebat, se ad amicum quendam in Batauiam scriptu-

(2) *In Praef. ad Petri Diaconi librum de viris illustribus Casinensibus.*

scripturum, eumque rogaturum, vt ad me transmittat accuratissime descripta variantia codicum Lugdunensium loca. Occasionem vero cum circumspicerem nanciscendi varias, quas vulgo vocamus, lectiones ex Anglia, fauente & hic, mihi fortuna factum est, vt superiore anno, cum Hanouerae versarer, beneuole me conueniret suamque mihi offerret amicitiam vir doctissimus, *Io. Georgius Keyserus*, Regiae Societatis Anglicanae Collega dignissimus, cuius eruditissimum opus *Selectarum Antiquitatum Celticarum* nuper non mediocri exceptum est has literas amantium applausu. Is igitur cum narraret, se Londini satis diu versatum commodissimis gauisum esse occasionibus in plurium eruditorum amicitiam se insinuandi, sine mora rogatus a me est, vt ad illorum quempiam scriberet, ab eoque summis contenderet precibus, vt, quicquid Londini vel alibi esset MSS. codicum, meo sumtu quam scitissime describendum curaret & quamprimum transmitteret. Is & pollicitus est operam suam perhumaniter, & feliciter paulo post impetrauit a *Ioanne Chamberlaynio*, Armigero, viro humanitatis non minus, quam eruditionis, eximia laude florenti, vt ipsi res ista curae esset. Atque ita factum est,

vt tria codicum ex Anglia acciperem apographa *Symposii*. Breui post tempore etiam *Hafaeus* mihi transmisit variantes lectiones duorum MSS. codicum bibliothecae Lugdunensis, quas rogatu ipsius summa attentione & industria inde excerpserat *Hauercampus*, vir clarissimus ac supra iam suo mihi merito laudatus, iterumque nunc laudandus ob praestitam mihi singularis humanitatis beneuolentiam.

L.

Nactus igitur quinque MSS. codicum lectiones, coepi non eas solum adscribere ad editionem *Symposii* (a) *Walchianam*, quippe quae prima venerat in manus meas, sed & aliunde congerere lectiones variantes. Has summa fide studioque exhibeo in hac mea editione singulis subiectas aenigmatibus, & siglis distinctas, quarum significatum hic explicare debeo. Scilicet literae *A. B. C.* signant Codices Anglicanos, & prima quidem pri-

- (a) *Sciant igitur lectores, variantes lectiones, quas subieci singulis aenigmatibus, vulgatam respicere editionem, hoc est, Iunckerianam vel Walchianam. Et hanc in annotationibus respicio meis, quoties usurpo illud: Vulgatum vel Editum erat. Mearum enim putavi esse partium, non corruptum textum exhibere, sed correctum.*

primum, secunda secundum, tertia tertium; *D.* codicem Lugdunensem priorem, & *E.* posteriorem; *P.* codicem Pithoei. *Cam.* codicem Camerarii, *Per.* codicem Perionii. Tandem cum & glossae codicibus duobus Anglicanis prioribus adscriptae nonnunquam vsui mihi fuerint, ac praeterea in Causini editione nonnullas deprehenderim variationes quas non plane putabam negligendas, has quidem per notam *Caus.* illas per *gl.* significatas volo.

LI.

Sed haud dubie spem lectorum meorum expleuero, si codicum illorum singulorum luculentiorum exhibuero descriptionem. Sciant itaque, inter illos codices optimum esse Anglicanum primum, in Bibliotheca Regia, quae Westmonasterii asseruatur, ita signatum: *E. 593.* Is ante octingentos annos exaratus esse creditur, & exaratus profecto est multo accuratius caeteris, adscriptaeque sunt ei glossae a grammatico quopiam haud indocto. Ordo quidem aenigmatum in primo hoc & in secundo, de quo mox dicam, codice interdum differt ab ordine vulgato, sed raro. Alter Angliae Codex, qui in eadem regia bibliotheca exstat sic inscriptus: *E. 919.* eodem, quo

E 5

prior,

prior, saeculo scriptus esse creditur, & licet non aequet prioris illius bonitatem, non tamen meretur prorsus malis aggregari codicibus. Mutilus autem est iste codex, in eoque priora triginta nouem aenigmata desiderantur. Tertius Anglicanus codex, qui in bibliotheca Cottoniana asseruatur, trecentorum circiter annorum est, ac fere conuenit cum editione *Symposii* typographica, qua usus ego sum. Caeterum admodum indiligenter is scriptus est, & multa habet vitia, quae scribae vel imperitiam coarguunt vel nimiam negligentiam.

LII.

Venio ad Lugdunensis Academiae codices, quorum prior in forma quarta, quam vocant, est perscriptus, posterior in octaua siue octuplicata. Et hunc quidem *valde veterem* esse, testis mihi est Cl. *Hauercampus*. Caeterum vtrumque codicem in istam bibliothecam delatum fuisse e bibliotheca *Isaaci Vossii*, ideo non dubito, quod in Catalogo codicum MSS. eius, quem adornatum habemus a *Colomessio*, duplex *Symposii* aenigmatum codex existat, & prior quidem num. 294. inter codices Latinos, posterior num. 319. Vterque horum codicum corruptissime scriptus, non tam variantes exhibet lectiones, quam

quam manifesta librariorum errata. Tamen & hoc e sterquilinio non nihil auri eruere potui. Adeo nullus liber vetustus tam luteus est, vt non subinde optimi metalli aliquid in illo luto reperiatur. Eleganter *Michaël Thomafius* in penultima pagina fuarum ad *Lactantii Opera* notarum de codice quodam: *Est, inquit, ille codex valde corruptus. Tamen is est, qui eum iuuare poffit, qui eo cum iudicio vtatur. Et sane fic faciendum est eis, qui hanc curam emendandi veterum auctorum libros fufcipiunt, vt faepe ex pluribus malis codicibus vnicum optimum efficiant.* Poffum igitur *Iani Gulielmi* (b) verba hic facere mea: *Vfus fum peruetufto libro, defcripto quidem eo vitiofiffime, ex cuius tamen vefigiis multa bonae lectionis veluti vefigia fagaciter odoranti fefe offerunt. Veriffimum eft enim, quod fummus ille criticus, Io. Frid. Gronouius, iudicat in Monobiblo (c) ad fcriptores ecclefiafticos, effe quidem membranarum haerere tutiffimum; tamen, fi quid illae afperi & fcabri & fenticofi exhibeant, ex eo veram fcripturam vt eliciamus, operam dandam effe.* Non funt enim (ita pergit,) codices antiqui fine mendis etiam prodigiofis, & praeclare nobifcum agitur, cum figna ad falutem & veram

(b) *Verifimil. lib. III. cap. 14.*

(c) *Cap. VII. p. 72.*

veram auctoris manum satis plana sunt ac certa. Reliquum mens diuina, plurimumque doctrinae studium, & percognita scriptoris indoles ac natura praestabunt.

LIII.

Vti vero ex Anglicanis codicibus duobus prioribus non omnes exscripsi glossas, sed eas duntaxat, quae non videbantur nullius esse momenti; sic nec omnes omnino scripturae diuersitates inde & ex caeteris codicibus annotaui. Annotaui quidem plurimas, & vt Terentiana vtar formula, *plerasque omnes*, vt non sit, quod meam industriam quisquam desideret; sed erant nonnulla vitia adeo turpia, eademque adeo manifesta, vt non sustinerem ea, quotiescunque occurrerant, inter varias lectiones adscribere. Sic manifestissimo errore in cod. A. titulus aenigmatis XI. habebat *pluuio* pro *fluuiio*: in codice C. erat aenigmatē XL. i. *incussum* pro *intus sunt*: in codice D. v. 3. *nexu* pro *nec sum*; XXXIV. i. *malus* pro *maius*; XL. i. *capud* pro *caput*; LVI. 2. *refulsa* pro *reuulsa*; LXXIX. i. & LXXXVI. i. *curbo* & *curba* pro *curuo* & *curua*; LXXXVIII. 2. *ancipitis* pro *ancipites*. Idem codex aenigm. XXXI. i. commate non suo loco posito sic habebat: *Moechus eram, regis sed, caetera.*

LIV.

Duo adhuc sunt, quae de codicibus illis monenda habeo. Primum enim in Lugdunensibus, item in primo Codice Anglicano sequitur *Adelmi* liber aenigmatum sub hoc titulo: *Incipiunt capitula de enigmatibus* (d) *Aldhelmi*. In secundo autem Anglicanorum sequebatur Epithalamium a S. Paulino dictum in Iulianum. Recordor hic, *Ioannem Lelandum* testari in *Collectaneis* suis, & quidem tomi tertii tribus (e) locis, saepius in bibliothecis Anglicanis reperiri eodem coniuncta volumine *aenigmata Aldelmi, Simposii, Eusebii, & Tautuni*: ubi quidem quis sit *Eusebius* ille, quis *Tautunus*, ignorare me profiteor, nisi forte aenigmatographi illi duo, quorum supra (f) e *Sigeberto Gemblacensi* facta mentio est, *Eckebertus & Thomas* transformati fuerunt alter in *Eusebium*, alter in *Tautunum*.

LV.

Deinde in codice E, qui secundus est Lugdunensis bibliothecae, velut appendicis instar sequebantur quinque alia aenigmata, eaque (en verba *αὐτόπτε* Cl. *Hauer-*

(d) Vocatur enim & *Adelmus* & *Aldhelmus*.

(e) p. 154. 161. & 163.

(f) §. 47.

LXXVIII P R A E F A T I O.

Hauercampi!) valde minuto charactere descripta, ut oculos multum fatigauerit eorum lectio. Equidem suspicor, desumpta ea esse ex *Egeberti* siue *Eckeberti* supra memoratis aenigmatibus rusticanis. Certe huic coniecturae suffragantur tituli, & ipse quoque stylus prodit hominem barbariore versatumin saeculo. Sunt vero & haec admodum deprauate scripta. Videor tamen mihi priora quatuor non infeliciter persanasse. Quintum, quod non potui totum restituere pristinae sanitati, emendandum relinquo ingenio acutiori. En ea, prout a me correctâ debitisque instructa interpunctionibus sunt, subiuncta & diuersa MS. codicis scriptura, & tribus Cl. *Hauercampi* suspicionibus.

I. FLABELLVM (g) PICTVM.

Amplificam faciem stricto (h) sub corpore gesto

Si replicas, pulchram cernes sub tegmine formam.

*Muscas (i) incurrens alieno (k) pello labore,
Aurarumque simul gratissima flamina pando.*

II. MA-

(g) MS. flauellum.

(h) Id est, constricto.

(i) MS. Muscasque.

(k) Id est, excitato vento.

I I. M A C E R I A.

*Incensis (l) nobis hortos cinxere patentes,
Postquam (m) puluuream flammae fecere fa-
uillam.*

*Vna mihi facies, sed plurima membra mi-
nuta.*

*Quae (n) mihi dat vires, solet haec & ferre
ruinam.*

III. B A C V L V S, Q V I M A N I B V S
T E N E T V R.

*Firmo citos gressus, manibus si firmor ab ipsis.
Si claudus fueris, saluum me semper habe-
bis:*

*Si firmus pedibus, non sic & (o) carus habe-
bor.*

*Non te percutiet, quem non percusseris (p)
ipse.*

IV.

(l) MS. Incensi nosmet nostri cinxere parentes. In-
nuit auctor stipites praeuictos, quos Virgilius vo-
cat AEn. VII. 524. igne duratos Curtius III. 2. 16.

(m) MS. P^q. Cl. Hauercampus suspicabatur, rescri-
bendum esse plusquam.

(n) Subaudi flamma. Haec enim stipitibus, quibus
maceria nititur, vires dedit, id est, eos durauit.
Eadem interitum asferre potest ac solet maceriae.

(o) Fortasse ego pro et.

(p) MS. percussero si vis.

I V. I D E M. (q) .

*Sume tibi baculum, collem (r) qui corpore (s)
scandis,*

*Ne ruat in pinguem cervix inclina paludem,
Neue canis (t) crura morsu discerpat amaro,
Aut (u) si inimica manus laesit, laedatur ab
ipso.*

V. C V C V M I S.

*Seminor, at (x) semen cultor non suscipit ex
me,*

*Praesens & rodit, fructus sed (y) colligit ab-
sens.*

*Incultis cultisque locis mea semina spargo.
Sic fraudem facio, domino sed plura ministro.*

LVI.

*Non placet praeterire silentio, quod
Dufresnius me docuit in Indice Auctorum,
quem*

(q) MS. Item.

(r) MS. callem.

(s) Certas. Cl. Hauercampus malebat legere tentas.

(t) Cl. Hauercampus suspicabatur, legi oportere: Ne
vel crura canis. Sed tuendam mihi puto codicis
MS. scripturam. Illo enim aevo frequentissimum
erat, brevem syllabam in caesurae loco produce-
re. Imo & aurei aevi poëtae id fecisse leguntur.
Vid. Poëtica Giessensis p. 173. & 266.

(u) MS. Vt, si i. m. laesi cludatur ab ipso. Legi etiam
potest: Et, si.

(x) MS. et.

(y) MS. et.

quem *Glossario* praefixit suo *Latinitatis mediae*, exstare & in bibliotheca Gallicana S. Germani MS. codicem *Symposii aenigmatum*. Qui an idem sit, quo usus est in editione sua *Perionius*, equidem nescio. Illud de *Perioniano* codice ex collatione cum caeteris confirmare possum, fuisse eum maxime insincerum, & a sciolo quodam (an forte a *Nobleto*?) correctum audacissime. Inspicias, erudite lector, discrepantes eius a caeteris codicibus scripturas: & fateberis, id, quod dixi, verissimum esse.

LVII.

Defunctus nunc videbar praefandi officio, cum peropportune sensi me nondum quicquam verborum fecisse de aenigmatum nostrorum lemmatibus. Exhibentur ea in singulis codicibus, sed ita, ut non ita raro alius aliud repraesentet. Etiam *Castalionis* codex illud habebat singulare, quod plerique tituli aenigmatum in eo obscurati erant omissione literarum vocalium, quarum locum occuparat (z) consona singulas proxime sequens. Sic primi aenigmatis hic ibi exstabat titulus: GRBPHKXM; secundi: BRXNDP; tertii: BNXLXS CXM GFMMB. Merito

F

to

(z) Vid. ipsius *Castalionis* annotatio ad aenigma primum.

to igitur anquirimus de lemmatum istorum auctore. Videri poterat Lactantius ipse auctor esse modo memoratarum notarum, ut scilicet, quantum posset, more artificum celaret artem, nec tamen omnem certae diuinationi aditum praecluderet. Verum primus statim titulus clamat, ab aliena manu apposita fuisse haecce lemmata. Cum enim primum aenigma sic ordiatur in genere masculino: *De summo planus*; lucidissime hinc apparet, Lactantium pro titulo non fuisse scripturum neutro genere *graphium*, sed *stylus*. Deinde non auctorem, sed coniectorem subinde infelicem, produnt nonnulli falsi tituli, ut cum *num. 46.* inscriptum est *lilium* pro *viola*, & *n. 56. caliga* pro *linum*: item cum aenigmati 94. plane nullus praefixus est titulus. Denique recentioris manus indicium est, quod quaedam aenigmata alium in alio codice praefereunt titulum: cuius rei exempla supeditabit ipsa *Symposii* nostri inspectio. His igitur de causis credimus, non ipsum Lactantium suis aenigmatibus praeposuisse titulos, sed eos postera demum aetate ab aliis non semper feliciter diuinantibus inscriptos fuisse.

LVIII.

De annotationibus meis nihil admodum

dum est, quod moneam, nisi quod ad aenigma XXXVIII. adscribi velim, de tigridibus a vento grauidis consulendum esse *Wowerium de Polymath. cap. XI. §. II.* Sunt inter eas nonnullae, quibus facile caruerint eruditiores. Verum & tironibus consulendum fuit, quos aenigmata haec a tirone felicitis ingenii praecocisque in hexametros redacta capere plene planeque volui. *Castalionis* vero, *Barthii* ac *Bessëlii* ad annotationes quod attinet, separatas eas a meis proprium conieci in locum, eisque inserui annotationes viro- rum celeb. HASAEI ac GESNERI, quo- rum vterque rogatu meo *Symposium* per- lustravit, ac pluribus locis ita, vt eruditi- one sua dignum est, illustravit, ea re non solum de me, sed de quouis *Symposii* le- ctore bene meritus.

LIX.

Caeterum cum criticam potissimum operam nauarim huic opusculo, non emendans, solum illud studiosissime, ve- rum ipsum eius auctorem in lucem revo- cans, in extrema hac praefatione merito ad huius aeui principes senatus critici, BENTLEIOS, CLERICOS, BUR- MANNOS, MONTEFALCONIOS, FABRICIOS, CROZIOS, DAVISIOS, WOLFIOS, me conuerto, sequentique

LXXXIV P R A E F A T I O.

tenui carmine *Symposium* hoc renouatum
iis inscribo ac dedico:

Cui sacro lepidum meum libellum?

Quem, licet Cicerone Christiano

Satum, iure meum voco libellum.

Nam postquam latuit celebris auctor

Tot per saecula, cognitus nec uni,

Sub libri tituli sui sepultus,

Nunc dias reuoco virum sub auras,

Et natum tibi, FIRMIANE, reddo,

Natum, quem reor edidisse partu

Te primo teneris adhuc in annis.

Cui sacro lepidum hunc meum libellum?

Vobis sacro meum dicoque librum,

Docti SCALIGER Ique LIPSI Ique,

Vobis, nomina magna (a) Pancritarum,

Vobis, magna politioris orbis

Fulcra & sidera, Musici Senatus

Principes! Videatis, an libellum

Recte vindicet hunc sibimet ille,

Quem nostis bene, FIRMIANVS ille.

Argumenta, rogo, aestimate docte,

Quibus vindico LVCIO diserto

Hunc aenigmatibus librum refertum,

Scriptum versibus undiquaque doctis.

Quod si tum criticus Senatus ille,

Docti SCALIGER Ique LIPSI Ique,

Me

(a) Id est, Criticorum, quos Pancritas appellare licebit
imitatione vocabuli πάνσοφος & πάνφιλος.

*Me minus statuent videre acute,
 Erroremque meum probe refellent,
 A me deficiam, statimque primus
 Amplectar mage vera, certa, clara.
 Sin subscribitis, optimi Catones,
 Atque applauditis huic opinioni,
 (Nam suffragia posco literata,
 Plausum negligo plebis imperitae:)
 Non sane inuideo tibi, B A L V Z I
 Cui dudum quoque perbonum libellum
 Illi ipsi asservuisse FIRMIANO
 Orbe contigit approbante toto.
 Ergo perlegite atque ponderate,
 Quem vobis lepidum dico libellum,
 Docti SCALIGERique LIPSI que!*

LX.

De Appendicum pari, quod subie-
 ci *Symposio*, nihil dico. Ipsae illae se satis
 aperient lectoribus, qui, saltim hoc loco
 alienas non esse eas, censebunt illico.
 Vnus restat *Durandus* quidam, *Ortui-*
ni Gratii, ipsas *Musas* laceessere ausi, fili-
 us haud degener, qui propemodum cir-
 culos hos meos turbasset, monentibus
 identidem amicis, ut arrogantiam homi-
 nis indoctam, quam non ita pridem in
Ephemeridibus *ψευδωνύμοις* ostendit, tri-
 bus libellis famosis me aggressus, in qui-
 bus conuicia in me liberalissime effudit,

LXXXVI P R A E F A T I O.

iusta censura retunderem. Sed non e
 curriculo me meo reuocari passus sum
 ab isto antagonista, sufficere ratus bre-
 uem responsionem, eamque pariter tri-
 plicem, quam hic dabo. Primo scilicet
 pro me homini respondebit Φιλόλογος,
 sed idem philosophus, *Phaedrus* libri quin-
 ti prologo: *Imitari me dum non possit Du-
 randus obtreſcet licet. Illiteratum* (hoc est,
 vulgariter literatorum) *plausum non desidero.*
 Poëtae succenturio grauisimum philoso-
 phum, *Senecam*, sic libro *de Constantia* (b)
 praecipientem: *Et honores & iniuriae vul-
 gi* (etiam literati vulgi,) *in promiscuo haben-
 di sunt. Nec his dolendum, nec illis gauden-
 dum.* At videri sophista vult theologus.
 Quare theologum audiat summae aucto-
 ritatis, cuius quidem nomen ipse (scio,)
 maiorem in modum veneratur, *Cypria-
 num*. Eius haec est in exordio libri ad *De-
 metriam* sententia: *Melius existimo, erran-
 tis imperitiam silentio spernere, quam loquendo.*
 Sed nolo caetera subiungere, ne alieni
 feruoris verba meae irae commodasse vi-
 dear.

LXI.

Reuertor ad lectores meos, eisque
 optime valere iussis ad praeuertendam
 itera-

(b) *Cap. XIX.*

iteratae lectionis patientiam totius meae
praefationis hanc ἀνακεφαλαίωσιν exhi-
beo :

*Testimonium Hieronymi de Symposio La-
ctantii profertur & emendatur, §. I. Ex eo con-
cluditur, Symposii praesentis auctorem esse La-
ctantium, II. Ostenditur, verum libri titulum
esse Symposium, indeque effectum fuisse poetam
nomine Symposium: simulque plures huius ge-
neris errores notantur, III. Alii scriptores Sym-
posiorum ex prisco aevo, IV. De symposiis siue
conuiujs literatis veterum, V. Reliqua argu-
menta, quibus probatur, Symposii praesentis au-
ctorem esse Lactantium, VI. Huius Symposii me-
minit saeculo septimo Adelmus, VII. & circa
idem tempus auctor Historiae Apollonii Tyrii,
VIII. Auxiliares, eademque leuioris armaturae,
copiae, quae pugnent, Lactantium esse praesen-
tis Symposii auctorem, IX. Recapitulatio prae-
cipuorum argumentorum, X. Nominantur viri
doctissimi, Symposium omnino esse librum Lactan-
tii, mihi assensi, XI. Memoratur contradictio
Fabricii, XII. Beyerii, cui respondetur, XIII.
Anonymi Bataui, cuius dubitationi satisficit, XIV.
XV. Digressio de nomine Lactantii. Refellitur
Pfaffius, praenomina Lucii Caecilii Lactantio
abiudicans, XVI. Caecilius, non Coelius,
est verum Lactantii nomen, XVII. Refutan-
tur, qui Lactantium crediderunt a patria di-
ctum fuisse Firmianum, XVIII. De patria*

LXXXVIII P R A E F A T I O.

Lactantii. Defenditur, eum Afrum fuisse, & quidem Siccensem, XIX. De nomine Firmiani & eius origine, XX. De nomine Lactantii. Notantur, qui id e lacteo flumine eloquentiae derivatum voluerunt, XXI. Multitudo nominum Lactantii illustratur similibus illius aevi exemplis, XXII. Symposii illius mentio afferitur e saeculo duodecimo, XXIII. XXIV. Saeculo decimo quinto id rursus e tenebris protraxit Nobletus, XXV. Primus typis edidit Perionius, XXVI. Perionianam editionem bis repetiit Reusnerus, XXVII. Praefatio Perionii, XXVIII. AEnigma in editione Perionii ὑποβολιμαῖον, XXIX. De Camerarii editione aliquot aenigmatum Symposii, XXX. itemque Lorichii, XXXI. De Pithoei editione Symposii, XXXII. De editione Castalionis, XXXIII. De editionibus Rittershusii & Meursii, XXXIV. De editionibus Duacensi & Causini, XXXV. De editionibus Iunckeri & Walchii, XXXVI. De tribus Symposii editionibus primariis, XXXVII. De versione Symposii Graeca & Germanica, XXXVIII. Errores doctorem virorum de aetate, religione & patria Symposii poëtae, XXXIX. De origine erroris, quo ex Symposio libro factus est Symposius poëta, XL. Eruditorum de hoc Symposio iudicia, XLI. Iudicium de notis ad Symposium Castalionis, XLII. Barthii, XLIII. & Besjelii, XLIV. Iudicium meum de aenigmatibus his symposiacis, XLV. XLVI. ostenditur, tractationem

tionem horum aenigmatum pertinere ad otium liberale, nec vituperari debere, XLVII. De critica cura huic Symposio in hac noua editione adhibita, XLVIII. De codicibus Symposii MSS. quibus usus sum, de iisque iudicium, XLIX. L. LI. LII. LIII. LIV. LV. De Symposii codice MS. Gallicano, LVI. De lemmatibus horum aenigmatum, LVII. De annotationibus meis, aliorumque, huic editioni adiectis, LVIII. Dedicatio huius editionis ad summos huius aetatis criticos, LIX. Allocutio breuis ad Puridurium, LX.

Scripsi Gottingae d. XXII. April. An. MDCCXXI.

L. CAECILII FIRMIANI
LACTANTII
SYMPOSIUM.

PROLOGVS.

Hoc quoque Symposium lusi de carmine inepto.

Hic me Sicca docet, Siccâ deliro
magistrâ,

Annua Saturni dum tempora festa redi-
rent

Perpetuô semper nobis solennia ludo.

Post epulas laetas, post pocula dulcia &
mensae

Deliras inter vetulas puerosque loquaces
Cum streperet late madidae facundia lin-
guae,

Tum verbosa cohors studio sermonis inepti
Magno nescio, quas passim de carmine
nugas

10 *Est meditata: diu sic friuola multa locuta
est.*

*Nec mediocre fuit magni certaminis in-
star,*

*Ponere de versu vel soluere quaeque vi-
cissim.*

*Ast ego ne solus foede tacuisse viderer,
Qui nihil attulerim mecum, quod dicere
possem,*

15 *Hos versus feci subito de carmine. Voces
Insanas inter sanum non esse necesse est.
Da veniam, Lector, quod non sapit ebria
Musa.*

VARIANTES LECTIONES.

*Titulus in A. Incipiunt Enigmata Simphosii. C.
& D. Inc. Enig. Symphosii. Versus 1. & 2. in P. &
Per. desunt. Versu 1. C. Hic quoque Simphosius.
2. A. sic deliroque magistro. 7. A. Dum streperet.
10. Per. locuta. 12. A. & Caus. diuersa. P. diuerse.
Per. diuersos. D. quique. 14. A. & D. attulerim—
possim. 17. A. & P. quod non sapit. C. quod sa-
pit. D. quod non capit. Per. si non sapit.*

ANNOTATIONES.

*Versus 1. 2. 3. & 4. continent praefa-
tionis praefationem. Priori scilicet
praefatiuncula auctor se excusat lecto-
ribus, quod hoc Symposium scribendo*
id

id fecerit, quod intermittere non potuerit: posteriori exponit, quae ipsum occasio permouerit ad aenigmata haec in versus redigenda.

Versus 1. & 2. quodam tempore mihi visi sunt supposititii. Nam primum abesse posse videbantur. Deinde ineptum videbatur, secundo versu compellari *Sextum*, ultimo *lectorem*. Confirmabant coniecturam meam duo codices, qui priores istos duos versus non habent. Vidi & nuper in *Nouis literariis Lipsiensibus anni 1720. p. 155.* non meminem in eandem venisse suspicionem, ut crederet, illud parversum ab aliena manu adiectum esse. Sed ipse a mea sententia desciscere coactus sum, cum deprehendi, caeteros codices omnes, etiam vetustissimum illum Anglicanum, habere duos istos versus. Multo autem magis me poenituit suspicionis meae, cum obseruaui, versus hosce duos arctissime connexos esse cum duobus sequentibus, adeoque versum secundum *commate*, quartum *puncto* terminandum esse. In vulgata quidem editione secundo versui *punctum*, quarto *comma* est adiectum. Sed velim ipse lector suos adhibeat oculos in consilium. Videbit certe facile, auctorem dicere, *se delirare iam, dum celebrarentur Saturnalia*, adeoque
versum

versum secundum cum tertio coniungendum esse. Porro haud difficulter cognoscet, quartum versum cum quinto coniunctum violare orationis elegantiam, fluxumque verborum reddere impeditiorem. Nec interpunctioni illi meae repugnant mei codices, quippe in exitu plerorumque praefationis versuum nec comma praeferentes nec punctum, certe duos istos, quos dico, versus repraesentantes *ἀσιντες*.

I. Vulgata lectio: *Haec quoque Symposius de carmine lusit inepto*. Coniecturae meae, qua statui, pro *Symposius* rescribendum esse *Symposium*, tam cupide assensus est doctissimus quisque, ut iam haec habenda sit certa claraque lectio. Tota enim praefatio clamat, auctorem *symposiacas*, ut Gelliano verbo utar, exhibere quaestiuillas, totumque hoc opusculum compositum esse occasione *συμπόσις* sive, ut Latini sapientius loquuntur iudice (a) Cicerone, *conuiuii* Saturno sacri. Iam cum eliminatus sit ille *Symposius*, apparet, nec *τῷ lusit* locum esse. Scribo igitur *lusi*, idque in suum locum restituo hoc modo: *Hoc quoque Symposium lusi de carmine inepto*, Traiectionis causam hanc librariis fuisse arbi-

(a) Lib. IX. ad Famil. epist. 24. & lib. de senect. cap. 13.

arbitror. Primum ob subsequens *de τὸ
lusi* mutatum fuerat in *lusit*. Hinc aurum gratiam captans alius, & elisionem, quam vocant, sublaturus non dubitavit scribere: *de carmine lusit inepto*. Antequam hinc discedo, alias, quae mentem meam subierunt, quasque postea damnavi iustis de causis, coniecturas proferam, non quo ineptiis applaudam meis, sed ut, si forte & alii in istas incidant opiniones, sciant, se non debere in illis propugnandis quicquam studii operaeque ponere. Suspicebam igitur, primum versum exhibere quaestionem, alterum responsionem, adeoque hanc esse veram scripturam: *Tu quoque Symposium de carmine ludis inepto? Sic tu, Sexte, doces, te deliroque magistro. Vel istam: Hic quoque symposium de carmine ludit inepto? Hoc me, Sexte, doces, te deliroque magistro, hoc est, Tu, Sexte, qui praeceptor es meus, haec aenigmata mihi dedisti in hexametros cogenda, adeoque, si ineptio, te magistro ineptio.*

Hoc quoque] Eodem modo orditur Horatius quintam libri secundi satyram; *Hoc quoque Tiresias*. Non male hinc concludimus, Lactantium antea, quam componeret hoc *Symposium*, edidisse alia carmina. Ac res ipsa docet, *Symposium* hoc non fuisse primum ingenii poetici foetum

tum, prodens quippe auctorem in hac palaeſtra non mediocriter exercitatum. Nec fortaffe errauerit, qui Epigrammata, *Coelii Firmiani Symposii* nomine inſcripta a Pithoeo (b) edita, Lactantio pariter tribuerit auctori. Certe ex iis epigrammatibus, quae inde Barthius *lib. XXIII. Aduerſariorum cap. 7.* exhibet, colligo, nec caetera Lactantio indigna eſſe. Atque haud dubie adoleſcentiam ſuam poëtico ſtudio ſtrenue exercuit Lactantius. Si igitur nihil ineſt in illis epigrammatibus, quod meae coniecturae repugnet, (de quo iudicium permitto iis, qui Pithoeanum opus in manibus habent,) non vereor pro certo habere, & illa Epigrammata monumentis Lactantii poſthac eſſe adiungenda.

i. *de carmine*] Pro *carmine*. De illo loquendi genere infra dicam ad v. 12.

luſi] Verum poëtarum proprium. Virgilius *Georg. IV. 565: Carmina qui luſi paſtorum*, id eſt, ſcripſi carmina bucolica. Idem *Ecloga VI. 1: Syracuſio dignata eſt ludere verſu Noſtra Thalia*. Ouidius *Trift. I. 8. 61: Hoc iuueni luſum mihi carmen*. Idem *III. 1. 7. libros ſuos amatorios vocat opus, quod viridi quondam male luſit in aeuo*. Idem *carmin-*

(b) Vid. Fabricius *Bibl. Lat. lib. IV. cap. 1. §. 6. p. 673.*

carmina appellat *lufus* II. 223. Ac III. 3. 73. & IV. 10. 1. a semet ipso vocatur *tenerorum lufor amorum*. Ac sane tota poësis nihil est aliud, quam *lufus ingenii*, recteque idem poëta *Trist.* I. 8. 57. philosophiam ac caeteras disciplinas a poësi diuerfas appellat *artes seueras*.

2. En vulgatam huius versus scripturam: *Sic tu, Sexte, doces, sic te deliro magistro*. Ego sic rescribendum duco: *Sic me Sicca docet, Sicca deliro magistrâ*. Certe in codice Castalionis exstabat: *Sic tu es, Vnde facere licet: Sic me S.* Scilicet *me* transiit ob scripturae viciniam in *tue*. Caeterum in vrbe *Sicca* elaboratum esse hoc Symposium, dubitare nos vetat Hieronymus, qui *Cap. 79. & 80. libri de script. eccl.* memoriae prodidit, Lactantium *Siccae*, quae Africae vrbs erat, Arnobio vsum esse magistro. Ac iam supra dixi, incommodum esse, vt auctor Symposii extremo versu *lectorem*, ac secundo *Sextum* nescio quem alloquatur. Nec vlli, credo, probaturus est opinionem suam Cl. Beyerus, qui in *Nouis literariis Lipsf. A. 1720. p. 156.* sibi persuasit, innui *Sextum Empiricum*. Neque operae pretium fecerit, qui catalogos *Sextorum* a Ionsio (c) & Fabricio G (d) ex-

(c) Vid. Index ad eius libros de script. hist. philos.

(d) exhibitos hic consuluerit. Mihi sum-
mopere placet *Sicca*, quam Lactantius ele-
ganter *magistram* suam vocat, imitatus
Tacitum, qui in *Agricolae Vita IV. 4.* Mas-
filiam urbem dixit *magistram studiorum*.
Atque eo magis mea mihi arridet emen-
datio, quod hoc versu Lactantius excusa-
re se videtur, quod, cum Christianae sit
addictus religioni, ethnica tamen sacra
concelebret. Dicit igitur, se quidem
iuxta cum ethnicis condiscipulis versus
Saturnales componere; sed se sibi ea re
non videri peccare: esse enim haec deli-
ramenta quaedam & innoxios ingenii lu-
sus, quos tanquam scholae Siccensis di-
scipulus iussu magistri communis compo-
fuerit. Etsi igitur sit Christianus, tamen
id se facere potuisse, nec proinde Satur-
no sacra facere deosue colere alienos.

3. *annua*] Id est, singulis annis recur-
rentia. Virgilius *Georg. I. 338. annua sacra*.
Ovidius *Metam. X. 431. annua festa*; Cicero
*lib. 1. ad Attic. epist. 18. vocat anniuersaria sa-
cra*. Sic Ouidio *Trist. V. 5. 1. memoratur an-
nuus natalis*, & Maroni *Georg. I. 216. annua
cura*, hoc est, quae singulis annis certo
tempore adhibetur.

3. *Sa-*

(d) *Bibl. Graec. II. 13. p. 504. sq. III. 15. p. 411. & IV.
18. 1. p. 591.*

3. *Saturni*] Scilicet literati in Saturnalibus se inuicem exercere assolebant curiosis quæstiunculis: cuius rei locupletissimum testem se præbet Aulus Gellius *Noct. Att. lib. XVIII. cap. 2.* Et quis nescit, in Macrobiani *libris Saturn.* eruditum exhiberi conuiuium?

3. *tempora Festa*] Sic Tacitus *Germ. XL. 6: festa loca*; Virgilius *Æn. II. 249: festâ fronde*; Ovidius *Trist. V. 12. 8: festos choros.* Idem *Trist. III. 1. 43.* inquit: *Ipsane (domus) quod festa est, an quod facit omnia festa?* Nec moretur lectorem, quod duo adiectiua vni iuncta sunt substantiuo: *annua tempora festa.* Nec enim insolens Latinis hoc esse, exemplis demonstraui doctus ille, sed vtinam modestior! *Aristarchus Anti-Bentleianus p. 28. sqq.*

4. *perpetuô*] Ne hoc quidem prætereundum duxi, quod hæc vox hic non sit aduerbium, sed nomen cum *ludo* connectendum. Sic *perpetua oratio* Cornelio Nepoti *XV. 5. 1.* & Ciceroni *proemio in Verrem p. m. 219.* est, quæ non interrumpitur. Curtius etiam *v. 4. 5.* dixit *perpetua montium iuga*, & *v. 4. 24. perpetuam* (id est, non interruptam) *sepem.*

6. *deliras*] *Delirare* proprie dicuntur senes, dum repuerascunt secundum vetus illud: *Bis pueri senes.* Vnde *delirus se-*

nex & anus delira apud Ciceronem. *Senilis stultitia*, clare ait idem *lib. de senect. cap. XI. DELIRATIO* appellari solet. Profecto, inquit ille apud Plautum *Epid. III. 3. u. deliramus interdum senes*. Etiam Terentius *Adelph. IV. 7. extr.* meminit *senis delirantis*, accuratissime exprimens Graecorum conui-
cium, *senem κρονόληρον* appellantium, teste Plutarcho *paedag. XVII. 19*. Illustris etiam locus est in Gellii *Noctibus Atticis lib. I. cap. 19*. ubi *delirare* exponitur per *aetate desipere*. Deinde & aegroti, cum mente capiuntur, *delirare* dicuntur. Lactantius noster *cap. 10. de ira Dei §. 3*: *Coecus & excors fuit, qui ea loqueretur, quae nec aeger quisquam delirare, nec dormiens possit somniare*. Pari modo Plautus *Amphitr. II. 2. 64*: *Haec quidem deliramenta loquitur. Paulisper mane, dum edormiscat unum somnum*. Idem *Capt. III. 4. 67*: *Iam deliramenta loquitur, laruae stimulant virum*. Rursus *Menachmis V. 5. 21*: *Audin' tu, ut deliramenta loquitur? Quid cessas dare potionis (medicae) aliquid?* Esse autem has voces mere Graecas a λῆρος, non solum ex superiore Plutarchi loco patet, sed multo magis ex Plautino illo *Poen. I. 1. 9*: *Gerrae germanae atque aedepol liroe, liroe*, hoc est, λῆροι. Recte itaque ad h. l. Taubmannus p. 882. inde deducit *delirandi* verbum: id quod & Becmannus facit

facit *lib. de orig. Lat. ling. p. 646.* item in *Lexico philologico* Martinius. Vt adeo errent, qui cum *Pinciero Parerg. philol. lib. I. cap. 26.* & *Vossio in Etymologico* contendunt, *delirare* proprie dici de agricolis.

7. *cum streperet*] De tumultuosis sermonibus id verbi vsurpari affolet. *Curtius IV. 9. 20: obstrepebat mutuus clamor.* *Cicero orat. pro Marcello cap. 3: Huiusmodi res, dum audiuntur, obstrepi clamore militum videntur.* *Curtius VIII. 9. 25: cantu feriis rebus obstrepere.* *Virgilius ecl. IX. 36. de misero poëta: interstrepit anser olores.* *Curtius IV. 2. 12: omnia belli apparatu strepunt.* *Virgilius AEn. VIII. 2: rauco strepuerunt cornua cantu.*

7. *late*] Id est, longe lateque sonus colloquentium disseminabatur. *Ovidius Trist. III. 10. 56: vicinam late depopulatur humum.* Apud *Virgilium AEn. VIII. 14. late increbrescere nomen* dicitur. Vid. ibidem III. 466.

7. *madidae*] Id est, ebriae. *Plautina* appellatio. A *Plauto* enim *Asin. V. 2. 7. & 9. homo madidus*, id est, ebriosus, opponitur homini *sicco*, id est, sobrio. Apud eundem *Aulul. III. 6. 36: Ego te reddam hodie probe madidum*, id est, uti v. 38. exponitur, *te vino deponam*, hoc est, tantum vini te bibere cogam, ut humi te prostratura sit ebrietas. Rursus ille *Comicus Most. I. 4. 18: Madet*

homo, id est, ebrius est, ut diserte explicatur v. 28. Iam intelligi iocus Plauti potest, Amphitr. III. 4. 18: Faciam, inquentis, ut sit madidus sobrius.

7. *madidae facundia linguae*] Scilicet ut Phocylides in Corpore Graecarum gnomarum, quod Crispinus edidit, p. 113. ait:

Χρὴ δ' ἐν ΣΥΜΠΟΣΙΩΙ κυλίκων περι-
σομενάων

Ἡδὲα κατίλλοντα καθήμενον ὀνοποτάζειν,
hoc est,

*Conuenit autem in symposio scyphis circumuen-
tibus suauiter garrientem & sedentem vinum
bibere. Foecundi calices, ait Horatius lib. I.
epist. 5. v. 19. quem non fecere disertum?*

8. *verbosa cohors*] Id est, garrula. Oui-
dius *Trist. III. 12. 18: verbosi garrula verba
fori.*

9. *magno nescio*] Vulgata editio sic:
Nescio quas possim magno de nomine nugas.
Vbi glossa codicis Anglicani primi: *Ma-
gno de nomine, id est, Saturni.* Inepte, si
quid iudico. Fuisse, qui *Constantinum
Magnum* his verbis innui crederet, didici
ex *Nouis liter. Lips. A. 1720. p. 156.* Sed nec
haec erudita est coniectura. Scilicet non
explicandus hic versus est, sed emen-
dandus. Ex *de nomine facio de carmine,*
quod aequae, ut supra v. 1. & infra v. 15.
positum est pro *carmine*, Africana loquen-
di

di ratione, quam illustrabo ad v. 12. Innuit scilicet poëta, eruditulos illos com-bibones meros versus esse locutos, eaque re se & ipsum compulsum *fecisse versus subito de carmine*, vti v. 15. loquitur. Iam quid faciemus τὸ magno? Enimvero nullus dubito huic voci principem huius versus locum tribuere, & sic rescribere: *studio sermonis inepti Magno nescio quas passim de carmine nugas. Tò magno igitur iunge cum studio.* Sic nihil supererit obscuri. Facile autem video, postquam τὸ carmine deprauatum fuisset in nomine, adeoque τὸ magno huic voci coniungeretur structurâ grammatica, sciolum quempiam ementandi scilicet causa τὸ magno nescio quas mutasse in sonantius illud: *nescio quas magno.* De carmine igitur hoc loco est *Bers-Weisse* siue in *Bersen*.

10. *est meditata*] Vulgatam scripturam: *est meditata diu, sed friuola multa locuta est*, quae nescio quid ineptiae habet, ita censui corrigendam: *est meditata: diu sic friuola multa locuta est.*

10 *friuola*] Eadem voce usus Ausonius pariter aenigmata *epist. IV. v. 65.* vocat *mysteria friuola.* Accipe, inquit, *congestas mysteria friuola nugas.* Friuolus autem idem hoc loco est, quod supra v. 6. *delirus.* Sic

& Suetonius in *Claudio cap. 14: friuolus* (homo) *amentique similis*.

11. *instar*] Hoc loco manifestò est substantantium nomen. Sic Virgilius *AEn. VI. 865: Quantum instar in ipso est!* id est, ut Phaedrus *I. 7. 2. id exprimit: O quanta species!* Ovidius *e Ponto II. 3. 42: Haec vita habet instar mortis.* Idem *Trist. III. 4. 67: gratique erat instar honoris; & 8. 21: instar mihi* (hoc erit) *muneris ampli.* Virgilius *AEn. II. 15: equus instar montis, & III. 637: Phoebeae lampadis instar.* Recte Pseudo-Augustinus in *Grammatica p. 231: INSTAR est similitudo, & habet tres casus tantum, & est numeri tantum singularis.* Saluianus *lib. I. de gub. Dei p. 27: Iam quasi ad instar futuri iudicii* (Deus malos) *iudicauit.*

12. *ponere*] Id est, quaestionem proponere soluendam. De illo vocis *ponere* usu iam dixi in editione mea *Quintilianei Dialogi de causis corruptae eloquentiae p. 179.* Addo iam Phaedri locum *III. 14. 8: quaestionem ponere; & Ciceronis illud e lib. I. Qu aest. Tuscul. cap. 4: Ponere iubebam, de quo quis audire vellet, & id aut sedens aut ambulans disputabam.* Vid. idem *lib. I. de orat. cap. 22.*

12. *de versu*] Sic equidem rescripsi pro *diuerse*, vel quod Castalio exhibet, *diuersa.* Scilicet *de versu* hic idem significat,

cat, quod supra v. 1. & 9. infra v. 15. *de carmine*, *Bersweise*. Res ipsa emendationi meae patrocinator. Nam & Lactantius haec aenigmata sua meris versibus conscripsit, & v. 15. caeterorum imitatione se id fecisse fatetur. Illud vero hic mihi faciendum video, vt lectorem meum doceam, vnde minus vsitata illa formula: *de carmine*, *de versu*, (addo infra *aenigm. I. 1: de summo*; *IV. 1: de viribus*; *XCV. 1: de fraude*;) originem trahat. Scilicet est is *Africismus*, hoc est, Afris ita loquendi moris erat: id quod vel ex illis exemplis, quae Barthius infra producet ad aenigma *XCV. 1.* luculenter colligitur. Haec dum mediator, peropportune mihi se offert eruditissima Tertulliani Apologetici editio, quae nuper in publicum prodiit, meque in sententia mea reddit confirmationem. Indice enim illo operi adiecto duce sequentia loca, quae huc pertinent, reperio. *Cap. 1. p. 8. de comperto*, id est, ideo, quia compertum habent, caetera. *Cap. V. p. 61: Domitianus (fuit) portio Neronis de crudelitate*, hoc est, crudelitate erat alter Nero. *Cap. XI. p. 121: Quot potiores viros apud inferos reliquistis? aliquem de sapientia Socratem, de iustitia Aristidem, de militia Themistoclem, de sublimitate Alexandrum, de felicitate Polycratem, de copia Croesum, de eloquentia Demosthenem?*

Cap. XVI. p. 172: *ne quid quasi de conscientia* (id est, scientes volentesque) *praeterissemus.* Cap. XXXIV. p. 291: *Si non de mendacio erubescit adulatio, timeat saltem de infau-
sto.* Cap. XXIX. p. 270: *Tota templa de nu-
tu Caesaris constant.* Cap. XXVIII p. 265: *Ipse de Olympo Iupiter.* Cap. XXXVIII. p. 315: *Prohibendarum factionum causa de prou-
dentia constat modestiae publicae.* Cap. XXI. p. 198: *ut erubescat de filii nomine aut de pa-
tris semine.* Cap. XXXV. p. 294: *observant disciplinam de Caesaris respectu.* Cap. XLVI. p. 385: *Neque de scientia neque de disciplina* (nos Christiani a philosophis) *aequamur.* Cap. XLVII. p. 405: *fabulae, quae de simili-
tudine fidem infirmarent veritatis.* De simili-
tudine, inquit ad h. l. Hauercampius, id est, propter similitudinem. Tertulliano familiaris locutio. Cap. XLVI. p. 376: *quibus compa-
ramur de disciplina.* Cap. VI. p. 76: *de quo maxime erravit antiquitas.* Sed & apud alios scriptores occurrunt formulae hu-
ius generis. *Surgunt de nocte latrones,* in-
quit Horatius. *Sic de improviso, de integro, de industria, de compacto, de more dicunt La-
tini, satis exemplorum suppeditante Tur-
fellino Schwarziano.* Ovidius *Trist. I. 3. 121: laeua de parte, zur linken Seite.* Cur-
tius *VIII. 3. 7: de caetero.* Virgilius *AEn. I. 322: de more; quod rursus habet III. 65. &*

369. Curtius *V. 7. 2. & VIII. 3. 8: de die. Etiam de subito* veteres dixisse pro subito, docet Nonius Marcellus.

12. *vicissim*] Id est, per vices. Ita Virgilius *ecl. III. 28: Quid possit uterque, vicissim experiamur.*

13. *foede*] Id est, turpiter. Curtius *IV. 16. 30: foedè (ei) fugiendum fuit.* Liuius *XXX. 6. & Florus I. 4. 13: foeda fuga, id est, turpis.*

14. *attulerim*] Vulgo legitur *attuleram.* Sed codices duo *attulerim* habent, idque rectissime. Qui hoc loco causale est. Sic Cicero *lib. XVI. Famil. epist. 1: peccasse mihi videor, qui a te discesserim.* Ovidius *Trist. II. 49: gaudet miles, qui vicerit hostem.* Cicero *orat. pro Quintio p. 6: una in re paulo minus consideratus, qui societatem cum Naenio fecerit.* Idem *orat. pro Roscio Amer. 119: Intelligo, me errare, qui, cum capiti mederi debeam, reduuiam curem.* Ibidem *p. 123. Fateor, me errasse, qui hoc maluerim: fateor, insanisse, qui cum illis senserim.*

15. *subitò de carmine*] Id est, extemporalis carmine. Vide, quae annotavi ad *v. 12.* Est vero τὸ subito casus sextus. Pari modo Quintilianus *de caus. corr. eloq. X. 10: excusatur fortuitae & subitae dictionis impetu.* Gellius *IX. 5. vocat dictionem subitariam.* Porro scias, lector, me vulgatam scripturam

ram correxisse, quae haec est: *subito de carmine vocis. Insanos inter, caetera. Statui punctum post carmine. Hinc rescribo: Voces insanas inter.* Quae emendatio mihi videtur satis luculenta.

16. *Insanas inter*] Desumptum hoc videtur e Theognide, in cuius carmine v. 627. *sq.* haec leguntur:

Αἰχρὸν τοῖς μεθύοντα παρ' ἀνδράσι νήφας
εἶναι,

Αἰχρὸν δ' εἰ νήφων παρ' μεθύεσι μένη,

quod ita reddidit Iosephus Scaliger in *Opusculis variis* a Casaubono editis p. 246:

Vinosum non est fas siccos inter adesse:

Siccum vinosos inter adesse nefas.

17. *quod non sapit*] Vulgata editio male: *quid non capit ebria Musa?* Primum placebat mihi Perionii scriptura: *si non sapit ebria Musa.* Sed cum quatuor codices MSS. habeant *quod*, religio mihi fuit, ab iis discedere, quippe cum τὸ *quod* huic loco omnino sit accommodatum.

AENIGMA I.

GRAPHIVM siue STYLVS.

*D*E summo planus, sed non ego planus in
imo.

*Versor utrinque manu, diuersa & munera
fungor:*

*Altera pars reuocat, quicquid pars altera
fecit.*

VARIANTES LECTIONES.

A. de graphio scriptoris. (*Et sic omnes tituli in eod. A. sunt inscripti, e.g. de arundine, de claue, &c.*)

2. A. & C. versor utrumque manu diuerso munere fungor. D. versor utrumque, manu diuersa & munera fungor. E. versor utraque manu, diuersa & munera fungor. Per. Versus utraque manu diuerso munere fungor.

ANNOTATIONES.

GRAPHIVM] Dufresnius in *Glossario Lat. med.* testatur v. *graphium*, in quodam huius Symposii codice hoc lemma scriptum esse: *grafio*. Fortasse ita scriptum erat: *de grafio*, vt in cod. Anglic. *de graphio*. Acute vero animaduertit Cl. Gesnerus, hunc esse debere titulum: *Stylus*; quia v. i. appellatur *planus*, quod ad *graphium* non quadrat. Adscripturus hic eram elegantem styli scriptorii descriptionem e
Pruden-

Prudentii *Peristephanon hymno IX. v. 51-54.* nisi iam Castalio illos produxisset versus. Quare malo ipsam graphii imaginem oculis haec legentium subiicere. Scias igitur, lector, duas priores, quas in adiecta (α) tabula vides, figuras exprimere duos stylos antiquissimos, quos oculis suis usurpauit Laur. Pignorius, & in suo *de seruis* opere depinxit p. 224; tertiam exhiberi a Montefalconio *lib. I. Palaeographiae Graecae cap. 3. p. 21.* De voce graphium adeatur *Dufresnius*, & *Fabri Lexicon*, item *Hoffmanni Lexicon vniuersale v. graphium & stylus*: vt mittam *Pitisci Lexicon Antiquitatum*.

2. *utrinque*] Recte sic emendauit editque Castalio: atque ego hanc scripturam confirmo Horatiano illo *lib. 1. epist. 18. v. 9: Virtus est medium vitiorum & utrinque reductum.*

2. *diuersa & munera fungor*] Vulgo sic editum est: *diuerso & munere fungor.* Sed duos sequens codices MSS. libens merito rescribo: *diuersa & munera fungor.* Sic *Corn. Nepos XIV. 1. 4: Datames militare munus fungens*; & *Suetonius in Augusto cap. 35: munera senatoria fungi.* Tacitus etiam *Ann. III. 2. 1: vt suprema erga memoriam filii sui*

(α) *Vid. Tab. I.*

sui munera fungerentur. Idem IV. 38. 1: *hominum officia fungi.* Ex antiquioribus Latii scriptoribus complura huius generis exempla exhibuit Ianus Laurembergius in *Antiquario* suo p. 190. Veniebat & in mentem, pro & reponere *at*, *diuersa at munera fungor*, vt respondeat τῶ *sed*, quod primo versu legitur. Nec dum ista mihi coniectura displicet. Nolui tamen scripturam vulgatam immutare, quippe & ipsam tolerabilem.

II.

A R V N D O.

D*Ulcis amica Dei, ripae vicina profun-*
dae,

Suaue canens Musis, nigro perfusa colore
Nuntia sum linguae digitis stipata ministris.

VARIANTES LECTIO NES.

1. A. Dei ripae vicina profundae. *Glossa superscripsit* profundis. C. amica ripae. D. Dii ripae innata profundae. E. nimium vicina profundae. Per. Litora semper amo ripis vic. 2. A. profusa. *Glossa tamen rescripsit* perfusa. E. canis. 3. C. & Per. magistri.

ANNOTATIONES.

1. *Dulcis amica Dei*] *Panem* dicit poeta, fistulae pastoritiae (quae & *Syrinx* vocatur

catur atque *syringia*, sub cuius titulo & figura exstat carmen Theocriti,) inuentorem, si credimus Maroni *ecl. II. 32.* ita scribenti: *Pan primus calamos, cerâ coniungere plures instituit; & rursus ecl. VIII. 24: Pan primus calamos non passus inertes.* Qua occasione Pan artem fistulâ canendi inuenerit, Ouidius *lib. 1. Metam. v. 690. seqq.* docet. *Inter Hamadryadas, inquit, celeberrima Nonacrinas Natas una fuit, Nymphae SYRINGA vocabant. - - Pan videt hanc.* Pergit Ouidius, *fugisse Nympham, Panaque, qui eam insectabatur, cum prensam sibi iam Syringa putaret, Corpore pro Nymphae calamos tenuisse palustres: Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos Effecisse sonum tenuem similemque querenti: Arte noua vocisque Deum (Panem) dulcedine captum Hoc mihi colloquium tecum, dixisse, manebit: Atque ita disparibus calamis compagine cerae Inter se iunctis nomen tenuisse puellae.* Lactantius igitur noster, cum *arundinem* vocat *dulcem Dei amicam*, vtrumque respicit, & fistulam, Panis inuentum, & *Syringem* Nympham, quam Pan cupiebat *amicam* suam (Graeci quoque *ἑταίρα* appellitant,) fieri. Ad-
do, *fistulam* Pani sacratam, saepeque a pastoribus pro donario suspensam fuisse. Testis mihi Tibullus est *lib. II. eleg. V. v. 29. seqq.* ita canens.

*Pendebatque vagi pastoris in arbore VOTVM
Garrula sylvestri FISTVLA sacra Deo,
Fistula, cui semper decrescit arundinis ordo,
Nam calamus cera iungitur usque minor.*

1. *ripae vicina profundae*] En vulgatam scripturam: *semper vicina profundis*. Consensus codd. MSS. eam mutare me coëgit.

2. *suaue canens Musis*] Nam & Musas fistulâ cecinisse, poëtae auctores sunt. Ausonius *Idyllio XX. 4*: *Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget*. Vnde Virgilius carmen pastoritium fistulâ decantatum Musam appellauit. *Sylvestrem*, ad Tityrum *ecl. I. 2*. inquires, *tenui Musam meditaris quenâ*.

2. *nigro perfusa colore*] Arundinem calamis scriptoriis materiam praebuisse, notum est. Persius *sat. III. II. 12. 13. 14*;

*Inque manus chartae, nodosaeque venit arundo,
Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat humor,*

*Nigra quod infusa vanescat sepiâ lympa:
Dilutas, queritur, geminet quod fistula guttas.*

Sic Cicero *lib. II. ad Quintum fratrem epist. 14*: *calamo & atramento temperato*. Non possum hic non adscribere elegans in calamum scriptorium epigramma ex *Anthol. lib. I. cap. 15*:

Ἦμην ἀχρεῖον κάλαμος Φυτόν. ἐκ γὰρ ἐμῷ
 Οὐ σύκ' ἔ μῆλον Φύεται ἔ σαφυλή.
 Ἀλλὰ μ' ἀνὴρ ἐμύησ' ἐλικωνίδα λεπτά τυρή-
 σας

Χείλεα καὶ σεινὸν ῥῆν ὀκετευσάμενος.
 Ἐκ δὲ τῆς, εἴτε πίοιμι μέλαν ποτόν, ἔνθεος οἶος
 Πᾶν ἔπος ἀφθέγκτω τῷδε λέγω σόματι.

3. *digitis stipata ministris*] Ita scripsi pro
 vulgato : *digitis signata magistris*. Nuntia,
 inquit, *sum linguae*, id est, vbi ob absentiam
 eius, quem alloqui quis vult, linguae nul-
 lus est vsus, ego tanquam vicaria linguae
 adhibeor *digitis stipata ministris*. Digitis
 enim calamo circumdatis scribimus. Con-
 gruit huc Ouidii illud *lib. V. Trist. eleg. 13.*
v. 29. 30 :

Sic ferat ac referat tacitas nunc litera voces,
Et peragant linguae charta manusque vices.

Idem *III. 7. 2 :*

Valde salutatum subito perarata Perillam
Litera, sermonis fida ministra mei.

Idem in epistola Leandri ad Hero *v. 24 :*

Est tamen (dextra mea) ἔ sensus fida mini-
stra mei,

Scribendo scilicet, vt praedixit poeta *v. 21.*

III.

ANNVLVS CVM GEMMA.

*Corporis extremi non magnum corpus ad-
haesi:*

*Ingenitum dicas: ita pondere nemo graua-
tur:*

Vna tamen facies plures habitura figuras.

VAR. LECT.

A. De anulo congemmato. Per. Annulus. 1. C.
inhaesi. Per. inhaesit. 3. A. Seruo tamen facies.

ANNOTATIONES.

ANNVLVS CVM GEMMA] Annulum
gemmatum vocat Liuius lib. I. cap. XI. Vul-
go dicimus annulum signatorium. Curtius
VI. 6. 6: *Literas veteris annuli gemmâ obsigna-
bat.* Idem III. 7. 12: *Epistola obsignata annu-
lo, cuius signum haud sane notum erat.* Oui-
dius Trist. V. 4. 5: *Nec qua (ego epistola) signa-
bar ad os est Ante, sed ad madidas GEMMA
relata genas.*

2. *Ingenitum]* Id est, innatum, non arte
insitum.

3. *Vna tamen]* Hoc est, unam duntaxat
faciem gemma habet, sed in illa facie ex-
stant multae figurae insculptae. Sic Sue-
tonius in *Vita Neronis* cap. 46. refert, *Sporum
habuisse annulum, cuius gemmae sculptura erat*

Proserpinae raptus. Et Plinius *lib. X. epist. 16:*
Signata, inquit, est annulo meo, cuius est ap-
sphragisma quadriga. Plura vide apud Kirch-
 mannum *de annulis cap. 13.*

IV.

C L A V I S.

Virtutes magnas de viribus affero par-
uis:

Pando domos clausas, iterum praecludo pa-
tentes.

Servio domum domino, sed rursus servior ab
ipso.

VAR. LECT.

1. D. & E. & Cam. Virtutes magnas. C. diuitibus
 efferro parua. Per. Virtutes magnas locupletibus offe-
 ro parua. 2. A. recludo, *adiiciente glossâ* secludo. Cam.
 concludo. D. recludo. Per. & Caus. claudio domus.
 C. & E. & Cam. domos. C. iterumq. claudio. 3. E. do-
 mini. Cam. rursus — illo.

ANNOTATIONES.

1. *Virtutes magnas*] Vulgo editum est:
Virtutes multas. Sed quia quatuor codi-
 ces habent *magnas*, ab iis non fuit disce-
 dendum.

de viribus] Africana loquendi ratio, de
 qua supra dictum ad v. 12: *Praefationis.*

2. do-

2. *domos*] Vulgata editio: *domus*. Ego secutus sum duos codices MSS.

2. *praecludo*] Vulgatum *secludo* mutat Castalio in *sed cludo*. Verum quia optimus Anglicanorum codicum habet *recludo*, cui assentitur alius codex, non dubitavi hinc facere *praecludo*: in eaque sententia alius me confirmavit codex, qui habet *iterumque*, unde scilicet ob scripturae viciniam colligo, veram lectionem esse *iterum prae*. Eadem dictione Propertius vsus lib. II. eleg. 5. v. 22: *Nec mea praeclusas fregerit ira fores*. Quintilianus Instit. orat. lib. X. cap. 5: *praeclusam nobis a prioribus viam*. Sic Florus lib. III. cap. 6. §. 1: *Cilices maria bello praecluserant*: pro quo Cicero ait Orat. pro lege Manil. cap. 12. §. 18: *clausa erant nobis omnia maria*.

CLAVIS.] Graecam huius aenigmati versionem, quam dextro Apolline confecit Ioach. Camerarius, exhibet Reufnerus in *AEnigmatographia* p. 256. En eam:

Εἰμὶ μὲν ὃ μεγάλη, μεγάλην δ' ἐπιειμένη ἀλ-
κὴν,

Ὡς τε θύραν κλεῖσαι κλειθεῖσαν τ' αὐθις ἀ-
νοῖξαι.

Οἶκον τ' ἀσφαλίσασα φυλάττομαι ἐντὸς ἐκείνης.

CATENA.

*N*Exa ligor ferro multos habitura ligatos:

Vincior ipsa prius, sed vincio vincula vicissim:

Exsolui multos, nec sum tamen ipsa soluta.

VAR. LECT.

1. A. multas, glossâ tamen id statim mutante in multos. 2. A. sed, glossâ substituente sic. Eadem glossa pro vincula mauult cuncta. 3. A. & D. & E. sed solui. D. nexu tamen.

ANNOT.

3. exsolui] Vulgatum est: Et solui. Rescribo exsolui. Sic & Plautus Truc IV. 3. 10: Si verum mihi eritis fassae, vinclis exsoluemini. Liuius lib. IX. cap. 8: Exsoluamus religione populum, si quâ obligauimus. Tacitus Hist. III. 12. 6: exsoluta statim vincula. Idem Annal. V. 3, 2: Tum velut frenis exsoluti proruperunt.

VI.

TEGVLA.

*T*erra mihi corpus, vires mihi praestitit
ignis,

Est.

*Estque domûs tectô sedes mihi semper in alto,
Et me perfundit, qui me cito deserit, bu-
mor.*

VAR LECT.

Per. Tegula coctilis. 1. A. mihi est. 2. A. sedes est sed semper. C. & D. & E. semper in imo. P. Alta domus quaero, sedes est semper in imo. Per. Alta domus quaerit, sedes est semper in imo. 3. A. perfudit. C. Ac ego perfundor, sed. Per. Perfundor liquidis, sed me.

ANNOT.

2. *Estque domus*] Corruptissimam ecce lectionem vulgatam: *Est domus in alto, sedes est semper in alto.* Res ipsa mihi dux fuit ad veram scripturam. Adde, quod & haec infra leguntur *aenigm. L. 3: tectô conclusa sub alto.*

VII.

F V M V S.

F *Vnduntur lacrymae, sed non est causa doloris.*

Est iter ad coelum, sed me grauis impedit aër.

Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

VARIANTES LECTIONES.

3. E. Et me qui genuit.

1. *Funduntur*] Vulgata scriptura. *Sunt mihi, sunt lacrymae.* Quae secutus vestigia rescribendum duxi: *Funduntur lacrymae.* Virgilius *AEn.* III. 348: *Et multum lacrymas verba inter singula fundit.* Idem II. 271: *largos effundere fletus.* Ovidius *Trist.* IV. 1. 95: *Saepe etiam lacrymae sunt me scribente profusae.* Plura exempla non addo, quia ne ista quidem necessaria. Adscribam potius distichon Reusneri de fumo ex ipsius *AEnigmatographiae* Parte secunda p. 70:

Lacryma multa mihi, sed nulla est causa doloris:

Coeli affecto viam, sed grauis aër obest.

VIII.

N E B V L A.

*N*Ox ego sum facie, sed non sum nigra colore.

Inque diem mediam tenebras tamen affero mecum,

Nec mihi dant stellae lucem, nec Cynthia lumen.

VAR. LECT.

A. De nubē. 2. A. aufero. E. Inque diem mediam. 3. A. lucem stellae. C. stellae lumen — lucem. Per stellae proprium — lucem.

ANNOT.

ANNOT.

2. *Inque diem*] Ita vulgatum erat: *Inque die media*. Sed cum haec dictio non videatur Latina satis, approbaui vnus codicis MS. scripturam optime congruentem: *inque diem mediam*.

IV.

P L V V I A.

EX alto venio, longa delapsa ruina.
De coelo cecidi medias transmissa per
auras:

Et sinus, effudit qui me prius, ipse recepit.

VAR. LECT.

1. E. veniens. 2. C. dimissa. Per. demissa. 3. A. excipit, qui me simul recipit ipse. *Ad excipit glossa adscripsit* offendit. Per. Excepitque sinus.

ANNOT.

3. *Et sinus*] Hic versus vulgo legitur corruptissimus: *Sed sinus excepit, qui me simul ipse recepit*. Verae scripturae vestigia seruauit glossa, quae in antiquissimo cod. MS. *ad excipit adiecit offendit*. Statim animadverti, prius scriptum fuisse *effundit*: vnde feci *effudit*, ac totum versum sic restitui: *Et sinus, effudit qui me prius, ipse recepit*.

GLACIES.

*V*Nda fui quondam, quod me cito credo
futuram:

*Nunc rigidi coeli duris connexa catenis
Nec calcata pati possum, nec nuda teneri.*

VAR. LECT.

1. Per. fui nuper. 2. E. Non rigidi. Caus. Nec rigidi.

ANNOT.

3. *Nec calcata pati possum*] Hoc est, nec, cum calcor, id pati possum. Glacies enim in plateis iacens ingressu hominum frangitur. Hanc enim respicit poëta, qui alioquin probe nouerat, etiam *calcari* posse flumina glacie concreta. *Durum calcauimus aequor*, inquit e Ponto rescribens Naso *Trist. III. 19. 39.* Ibidem v. 31: *Quaque rates ierant, pedibus nunc itur, & undas Frigore concretas ungula pulsat equi, Perque novos pontes subter labentibus undis, Ducunt Sarmatici barbara plastra boues.* Sic & Virgilius *Georg. III. 360:*

*Concrescunt subitae currenti in flumine crustae,
Undaque iam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris.*

XI.

FLVMEN & PISCIS.

*E*st domus in terris, clarâ quae voce resultat:

Ipsa domus resonat, tacitus sed non sonat hospes:

Ambo tamen currunt, hospes simul & domus una.

VAR. LECT.

A. De pluuiio pisce. Per. Fluminei pisces.

ANNOT.

PISCIS.] Piscem fluuiatilem vocat Curtius VII. 4. 24.

1. *voce resultat]* Nam aquae strepitus ferit aures praetereuntium, item adiacentium. Vnde Virgilius *eccl. I 56: Saepe leui somnum suadebit inire susurro.* Horatius *Epod. II. 27: Fontesque lymphis obstrepunt manantibus, Somnos quod inuitet leues.*

2. *tacitus sed non sonat hospes]* Notum vetus illud: ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων, magis mutus, quam piscis.

*P*luis aquae tenuis modico cum pondere
lapsus.

Sole madens, aestate fluens, in frigore sic-
cus,

Flumina factururus totas prius occupo terras.

VAR. LECT.

1. E. lapsa. 2. A. & C. pluens. D. sole madens, aesta-
te madens. E. sicca. 3. E. factura.

ANNOT.

2. *aestate*] *AEstatis* vox latiori hic sen-
su capitur, ut *vernum tempus* comprehen-
dat. Loquitur enim poeta de *niue verno*
sole soluta, quam vocat Ovidius *Trist. III.*
12. 27. Pari modo Cicero *lib. de senect. cap.*
19. tam amplo sensu vocabulum *autumni*
adhibet, ut *hyemem* complectatur sinu suo.
Recordor hic Taciti, in *Germania sua cap.*
XXVI. extremo testantis, Germanos veteres
annum in tres duntaxat partes, *hyemem*,
ver, & *aestatem*, diuisisse, *autumni* nomen nul-
lum habere.

XIII.

NAVIS.

*L*onga feror velox formosae filia sylvae
Innumerâ pariter comitum stipante ca-
terua:

Curro vias multas vestigia nulla relinquens.

VAR. LECT.

1. E. ferorque. D. formosae. 2. A. Glossa adii-
cit: Innumerum — hominum — caterua. C. & Per.
Innumerâ p. c. stipante caterua. E. Innumera p. c. sti-
pata caterua. 3. D. vestigia multa.

ANNOTATIONES.

3. *Innumera*] vulgata lectio: *Innumeris*
pariter comitum stipata cateruis. Elegi scri-
pturam Perionii, & tertii codicis mei.
Videtur enim poëta noster ob oculos
habuisse Virgilianum illud *AEn. I. 501: Pul-*
cherrima Dido Incessit magna iuuenum stipante
caterua. Sed nec illius codicis scriptura
illatina est, qui habet: *Innumerâ p. c. sti-*
pata cateruâ. Nam & Curtius X. 7. 17: *sti-*
patus satellitum turbâ. Cicero quoque
Orat. pro Milone cap. 1: Non vsitatâ frequentia
stipati sumus.

3. *Curro*] Hoc verbum etiam de *navi-*
bus vsurpari assolet. Quidius *Trist. I. 10. 5:*
cursu superauimus Isthmon. Et *III. 9. 8: Nam*
rate,

rate, quae - - per non tentatas prima cucurrit
 aquas. Virgilius *AEn.* III. 191: *Vela damus,*
vastumque caua trabe currimus aequor. Et-
 iam Phaedrus *lib. IV. fab. 21. v. 7.* nauigatio-
 nem appellat *cursum pelagium.* Sed nec
 soli sic loquuntur poëtae. Etiam Nepos
 in *Miltiade I. 6:* *cursum* (nauigando) *direxit,*
quò tendebat. Ad quem locum plura con-
 gessit exempla Ianus Gebhardus. Addo
 Camerarianam Graecam huius aenigma-
 tis versionem ex *AEnigmatographia* Reuf-
 neriana p. 257:

Μακρὰ βιβᾶσα, ταχῆϊα, πολυπλόκος, ἔκγο-
 νος ὕλης,

Ἄχθεσσιν βεβριθῆα τρέχω μήκιστα κέλευθα,
 Οὐδεὶς δ' εἰδέν εἴωρα κ' ἵχνος μαλφῶς προΐεσης.

XIV.

PULLVS IN OVO.

*M*ira tibi referam nostrae primordia vi-
 tae.

Nondum natus eram, nec eram tum matris
in aluo:

Iam posito partu natum me nemo videbat.

VAR. LECT.

Per. Pullus. 1. C. refero. 2. A. & D. nec eram ge-
 netricis in aluo. C. & E. nec eram iam matris. 3. Per.
 Cum posito.

ANNOT.

ANNOT.

2. *nec eram tum matris*] Id est, Nondum eram natus, nec tamen tum eram in vtero matris. Et haec vocula *tum* aenigma facit concinnius: qua de causa vulgatam istam scripturam praefero alteri: *nec eram genitricis in aluo*. Camerarius hoc aenigma apud Reufnerum p. 260. hisce reddidit Graecis versibus:

Θαῦμ' ἐρέω μεγ' ἐμῆς ζωῆς πρωτόσπορον ἀρ-
χὴν,
Ὅτι' ἀγέννητός ἐτ' ἦν μητρός τ' ἐν νηδύ' ἀπλα-
σος
Πρόθ' ὠδινήθην, καὶ μ' ἔπως ἔτις ὅπως
Τικτόμενον, ζῶον δὲ καὶ ἀρτεμέ' εἶδεν ἐμ' ἡώς.

XV.

VIPERA.

*N*on possum nasci, si non occidero matrem.

Occidi matrem, sed me manet exitus idem.

Id mea mors faciet, quod iam mea fecit origo.

VAR. LECT.

2. C. occido. E. me sed manet. 3 A. mors patitur id mea fecit origo.

ANNOT.

I. *Non possum nasci]* Plinius lib. X. Hist. nat. cap. 62. de vipera sic scribit: Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde singulos singulis diebus parit, viginti fere numero. Itaque caeterae tarditatis impatientes, perfrunt latera occisâ parente. Fabulosum vero id esse & experientiâ falsum compertum, testatur Ioan. Pierius Valerianus Hieroglyphicorum lib. XIV. cap. 20. Caeterum eandem fabulam, & quidem fabulosius multo, enarrat Prudentius in Hamartigenia sua v. 582. sqq.

- - - Sic vipera, ut aiunt,

Dentibus emoritur fusae per viscera prolis.

- - - Nam postquam semine adulto

Incipiunt calidis corpuscula parva latebris

Serpere, motatumque uterum vibrata ferire,

Aestuat interno pietatis crimine mater,

Carnificemque gemit damnati conscia sexûs

Progeniem, septi rumpentem obstacula par-
tus.

Nam quia nascenti nullus patet exitus alius,

Foetibus in lucem nitentibus excruciatâ

Carpitur atque viam lacerata per ilia pandit.

Tandem obitu altricis prodit grex ille dolo-
rum,

Ingressum vitae vix eluctatus, & ortum

Per scelus exsculpens. Lambunt natale cada-
uer

Reptan-

*Reptantes catuli, proles dum nascitur orba,
Haud experta diem, miserae nisi posthuma ma-
tris.*

3. *faciet*] Ita rescripsi pro vulgato *pati-*
tur, quod quidem hic nullum admittit
commodum sensum. Nec vero rarum
est, librarios duas illas literas, *f* & *p*, per-
mutare inter se, ac supra *aenigm.* XI. habui-
mus exemplum, vbi codicum meorum
vnus *pluuio* exhibebat pro *fluuio*. Caete-
rum ista verba: *Id mea mors faciet, quod iam*
mea fecit origo, hunc habent sensum: Quod
iam natiuitas mea fecit, vt me nascente
emoreretur mater, id olim mors faciet
mea, nascituris & aliis me moriente.

XVI.

T I N E A.

L *Itera me pauit, nec, quid sit litera, noui.*
In libris vixi, nec sum studiosior inde.
Exedi Musas, nec adhuc tamen ipsa profeci.

VAR. LECT

3. D. Excidi. Per. nihil hinc tamen ipse reporto.

ANNOTATIONES.

2. *studiosior*,] Id est, doctior. Sic &
Sappho Ouidiana suam orditur ad Phao-
nem epistolam: *Numquid, ubi adspecta est*
I *studio-*

studiosae litera dextrae, Protinus est oculis cognita nostra tuis? An, nisi legisses AVTORIS nomina Sapphus, caetera. Pari modo Quintilianus de caus. corr. eloq. cap. XXI. 5: Omnium studiosorum manibus versantur accusationes, quae in Vatinium inscribuntur.

3. *Exedi*] Aufonius epigr. 22. Profess. Burd. v. 3: *exesas tineis evolvere chartas.* Caeterum Lactantius noster isto: *exedi Musas,* simul alludit ad Latinorum formulam, qua summam in studiis literarum assiduitatem describunt. Dicunt enim *vorare literas.* Nos hic, inquit Cicero lib. IV. ad Attic. epist. 10. *voramus literas cum Dionysio.* Idem lib. VII. epist. 3: *Quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti?* Neque alienum est hoc loco illud Plauti *Asin. III. 3. 59: Auscultate atque operam date, & mea dicta deuorate,* hoc est, in intimos pectoris recessus mea dicta recipite. Hoc sensu saeculo duodecimo Petrus quidam cognominatus fuit *Comestor*, quod suae aetati videretur omnem *comedisse* sapientiam atque deuorasse. Sic Germanis nostris moris est dicere: *Er hat alle Weisheit gefressen.* Petrus igitur ille *Comestor* stylo praesentis aeui dicendus foret *Petrus Polybistor.*

3. *profeci*] Poëta noster hic loci contra morem vetustiorum poëtarum primam syllabam corripuit. Et hac, ni fallor,

lor, de causa sciulus quispiam in codice Perionii hoc substituit hemistichium: *nil hinc tamen ipse reporto.* At nos quidem facile ignoscimus Lactantio adolescentulo, qui semel dormitauerit in carmine caetera venustissimo.

XVII.

A R A N E A.

*P*allas me docuit texendi nosse laborem.
Nec pepli radios poscunt, nec licia telae.
Nulla mihi manus est, pedibus tamen omnia
fiunt.

VAR. LECT.

2. A. tela. Per. nec telae radios.

ANNOTATIONES.

1. *Pallas me docuit*] Contra tamen Ovidius *Metam. VI. 23.* refert, Arachnen non videri voluisse texendi artem a Pallade doctam. *Scires, inquit, a Pallade doctam: quod tamen ipsa negat.* Et Virgilius *Georg. IV. 246.* *inuisam Minervae araneam* vocat. Illud tamen certum est, Palladem a poetis celebrari inuentricem textoriae artis. *Pallas, inquit Ovidius Fast. III. 819. radio percurrere telas erudit.*

2. *pepli*] *Peplus & peplum* dicitur. *Peplum*

Palladis meminit Virgilius *AEñ.* I. 484. & Pseudo-Virgilius in *Ciri* v. 21. *sqq.* Male Barthius corrigere instituit hunc versum medicae opis haudquaquam indigum.

2. *radios*] Ouidius *Metam.* VI. 55: *Inseritur medium radiis subtemen acutis.* Virgilius *AEñ.* IX. 476: *Excussi manibus (mulieris) radii, reuolutaque pensa.*

2. *licia*] Virgilius *Georg.* I. 285: *licia telae addere.* Idem *ecl.* III. 74: *triplici diuersa colore licia.* Vid. & Gellius *Noct. Attic.* XII. 3.

XVIII.

C O C H L E A.

*P*Orto domum mecum, semper migrare
parata,
Mutatoque solo non sum miserabilis exul,
Sed mihi conchylium de coelo nascitur ipso.

VAR. LECT.

Per. Testudo. 3. A. & D. concilium. C. & E. & Per. confilium.

ANNOTATIONES.

1. *migrare*] Id est, alias sedes ad habitandum petere. Virgilius *ecl.* IX. 4: *Veteres migrate coloni.*

2. *exul*] Hoc loco *exul* foeminini generis est, vt apud Ouidium *Trist.* I. 3. 82: *Coniux*

Coniux exulis exui' ero. Sic Dido apud eundem in epistola ad AEnaeam v. 113: Exul agor, cineresque viri patriamque relinquo. Rursus in epistola Hypermnestrae v. 129: Exul Hypermnestra.

3. *conchylium*] Vt supra *aenigm. XVI. 3. in profeci*, sic hic iterum Lactantius in *conchylium*, cuius vocis media syllaba producitur, peccauit in leges pronuntiationis Romanae.

XIX.

R A N A.

R*Auca sonans ego sum media vocalis in vnda,
Cumque canam semper, nullus mea carmina laudat,
Sic vox laude caret, quae se laudauerit ipsa.*

VAR. LECT.

1. A. Raucifonans. D. Raucifonans ego sum. Media. E. Rauca sonans ego sum. Media. 2. A quasi se quoque laudat. C. & Per. quasi se quoque laudet. D. & E. quasi quoque laudet in ipsa.

ANNOTATIONES.

1. *Rauca sonans*] Graeca dicendi ratio. Sic & Virgilius *AEn. VIII. 248: insueta rudentem*. Pertinet huc quodammodo il-

Iud Ouidii *Trist. II. 529: Bella sonant alii*
poëtae, id est, sonoro & magnifico di-
cendi genere persequuntur res bello ge-
stas. Nec alienum prorsus Virgilii illud
AEn. I. 332: Haud tibi vultus Mortalis, nec vox
hominem sonat. Caeterum rauca vox etiam
ab Ouidio raris tribuitur Metam. VI. 378;
& a Lucretio mergis lib. V. 1087: mutant cum
tempestatibus unà Raucifonos cantus. Idem
de tubis lib. II. 619: raucifono cornua cantu.
Virgilius AEn. VIII. 2: rauco struerunt cor-
nuum cantu. Etiam leones vocantur raucifo-
ni a Prudentio Cathem hymno IV. v. 38.

1. *Rauca sonans ego*] Structura grammatica hic non ea est: *Ego sum rauca sonans, & media vocalis in vnda; sed ista: Ego, quae sum rauca sonans siue raucum edo sonum, in media aqua sum vocalis. Ut adeo tunc rauca sonans ego constituat subiectum orationis, ut dialecticorum utar vocabulo.*

2. *Sic vox*] Admonendus hic lector est, me secundum pariter ac tertium versum suo loco movisse, eique, qui olim erat tertius, secundum, quique ante secundus erat, ei tertium locum assignasse. Nec ratio me fugit. Nunc enim & melior est versuum connexio, nec obscuritas vlla verborum superest. En vulgatam editionem:

*Sed vox laude sonat, qua se quoque laudet
 & ipsa.*

Cumque

*Cumque canam semper, nullus mea carmina
laudat.*

Caeterum vides, vltimum versum me pro epiphonemate poëtae habere, quale infra occurrit in *aenigmate XLVI. de viola*: *O felix, longo si possim vivere fato!* Scilicet non suppetebat Lactantio materia aenigmatis tristicho epigrammati sufficiens. Vnde tertio versu quasi ἐπιμύθιον quoddam lectoribus profuturum annectere voluit. *Vox, inquit, laude caret, quae se laudauerit ipsa.* Plinius *lib. 1. epist. 8.* idem his verbis dicit: *Quam difficile est, obtinere, ne molestia videatur oratio de se aut suis differentis!* Emendationis meae causam agere multis nolo, ne videar diffidere legentium acuminibus, qui saltim fatebuntur, me vestigia veteris scripturae satis religiose pressisse. Concludo Pseudo-Catonis versu eiusdem argumenti: *Nec te collaudes, nec te culpa ueris ipse.*

XX.

T E S T V D O.

*T*arda gradu lento, spatioso praedita
dorso,
Viua nihil dixi, sed saeuo perdita fato
Docta fui studio, quae sic modo mortua
canto.

2. A. senio predita facto. C. & Per. duro prodita fato.

ANNOTATIONES.

TESTUDO.] Imitatus poetam nostrum est, quisquis sequentis est aemigmati *de lyra* autor, exstantis in Reufneri *AEnigmatographia* p. 380: *Viua fui in syluis, sum dura occisa securi: Dum vixi, tacui: mortua dulce cano.*

i. *spatioso*] Sic rescripsi pro vulgato *specioso*, recordatus, librariorum scriptitare *spacium* per c, ut adeo ex *spatioso* primum *spacioso*, hinc *specioso* factum fuisse videatur. Video, & Barthium, hoc epigramma lib. XLII. *Aduers.* cap. 23. p. 1915 recitantem, exhibere *spacioso*. Sed vereor ne scriptura haec tribuenda sit culpae typographi-

2. *Viua nihil dixi*] Transpositione verborum hic utendum mihi fuit, sed haud sane violenta. Imo credo, nunc omnia plana esse & expedita. Vulgata enim editio secundum ac tertium versum exhibet hoc verborum ordine:

Docta quidem studio, sed saeuo praedita fato.

Viua nihil dixi, quae sic modo mortua canto.

Pro *praedita* rescribendum duxi *perdita*, pro *quidem fui*. Ac magnae mihi est voluptati, totam meam emendationem confirmari

firmari Camerarii versione Graeca huius
aenigmatis, vt fere inde colligam, Came-
rario fuisse codicem MS. emendatiorem.
Eius Graeca verba, vt a Reufnero in
AEnigmatographia p. 260. exhibentur, haec
sunt:

Καὶ βραδύπες καὶ ἀναιμος ἔσθ' ἰδὲ ποικιλό-
νωτος

Ἐν ζωῇ ποτ' ἀφωτος ἔην, καὶ νῦν τεθνεῦσα
Μισαίων προΐημι μετρ' ἡχήεσσα λιγυίων.

XXI.

T A L P A.

*O*eca mihi facies atris obscura tenebris.
*N*ox est ipsa dies, nec sol mihi cernitur
vllus.

*M*alo tegi terra: sic me quoque nemo vi-
debit.

VAR. LECT.

2. C. & Per. ipsa. D. Non est.

ANNOT.

2. *ipsa*] Sic ductum secutus duorum
codicum scribo pro vulgato *ipse*. Scili-
cet argutius est, si τὸ *ipsa* non cum *dies*,
sed cum *nox* coniunxeris, vt hic sit sen-
sus: *Ipsa nox mihi dies vel pro die est*.

F O R M I C A.

*P*Rouida sum vitae, duro non pigra labori.

Ipsa ferens humeris securae praemia brumae:

Nec gero magna simul, sed congero multa vicissim.

VAR. LECT.

1. A. duro nec (glossa adscripsit non) pigra labore, ad quam vocem glossa alleuit labori. C. & D. & E. & P. & Per. duro non pigra labori. 2. A. secuturae. Per. humeris, brumae quae incommoda vincant. C. pro duro mense brumali. P. praeuia. 3. E. sed efferro magna.

ANNOTATIONES.

I. *Prouida sum vitae*] Cicero de *Diuin.* II. 57: *mens rerum futurarum prouida.* Horatius lib. I. sat. 1. v. 35: *formica non incauta futuri.* Virgilius Georg. I. 186: *inopi metuens formica senectae.*

I. *duro non pigra labori*] Sic edidi auctoritatem sequens sex codicum MSS. pro vulgata scriptura: *sed non sum pigra labore.* Horatius lib. I. sat. 1. v. 33: *paruula - - magni formica laboris.* Liuius lib. XXI. cap. 25: *gens pigerrima ad opera militaria.*

3, *congero*] Formica apud Phaedrum
IV.

IV. 23. 13: *Ego granum in hyemem studiose congero.*

3. *vicissim*] Id est, per vices, quo eodem sensu ista vox reperiebatur supra in Praefatione poëtae nostri v. 12.

XXIII.

M V S C A.

Improba sum, fateor, quid enim gula turpe veretur?

Frigora vitabam, quae nunc aestate reuertor:

Sed cito submoueor falso conterrita vento.

VAR. LECT.

2. Per. quae tunc. D. reuertar. 3. A. & C. & Per. commoueor falso. D. subinouear, falso. E. falso.

ANNOTATIONES.

1. *Improba*] Musca apud Phaedrum IV. 23. 8: *Laboro nihil, inquit, atque optimis rebus fruor.*

2. *Frigora*] Ibidem formica ad muscam v. 19: *Mori contractam te cogunt frigora.*

3. *submoueor falso*] Male Castilio pro falso rescripserat factò: cui scripturae quinque codices contradicunt. Non animaduertenter criticus ille, falso hic loci esse haud paulo venustius. Terentius *Eun.*

III. 5. 47: *Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito. Eiusmodi ventus flabello factus AEoliis ventis opponitur tanquam veris. Pari modo Ovidius Trist. III. ii. 40. aeneum Phalaridis taurum eleganter vocat falsum bouem. Et Virgilius ecl. VI. 48: Proetides (se vaccas esse ratae) implerunt falsis mugitibus agros.*

3. *submoueor*] Quod quidam codices habent *commoueor*, non moror. Suspicio enim, id ortum esse ex hac scribendi ratione: *summoueor*.

XXIV.

C V R C V L I O.

Non bonus agricolis, non frugibus utilis
hospes:

Non magnus forma, non recto nomine di-
ctus:

Non gratus Cereri, non parvam insumo sa-
ginam.

VAR. LECT.

A. De curculione. C. Curculio. 1. Per. nec fru-
gibus. 2. C. & Per. nec — nec. 3. A. summo. C. nec
gratus tritici, sed multa viuo sagina. Per. nec gratus
Cereri, sed multa viuo sagina.

ANNO.

ANNOTATIONES.

CVRCVLIO] Sic scripsi pro vulgato *GVRGVLIO*, quae scriptura minus recta est. Est autem *curculio* vermiculus grana frumenti exedens, de quo Virgilius *Georg. I. 185: populatque ingentem farris acervum curculio*. Edidit Conradus Tiburtius Rango, Theologus Pomeraniae clarissimus, A. 1665. (in 12.) singularem librum *de curculionibus, von den Korn-Motten*. Vermiculus iste quia *παρὰ σῖτος*, id est, ibi, ubi frumentum est, esse solet, hinc perfacete iuxta & pererudite Plautus *parasitum* suum nomine *Curculionis* insigniuit, quasi dicas hominem, ut Horatii e *lib. I. epist. 2. v. 27. verbis utar, fruges consumere natum*.

2. *non recto nomine dictus*] Hoc est, cum tam paruulus sim vermiculus, haud sane recte inditum mihi est nomen quadrisyllabum. Scilicet *conveniunt rebus nomina saepe suis*. At *curculio* cum Plautino illo *sycophanta Trin. IV. 2. 43. dicere fortasse queat ioco hyperbolico: Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine, concubium sit notis prius, quam ad postremum perueneris*. Eadem iocandi ratio in mentem venit Emanueli Thesauro, cum apud Morhofium *lib. de arguta dict. p. 117. nanum* vocat suo nomine *breuiorem*. Quid? quod iam olim Ouidius eundem lusit lusum, cum doctam
illam

illam Sappho in *epistola ad Phaonem* v. 33. & 34. sic loquentem inducit:

*Nec me despicias, si sum tibi corpore parua,
Mensuramque brevis nominis ipsa fero.*

Cum igitur Lactantianus noster *curculio recto se nomine dictum* negat, haec eius est sententia: Non recte dicor hoc nomine, quippe quod grandius est memetipso.

3. *insumo*] Sic scribo pro vulgato *sumo*, ratus, τὸ *in* absorptum fuisse a proxime praecedenti eiusdem figurae litera *m*. Ac fauet meae coniecturae vetustissimus Anglicanus codex, qui *summo* habet. Non equidem ignoro, priscos etiam *sumo* dixisse pro *insumo* vel *absumo*. Vid. Taubmannus ad Plauti *Rud* IV. 8. 9. p. 1071. & ad *Trin*. II. 4. 12. p. 1153. Sed non videtur noster Lactantius obsoleta dicendi ratione usus fuisse.

XXV.

M V S.

*Parua mihi domus est, sed ianua semper
aperta.*

Exiguo sumtu furtiva viuo sagina.

Quod mihi nomen inest, Romae quoque consul habebat.

VAR.

VAR. LECT.

2. Per. furtivis nutrior escis. 3. A. quod mi nomen.
D. Troiae quoque consul.

ANNOTATIONES.

1. *sed ianua*] Conradus Bachmannus in Reufneri *AEnigmatographia* p. 397. sic emendavit: *cui ianua*. Haud fane male. Miror, meorum codicum nullum huic scripturae adstipulari.

2. *consul*] Imo duo consules. Res nota vel ex Floro Hist. Rom. lib. 1. cap. 14. n. 1. & cap. 17. n. 7. Nec vero solum vterque Decius nomen *Muris* gessit. Etiam philosophum hoc nomine praeditum habemus, *Murem* Epicureum, quem *philosophum non incelebrem* appellat Gellius lib. II. cap. 18. ἐνδοξότατον Laërtius X. 10. Medici quoque Apollonium quendam habent, qui *Mus* cognominatus est, teste Corn. Celso in praefatione ad librum *Medicinae* suae quintum. De *Apollonii* illius *Muris* aetate disputantem video Conringium in *Conringianis* p. 32. Quid? & theologi suum habent *Musculum*, *Wolfgangum*, cuius vitam non indiligenter exposuerunt Melchior Adamus ac Baelius.

Nolui te, docte lector, celare, in antiquissimo codice MS. Anglicano inter modo exhibitum & sequens *de grue* aenigma

gma nescio quo casu insertum legi aliud aenigma, turpi quidem monacho caliginosi aeui, quam eleganti nostro Lactantio, dignius. En illud:

De Pilace.

Insidiis tacite dispono scandala mortis.

Si faciem meam specient, fugiant citomures.

Paucos saltem nostros maxime ac male timent.

Pilax quid sit, cum nescirem, consultus a me Φιλόπρονος ille Dufresnius in suo *adscriptores mediae & infimae Latinitatis Glossario* me docuit, felem muribus capiendis intentam medio illo, quod vocant, aeuo dictam fuisse *pilacem*. Id nominis Galliae natales debere auguror. Nam hodieque Galli dicunt *piller & pillage*, id est, *expilare, direptio*. Quanquam iam Ammianum Marcellinum dixisse video *lib XXXI. cap. 14. pilare villas & incendere*. Caeterum male tornatum illud aenigma emendare non aggredior, sed ad Lactantium meum redeo.

XXVI.

G R V S.

L *Itera sum coeli penna perscripta volanti,
Bella cruenta gerens volucris discrimine
Martis,*

Nec vereor pugnare, dum non sit longior hostis.

VAR.

VAR. LECT.

1. Per. pennas per scripta volantes. 2. Per. volucris
discrimina.

ANNOTATIONES.

1. *Litera sum coeli*] Ad haec verba in primo Anglicano codice haec glossa legitur adscripta: *Grues enim ordine literato in aëre volant.* Martialis lib. IX. epigr. 14. ad Earinum: *Nomen habes, inquit, quod penna scribente grues ad sidera tollant.* Idem lib. XIII. epigr. 75. de gruibus: *Turbabis versus, nec litera tota volabit, Vnam perdidideris si Palamedis auem.* Scilicet cum grues aestiua relinquunt, & tepido permutant Strymona Nilo, Ordinibus variis per nubila, textitur ales *Litera*, pennarumque notis inscribitur aër, vt Claudianus canit lib. de bello Gild. v. 474. *sqq.*

1. *volanti*] Ita rescribo pro vulgato *volantis*, quod & in codicibus manu exaratis est. Quid enim fieri elegantius potest, quam vt grues literas scribere dicantur *penna volanti*? Ac loco modo memorato Claudianus meam confirmat correctionem, dum dicit *literam alitem*.

2. *Bella cruenta gerens*] Innuit poëta noster fabulam Homericam de Pygmaeis cum gruibus belligerantibus, quam & Plinius paucis memorat *Hist. nat. lib. IV. cap. XI. & lib. VII. cap. 2.* Non ita pridem ex fa-

bulae huius sterquilinio veritatis aurum eruere conatus est Hermannus Hardtius, vir ingeniosissimus, in *Geranomachia* sua, A. 1716. edita, opere docto Iupiter! & laborioso.

3. *dum non sit longior hostis*] Id est, dummodo hostis aequalis sit staturae, nec me grandior. Innuuntur Pygmaei, quorum qui longissimi sunt, non longiores esse dicuntur, quam pedes duos & quadrantem, teste Gellio lib. IX. cap. 4. Plinius lib. VII. Hist. nat. cap. 2. Pygmaeos ait tradi ternas spithamas longitudine non excedere.

XXVII.

CORNICVLA.

*V*ivo nouem vitas, si non me Graecia fallit,

*A*traque sum semper nullo compulsa dolore,
*E*t non irascens ultro conuicia dico.

VAR. LECT.

A. De cornice. C. & Per. Cornix. 1. Per. si me non. A. & C. si me non gratia. 2. D. vtraque. E. Veraque. A. & C. Nomen habens atrum nullo. Per. Nomen habens atrum nullo compulsa dolore. D. & E. & P. compulsa dolore. 3. A. & D. ultra.

ANNOTATIONES.

1. *Vivo nouem vitas*] Id est, aetates, Hesiodus

Hodus in fragmento quopiam: Ἐννέα τοῖς
ζώει γενεαῖς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων.
Vnde *annosam* vocat *cornicem* Horatius *lib.*
III. od. 17. v. 13. En ἐπίκρισιν Plinii *lib. VII.*
Hist. Nat. cap. 48: Hesiodus fabulose (ut reor,) *cornici* nouem nostras attribuit aetates.

1. *si non me Graecia fallit*] Iusta cautio!
Nam Graecis historicis plerumque poëticae simi-
lis est *licentia*, vt audacter pronuntiat
Quintilianus *lib. II. Instit. orat. cap. 4.* Et
quid non Graecia mendax Audet in historia?
exclamo cum poëta Iuuenale X. 174. Ni-
mirum adeo infames mentiendi *licentiâ*
erant historici Graeci, vt Romani, teste
Hieronimo *Epist. 23.* prouerbii instar di-
ctarent: *Impostor ἔστι Graecus est.*

3. *conuicia*] Poëta noster ludit ambi-
guitate vocabuli. *Conuicia* enim saepe
sunt *clamores contumeliosi.* Haud raro ta-
men eadem vox generaliori accepta sen-
su quemuis clamorem signat. Cicero *Orat.*
pro Archia cap. 6 animus ex hoc forensi strepi-
tu reficiatur, ἔστι aures conuicio defessae conqui-
escant. Idem *lib. i. ad Famil. epist. 5:* clamo-
re conuicioque. Vix quisquam crebrius
Phaedro conuicium pro clamore posuit, e. g.
lib. I. fab. 6. v. 4. ἔστι 5:

Clamorem ranae susculere ad sidera.

Conuicio (earum) permotus Iupiter, caetera.

VESPERTILIO.

*N*ox mihi dat nomen primo de tempore
noctis.

Pluma mihi non est, cum sit mihi penna vo-
lantis.

Desideo in tenebris, nec me committo die-
bus.

VAR. LECT.

2. D. pinna. 3. A. & C. & D. & Per. sed redeo in.
Per. non me.

ANNOT.

3. *Desideo*] Pro vulgato *sed sedeo*, quod
perabsurde hic sonat, rescribendum duco
desideo. Terentius *Hec. v. 3. 2: frustra ubi*
totum desedi diem.

XXIX.

ERICIVS.

*P*lena domus spinis, parui sed corporis
hospes,

Incolumi dorso telis confixus acutis,
Sustinet armatas segetes habitator inermis.

VAR. LECT.

2. A. & C. & P. & Per. confixus. 3. C. armatus. A.
& Per. segetes.

ANNO-

ANNOTATIONES.

2. *confixus*] Vulgata editio: *completus*.
Emendavi praeceuntibus quatuor codici-
bus.

3. *segetes*] Vulgatum erat *sedes*. Sed
statim vidi, *segetes* esse reponendum. Ac
magna cum voluptate hanc ipsam scri-
pturam deprehendi in vetustissimo An-
glicano codice, quam & Perioniana exhi-
bet editio. Et quid verbis opus, cum
ostendere possim, quem imitatus poeta
noster ita scripsit? Virgilius is est, cuius
AEn. III. 45. haec sunt verba: *Confixum fer-
rea textit telorum seges, & iaculis increvit acu-
tis.* Eodem sensu *stimulorum seges* exstat
in Plauto *Aul. I. i. 6.*

XXX.

PEDICVLI.

*Est noua notarum cunctis captura fera-
rum,*

*Vt, si quid capias, id tu tibi ferre recuses,
Et, quod non capias, tecum tamen ipse re-
portes.*

VAR. LECT.

Per. Peducla. Caus. Piscator & Pisciculi. 1. D. &
E. cunctis nostrarum. E. captio ferarum. 2. A. & C.
& D. & Per. si quid. Per. & tu. D. & E. sed tu tibi.
3. D. capies.

ANNOTATIONES.

PEDICVLI.] Vetustius auctore nostro hoc aenigma est. Tradit enim Herodotus in *Vita Homeri*, accessisse ad hunc poëtarum regem pueros quosdam piscatores, eique explicandum obtulisse istud aenigma: *Nos, quaecunque cepimus, reliquimus, quae vero non cepimus, nobiscum portamus.* Deinde sua ipsosmet sensa exponentes dixisse, se, cum piscium nihil capere possent, desidentes in sicco pediculos esse venatos: & horum quotquot cepissent, abiecisse; quos autem non inuenissent, domum retulisse. Addit Herodotus, fuisse, qui traderent, Homerum aenigmatis huius perplexitate enectum occubuisse: quos quidem ait in errore versari ridiculo. Non infeliciter alius poëta nescio quis in *AEnigmatographia* Reufneriana p. 378. idem aenigma expressit hoc modo:

In densis sylvis venor bis quinque catellis.

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi seruo.

I. *nova*] Id est, vulgo non usitata, sed prorsus paradoxa venatio. Sic Cicero *Orat. pro Ligario cap. 1*: *Nouum crimen & ante hunc diem inauditum.*

I. *notarum*] Ita rescribo pro *nostrarum*. Pediculi enim sunt sane *ferae cunctis notae*.

2. *si quid*] Editum erat *si quod*. Sed mea emendatio nititur applausu codicum MSS.

XXXI.

P H O E N I X.

V Ita mihi mors est, morior, si coepero
nasci:

*Sed prius est fatum, laetae quam lucis origo.
Sic solus Manes ipsos mihi dico parentes.*

VAR. LECT.

1. E. moriar. 2. A. fatum loeti. C. & Cam. fatum
leti. Per. fatum lethi, quam. D. est factum. E. loca
quam lucis. 3. A. & D. solus. P. mares.

ANNOTATIONES.

1. *Vita mihi mors est*] Idem Lactantius
in maiori carmine *de Phoenice* v. 166: *Vt
possit nasci, haec appetit ante mori.* Ibidem
v. 78: *Nam perit, ut viuat, se tamen ipse creat.*
Et v. 92: *exequiis immoritura suis.* Tribuo
autem carmen illud non dubitanter La-
ctantio nostro, eaque in re assentior Ni-
colao Heinsio, Petro Lambecio, & Celeb.
Fabricio *Bibl. Lat. lib. IV. cap. I. p. 678. sqq.*
Sane dignum est carmen istud ingenio
Lactantii, nec quicquam in eo inest, ex
quo firmiter colligas, auctorem eius fu-
isse ethnicum.

3. *solus*] Vulgatum erat *solos*. Inepte.
Recte duo codices mei exhibent *solus*.

TAVRVS.

*M*oechus eram regis, sed lignea membra
sequebar:

*Et Cilicum mons sum, sed non hoc nomine
solo:*

Et vehor in coelis: & in ipsis ambulo terris.

VAR. LECT.

1. Nec bos regis eram. 2. A. & E. & P. & Cam. Cilicum. C. Cilicium. D. Caelicum. A. & E. sed mons sum nomine solo. Per. Et Cilicum immensus mons sum, & mons nomine solo. 3. D. & E. & Cam. in coelo, sed in.

ANNOTATIONES.

1. *Moechus eram*] *Taurum dilexit filia Solis*, inquit Ovidius *Metam. IX. 738*. Totam fabulam breuiter exponit Palaephatus *cap. 2*. his verbis: *In fabulis est, Pasiphaën tauri pascentis amore fuisse captam; Daedalum vero fabricasse bovem ligneum, eique Pasiphaën inclusisse: atque ita taurum inscendentem mulieri se commiscuisse.* Hinc & Virgilio *AEn. VI. 24*. memoratur crudelis amor Tauri, suppositaque furto Pasiphaë. Sic & Ovidius in *epistola Phaedrae. v. 57*: *Pasiphaë decepto subdita tauro*. Adi & Natalem Comitem *Mythol. lib. VI. cap. 5*.

2. *Cilicum mons*] Vulgatum erat *Cilicus mons.*

mons. Sed quidam codices MSS. habent *Cilicum*: & si & hi *Cilicus* haberent, tamen meliorem illam scripturam dictatura erat ratio. Etiam Ovidius de hoc monte *Metam.* II. 217: *Ardet Athos, Taurusque Cilix, Et Tmolus, Et Oete.*

2. *non hoc nomine solo*] Vulgatum erat *non sum.* Meam correctionem & iustam esse & necessariam, haud pauci, credo, assentientur. Vult enim poëta, montem illum Ciliciae plura gerere nomina. Audiamus Plinium *Hist. Nat. lib. V. cap. 24.* Taurus mons, inquit, *numerosis nominibus Et novis, quacunque incedit, insignis est, Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Parapamisus, Circius, Chambades, Parphariades, Choatras, caetera.*

3. *Et vehor in coelis*] Virgilius *Georg. I.* 217: *Candidus auratis aperit cum cornibus annum Taurus.* Adscribo aliud de Tauro epigramma ex Reusneri *AEnigmatographia* p. 242:

*Signiferi sidus, Cilicum mons, Pasiphaësque
Nobilis infessor, vector Agenoridis.*

Idem in Parte secunda p. 73. hoc alterum exhibet a semetipso confectum:

Sidus ego coelo, sed humi si cernis, aratri

Sum patiens, mons hoc nomen, Et orbis habet.

Vbi tamen sic mallem legere: *mons hoc nomen Et altus habet.*

DEntibus insanis ego sum qui vinco bi-
dentes,

Sanguineas praedas quaerens victusque
cruentos

Multa cum rabie : vocem quoque tollere
possum.

VAR. LECT.

1. D. infanguis. 2. Per. quaerens praedas. C. ri-
ctusque. 3. E. Multaque. A. Mixtaque cum rabie. Vo-
cem. C. Mixtaque cum rabie corpus. Per. Mixta &
cum rabie vocem quoque tollere noui.

ANNOTATIONES.

2. *victusque cruentos Multa*] Vulgatum
erat sic: *victusque cruentos, Multa cum rabie
vocem quoque tollere possum.* Sed rectius an-
tiquissimus meus codex *punctum* fixerat
post *rabie*.

3. *Vocem quoque tollere possum*] Fabulan-
tur, obmutescere eos, quos lupi viderint
priores. Virgilius *ecl. 9. 53: Vox quoque
Moerin iam fugit ipsa: lupi Moerin videre prio-
res.* Solinus in *Polyhistore cap. 8: Italia lu-
pos habet, qui cum caeteris similes non sint, ho-
mo, quem prius viderunt, conticescit, & antici-
patus obtutu nocenti, licet clamandi votum ha-
beat,*

beat, non habet vocis ministerium. Plinius lib. VIII. Hist. nat. cap. 22: In Italia creditur luporum visus esse noxius, vocemque homini, quem priores contemplantur, adimere ad praesens.

XXXIV.

V V L P E S.

E*Xiguum corpus, sed cor mihi corpore maius.*

*Sum versuta dolis, arguto callida sensu,
Et fera sum sapiens, sapiens fera si qua vocatur.*

VAR. LECT.

1. D. malus. A. Glossa adscripsit: Legitur aliter
Corporis exigui. 3. Per. talis fera.

ANNOTATIONES.

1. *cor*] *Cor* pro *sapientia* dici, aliquot iam exemplis probavit Barthius, apud quem & verba Augusti Imp. emendaui, in quibus emendandis ne quicquam operam posuerant Scriuerius & Casaubonus, quorum correctiones Rutgerius exhibet *Var. Lect. lib. II. cap. 14 p. 175.* Ad-
do alia non minus notatu digna veterum loca. Plautus in *Persa IV 4. 70: Ca-
ta est & callida, habet cor.* Ennius apud
Ciceronem *lib. I. de orat. cap. 45: Egrae
corda-*

cordatus homo catus AElus. Sic excors & vecors pro stulto ponitur. Elegans est proverbum, quod Augustinus lib. de beata vita p. 492. producit: Infidus homo malo suo est cordatus, id est, versutus & callidus. Nec omittere possum Aufonii Epigramma XL. de Rufo quodam:

REMINISCO Rufus dixit in versu suo.

COR ergo versus, imo Rufus non habet.

Idem epigr. XLVIII;

Qui REMINISCO putat se dicere posse Latine,

Hic, ubi (a) CO scriptum est, legeret COR, si cor haberet.

I. cor mihi corpore maius] Statius Thebaid. I. 417: Maior in exiguo regnabat corpore virtus. Exstat in Tomo quarto operum Melanchthonis p. 322. hic Ioannis Maioris versus: Melanchthon, Corpore qui parvus, maximus arte fuit. In Nicolaum Taurellum, Baelio teste, non nemo sic luserat: Corpore Taurellus, Taurus es ingenio. AEneas Syluius lib. I. de concilio Basileensi p. 9. Nicolaum quendam Burgundionem vocat virum acutum, & longe maioris animi, quam corporis. Plura huius generis in promptu sunt. Sed est modus in his rebus.

*3. sapiens fera si qua vocatur] Επ'ανόρεθω-
σις*

(a) Rescribo ubi pro vulgato ibi.

sis rhetorica. Sic Cicero pro Plancio: Illi iudices, si iudices, & non parricidae patriae, nominandi sunt.

XXXV.

CAPRA.

*Alma Iouis nutrix, longo vestita capillo,
Culmina difficili peragrans super ardua
gressu.*

Custodi pecoris tremula respondeo lingua.

VAR. LECT.

2. A. Glossa adscripsit nam facili. E. Fulmina. Per-
sed & ardua. 3. A. & D. & E. & Cam. pecoris. D. &
P. respondeo voce.

ANNOTATIONES.

1. *Alma*] *Almus* hic proprio sensu capi-
tur. Ab *alendo* enim dicitur. Pari mo-
do Virgilius Georg. II. 330. *agrum* vocavit *al-
mum*. Idem eodem sensu Georg. I. 7. *Cere-
rem* dixit *almam*.

1. *Iouis nutrix*] Ovidius Fast. III. 443:
*Stat quoque capra simul, Nymphae pauisse fe-
runtur Cretides, infanti lac dedit illa Ioui.*
Idem lib. V. 113:

Nascitur Oleniae signum pluuiiale capellae.

Ille dati coelum praemia lactis habet.

Caesar Germanicus in Arateis v. 164:

- - - *Vna putatur*
Nutrix esse Iouis, si vere Iupiter infans
Vbera Cretaeae mulsit fidissima caprae.

2. *super*] Tò *super* hoc loco vitiat Latinitatem sermonis. Fortasse auctor scripserat *licet*.

3. *pecoris*] Vulgatum erat *pecorum*.

XXXVI.

P O R C V S.

Setigerae matris foecunda natus ab aluo
Desuper ex alto virides exspecto saginas,
Nomine Numen habens, si litera prima
periret.

VAR. LECT.

2. Per. pastus exspecto virentes. 3. E. prima peremta.

ANNOTATIONES.

1. *Setigerae*] Ita & Virgilius *AEn.* XII. 170. dixit *setigeram suam*.

1. *ab aluo*] Vulgatum erat *in aluo*, consentiuntque codices omnes. Sed cum non *in aluo* foetus nascantur, sed *ab aluo*, non mihi duxi religioni correctionem hanc suscipere. Virgilius *AEn.* III. 98: *Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.*

2. *virides saginas*] Id est glandes. Unde quercus *glandifera* dicitur.

3. *Nu-*

3. *Numen*] Plutonem etiam *Orcum* veteres vocarunt. Virgilius *Georg.* I. 277: *Quintam* (diem) *fuge: Pallidus Orcus Eumenidesque satae.* Plautus *Epid.* II. i. 7: *Cuius quoties sepulcrum vides, sacrificas illico Orco hostiis.* Confule, si libet, Taubmannum ad Plauti *Pseud.* III. 2. 6. p. 848. Cicero in *Verrem Orat.* VI. cap. 50. quem paulo ante (p. 585. A) *Ditem patrem* nominarat, *Orcum* (p. 586. D.) appellat. *Hic dolor erat tantus, inquit, ut Verres, alter Orcus, venisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur.*

XXXVII.

M V L A.

Dissimilis patri, matri diuersa figura:
Confusi generis, generi non apta propago.

Ex aliis nascor, nec quisquam nascitur ex me.

VAR. LECT.

A. De mulo. 1. A. patris, matri. C. matri, patris. P. & D. matri. Per. matri, patri. D. figurac. 2. A. & C. & D. & P. & Per. & Cam. Confusi. E. Confusa generi quoque sum. 3. C. & Per. nec quicquam.

ANNOTATIONES.

1. *Dissimilis patri, matri*] Editum erat
Disi.

Dissimilis patri, matris. Sed recte ac suffragantibus veteribus libris rescribo: *Dissimilis patri, matri diuersa figura, subaudi est.* Poterat & sic emendari: *Dissimilis patris, matris diuersa figura.* Sed alterum illud praefero.

1. *figura*] Cicero Orat. pro Roscio Amer. p. 91: *Monstrum certissimum est, esse aliquem humana specie & figurâ, qui tantum immanitate bestias vicerit, ut, caetera.*

2. *Confusi*] Vulgatum erat *Alterni*, refragantibus codicibus MSS. vniuersis. Eleganter vero *mulus* vocatur *confusi generis animal.* Gignitur enim ex equo & asina, quorum semina confunduntur. Sic apud Virgilium *AEn. III. 696. Elidis amnis Alpheus Arethusae confunditur undis.* Curtius IX. 9. 7: *Tertio iam die mixtum flumini subibat mare, leui adhuc aestu confundente disparer undas.*

2. *generi non apta*] id est, non apta ad generandam sobolem.

3. *nec quisquam*] Non est, cur cum vno codicum scribamus *nec quicquam.* Rectius enim est *nec quisquam.* Nam *quisquam* de utroque sexu usurpatur. Apud Terentium *Eun. IV. 4. 10.* Pythias ancilla inquit: *Hunc oculis suis nostrarum nunquam quisquam vidit.*

Addo

Addo elegiacum distichon Reufneri
de mulo, quod *AEnigmatogr. P. II. p. 73.* ex-
hibet :

*Ex aliis nascor, nec quicquam nascitur ex
me,
Dissimilis matri, dissimilisque patri.*

XXXVIII.

T I G R I S.

A Fluvio dicor, fluuius vel dicitur ex me :
Iunctaque sum vento, vento velocior ipso :
Et mihi dat ventus natos, nec quaero ma-
ritum.

VAR. LECT.

2. A. quae sum velocior ipse. E. ventoque velo-
cior. 3. Per. natos ventus. C. non quaero. D. & E.
& Cam. maritos.

ANNOTATIONES.

1. *A fluuio dicor, fluuius vel]* *A celeritate,*
qua defluit, Tigri nomen (huic fluuio) est in-
ditum: quia Persica lingua Tigrim sagittam
appellant, inquit Curtius IV. 9. 16. Alii ta-
men cum poëta nostro, flumen illud a
tigride animali dictum esse, credunt. Ac
sane Plinio lib. VIII. Hist. nat. cap. 18. tigris
vocatur animal velocitatis tremendae. Si Na-
tali Comiti lib. V. Mythol. cap. 13. p. 488,
L credi-

credimus, fabulati sunt veteres, fluuium *Tigrim* dictum fuisse ab ea tigre, quam conscendens Bacchus traiecit mare. Adi & Guil. Burtoni *Lipsana linguae Persicae* p. 91.

2. *Iunctaque*] Subaudi *matrimonio*.

3. *Et mihi dat ventus natos*] Virgilius *Georg.* III. 273. de equabus: *Illae ore omnes versae in Zephyrum stant rupibus altis, Exceptantque leues auras, & saepe sine ullis Coniugiis vento grauidae, mirabile dictu.* Plinius *Hist. nat.* lib. VIII. cap. 24: *Constat, inquit, in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flanti aduersas animalem concipere spiritum, idque partum fieri.* Idem lib. IV. cap. 22. *Olyssipponem vocat oppidum equarum e Fauonio vento conceptu nobile.* Fabulae natales ostendit Iustinus *Hist.* lib. XLIV. cap. 3. n. 1. his verbis: *In Lusitanis iuxta fluuium Tagum vento equas foetus concipere, multi auctores prodidere: quae fabulae ex equarum foecunditate & gregum multitudine natae sunt, qui tanti (id est, tot) in Gallaecia & Lusitania ac tam pernices visuntur, ut non immerito vento ipso concepti videantur.* Adi & Baelii dissertationem de *Hippomane* §. X. not. C. Sed ut ad tigrides vento gravidas reuertar, crediderim, hanc inde natam esse fabulam, quod & perniciosissimo cursu sint, & in cubilibus earum sola mater (ma-
ribus

ribus enim cura non est sobolis,) reperiatur a venatoribus, teste Plinio lib. VIII. cap. 18.

XXXIX.

CENTAVRVS.

QUattuor insignis pedibus, manibusque
duabus,

Dissimilis mihi sum, quia sum non vnus &
vnus:

Et vebor & gradior, quia me duo corpora
portant.

VAR. LECT.

2. Per. quia non sum vnus & idem. 3. A. cum me
duo corpora portant. Per. cum me duo corpora por-
tent.

ANNOTATIONES.

CENTAVRVS] De Centauris ἑπτα-
κέφαλοι ἀνδρὸς ἵππων habentibus legi dignus est
Palaephatus cap. 1. libri περὶ ἀπίστον, vbi &
originem fabulae exponit luculenter.

2. sum non vnus & vnus] Argute. Vnus
sum, inquit, ac simul tamen non vnus,
quia ex superiori corporis parte hominis,
ex inferiori equi formam gero.

3. duo corpora] Vulgo exstabat mea cor-
pora. Correctio debetur vetusto illi An-
glicano codici. Sic Virgilius *AEn. VIII. 293.*

Centauros vocat *bimembres*. Et Ovidius in *epistola Deianirae* v. 141. Nessum Centaurum appellat *semiuirum*, qui & Minotaurum *Trist.* IV. 7. 8. *semibouem virum* nominavit. Eodem modo Virgilio *AEn.* VI. 289. Geryon vocatus est *tricorpor*. Caeterum ex ipso poëtarum choro aliquis insurrexit in hanc fabulam Lucretius *lib. V. de natura rerum* v. 880. *seqq.* hunc in modum differens:

*Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore
in ullo*

*Esse queat duplici natura & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas.*

XL.

P A P A V E R.

GRande mihi caput est, intus sunt membra minuta:

Pes unus solus, sed pes longissimus unus:

*Et me somnus amat, proprio nec dormio
somno.*

VAR. LECT.

1. A. & Per. intus fed. C. incussum membra. 2. Per. solùm — longissimus idem. 3. C. non.

ANNOT.

3. *Et me somnus amat*] Vnde Ovidius *Trist.* V. 2, 24. *papauer* vocat *soporiferum*, &
Virgi-

Virgilius Georg. 1. 78. *Lethaeo perfusa papaueram somno.*

XLI.

M A L V A.

ANseris esse pedes similes mihi, nolo negare:

Nec duo sunt tantum, sed plures ordine cernis:

Et tamen hos ipsos omnes, ego porto supinos.

VAR. LECT.

1. D. *deest* mihi.

XLII.

B E T A.

TOta vocor Graece, sed non sum tota Latine:

Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam:

In terris nascor, lympa lauror, vngor oliuo.

VAR. LECT.

1. A. & B. & C. Beta vocor — beta Latine. *Glossa tamen in B. addidit* lege Tota. P. Tota. Per. Beta vocor Graecis, — beta Latinis. 2. B. Pauperibus semper propono namque tabernis. C. & Per. Pauperibus semper proponor namque tabernis. 3. E. terra. Per. oliuo.

LACTANTI
ANNOTATIONES.

1. *Tota vocor*] Hic versus, fateor, non mediocriter me maceravit. Nec tamen ex his tenebris eluctatus sum, donec duces accepi viros ingenio & doctrina maximos, Haseum & Gesnerum, quorum annotationes infra inspice, lector, & aenigmatis enodationem inde pete.

2. *Ante tamen*] Et hic rem acu tetigisse videtur Gesnerus meus. Caeterum huic versu sciolus aliquis substituisse videtur alterum: *Pauperibus semper proponor namque tabernis*. Videtur hic suppositor in oculis habuisse Martialis epigramma XIII. e libro. XIII. ubi *betæ* vocantur *prandia fabrorum*.

3. *oliuo*] Editum erat *oliua*. Sed iam Castalio animadvertit, scribendum esse *oliuo*. De cuius scripturae germanitate eo minus dubito, quod haec sunt ipsissima verba Horatii lib. I. sat. 6. v. 122. *ungor oliuo*.

XLIII.

CVCVRBITA.

PEndeo, dum nascor: rursus, dum pendo, cresco.

Pendens commoveor ventis, & nutrior undis.

Pendula si non sim, non sum iam iamque futura.

VAR.

VAR. LECT.

A. & B. & C. rursus dum pendo tumesco. Per. rursus pendendo tumesco. 2. E. Pendens dum moueor. Per. velis et. D. qui nutrior. 3. D. si non sum. Per. iam iam ipsa futura.

ANNOT.

1. *cresco*] Editum erat *nascor*. Castalio-
ni in mentem venit rescribere *cresco*, cui
libens subscribo. Vestigia huius *cresco*
clara supersunt in iis codicibus MSS. qui
habent *tumesco*. Caeterum sententiam
huius versus satis illustravit idem Casta-
lio, quem vide.

XLIV.

CEPA.

MOrdeo mordentes, ultro non mordeo
quenquam.

*Sed sunt mordentem multi mordere parati:
Nemo timet morsum, dentes quia non habeo
illos.*

VAR. LECT.

Caus. Cepe. 3. A. qui non habet. C. & Per. habet.

R O S A.

*P*urpura sum terrae pulchro perfusa colore,
 Septaque, ne violer, telis defendor acutis.
 O felix, longo si possem vivere fato!

VAR. LECT.

1. A. & B. & C. & E. & Per. colore. 2. A. defensor.
 3. A. & C. & E. possem.

ANNOTATIONES.

1. *colore*] Editum erat *rubore*. Sed ex codicibus MSS. apparet, glossam fuisse in locum textus. Ac sane in codice primo Anglicano ad vocem *colore* glossa diserte adscripserat: *id est, rubore*.

3. *possem*] Editum erat *possim*, quod correxi e melioribus libris manu exaratis. Nec tacitum volo, me valde procliuem esse ad ita rescribendum: *O felix, longam si possem vivere vitam!*

V I O L A.

*M*agna quidem non sum, sed inest mihi
 maxima virtus.

Spiri-

*Spiritus est magnus, quamuis in corpore
paruo.*

*Nec mihi germen habet noxam, nec culpa
ruborem.*

VAR. LECT.

A. de viola. B. & C. & Per. Viola. 1. Per. verum
est mihi. 2. A. & C. & Per. quamuis in. D. quamuis
e corpore magno. 3. B. rubore.

ANNOTATIONES.

VIOLA] Editum erat: *LILIVM*.

2. *quamuis in*] Sic e MSS. duobus re-
scribo pro vulgato: *quamuis sim*.

Nondum mitto hoc aenigma, sed le-
ctorem cupio animum aduertere ad con-
iecturam meam, qua statuo, tertium hu-
ius aenigmatis versum cum tertio prioris
versu fuisse permutatum. Videntur ita-
que mihi haec duo aenigmata sic fluere
debere:

R O S A.

*Purpura sum terrae, pulchro perfusa colore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis:
Nec mihi germen habet noxam, nec culpa
ruborem.*

V I O L A

*Magna quidem non sum, sed inest mihi
maxima virtus.*

*Spiritus est magnus, quamuis in corpore
paruo.*

O felix, longam si possem viuere vitam!

Certe sic omnia cohaerent aptius. Sensus aenigmatis de rosa iste est: Ego telis acutis instructa, itemque rubore perfusa sum. Attamen nec germen meum quenquam pungit, (sed id faciunt spinæ germini meo circumdatae,) nec ob criminis alicuius recordationem erubui. Tò *mibi* tertio versu *παρέλκει*, id quod frequentissimum est apud auctores. Vid. Vechneri *Hellenolexia* lib. I. cap. 6. p. 104. *sqq.* Laurembergii *Antiquarius* v. *mibi*; Aufsonii *Popmae* lib. II. de *antiq. locut.* cap. 10. p. 536.

3. *spiritus*] Id est, odor. Gellius *Noct. Attic.* IX. 4: *spiritu florum naribus hausto.* Tertullianus *Apolog.* cap. 6: *Oscula propinquis offerre necessitas erat, ut spiritu iudicarentur.* Lucretius lib. III. v. 223: *Spiritus unguenti suavis diffugit in auras.* Pertinet huc illud Virgilii *AEn.* I. 407: *odorem spirauere.*

XLVII.

T V S.

DUlcis odor nemoris flamma fumoque
fatigor,

Et

*Et placet hoc superis, medios quod mittor in
ignes,
Cum mihi peccandi meritum natura negarit.*

VAR. LECT.

2. B. *ad τὸ* quod glossa adscripsit: lege *cum*. D. & E. & P. sed placet. 3. *Deest totus hic versus in A. Contra exstat in B. & C. Per. peccandi vitium.* 4. A. & D. & E. dandi. *Deest totus hic versus in B. & C. & Per.*

ANNOTATIONES.

TVS.] Ita scribo cum Cellario Orthogr. Lat. p. 4. Atque sic scriptum etiam exstat in codicibus meis A. & B.

1. *odor nemoris*] Tus enim nascitur in arbore in saltibus Sabaeorum, teste Solino *Polyhist. cap. 46.* Idem Virgilius nos docet, *Georg. II. 117.* ita canens: *Solis est thurea virga Sabaeis.* *Thuris arborem* etiam Plinius meminit *lib. XII. cap. 15.*

1. *flamma*] Ovidius *Trist. III. 13. 16.* *Micaque solenni turis in igne sonat.*

2. *placet hoc superis*] Ovidius *Trist. II. 76:* *Capitur minimo turis honore Deus.*

3. *peccandi meritum*] Id est, Ego tanquam substantia rationis expers nullo legis vinculo teneor, adeoque peccare non possum, sed, ut Gelliano utar vocabulo e *lib. XVII. Noct. Attic. cap. 19. impeccabilis* sum. Simili loquendi ratione Tacitus usus est *Hist. III.*

78. 5: *Antonius, inquiring, praepostero obsequio crimen meruit.*

3. *cum*] Id est, *cum tamen*. Sensus est: In ignem mittor, cum tamen nec peccarim quicquam, nec unquam peccare valeam.

Scias, lector, in vulgata editione praefens aenigma exhiberi quadrupes. Adii-citur scilicet versus quartus hic: *Nec mihi poena datur, sed habetur gratia, danti*. Quem quidem versum, quia nimis sapide sapit monachum, iure optimo merito eieci.

XLVIII.

M Y R R H A.

DE lacrymis & per lacrymas mea coe-pit origo.

*Ex oculis fluxi, sed nunc ex arbore nascor.
Laetus honor frondis, tristis sed imago do-loris.*

VAR. LECT.

A. De succino. D. Sucinus. E. Sucinum. 3. A. & C. & D. & E. & Per. frondi. Per. honos.

ANNOTATIONES.

1. *Per lacrymas*] Sic emendavit Castalio, idque rectissime, ut ego quidem arbitror, Vulgatum est *pro lacrymis*. Ipsam fabu-lam

lam de Myrrha virgine in arborem con-
uerfa relege in Ouidii libro X. *Metam. v.*
500. seq. Idem *lacrymatas myrrbas* vocat
Fast. I. 339.

3. *laetus honor frondis*] Subaudi, *meae est.*
Imitatus poëta noster Virgilium est, qui
sic fatur *Georg. II. 403: Posuit cum vinea*
frondes, Frigidus & syluis aquilo decussit hono-
rem. Non moror MSS. codices, qui non
exiguo numero habent *frondi.* Nam res
ipsa poscit, vt pauciores sequamur codi-
ces *frondis* habentes. Recordor hic op-
portune verborum Erasmi, quae iam olim
legi in ipsius *Chil. I. Cent. VI. n. 36: De codi-*
cum inter se consensu, nequaquam mirandum vi-
debitur iis, qui sunt mediocriter in pensitandis
conferendisque codicibus exercitati. Fit enim
saepenumero, vt unius archetypi mendum, modò
veri fucum aliquem prae se ferat, in uniuersam
deinde veluti posteritatem librorum propagetur.

XLIX.

E B V R.

DEns ego sum magnus, populis cognatus
Eois.

Nunc ego per partes in corpora multa re-
cessi:

Nec remanent vires, sed formae gratia man-
sit.

VAR.

VAR. LECT.

1. E. cognatus istis. 3. A. & C. Non.

ANNOT.

1. *Dens ego sum*] Nempe dens elephanti. Hinc Virgilius ausus est *elephantum* dicere pro *ebore*. *AEneid.* III. 464: *Dona dehinc auro grauiā sectoque elephanto Imperat ad naues ferri.* *Georg.* III. 26: *Ex auro solidoque elephanto.*

L.

F O E N V M.

HErba fui quondam viridi de gramine
terrae,

Sed chalybis duro mollis praecisa metallo
Mole premor propria, tecto conclusa sub alto.

VAR. LECT.

1. Per. fuit. 2. D. seu calibus duro seu sum praecisa
meatu. E. seu calibis seu duro sum praecisa metu.

ANNOTATIONES.

2. *mollis*] Id est, ego, quae mollis herba sum, duro metallo sum praecisa.

2. *praecisa*] Proprie huc congruit id verbi. Hinc elegantes ortae metaphorae. Cicero *lib. II. ad Q. fratrem epist. 10*: *Tenediorum libertas securi Tenedia praecisa est.* Seneca *epist. 24*: *qui mala sua morte praeciderunt.*
Cice-

Cicero lib. II. in Verrem p. 392: iam tibi maximam partem defensionis praecideris. Ibidem p. 396: Velim quaerere ex ipso Metello, quidnam sua vi & auctoritate mihi ex hac oratione praeciderit. Idem lib. III. in Verrem p. 416: Nunquam ipsimet nobis praecideremus istam licentiam libertatemque viuendi. Ibidem p. 475: Illa quidem certe tibi praecisa defensio est.

LI.

M O L A.

AMbo sumus lapides, una sumus ambo iacentes:

Quam piger est unus, tantum non est piger alter.

Hic manet immotus, non desinit ille moueri.

VAR. LECT.

Per. Molæ. Molaris lapis. In D. & E. deest hoc aenigma. 1. A. & B. & C. & Per. sumus, ambo iacemus. 2. A. tantum sed non. C. tam velox non piger. P. & Per. non segnis it alter.

ANNOT.

3. Hic - - ille] Hoc loco τὸ hic pertinet ad remotius, ille ad propius. Sic Ovidius Trist. I. 2. 23:

Quocunque adspicitur, nihil est, nisi pontus
& aër,

Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.

Pari

Pari modo Cicero *lib. de senect. cap. 19*: *Senex eo meliore conditione, quam adolescens, cum id, quod ille sperat, hic iam consecutus est. Ille vult diu vivere, hic diu vixit.*

LII.

F A R I N A.

I*nter saxa fui, quae me contrita premebant:*

Vix tamen effugi totis collisa medullis:

Et nunc forma mihi minor est, sed copia maior.

VAR. LECT.

2. D. effugio. 3. B. Et tunc. E. Et iam. B. est, et.

ANNOT.

2. *Vix tamen*] Quid si legamus *vix tandem?*

LIII.

V I T I S.

N*olo thoro iungi, quamvis placet esse maritam.*

Nolo virum thalamo: per me mea nata propago est.

Nolo sepulcra pati: scio me submergere terrae.

VAR.

VAR. LECT.

2. B. per me me nata. C. per me manata.

ANNOTATIONES.

1. *placet esse maritam*] Horatius IV. 5. 30: Nunc quisque vitem viduas ducit ad arbores. Idem Epod. II. 9. de rustico: *adultæ vitium propagine altas maritat populos.* Virgilius Georg. I. 2: *ulmis adiungere vites.* Idem Georg. II. 221: *intexit vitibus ulmos.* Ovidius Trist. II. 143: *Vidi ego pampineis onerata vitibus ulmum.* Et lib. V. 3. 35: *altam degrauat ulmum vitis.* Plinius lib. XIV. cap. 1: *Vites in Campano agro populis nubunt, maritasque complexae, caetera.*

2. *per me mea nata propago est*] Plinius eodem loco: *Aliae vites sobolem nouam in ipsa matre expectant.*

3. *submergere terrae*] Plinius lib. XVII. cap. 23: *Totæ supplantantur in terram vites.*

LIV.

HAMVS.

EXiguum corpus, flexu mucronis adan-
cum,

Fallaces escas medio circumfero fluctu:

Blandior, ut noceam: morti praemitto sa-
ginam.

M

VAR.

1. A. & B. & Per. flexi. C. & P. ferri. E. Exiguum ferri munus. D. Exiguum munus ferri ferronis. 2. Per. circumfero ventre. 3. A. & C. & Per. morti. D. morte praemitto. Per. saginas.

ANNOTATIONES.

1. *flexu mucronis*] Sic Virgilius Georg. I. 179: *Magna vi flexa domatur In burim & curui formam accipit vlmus aratri.* Idem eodem libro 244: *flexu sinuoso elabitur anguis.*

1. *aduncum*] Editum erat *adunci*. Sed res ipsa docet, legendum esse *aduncum*. Ovidius *e Ponto* II. 7. 9:

*Qui semel est laesus fallaci piscis ab harno,
Om nibus vnca cibis aera subesse putat.*

Idem *Metam.* XIII. 934:

*- - pisces, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat harnos.*

3. *morti*] Editum erat *mortis*. Sed facile apparet, *morti* rescribendum esse, istamque emendationem confirmant codices.

LV.

A C U S.

Longa, sed exilis, tenui producta metallo,
Mollia duco leui comitantia vincula
ferro:

Et faciem laesis, & nexum reddo solutis.

VAR.

VAR. LECT.

C. Acula. Per. Acicula. 2. A. ferri, *sed glossa ad-*
scripsit ferro. 3. C. Et faciam leui, *sed.* D. & Per. *sed*
nexum.

ANNOTATIONES.

1. *producta*] Id est, prolongata. Co-
 lumella *lib. III. cap. 10: productissimum (vitis)*
flagellum. Augustinus *epist. 28: Temporalis vi-*
ta breuius productiusque non tenditur, quam
DEUS, caetera. Sic syllabae longiori mo-
 ra pronuntiatae dicuntur *produci & produ-*
ctius pronuntiari apud Gellium *IV. 17.* Sic
 Horatius *de arte poet. v. 190.* praecipit, ut
 comoedia nec breuior sit nec longior
 quinque actibus. *Neue minor, inquit, nee*
sit quinto productior actu Fabula. Apud Ta-
 citum *Annal. XIII. 40. 4. productius* vocatur
exercitus cornu, quod in longius, vel, ut
Curtius III. 9. 12. loquitur, latius extensum
est. Idem *Annal. VI. 48. 1. dicit produci vi-*
tam, pro quo Ouidius Trist. II. 155: Dii dent
tibi longa dabuntque Tempora. Rursus Ta-
 citus *Annal. XIII. 52. 3: Senectam ultra eorum*
vitam produxit, quorum, caetera.

2. *mollia duco*] Id est, duco mollia fila,
 quae comitantur leue ferrum, id est, acum.
Filum conicere in acum vocat Celsus *lib. VII.*
cap. 16. Fila autem vocantur vincula, quia
 apta sunt ad aliquid vinciendum & con-
 stringendum. Ita, cum olim filo obligaren-

tur epistolae, Ovidius *Trist. IV. 7. 7.* dixit: *chartae sua vincula demsi*; & Corn. Nepos *IV. 4. 1*: *vincula epistolae laxavit*; & Curtius *VII. 2. 25*: *vinculum epistolae soluens*. Vnde & Ovidius *Trist. V. 2. 1.* dixit *soluere epistolam*, pro quo Cicero *in Catil. III. 5.* *linum incidere*.

2. *comitantia ferro*] Pro *comitantia ferum*. *Comitor* enim etiam tertium casum comitatur. Cicero *Tusc. lib. V. cap. 35*: *caetera, quae comitantur huic vitae*.

3. *Et faciem laesis*] Scilicet cum horrendum duxerunt glaucomata peplum, vti Sere-nus Samonicus loquitur *Cap. XIII. de medicina v. 31.* quam medici *suffusionem* vocant, acus adhibetur, (vnde Germani nostri dicunt *den Stahr stechen*,) cuius ea in re vsum describit sollicitè Cornelius Celsus *lib. VII. de Medicina cap. 7. §. 14.* Graeci propterea medici *παράκέντησι* vocant.

3. *nexum reddo solutis*] Id est, confuo, quae separata erant. Curtius etiam *IV. 2. 8.* *nexus operum* dixit, & *VI. 5. 15.* *nexu confere-re aliquid alteri*.

LVI.

L I N V M.

MAior eram longe quondam, dum vita manebat:

Sed

*Sed nunc exanimis lacerata, ligata, reuulsa,
Dedita sum terrae, tumulo sed condita non
sum.*

VAR. LECT.

A. De Ficone. B. Gallica, *vbi tamen glossa adscripsit Caliga.* 2. B. At nunc. D. refulsa. 3. A. *glossa addit variantem lectionem, cumulo.*

ANNOTATIONES.

LINUM.] Ita scribo pro vulgato CALIGA, quippe in quam non conuenit hoc aenigma. Ac facile credo, huic inscriptioni occasionem praebuisse titulum subsequenter aenigmatis. Antiquissimus Anglicanus codex titulum praefert *De Ficone*, quod quid sibi velit, cum anxie quaererem, subsidio mihi venit locupletissimus Glossographus, Dufresnius, docuitque, genus quoddam calceamenti monachici ita vocatum fuisse illo barbariei Catholicae tractu. Descriptor itaque monachus *Caligae* substituit vsitatius tum nomen *ficonis*. Sed sic quoque errauit. Nam *linum* hoc aenigmate describi, qui dubitat, mulierculam aliquam sibi adsciscat magistram, quae vbi frena linguae suae laxauerit, etiam patientissimum lassabit auditorem, & vel amplissimis commentariis faciendis suppeditabit vberem materiam.

teriam. Ego Plinium pro me loqui iubeo, cuius haec sunt *lib. XIX. Hist. nat. cap. 1: Linum euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccat in sole. - - Deinde mergitur in aquam, pondere aliquo depressum, id est terrâ cespitiâ.*

I. vita] Etiam res inanimatae, quam diu in natali suo loco sunt & vigorem suum crescendo ostendunt, *viuae* appellantur. Inde apud Virgilium *Georg. III. 449. sulphura viua; AEn. III. 688. & I. 171. viuum saxum; II. 719 flumen viuum.* Etiam Tacitus *Annal. IV. 55. 4. habet viuum saxum.* Pari modo apud Virgilium *Georg. III. 454. vlcus dicitur viue e.* Sic & Horatius *lib. I. oda 19. v. 13. viuum* vocat *cespitem*, qui Virgilio *AEn. III. 304. dicitur cespes viridis.*

LVII.

CLAVVS CALIGARIS.

IN capite ingredior, quia de pede pendeo solo:

*Vertice tango solum: capitis vestigia signo:
Sed multi comites casum patiuntur, eundem.*

VAR. LECT.

B. & C. & Per. Clauus. 1. A. & Per. qui. 3. Per. comites multi.

ANNO-

ANNOTATIONES.

CLAVVS] *Clavi caligares* Germanice vocantur *Schuh-Nägel*. Appellatio illa occurrit apud Plinium *Hist. nat. lib. IX. cap. 18; lib. XXII. cap. 22; & lib. XXXIV. cap. 14.* Clavos *soccis suppectos* etiam vocare possumus ex Plauto *Trin. III. 2, 94: & Bacchid. II. 3. 98.* Testatur idem Plinius *lib. XXXIII. cap. 3.* quendam Alexandri M. praefectum *aureis clavis* solitum esse *suffigere crepidas.* Plura de clavis caligaribus vide, si libet, in Briffonii *Antiquitatibus Iuris selectis lib. II. cap. 5.* Docte quoque & copiose de iis differunt Casaubonus & Duportus, ad Theophrasti *Charact. cap. 4. edit. recentiss. p. 42. sq. & p. 290. sqq.*

I. In capite] Non dubito, sic rescribendum esse pro edito *in caput.* *In capite ingredi* significat auf dem Kopffe gehen, sicut *pedibus ingredi* dixit Curtius *VI. 5. 5. & VII. 7. 18.*

LVIII.

CAPILLVS.

F *Indere me nulli possunt, praecidere multi. Sed sum versicolor, albus quandoque futurus:*

Malo manere niger: minus ultima fata verebor.

Per. Capilli. 1. C. praescindere. D. sed praecidere. 2. Per. canus quandoque.

ANNOTATIONES.

1. *Findere me nulli possunt*] Id vulgo creditum fuit. Sed iunioris aetatis artifices, qui *alienis capillis* (vt Hieronymi vtar verbis ex *Epist. VIII. p. 66.*) *turritos vertices nobis struunt*, ostenderunt, crines etiam fisci-les esse.

1. *praecidere*] Elegans dictio, de qua supra iam pluribus egi ad L. 2.

2. *versicolor*] Poëta noster, dum ultimam huius vocis syllabam produxit sequente vocali, Virgilii id exemplo fecit. Is enim *ecl. III. 97.* inquit: *Ipse, ubi tempus erit, omnes in fonte lauabo.* Et rursus *X. 69:* *Omnia vincit amor: & nos cedamus amori.*

2. *albus quandoque futurus*] Ouidius *Trist. IV. 8. 1:* *Iam mea cygneas imitantur tempora plumas, Inficit & nigras alba senecta comas.* Idem *eleg. X. 93:* *Iam mihi canities pulsus melioribus annis Venerat, antiquas miscueratque comas.*

2. *quandoque*] Id est, aliquando, olim. Sic Tacitus *Annal. VI. 20. 3:* *Et tu quandoque degustabis imperium.* Suetonius in *Vita Neronis cap. 33:* *Britannicum, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria praeuale-*
ret,

ret, veneno aggressus est. Cicero ipse lib. VI. ad Fam. epist. 19: Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Sulpicius Seuerus Hist. sacr. lib. I. cap. 13. n. 2. de Israëlitis Pharaonis iugo pressis: Quia iam multitudo abundans metuebatur, ne quandoque libertatem armis vindicarent, paruulos recens editos aquis mergere edicto regio cogebantur. Iustinus lib. VII. 5. 5: Amyntas uxori in scelere deprehensae propter communes liberos, ignarus, eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Seneca epist. XXIV. ineunti: Est sine dubio stultum, quia quandoque sis futurus miser, esse iam miserum.

LIX.

P I L A.

*N*on sum cincta comis, & non sum com-
ta capillis:

*Intus enim crines mihi sunt, quos non videt
vllus:*

*Meque manus mittunt, manibusque remit-
tor in auras.*

VAR. LECT.

1. D. & E. cincta capillis. Per. comis vllis, nec cri-
nibus ornor. 2. C. Sed mihi sunt crines intus. D. mei
sunt. Per. mihi sunt crines.

L A C T A N T I I
A N N O T A T I O N E S.

PILA] Hoc aenigmate poëta noster canit formam iactusque pilarum, vt Ouidii verba huc accommodem e *Trist.* II. 485.

1. *comta capillis*] Statius *lib. II. carm. 1. v. 122: adultum comere crinem.* Tibullus *lib. I. eleg. 8. v. 15: Illa placet, quamuis inculto venerit ore, Nec nitidum tarda comserit arte caput.* Virgilius *AEn. X. 832: comtos de more capillos.*

3. *manus mittunt, manibusque remittor*] Vtrasque manus poëta describit, & emittentis pilam, & remittentis.

LX.

S E R R A.

*D*Entibus innumeris sum toto corpore plena:

*Frondicomam sobolem morsu depascor acuto:
Mando tamen frustra, quia respuo præmia
dentis.*

VAR. LECT.

1. E. & Per. toto sum. 3. A. & C. & Per. quæ. C. dantis.

A N N O T A T I O N E S.

2. *Frondicomam*] Frondes arborum comæ vocantur a poëtis. *Redeunt iam gramina*

mina campis, arboribusque comae, inquiebat tempore verno Horatius lib. IV. od. 7. v. 1. Hinc poëta noster felici audacia primus, nisi fallor, fecit frondicomus. Imitatus eum videtur Prudentius Cathem. hymno III. v. 102: Frondicomis habitare locis.

2. *morsu depascor*] Virgilius *AEn. II. 215: serpens miseros morsu depascitur artus. Idem Georg. III. 458: cum furit atque artus depascitur arida febris.*

2. *acuto*] Sonum ferrae innuit poëta noster. Huc & respicit illud Virgilii *Georg. I. 143: argutae lamina ferrae;*

3. *praemia dentis*] Id est, id, quod dentibus meis aufero. Pertinet huc Taciti illud *Annal. II. 70. 2: neque praemia caedis apud interfectorem mansura. Curtius VI. 3. 5: Nos vberima victoriae praemia expectant.*

LXI.

P O N S.

STat nemus in lymphis, stat in alto gurgite sylva

Et manet in mediis undis immobile robur:

Terra tamen mittit, quod terrae munera praestat.

C. & Per. Stat domus. 2. Per. Permanet & mediis
 immobile robur in vndis. 3. C. At cum immittit. E.
 praestet.

ANNOTATIONES.

2. *robur*] Robur hoc loco signat *arborem*
 Virgilius Georg. I. 175: *suspensa focis robora*.
 Idem de heroibus ex equo Troiano pro-
 deuntibus AEn. II. 260: *laetique cauo se robo-
 re promunt*. Vnde *roborarium* dicitur apud
 Gellium lib. II. cap. 20. pro *viuario*.

3. *mittit, quod terrae munera praestat*] *Mittit* hic ponitur pro *emittit*. Vt igitur
India mittit, (id est, *emittit*) *ebur*, canente
 Virgilio Georg. I. 57. sic noster dicit, ter-
 ram emittere lignum, ex quo pontes con-
 ficiuntur. Terra inquit, *emittit id, quod in
 mediis aquis vicem & officium terrae praestat*.
 In ponte enim ingrediuntur homines non
 fecus ac in terra. *Terrae munera praestare*
 Lactantio nostro idem est, quod Curtio
 III. II. 7. *militis munera exequi*, id est, ea fa-
 cere, quae gregariis militibus facienda
 sunt.

LXII.

S P O N G I A.

*I*psa grauis non sum, sed aquae mihi pon-
 dus inhaeret,

Viscera

*Viscera tota tument patulis diffusa cauer-
nis.*

*Intus lymphæ latet, sed non se sponte pro-
fundit.*

VAR. LECT.

1. A. & C. & D. & E. & P. & Per. inhaeret. 2. A. &
B. & C. & Per. tota tument. 3. C. iacet. D. profundet.
P. refundit.

ANNOTATIONES.

1. *inhaeret*] Vulgatum erat *inhaesit*, sed
corrigi hoc iusserunt codices.

2. *tument*] Ita pro *tamen*, quod editum
erat, recte habent plerique codices MSS.

3. *se sponte profundit*] Sic & Virgilius
Æn. IV. 361: Italiam non sponte sequor.

LXIII.

TRIDENS.

T Res mihi sunt dentes, unus quos continet
ordo:

Vnus praeterea dens est & solus in imo:

*Meque tenet Numen, ventus timet, aequor
adorat.*

VAR. LECT.

1. B. & C. & Per. quos unus. 2. E. & Solus iniquo.
Per. & parte sub ima. 3. E. nomen. Per. vectus timet.
Caus. tumet.

ANNO-

LACTANTI ANNOTATIONES.

3. *tenet Numen*] Id est, Neptunus, quem ea de causa *tridentiferum* appellat, itemque *tridentigerum*, Ovidius *Métam. VIII. 597. & XI. 203.*

3. *ventus timet*] Ob oculos habet poëta noster illustrem Virgilii locum, vbi Neptunus grauiissima voce ventos iubet conticescere. Exstat ille *AEñ. l. 128. seq.*

*Interea magno misceri murmure Pontum
Emissamque hyemem sensit Neptunus:*

— — *grauiter commotus* —

— — — — *talia fatur:*

*Iam coelum terramque meo sine numine, venti,
Miscere & tantas audetis tollere moles?*

Quos ego. — — —

Maturate fugam.

3. *aequor adorat*] Mea haec correctio est. Vulgatum erat *aequora curant*: quod quia ieiunius dictum mihi videbatur, mutavi in *aequor aderat*. Nec dubito, me sinceram sic restituisse scripturam. Sane enim *aequor* Neptunum, Deum quippe suum, adorat ex poëtarum sententia. Is enim *tumidis regnat in undis*, vt ait Ovidius *Trist. l. 4. 77.* Est *Deus immensi maris*, ac *sua nautae Numina sola colunt*, vt Virgilii verbis utar e *Georg. I. 29. depromptis.* Pulchre etiam Seneca in *Medea l. 1. 4.* Neptunum vocat *dominatorem maris.*

LXIV.

SAGITTA.

*Septa graui ferro, leuibus circumdata
pennis,
Aëra per medium volucris contendo meatu,
Missaque discedens nullo mittente reuertor.*

VAR. LECT.

1. D. pinnis. 3. B. & Per. descendens. D. Nisique
discendens.

ANNOTATIONES.

3. *missaque*] Pro *emissa*. Tela & sagittae dicuntur *emitti* a Curtio III. ii. 4. & VIII. 9. 28. Idem tamen & *mittere sagittas* dixit VIII. 14. 32. & VII. 9. 9. Sic & Cornelius Nepos cap. X. 6. narrat, barbaros Alcibiadem *telis missis interfecisse*. Hinc *sagittam* appellauit *missilem* Horatius lib. III. oda 6. v. 19: & Curtius passim sagittas vocat *missilia*, e. g. IV. 2. 21. IV. 3. 15. Etiam Hebraei *mittere* dixerunt pro *emittere*. Duo exempla vnum Genesios caput tertium subministrat, vbi v. 22. de eo, qui manum *emit*-*tit*, ac v. 23. de Deo, qui ex horto *emitte*-*bat* Adamum, vsurpatur vox מִשֵּׁל *misit*.

3. *missaque discedens*] Id est, cum discedo in auras, tunc est aliquis, a quo *emit*-*tor*: at cum reuertor, nemo me ex arcu
remit-

remittit, sed sponte mea redeo ex aëre in
 terram. Dicit de sagittis ex aëre reuertentibus
 ex Virgilio Georg. II. 10. potest: *Nul-
 lis hominum cogentibus ipsae sponte sua redeunt.*

LXV.

FLAGELLUM.

*D*E pecudis dorso pecudes ego terreo cun-
 ctas,

Obsequio cogens moderati lege doloris:

Nec volo contemni, sed contra nolo nocere.

VAR. LECT.

1. D. cuncta. 2. A. & B. & C. & Per. obsequium
 reddens. C. & Per. memorata. D. moderate. P. mo-
 derata. 3. D. noceri.

ANNOT.

2. obsequio cogens] Pro ad obsequium co-
 gens. Sic venire excidio Libyae pro venire ad
 excidium Virgilius AEn. I. 26. Idem ecl. VI.
 85. cogere oves stabulis, id est, ad ouilia. Idem
 AEn. VII. 482: bello quo animos accendit agre-
 stes: pro quo Curtius IV. 15. 28. dixit: mi-
 lites accendit ad pugnam. Virgilius ecl. X.
 21: tibi (id est, ad de) venit Apollo. Sic Ho-
 ratiuss lib. I. oda 29. v. 17. dixit, riuos relabi
 fontibus, (hoc est, ad fontes,) vti quidem
 hunc locum emendaui in *Miscellaneous Lips.*
 T. IV.

T. IV. p. 140. vbi plura huius generis exempla conduxì e Virgilio.

LXVI.

L A T E R N A.

*C*Ornibus apta cauis, tereti perlucida
gyro,
Lumen habens intus diuini sideris instar,
Noctibus en mediis faciem prope reddo die-
rum.

VAR. LECT.

1. Per. perlucida vitro.

ANNOTATIONES.

LATERNA.] Adscribo merito Martialis epigramma LXI. e libro XLV. quod est in *laternam corneam*:

*Dux laterna viae clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parua laterna meo.*

Laternae vocabulum reperio & apud Ciceronem lib. IV. ad Attic. epist. 3.

1. *apta*] Haec vox vt hic loci recte capiatur, monendum mihi est, eam esse participium ab antiquo verbo *apere*. Cicero lib. I. de offic. cap. 18: *ex honesto aptum est officium*. Ennius apud eundem lib. III. cap. 29. simulacrum Deae Fidei alatum vocat *pennis aptum*. Rursus Cicero in *Paradoxo*

*secundo sapientem ait esse totum aptum ex se-
se, in seque vno sua ponere omnia. Idem de
Uniuerso cap. 5: qua ex coniunctione coelum ita
aptum est, id est, compositum & contex-
tum. Vide & Laurembergii Antiquarium
in aptus. Iam igitur vides, lector, laternam
dici cornibus aptam, id est, e cornibus com-
positam artificiose.*

2. *diuini sideris instar]* Dicere noster e
Virgilio *AEn. III. 637. potuisset: Phoebeae
lampadis instar. De voce instar supra fatis
dixi ad Praef. v. II.*

3. *Noctibus en mediis faciem prope reddo
dierum]* Vulgatum est: *Noctibus in mediis
faciem non perdo diorum: quae scriptura La-
tinissimo Lactantio nostro prorsus est in-
digna. Et quam facile en corruptum fuit
in in! Ex altera vero syllaba vocis prope
& reddo, id est, ex pe reddo, enatum mihi
videtur ineptum illud perdo. Non possum
facere, quin adscribam descriptionem Vir-
gilianam noctis lucernis illustratae ex *AEn.
I. 730: Dependent lychni laquearibus aureis In-
censi, & noctem flammis funalia vincunt.**

LXVII.

S P E C V L A R.

*P*erspicior penitus, nec luminis arceo vi-
sus,

Trans-

*Transmittens oculos intra mea membra
meantes:*

*Nec me transit hyems, sed sol tamen emicat
in me.*

VAR. LECT.

A. De vitreo specular. Per. Vitrum. 1. Per. Per-
spicior cunctis.

ANNOTATIONES.

SPECULAR.] Est orbis vel quadra fene-
strae inferta ad recipiendam lucem &
excludendas coeli iniurias. Materia erat
lapidis quoddam genus, quem *specularem
lapidem* vocabant, cuius ea erat natura, ut
findi posset in quamlibet tenues crustas: Testis
est Plinius *Hist. nat. lib. XXXVI. cap. 22.* Au-
di & Senecam, quo tempore is lapis huic
usui fuerit accommodatus, his verbis
edifferentem *Epist. XC: Quaedam nostrâ de-
mum prodisse memoria scimus, ut speculariorum
usum, perlucante testa clarum transmittentium
lumen.* Vnde Catanaeus ad Plinii *lib. I.
epist. 17: Vti nostra tempestate, inquit, vitreis
orbibus conglutinatis frigus & ventos arcemus;
sic olim lapidibus specularibus in quamlibet te-
nues crustas fissis.*

2. *intra mea membra]* Id est, oculi non
insunt in speculari, sed cis specular, ut
sic loquar, in conclavi versantur.

3. *nec me transit hyems*] *Specularia* enim nos *ab afflatu vindicant*, quae Senecae verba sunt *lib. de prouid. cap. 4.* Sic Plinius *lib. II. epist. 17.* memorat egregium quoddam *adversus tempestates receptaculum.* Nam (ita addit) *specularibus munitur.*

LXVIII.

S P E C V L V M.

Nulla mihi certa est, nulla est peregrina figura:

*Fulgor inest intus radianti luce coruscans,
Qui nihil ostendit, nisi si quid viderit ante.*

VAR. LECT.

1. A. & B. & D. nulla peregrina. 2. A. & B. & C. & D. & E. & Per. coruscans. Per, radiata. 3. A. nisi iam quod. B. nisi si quod. D. nisi quod peruiderit.

ANNOTATIONES.

SPECVLVM.] In hoc aliud non minus elegans aenigma composuit Nicolaus Reufnerus, Partique secundae suae *AEnigmatographiae* inferuit. En illud:

*Cuique suam reddo faciem, mihi reddere soli,
Nescia, nec vitâ praedita nec facie.*

1. *nulla est peregrina figura*] Subaudi *mihi*: hoc est, nulla est figura, quam non repraesentare possim.

2. *coruscans*] Editum erat *coruscus*, neque inepta huic loco ea vox est. Verum auctoritate tot codicum veterum victus non potui non rescribere *coruscans*. Illud addo, ab auctore nostro innui *aereum speculum*, quod *διαυγὲς κατόπτρον* vocat Callimachus. Talia ex aere specula fuerunt, quae mulieres piae tradiderunt ad faciendum inde labrum tabernaculi Mosaici aeneum: id quod scriptum legimus *Exodi XXXVIII. 8.* ad quem locum consuli meretur Ioannes Clericus, item Herm. Witsius *Miscell. sacr. lib. II. diff. I. §. 17. p. 406. sq.*

LXIX.

C L E P S Y D R A.

Lex bona dicendi, lex sum quoque dura tacendi:

*Do linguae frenos auidae sine fine loquendi
Ipsa fluens, dum verba fluunt, ut lingua
quiescat.*

VAR. LECT.

A. De clipsedra. B. Clesedrus. C. Clepsidra. D. & P. & Cam. & Per. Clepsydra. 2. A. & B. & D. & E. & P. & Per. & Cam. Ius auidae linguae. B. fines sine fine. 3. Per. fluant, aut lingua.

ANNOTATIONES.

CLEPSYDRA.] Vulgata inscriptio erat
N 3 RATIO.

RATIO. Sed nescio, qua ratione hic titulus irrepperit, cum tot codices conspirent in *clepsydrum*.

2. *Do linguae*] Totus hic versus ubique codicum exhibetur deprauatissimus. En vulgatam eius editionem: *Vis auidae linguae finis, sine fine loquendi.* Diuturna fuit opus inuestigatione, ut menda eluerem. Rei tamen ipsius consideratio viam mihi aperuit ad veram sinceramque scripturam. Repraesentat scilicet auctor *clepsydrum*, qua iudices aduocatis in foro verba facientibus *indicebant silentium*, ut Plinius loquitur *lib. I. epist. 23*, Auctor huius rei Pompeius fuit, quem primum Quintilianus *Dial. de caus. corr. eloq. cap. XXXVIII. 2.* testatur *imposuisse veluti frenos eloquentiae*. Atque hic ipse locus me adduxit, ut pro *finis linguae* scriberem *frenos linguae*. Caeterum si forte dubitas, an recte ex consuetudine veterum dicatur *dare frenos linguae* pro *iniicere ei frenos*, (ego certe non memini, illam dictionem usquam hoc sensu mihi repertam esse :) cogita, an ita malis emendare: *Iniicio linguae frenos sine fine loquenti*. Profecto *iniicio* haud difficulter corrumpi potuit in *ius auidae*, quod plerique habent libri veteres.

LXX.

P V T E V S.

*M*ersa procul terris in cespite lymphæ
profundo

*Nonnisi perfossis possum procedere terris,
Et trabor ad superos alieno ducta labore.*

VAR. LECT.

2. C. procedere venis. D. & E. & P. procedere ri-
mis. Per. profusis possum procedere venis. 3. A. Et
labor. C. & B. & Per. Et trahor. D. & E. Est labor.

ANNOTATIONES.

1. *procul terris*] Id est, procul a super-
ficie terræ. Curtius IX. 5, 4: *procul muro*.
Idem V. 5. 5: *procul vrbe*. Putei enim sæ-
pe sunt profundiores. Plautus Mil. glor.
IV. 4. 14: *Ex alto* (id est, profundo) *puteo*
ad summum adscendere. Virgilius Georg. II.
230: *altèque iubebis In solido demitti puteum*.

2. *procedere terris*] Vulgatum erat: *pro-
cedere riuis*. Quæ lectio cum aliena hoc
loco sit, res ipsa me iussit rescribere *ter-
ris*. Ac meae huius scripturæ vestigia
fatis clara supersunt in codicibus, quorum
alii habent *rimis* alii *venis*.

3. *Et trabor*] Vulgatum erat *labor* &
quam scripturam a se profectam esse, fa-
tetur Castalio. Ego partim codices se-
cutus sum duces, partim rem ipsam.

T V B V S.

T Runcum terra tegit, latitant in cespite
lymphae:

*Alueus est modicus, qui ripas non habet vl-
las:*

In ligno vehitur medio, quod ligna vehebat.

VAR. LECT.

3. B. modico, quod ligna vehebant. Per. modico,
quae ligna vehebat.

ANNOTATIONES.

TVBVS.] Id est, ligneus canalis, per
quod aqua deducitur.

3. *quod ligna vehebat]* Id est, id, quod
antea ligna vehebat, naues scilicet acra-
tes, nunc vehitur medio in ligno.

LXXII.

F O L L I S.

N On ego continuo morior, dum spiritus
exit:

*Nam redit assidue, quamuis mihi saepe re-
cedit.*

*Et mihi nunc magna est animae, nunc nulla
facultas.*

VAR.

VAR. LECT.

A. De follibus. B. & C. & P. & Per. Follis. 2. B. & D. recedit. C. in saepe recedit. 3. A. magna est anima, nunc. B. & C. Et mihi nunc magna est animae, nunc. D. magna est animae. E. magna anima est, nunc. P. magna inest animae. Per. Et mihi nunc animae magna est. Cam. Nuncque mihi magna est animae.

ANNOTATIONES.

FOLLIS.] Vulgatus erat titulus *VTER*. Verum veteres libri recte habent *FOLLIS*.

2. *quamuis mihi saepe recedit*] Editum erat: *quamuis & saepe recedat*. *Recedit* recepi e tribus codicibus. Tò *mihi* erui ex illo codice, qui sic habet: *quamuis in saepe recedit*. Scilicet ex *mihi* natum fuerat contractum *mi*, vnde facilis corruptio in *in*. Audiatur hic & Virgilius *Georg. IV. 171: follibus auras Accipiunt redduntque*.

LXXIII.

L A P I S.

D Eucalionis ego crudeli sospes in vnda
Affinis terrae, sed longe durior illa.
Litera decedat: volucris quoque nomen habebo.

VAR. LECT.

1. A. & B. & C. & D. & E. crudelis hospes. D. & Per. ab vnda. 3. A. & B. & C. & P. & Per. volucris quoque. D. volucrum nomen. E. volucrum sic.

L A C T A N T I I
A N N O T A T I O N E S.

1. *Deucalionis*] Editum erat: *Deucalion ego sum crudelior hospes in vnda*. Quam scripturam esse falsam, admodum obesae naris sit necesse est, qui negare sustineat. Sed facilis mihi fuit emendatio. Cui enim ignota est fabula veterum de Deucalione, qui missis post tergum lapidibus humanum genus, aquis totae terrae orbi immixtis necatum, oraculi iussu reparavit? Breuiter id narrat Virgilius *Georg. I. 62.* itemque Iuuenalis *sat. I. 82. sq.* sed copiosius Ovidius *lib. I. Metam. fab. 7.* Hinc idem Ovidius *Met. lib. VII. 357.* vocauit *Deucalionicas vndas*. Pari modo noster poeta dicere potuit *Deucalionis vndam*: quam cur *crudelem* vocet, nemo non intelligit. Iam quis non videat, ex *crudeli sospes* factum esse *crudelis hospes*, quod quinque codices habent? Imo vero quis non intelligat, hoc esse referendum inter ea menda, quae orta inde sunt, quod parum attenti librarii dictata male perciperent: cuius generis exempla multa promittit Abrahamus Ortelius in *Indice rerum Thesauro suo Geographico praemisso sub titulo Librarii, & lo. Clericus, vir harum literarum consultissimus, in Arte Critica P. III. sect. I. cap. 8. §. 4. sqq.*

3. *volucris quoque*] Vulgatum erat: *volucris*

lucris tum. Quae lectio non est incommoda. Sed quia nullus vetus liber ei suffragatur, ac plerique habent *volucris quoque*, mihi quoque retinendam tuendamque duxi hanc scripturam.

LXXIV.

C A L X.

*E*Vasi flammis, ignis tormenta profugi:
 Ipsa medela meo pugnat contraria fato.
 Ardeo de lymphis, mediis incendor ab undis.

VAR. LECT.

1. A. & C. & D. & P. & Per. profugi. 2. A. & B. medulla. *Glossa tamen in A. adscripserat: Lege medela.* D. medella. E. pugnet. D. fatu. 3. A. de lymphis mediis incendor ab igne. D. ardeo demsis, medios incendor ad ignes. P. calidis incendor ab undis. B. Infrigidor lymphis calidis, incendor ab undis. C. Infringor lymphis calidis, incendor ab undis.

ANNOTATIONES.

1. *profugi*] Vulgatum erat *refugi*, quod correxi e codicibus MSS.

2. *Ipsa medela*] Sententiam huius versus ita expressit Plinius *Hist. nat. lib. XXXVI. cap. 23: Mirum, aliquid, postquam arserit, accendi aquis.*

3. *incendor ab undis*] Plinius *lib. XXXIII. cap. 5. extremo: Calx aqua accenditur.*

S I L E X.

*S*emper inest intus, sed raro cernitur
ignis.

*Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus:
Nec lignis, ut vivat, eget, nec, ut occidat,
vndis.*

VAR. LECT.

2. D. ictos. 3. D. & E. nec occidat. *Sed in codice
C. totum aenigma sic legitur: Magna mihi duro molli-
tur semper ab igne, Tantesque sicco intus mihi virtus
adhaeret, Semper inest in me, sed raro cernitur ignis.
Pari modo in editione Perionii sic exhibetur praesens
aenigma:*

Virtus magna mihi duro mollitur ab igne.

Cessantique foco virtus tamen intus adhaeret.

Semper inest in me, sed raro cernitur ignis.

ANNOTATIONES.

Hoc aenigma, quod a Perionio, & in codice Anglicano tertio, aliter exhibetur, parum curo. Stylus duarum harum editionum fatis manifesto prodit aeuum Lactantianam haud aequans eloquentiam. Videtur lacer quispiam codex, in quo aenigma hoc ita corruptum erat, ut vix vnus eius versus legi posset, otioso monacho occasionem praebuisse, suo ex ingenio refarciendi damnum.

2. *intus enim latitat*] Virgilius *Georg. I.*
135: Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.
 Idem *AEn. VI. 6: semina flammae abstrusa in*
venis silicis.

LXXVI.

R O T A E.

Quatuor aequales currunt ex arte so-
 rores

Sic, quasi certantes, cum sit labor omnibus
unus,

Et prope sunt pariter, nec se contingere pos-
sunt.

VAR. LECT.

B. & C. & Per. Rotae. 1. A. & C. ex parte. Per.
 aequali—ex parte. D. sororis. 3. Per. unà, neque se.

ANNOTATIONES.

ROTAE] Vulgatum erat *ROTA*. Verum
 duorum codicum scripturae patrocinan-
 tur res ipsa. Potest etiam ex Pithoeano
 codice pro lemmate recipi *QVADRIGA*.

1. *aequales*] *AEquales sorores* Latinis ad-
 eoque & nostro auctori dicuntur, qui
 aetate pares inter se sunt. Corn. Nepos
 in *Vita Attici cap. XVIII. 1: Nunquam cum*
sorore fuit in similitate, quam prope aequalem
habebat. Ibidem *cap. 1. 3: in pueritia nobi-*
lis

lis inter aequales ferebatur. Apud Curtium VII. 11. 8. Alexander ita alloquitur quosdam milites: *Vos iuvenes & mei aequales,* id est, coetanei mei, ut iunioris aevi verbo utar.

1. *ex arte*] Sicut Cicero dixit lib. V. de fin. cap. 17: *Hic status corporis est maxime e natura;* sic noster recte potuit dicere *ex arte.* Scilicet non *ex natura* simul currunt quatuor rotae, sed *ex arte.* Pari modo Ovidius Trist. 1. 1. 107. dicit *libros ex ordine positos.* Sic Virgilius Georg. IV. 4: *totius ex ordine gentis Mores, & studia, & populos, & praelia dicam.* Idem AEn. I. 460: *videt Iliacas ex ordine pugnas.* Audacius Curtius X. 5. 32. scribit: *Nec vlla nisi ex permisso voluptas Alexandro erat.* Sic & *ex more,* item *ex consuetudine,* dixerunt auctores non infimi subsellii.

3. *& prope sunt pariter*] *Pariter prope,* id est, aequae prope. Curtius V. 2. 7: *ex qua (pertica) signum eminebat pariter omnibus conspicuum,* welches einer eben so gut sehen konnte, als der andere. Idem VII. 9. 22: *ut omnes, qui defecerant, pariter (id est, aequae graviter) belli clade premerentur.*

LXXVII.

S C A L A E.

*N*Os sumus, ad coelum quae tendimus al-
 ta petentes,
 Concordi fabrica, quas unus continet ordo,
 Ut simul haerentes per nos scandatur ad
 auras.

VAR. LECT.

Per. Scala. 1. A. *Glossa ad scandimus adscripsit*: Le-
 ge tendimus. B. Possumus ad coelum. C. quia scan-
 dimus. D. & E. quae tendimus. 3. Per. Et simul—mit-
 tentur.

ANNOTATIONES.

1. *tendimus*] Editum erat *scandimus*. Sed
 sunt codices, qui habent *tendimus*. Recte.
 Non enim scalae *scandunt* homines. Vir-
 gilius *AEn.* 1. 209: *Tendimus in Latium*.

2. *quas unus continet ordo*] Idem hemi-
 stichium supra adfuit *cap. LXIII. 1.*

3. *scandatur*] Sic correxi vulgatum *co-
 mitentur*. *Ut*, inquit poeta noster, *per nos
 simul haerentes scandatur ad auras*. Evado ad
summi fastigia culminis, inquit Virgilius
AEn. II. 458. Quomodo autem *scandatur*
 corruptum sit in *comitentur*, facilis est con-
 iectura. Prima scilicet litera vocis *scan-
 datur* absorpta est ab ultima litera proxi-
 me praemissi *nos*: quod saepe factum, in
 Arte

Arte Critica obseruauit & exemplis demon-
strauit Scioppius.

LXXVIII.

S C O P A .

M Vndi magna parens, laqueo connexa
tenaci,
Iuncta solo plano, manibus comprehensa dua-
bus,
Ducor ubique sequens, & me quoque cuncta
sequuntur.

VAR. LECT.

1. B. & C. & Per. In syluis genita & laqueo. B. & C.
complexa. 2. A. comprehensa. D. complexa pressa duo-
bus. D. iuncta solo. 3. D. sequens, me quoque. Per.
Quoque sequens ducor, simul & me cuncta sequuntur.

ANNOTATIONES.

1. *Mundi magna parens*] Peracuta ambi-
guitate *scopa* hic appellatur *mundi magna*
parens, cum & Deum sic possimus affari:
Mundi magna parens. Sed acumen poë-
tae nostri non perspicientes monachi
prius hemistichium, vt e codicibus duo-
bus apparet, correxerunt scilicet. *Mun-*
dus enim hic loci signat *munditiem*, ac no-
tum est argutum illud: *mundus immundus*.
De voce *parens* adiungam loca aliquot,
quae

quae nostrum illustrent. A Virgilio *Georg.* II. 173. Italia vocatur *magna parens frugum*. Horatius *lib. I. oda 10. v. 6.* Mercurium, cui lyrae inuentionem tribuunt fabulae, *curuae* vocat *parentem lyrae*. Ovidius *Trist. I. 6. 35. & III. 14. 15.* se ipse vocat *parentem librorum suorum*, id est, auctorem. Quid? Quintilianus *lib. II. Instit. orat. cap. 17.* Deum vocat *parentem rerum fabricatoremque mundi*. Plinius vero *Historiae naturalis* capite omnium ultimo Italiam vocat *parentem mundi alteram*, naturam subinuens, quasi *parentem mundi κατ' ἐξοχήν* dicendam.

1. *tenaci*] Eodem modo Virgilius *Georg. II. 421.* dixit *rastros tenaces*.

2. *compressa*] Cum editum esset *compressa*, vocem *compressa* reuocaui ex codice perantiquo. Sic Virgilius *AEn. III. 624: presa manu*. Curtius *VII. 1. 19: Lanceam laeuā comprehendit*. Idem *VII. 8. 25: pennas*, id est, alas Fortunae, *comprehendere, subaudi manibus*.

LXXIX.

TINTINNABVLVM.

A Ere rigens curuo patulum componor in orbem:

O

Mobi-

*Mobilis est intus linguae crepitantis imago.
Non resonat positus, motus quoque saepe re-
sultat.*

VAR. LECT.

1. A. & C. & D. & E. patulum — orbem. 3. C. Nam remouent penitus. D. Dum gaudu subito, mater mea me laniabit. E. Gaudeo dum subito, mater mea me laniavit.

ANNOTATIONES.

1. *patulum c. i. orbem*] Sic legendum esse statim vidi pro vulgato *patulo c. i. orbe*. Confirmant hanc emendationem plures codices.

2. *crepitantis*] Etiam Virgilius *Georg. IV. 151. cymbala vocat aera crepitantia*.

3. *Non resonat*] Duo deterioris notae codices hic exhibent versum alienissimum. Sed, vnde hoc factum sit, si quis quaerat, is sciat, in duobus istis codicibus hic duo aenigmata esse in vnum confusa, adeoque prioris tertium, posterioris duo priores versus abesse. Posterius autem aenigma infra videbis loco ultimo, vbi sic editus est versus tertius: *Dum cecidi infelix, mater mea me diuisit*.

3. *positus, motus*] Subaudi e v. 1. orbis.

LXXX.

C O N D I T V M.

T Res olim fuimus, qui nomine iungimur
vno.

*Ex tribus est vnus, tres & miscentur in vno,
Quisque bonus per se, melior, qui continet
omnes.*

V A R. L E C T.

A. De potu ex melle. B. & C. & Per. Conditus potus.
2. A. & C. & D. & E. & tres miscentur. B. tres &
miscentur. 3. D. in se.

A N N O T A T I O N E S.

CONDITVM.] Conditum dicitur cibarium
elegantia & suauitate mirifica excoctum, inquit
Ioan. Bapt. Pius in *Annotationibus linguae
 Latinae Graecaeque cap. 183.* Non tamen
displicet mihi titulus CONDITVS POTVS,
ob versum tertium, vbi melior exstat, non
melius. Addo eiusdem Pii epigramma in
conditum, quod eodem loco (p. 565. edi-
tionis Gruterianae) exhibet:

*Condito mihi opus. Conditum nominis vnde,
Propositum? Graecis vox aliena sonis.*

*Si bene Romana conditum voce loquuntur,
Ipse scies, linguae qui decus es Latiae.*

*Id quodcunque para. Stomachi penetralia
morbus.*

Occupat: hoc potu tingier illa iuuat.

1. *Tres olim fuimus*] Ad haec verba glossa antiquissimi codicis Anglicani haec adscripsit: *id est, mel & vinum & piper.*

2. *tres & miscentur*] Vulgata editio: *tres commiscentur.* Sed codicum MSS. maior est fides & auctoritas.

LXXXI.

ACETVM EX VINO.

S*ublatum nihil est, nihil est extrinsecus
auctum:*

*Nec tamen inuenio, quod in isto vase reli-
qui.*

*Quod fuerat, non est: coepit, quod non erat,
esse.*

VAR. LECT.

1. B. Sublatum est mihi nil, & nil extrinsecus. 2. B. Quod fueram, non sum, quod eram, non nunc fore coepi. C. & Per. Quod fueram, non sum, coepi, quod non erat, esse. 3. B. & Per. inuenio. A. & C. & D. & Per. ipse reliqui. B. ipsa reliqui.

ANNOT.

2. *Nec tamen*] In editione vulgata posteriores duo versus sunt transpositi, atque sic fluunt:

Quod fuerat, non est, coepit quod non erat esse.

Nec tamen inueni, quicquid prius esse reliqui.

Poste-

Posteriori verfui erat opus emendatione.
Tò *inuenio* haufi e vetuftis libris manu exa-
ratis. Caetera per me corrigere coactus
fum.

LXXXII.

M A L V M.

Nomen habens Graecum, contentio ma-
gna dearum,
Fraus iuuenis pulchri, multarum cura so-
rorum,
Excidium Troiae, cui bella cruenta paravi.

VAR. LECT.

Per. Malum, μῆλον. 1. A. & C. & D. & E. & Cam.
Nomen ouis Graece. P. & Per. Est mihi nomen ouis.
2. A. & B. & C. & D. & E. & P. & Per. & Cam. iuuenis fun-
cti. 3. Per. quae bella. 4. A. Hoc volo, ne breuiter
mihi syllaba prima legatur. D. & E. *quarto versu ca-
rentes hunc habent tertio loco*: Hoc volo, ne breuior mi-
hi syllaba prima legatur. Cam. *etiam tertio loco exhi-
bet, quartum nullum habens, hunc versum*: Hoc volo,
ne breuiter mihi syllaba prima legatur.

ANNOTATIONES.

1. *Nomen habens Graecum*] Vti e Φήμη fit
fama, sic e μῆλον *malum*, e μήτηρ *mater*. Sci-
licet Dores pariter ac AEoles η in α mu-
tare solebant. Vid. Heupelius *de dialectis*
Graecis Can. 257. & 340. Plerique codices
habent *ouis* pro *habens*. Ac sane μῆλον etiam

ouem apud Graecos significat. Verum cum ex hac scriptura oriatur acumen admodum frigidum, monachoque, quam Lactantio, dignius; *retinui habens*, nec dubito, alteram scripturam esse profectam a monacho Graecae linguae non imperito eodemque inepte sedulo. Illud praetere nolo, fuisse viros perdoctos, quibus illa vox *μῆλον* errandi praebuit occasionem, ut Latine eam redderent per *ouem*, ubi per *malum* erat transferenda: cuius rei exempla protulerunt Paulus Leopardus *lib. III. Emendat. cap. 23.* & Io. Georg. Graevius *Lect. Hesiod. cap. 3. p. 16.*

1. *contentio magna dearum*] Quid hoc sibi velit, ex Luciano discere licet, qui & in *Symposio p. 649.* & in *Dialogo Panopes & Galenes p. 246.* ex vetusta fabula refert, Eridem Deam, cum non esset ad Pelei nuptias inuitata, aureum quoddam malum ita inscriptum: ACCIPIAT PVLCHERRIMA, in medium proiecisse conuiuium; ortam hinc esse grauisssimam litem inter Iunonem, Venerem & Mineruam, ab iisque Paridem electum arbitrum Venerem caeteris praetulisse. Ortum hinc prouerbum: *Pomum Eridis.*

2. *fraus iuuenis*] Innuitur fabula de Hippomene, qui Atalantam, Schcenei filiam forma praestantissimam, cursu vicit,

cit, postquam obiectis tribus malis aureis eam retardarat. Copiose id exponit *Ovidius Metam. lib. X. fab. 12.* & *Hyginus fab. 185.* Potuit tamen poëta noster & illam ob oculos habere fabulam de Acontio, qui pomum iureiurando inscriptum legendum obtulit Cydippae, eamque eo pacto se redamare coëgit. Vnde ipsa Cydippe in epistola sua Ovidiana ad Acontium v. 107:

Mittitur ante pedes malum cum carmine tali:

Heu mihi! iuraui nunc quoque pacne tibi.

Sustulit hoc nutrix, mirataque: Perlege, dixit.

Insidias legi, magne poëta, tuas.

Geminam de Ctesylla & Hermochare fabulam ex Nicandro produxit Antoninus Liberalis *Metamorph. cap. 1.*

2. *iuuenis pulchri*] Reclamant omnes codices, praeferuntque *functi*. Sed iam supra XV. 3. me obseruare memini, librarios literas *f* & *p* permiscuisse: & hoc quidem loco error librariorum est maxime manifestus. Dico igitur hic cum Grutero *lib. III. Suspici. cap. 1:* *Non perturbor exemplarium consensu. Vidi quippe saepius, cum una ovis in flumen desiliret, reliquum gregem ocyùs insequi.*

2. *multarum cura sororum*] Innuit poëta *Hesperidum mala*, Virgilio *ecl. VI. 61.* memorata. Totam fabulam eiusque originem

exponit Palaephatus *cap. 19.* & Natalis Comes *Mythol. lib. VII. cap. 7.*

3. *Excidium Troiae*] Respicitur Paris, qui occasione mali ab Eride obiecti lectus arbiter secundum Venerem pronuntiavit sententiam: cuius rei praemium a Venere accepit Helenam, quae, ut Ciceronis verbis e *secunda Philippica* utar, *Troianis causa belli exitiique fuit.*

3. *excidium Troiae*] Virgilius *AEn. V. 626: Septima post Troiae excidium iam vertitur aestas.*

3. *cui bella cruenta paravi*] Sic rescribo pro vulgato: *dum bella cruenta peregi.* Si quis tamen forte acutius mendum tollere valet, ei non equidem inuidebo, mirabor magis. Caeterum in nonnullis codicibus praefens aenigma exhibetur quarto hoc versu auctius: *Hoc volo, ne breuiter (vel breuior) mihi syllaba prima legatur.* Qui quidem versus insipidum profecto sapit monachum, maioriq[ue] iure locum meretur in *Alexandri Doctrinali*, quam in *Lactantii Symposio.* Liceat vero & aliud hic exhibere de malo epigramma, quod Scheferum quendam auctorem habet, & in altera Parte *AEnigmatographiae Reusnerianae* exstat p. 147:

Hippomenes quali cepit Schoeneida pomo:

Cydippes niueae quale rulare manus:

Blanda

*Blanda suum quali Galatea petebat amantem:
Aut vir ab Hesperio quale dracone tulit:
Tradere debueras etiam mihi tale, sed offers
Putre: quis effectus muneris huius erit:
Malo malo malo vesci, quam figere malis
Oscula morosae virginis vda malis.*

LXXXIII.

P E R N A.

*N*obile duco genus magni de gente Ca-
tonis

*Vna mihi soror est, plures licet esse puten-
tur.*

De fumo facies, sapientia de mare nata est.

VAR. LECT.

3. B. deque mari sapor inhaesit. C. de mari mihi sa-
por inhaesit. P. & Per. mihi de mare gustus inhaesit.
Cam. sapientia per mare nata est.

ANNOTATIONES.

1. *de gente Catonis*] Alludit ad familiam
M. Porcii Catonis de qua disputat copiose
Gellius *Noct. Attic. lib. XIII. cap. 18.* Vti enim
Roma vetus *Brutos, Bestias, Verres, Apros, Asi-
nios, Catulos, Caninios* habuit, sic & *Porcios*. Ex
eadem familia fuit M. Grunnius Coro-
cotta Porcellus, cuius ludicrum testamen-
tum exhibet Taubmannus in *Commentario*

ad Culicem Virgilianum p. 146. & 147. Plures festiui illius testamenti editiones commemorat in Bibliotheca sua Latina lib. IV. cap. 5. §. 4. p. 749. Fabricius.

3. *sapientia*] *Sapientia* hic loci primitivam gerit notionem, & *saporem* signat. Innuitur scilicet *sal*, quo pernae faliuntur. Cumque sal in mari gignatur, hinc sapientia pernae de mari nata dicitur. Pertinent huc Lactantii verba *lib. III. cap. 16. n. 15: tanquam sapientia cum saporis mercibus fuerit inuecta.* Vbi cum merces dicantur *sapora*, (vt recte ad hunc locum monuit Cl. Walchius,) non mediocrem erravit errorem Guil. Canterus, *lib. III. Nou. lect. cap. 30. ratus*, eo loco memorari merces *Saporis* regis. Libet hac occasione alium errorem proscribere, quem video doctissimis quoque viris communem esse. Scilicet Horatius *lib. I. sat. 7. v. 3. scribit*, *lippi notum & tonsoribus esse.* Vbi non solum Ioannes Bondius in scholiis dicit *lippos innui, qui loquaces ad se alliciant*; sed & magnus ille Erasmus in *Chiliadibus* suis putat, *lippos significari, qui in tonsorum officinis desideant expetentes remedium oculorum.* Nuper etiam in Cl. Loescheri doctissimo *de causis linguae Hebraeae opere lib. I. p. 26. haec offendebam, vel lippi & tonsores hoc norunt. Nempe perperam boni viri interpretantur*

tur

tur Horatium, quippe qui non *lippos* dicit viros, sed *lippas* vetulas, quarum loquacitas iam olim proverbio locum fecit. Senum scilicet proprium est illud oculorum vitium, maxime mulierum. Sed quid longiori oratione opus in re tam tenui?

3. *de mare*] Pro *de mari*. Nec vero novitatis accusari noster poëta debet. Solus Ovidius tria suppeditabit loca, e quibus apparet, poëtis & in sexto casu licuisse dicere *mare*. Is igitur *Trist. V. 2. 20*: *Exiguum pleno de mare demat aquae*. Iterum ex *Ponto IV. 6. 46*: *Et prius Ister In caput Euxino de mare vertet iter*. Rursus in *Ibin v. 220*: *Et summam Libyco de mare carpat aquam*. Haec mihi sunt observata exempla. Plura addit e Lucretio, Plauto & Catullo Iustus Zinzerlingius in *Promulsae Criticorum juveniliū cap. 16. p. 221. editionis Schminckianae*.

LXXXIV.

M A L L E V S.

Non ego de toto mihi vindico corpore vires,

Sed capitis pugna nulli certare recusō.

Grande mihi caput est, totum quoque corpus in illo.

VAR.

VAR. LECT.

1. A. mihi vindico corpore. 2. Per. At capitis. D. pugnum. 3. A. & D. & E. Grande tamen. C. in ipso est. B. quoque pondus in ipso est. P. pondus in illo. Per. pondus in ipso.

ANNOTATIONES.

1. *vindico corpore*] Editum erat *corpore vindico*. Ego secutus sum codicem vetustissimum, cui suffragantur aures eruditae.

2. *nulli certare*] Pro *certare cum nullo*. Graecismus haud ignotus, quem plurimis illustrat exemplis Daniel Vechnerus in *Hellenolexia* sua lib. 1. cap. 25. p. 210. & 211.

LXXXV.

P I S T I L L V S.

Contero cuncta simul virtutis robore magno.

Vna mihi ceruix, capitum sed forma duorum.

Pro pedibus caput est: nam caetera corporis absunt.

VAR. LECT.

C. Pistillum. 2. A. mihi est. Per. forma aliorum. 3. B. nam caetera corporis absunt.

ANNOTATIONES.

3. *nam caetera corporis absunt*] Gratulatus

tus sum felicitati meae, cum hanc scripturam reperiēbam in vno codicum Anglicanorum. Nam iamdudum sic rescripseram pro vulgato: *nam caetera corpora non sunt.* Quanquam perfacile erat hancce suscipere correctionem, si modo animus aduertatur ad rem ipsam, quae hic describitur. *Caetera corporis*, id est, caeterae partes corporis. Sic *caetera Africae*, id est, caeterae partes Africae apud Tacitum *Annal. IV. 5. 3.* Idem *lib. XIII. 6. 2.* *caetera belli* dixit, pro quo *reliqua belli*, (id est, quod ex bello reliquum est,) legimus in Curtio *VII. 5. 27.* rursusque in Tacito *Annal. XIV. 38. 1.* & *Hist. IV. 2. 3.* Huius generis & illud Curtii est *VII. 11. 25: pleraque belli.*

1. *virtutis robore magno*] Quintilianus *de causis corr. eloq. cap. XXVI. 8: Virium robore multum caeteros superat.* Curtius *IX. 7. 16: Pugil ob eximiam virtutem virium regi pernotus & carus.*

LXXXVI.

S T R I G I L I S.

R*Vbida, curua, capax, alienis humida guttis,*

*Luminibus falsis auri mentita colorem,
Dedita sudori, modico succumbo labori.*

VAR.

1. A. *glossa addidit*: lege *rubea*. B. & C. *rubea*. P. & Per. *rupea*. 2. E. *Numinibus*. B. *aureo simulata metallo*. C. *auri simulata metallo*. Per. *auri simulata metallo*.

ANNOTATIONES.

STRIGILIS.] *Strigilem* sic *Florid. lib. I.* descripsit Apuleius: *Fabricavit sibi strigileculam recta fastigatione clausulae, flexa tubulatione ligulae, ut & ipsa in manu capulo motaretur, & sudor ex ea riuulo laberetur.* Melius tamen cognosci facies veteris strigilis potest ex pictura ipsius, quam (α) hic adiecimus partim ex Pignorii libro *de seruis* p. 84. unde accepimus figuram superiorem; partim ex Eschenbachii libro *de variis unctionum generibus*, inserto *Parti secundae Fasciculi dissertationum philogicarum*, Roterodami A. 1710. editi p. 492. unde depromsimus inferiores duas figuras. Plures de strigilibus veterum scriptores memorat Pitiscus in *Lexico suo antiquitatum Romanarum*.

1. *curua*] Vnde Martialis *lib. XIV. epigr. 51.* *Has (strigiles) misit curuo destringere ferro.*

2. *Luminibus falsis*] Pluralis pro singulari. *Lumen* hic significat *splendorem*. *Falsum* quid hoc loco sit, repete ex superioribus XXIII. 3.

2. *auri*

(α) *Vid. Tab. II.*

2. *auri mentita colorem*] Virgilius *ecl. IV.*
42: varios discet mentiri lana colores. Alte-
 ra quorundam codicum scriptura: *auri*
similata metallo, mihi non sapit, quia mo-
 nachum aeui barbari sapit.

LXXXVII.

B A L N E V M.

PER totas aedes innoxius introit ignis:
 Est calor in medio magnus, cui nemo fe-
 rendo.

Non est nuda domus, sed nudus conuenit ho-
 spes.

VAR. LECT.

B. & D. totas fedes.

ANNOTATIONES.

BALNEVM] Hoc aenigma accuratissi-
 me perceperit secundum singulas partes,
 qui figuram accurate descriptam veteris
 balnei viderit. Eam nuper e vetusto
 quodam monumento exhibuit Cl. Fabri-
 cius in annot, ad sexti Empirici *Hypot.*
Pyrrhon. lib. I. cap. 14. p. 30.

2. *cui nemo ferendo*] Sic rescribo pro
 vulgato: *quem nemo veretur.* Seneca *epist.*
LXXI. p. 229: Vires suas nouit: scit, se esse one-
ri ferendo. Sic & Ouidius *Metam. XV. 403:*
Cum

Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo est. Eadem dictio apud Liuium occurrit lib. II 9. Adi & Cl. Burmannum ad Quintiliani Declam. VIII. p. 167. sq.

LXXXVIII.

T E S S E R A.

*D*edita sum semper voto, non certa futuri:

*Iactor in ancipites varia vertigine casus,
Nunc ego moesta malis, nunc rebus laeta secundis.*

VAR. LECT.

1. A. & D. fato. Per. voto semper. 3. B. & Per.
Nunc — nunc.

ANNOTATIONES.

TESSERA] De ludo *tesserae* agit Ouidius *Trist.* II. 475. *sqq.*

1. *non certa futuri]* Vulgatum sic erat: *voto non certa futuro.* Sed facile haec menda tolletur. Scilicet *tesseram* poeta dicit *semper voto esse deditam.* Cum enim iactus aleae sit incertissimus, omnis ludentium cogitatio in votis versatur. Itaque *tessera* summo iure vocatur *non certa futuri*, id est, nesciens, quam feliciter iactus sit casurus. Eodem modo apud Quintilianum

num *de caus. corr. eloq. XIII. 7. incertus futuri* dicitur, qui nescit, quid futurum sit. Et apud Senecam in *Consol. ad Marciam cap. 19. sollicitus futuri* dicitur, qui de futuro curam gerit. Similis dictio Taciti *Annal. IV. 59. 3. & Hist. III. 38. 6: anxius sui*, id est, de sua ipsius incolumitate sollicitus.

3. *Nunc*] Editum erat: *Non ego m. m. non*, caetera. Sed recte reposui ex codice MS. *Nunc, nunc*, ipsa re mihi suffragante. Quis enim ignorat, modo gaudio efferri lufiores, modo de aduersa queri fortuna?

LXXXIX.

P E C V N I A.

*T*erra fui primo latebris abscondita terrae:

Nunc aliud pretium flammae nomenque dederunt.

Nec iam terra vocor, licet ex me terra pareretur.

VAR. LECT.

1. A. & D. & E. abscondita terrae. B. & C. & Per. abscondita diris. B. & Per. primum. 2. Per. aliud regnum. A. & Per. dederunt.

ANNOTATIONES.

1. *abscondita terrae*] Sic emendavi du-
P cibus

cibus tribus libris manu exaratis. Editum erat: *abscondita duris.*

2. *nomen*] Est Nominatiuus casus. Scilicet ignis, quo metalla excoquuntur, & *nomen Caesaris* aeri assignat pretium certum. Nummis enim inscribitur nomen principis. Vnde illa quaestio Christi *Matth. XXII. 20*: Τίνας ἢ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἢ ἐπιγραφή;

2. *dederunt*] Sic rescripsi ex antiquissimo codice pro *dedere*, quod editum erat. Sed hoc leue est.

3. *terra paretur*] Id est, agri emanantur nummis. Sic Senecae *epist. 5. res non magno parabiles* vocantur, quae emi possunt leui pretio.

XC.

M V L I E R G E M I N O S P A R I E N S .

Plus ego sustinui, quam corpus debuit
unum.

Tres animas habui, quas omnes intus habebam.

Discessere duae, sed tertia paene secuta est.

VAR. LECT.

3. Per. sed tertia bella peregit.

ANNOT.

ANNOT.

3. *Discessere duae*] Id est, enixa sum duos liberos, sed prope factum est, ut meam (matris) animam efflarem.

XCI.

MILES PODAGRICVS.

*B*ellipotens olim saevis metuendus in armis

Quinque pedes habui : quod quanquam nemo negauit,

Nunc mihi vix duo sunt : inopem me copia fecit.

VAR. LECT.

A. De milite. B. & C. & Per. Miles. D. Miles podagricus. P. Eques podagricus. 2. A. & B. & C. Sex pedes. P. & Per. Sexque pedes. A. quos nunquam. B. quos nemo negauit. C. quos vnquam. Per. quos nunquam nemo negaret. 3. B. & Per. copia reddit.

ANNOTATIONES.

1. *Bellipotens*] Sic Mars vocatur *bellipotens* a Virgilio *AEn.* XI. 8.

2. *quinque pedes habui*] Hic locus quam multis fuerit obscurus, vel inde apparet, quod in pluribus codicibus τὸ *quinque* in *sex* fuit corruptum. Scilicet putabant, *equitem* innui, qui connumeratis equi sui pedibus sex pedes habet. Etiam in Mase-

nii *Speculo imag. verit. occultae cap. 64. §. 4.* hoc exstat de claudio, quondam equite, aenigma: *Saepe pedes senos numeravi, vix modo binos.* Sed Lactantius quidem noster nihil innuit aliud, quam, vt inscriptio habet, militem podagricum. Scilicet apud Romanos iusta militum statura erat *quinque pedum*, & pro miraculo erat, cum Nero Imp. ex Italicis *senum pedum* tyronibus legionem conscriberet, eamque *magni Alexandri phalangem* appellaret: cuius rei testem habeo Suetonium in *Vita eius cap. 19.* Idem cum Augusto Imp. breuem fuisse staturam dixisset *cap. 79. Vitae eius* adiicit, *Iulium Maratbum, libertum & a memoria eius,* (ita enim lego cum Lipsio *lib. 1. Elect. cap. 12, p. 533.*) quasi honori Augusti ea re confuleretur, *tradidisse, eum fuisse quinque pedum & dodrantis.* Sed vt reuertar ad Romanorum milites, diserte refert Vegetius *de re milit. lib. 1. cap. 5. non potuisse milites eligi, qui non haberent staturam quinque pedum & septem vnciarum.* Nec hic memoratu indignum est, quod Franciscus Vauassor, elegantissimae vir doctrinae, *lib. de forma Christi cap. 3. §. 5. p. 335.* statuit, Christum habuisse *staturam iustam a pede circiter quinto ad sextum fere.* Iam igitur scimus, quid sibi velit miles ille Lactantianus istis verbis: *quinque pedes habui.*

2. *quod quanquam*] Editum erat: *quod nunquam*. Feci inde: *quod quanquam nemo negavit, nunc tamen mihi vix duo sunt pedes*. Fortasse tamen acutior quispiam inficetum illud *nunquam* melius correxerit.

3. *inopem me copia fecit*] Non videtur cuius lectori obuium esse huius dicti acumen. Scilicet innuit, nisi fallor, poeta noster, militem nimia luxuriâ sibi contraxisse podagram. Hanc luxuriam vocat *copiam*, id est, iniustam vini abundantiam. Ac vulgare est, Bacchum vocari *patrem podagrae*.

XCII.

L V S C V S A L L I V M
V E N D E N S .

CErnere iam fas est, quod vix tibi credere fas est.

*Vnus inest oculus, capitum sed millia multa.
Qui, quod habet, vendit, quod non habet,
unde parabit?*

VAR. LECT.

B. & Per. Luscus alios vendens. C. Luctum alium tenens. P. Luscus alium vendens. 1. Per. Cerne, licet, propius, quod. 2. A. Vnus enim est. Per. capitis. 3. A. Quae quod habet. D. & Per. Qui, quod habet. B. Quotquot habet. C. Quid quod habet.

LACTANTI
ANNOTATIONES.

LVSCVS ALLIVM VENDENS.] Editum erat LVSCVS. Sed imperfectum esse hunc titulum, quis non videt? Nostrae scripturae vestigia nimis manifesta sunt in vetustis exemplaribus, & iam Castalio recte docuit, eum titulum, quem praeposui, verum esse sincerumque.

3. *Qui, quod*] Vulgatum erat: *Quicquid habet.* Sed mea scriptura nemini, credo, improbabitur, qui & veteres codices, & rem ipsam, quam poeta noster describit, intuitus fuerit.

XCIII.

FVNAMBVLVS.

I*nter luciferum coelum terrasque iacentes*

*Aëra per medium doctâ meat arte viator:
Semita sed brevis est, pedibus nec sufficit
ipsis.*

VAR. LECT.

A. lucifluum. B. & C. & D. & Per. lucificum. *Glossa* tamen in B. adscripsit luciferum. 2. A. & D. & E. & Per. doctâ. C. docte.

ANNOTATIONES.

1. *luciferum*] Recta omnino haec scriptura. Ovidius in *Epistola Canaces* v. 46:
Dena-

Denaque luciferos luna movebat equos. Idem in Epistola Acontii v. 192. scribit, Lucinam Deam parientibus luciferas afferre manus.

1. *terrasque iacentes*] Id est, inferius iacentes. *Iacere* enim etiam de situ ponitur, ne Germanismum putes. Adi Vorstium *de Latinitate falso suspecta* cap. 13. p. 246. Ovidius *Trist. IV. 4. 62: Illi paene sub eiusdem sideris axe iacent. Idem eleg. 7. v. 21:*

*Innumeri montes inter me teque viaeque,
Fluminaque & campi, nec freta pauca,
iacent.*

Sulpicius ad Ciceronem *lib. IV. ad Famil. epist. 5: quae oppida nunc prostrata & diruta ante oculos iacent. Quanquam hoc quidem loco τὸ iacent non simplicem situm, sed excidium urbium signat. Florus lib. III. cap. 5. initio: Ponticae gentes ad septentrionem in mare sinistrum iacent. Curtius V. 1. 12: Inter Tigrim & Euphratem iacentia tam uberis & pingui solo sunt, caetera. Cornelius Nepos XIII. 2. 1: omnes gentes, quae mare illud adiacent. Idem XIV. 4. 1: quae gens iacet supra Ciliciam. Liuius lib. IX. cap. 37: sub montis radicibus iacens ora. Rursus Nepos XVII. 8. 6: portus iacens inter Cyrenas & Aegyptum.*

2. *docta*] Editum erat *doctus*. Sed rectius codices, quos proinde sequor duces. Barthius *Advers. lib. V. cap. 19. p. 247. ita hunc versum profert: docta volat arte via-*

tor. Quod erratum memoriae est, neque adeo referendum inter lectiones variantes. Vbique enim scriptum reperitur: *meat arte.* Sic supra quoque de sagitta LXIV. 2. dixerat noster: *Aëra per medium volucris contendo meatu.*

3. *pedibus nec sufficit ipsis*] Id est, pedes hac semitâ latiores sunt, der Weg ist nicht einmahl so breit, als die Füße sind.

XCIV.

*N*unc mihi iam credas, fieri quod posse negatur.

Octo tenes manibus, sed me monstrante magistro

Sublatis septem reliqui tibi sex remanebunt.

VAR. LECT.

Hoc aenigma deest in Per. 1. A. & E. credes. Cam. credis. 2. Cam. tenes.

ANNOTATIONES.

TITVLVM huius aenigmatis vulgatum omisi. Non enim soluit aenigma, sed repetit. En illum: DE VIII. VT TOLLAS SEPTEM, ET SEX REMANEANT. Exstat idem aenigma sine titulo ex editione Camerarii in Reusneriana *AEnigmatographia* p. 253. sed alii aenigmati annexum

nexum, quod plane diuersum est. Ibidem p. 347. iterum exstat, sed itidem titulo carens siue ἀκρόφαλον. Lorchius in suo libro III. aenigm. f. 84. huic aenigmati hoc lemma superscripsit: *Aliud (aenigma) Arithmetico coniiciendum.*

1. *fieri quod posse negatur*] Ouidius Trist. I. 7. 7: *Omnia iam fient, fieri quae posse negabam.*

2. *tenes*] Editum erat *tenens*. Sed quis non assentiatur mihi, *tenes*, quod & Camerarius exhibuit, veram esse scripturam, & ab ipso aenigmati auctore profectam?

2. *Octo tenes manibus*] Quid hoc sibi vult? Ita mecum quaerebam, & anxie disquirebam, cum in animum induxeram, totum hoc Symposium emendare & annotationibus ita illustrare, nihil vt obscuritatis vsquam relinqueretur lectoribus. Etsi enim pulchre intelligebam, non esse prudentis, multum operae studiique ponere in soluendis aenigmatibus, cum vel mulierculae valeant leuissimam quamque & vbiuis obuiam rem tam ingeniose quasi velo quodam obumbrare, vt ne perspicacissimis quidem viris facile sit eam peruidere; tamen hic excusanda videbatur mea inuestigatio, quippe in id vnum collata, vt totum libellum, quantus quantus est, redderem perspicuum, ne vno illo in lo-

co me defecisse videretur debita industria. Nec vero admodum longum tempus ea mihi cura absumsit, sed, cum statim intelligerem ex illis verbis: *Octo tenes manibus, digitos* innui, ac manum meam attentius intuerer, in eandem incidi opinionem, quam infra videbis prolata esse a doctissimo Gesnero. Non multum diuersa est solutio, quam paulo post mecum communicabat Ioan. Ludouicus Iunckerus, Ictus Isenacensis eruditissimus. Is enim per *octo* idem intelligi ratus, quod Gesnerus, iubet septem tolli numeros Romanos, *VII*, qui quatuor repraesentantur digitis: quo facto sex remanere digitos necesse est. Sed vtriusque huius viri solutionem nondum acceperam, cum statim post meum *ἐπεμνησθε* eruditis in extrema pagina Programmatis mei *de somnio poetico, non prophetico, Petri Lotichii*, vertente anno huius saeculi decimo nono publicati, solvendum proposui istud *mysterium poeticum* *sive problema diaphanum* hisce verbis: *Cum inter aenigmata illa unum sit, (quartum & nonagesimum,) quod nondum quisquam, quod sciam, interpretatus est, id interpretandum hic loci offero eruditis omnibus.* Dignatus hinc est Cl. Krausius idem aenigma in *Nouis suis literariis A. 1720. p. 9.* proponere, eruditosque, ut in eo interpretando exerceant ingenium,

nium, cohortari. Quo facto non solum per literas cogitata sua mecum communicarunt laudati modo viri, Iunckerus ac Gefnerus; quos breui tempore post secutus est Max. Reu. Hasaeus, cuius ἀναλύσις infra suo loco exhibetur; verum etiam fuerunt, qui publice, idque in Nouis literariis Krausianis, quid de vero aenigmatis sensu sentirent, exponerent. Primus fuit Anonymus, qui prouocanti Krausio scriptis Francofurti ad Oderam literis sic (a) respondit:

Quod aenigma in Nouis literariis p. 9. ingenii exercendi causa prae-positum attinet, indignum hoc erat erudita operâ, cum nihil sit, nisi lusus ingenii inanibus dediti & ab omni se- uero opere vacantis: vt symposia- cae quaestiunculae solent. Coierant quippe octo forte iuuenes ad ami- cum, quod ex acrostichide NOS pa- tet: quorum vnus hospiti hoc aeni- gma proposuit: *Si ex octo tolleret septem superfuturos sex.* Quod cum hospiti incredibile videretur, hos tres ver- sus tribus chartulis separatis inscri- psisse videtur, iubens praeterea ho- spitem primam chartam tollere, ac tenere, in qua inscriptæ octo voces
primi

(a) *Nou. liter. Lips. A. 1720. p. 76.*

primi versiculi. Tum deduxit eum ad secundam chartulam, ac recitavit ei secundum versum, in hanc ferme sententiam: *Octo tenes manibus, sed ipse hoc nescis, nisi me indice.* Tum iussit & hunc versum auferre, in quo *septem* voces. Postremo verba ultimi versiculi recitans, in quo *sex* voces, hoc dicit: *Postquam octo tenes manibus, & septem modo sustulisti, reliqui sunt sex.* Ita ut omnis argutia in verbo *sublatis* vertatur, quod & subtractionis speciem significare potest, & simplicem ablationem.

Haftenus Anonymus ille Francofurtanus. Successit ei perbreui temporis spatium Ioan. Conr. Schwarzius, Gymnasii Coburgensis Professor, qui iam pluribus optimae notae libris nomen suum nobilitavit, cuius haec sunt verba in iisdem *Nouis lit. p. 89*:

Mihi simplicissima soluendi ratio videtur, si rem ipsam ita intelligas, ut pueri cuiusdam digitos octo erectos manibus tuis circumplectare. Sic enim verissimum erit, te manibus tuis octo tenere. Iam si septem de tuis digitis ita contraxeris, ut eodem tempore totidem digitos pueri scienter abscon-

abscondas, remanebunt digiti sex. Id quod fieri vult Symposius.

Haec erat Schwarziana enodatio. Tertius doctissimis hisce viris se interseruit discipulus quidam meus, Bremerus nomine, cuius explicatio, etsi initio mihi non satis placebat, quia nimirum aliam ipsemet excogitaram, postea tamen explanationis illius summa simplicitate adductus sum, eam ut pro vera haberem. Certum enim est, quo simplicior est aenigmatum solutio, eo rectiorem eam esse: cum sub illorum inuolucro non soleant latitare res valde ingeniosae, sed vulgares & nemini non obviae atque expositae. Sine mora igitur haec ad Cl. Krausium perscripsi literas, *Nouis literariis* p. 114. insertas:

AEnigma sympoticum, quod rogatu meo in *Nouis* currentis adhuc anni *literariis* p. 9. eruditis proposuisti enucleandum, plura excitavit melioris notae ingenia, ut aciem mentis intenderent ad pervidendum, quid istis in tenebris lateat reconditum. Amicorum meorum duo suas coniecturas per literas mecum communicarunt, ingeniosas sane illas, sed mihi tamen (ingenue fateor,) haud probatas. Duas alias interpretationes ipse nuper publicasti in *Nouis* tuis *literariis*

terariis p. 76. & 89. alteram Cl. Schwar-
zii, alteram Anonymi Francofurtani.
Vtrumque video tam ingeniosam
protulisse nodi istius symposiaci so-
lutionem, neuter vt sibi videatur ope-
ram perdidisse atque oleum. Maxi-
me Francofurtanus ille rem acu sua
tam accurate se tetigisse persuasum
habet, vt indignaturus videatur iis,
qui Terentianum illud: *Tota erras via,*
ipsi acclamauerint. Ego vero ne-
quaquam vereor explicationem eius
repudiare, cum & acrostichidem sine
iusta causa fingat, & historiam narret
eius generis, vt accredere eam non
possim, nisi ei, qui ipsemet interfuit
octo illorum iuuenum, quos memo-
rat, cum hospite suo sermoni. Fa-
teor tamen, casum illum, quo primus
versus octo continet voces, alter se-
ptem, tertius sex, per commodam
Anonymo occasionem praebuisse le-
pidam effingendi historiam: quan-
quam ad eam tuendam plus quam
poëtica vtitur licentia detorquendi
verba in sensum alienum. Quis enim
assentiatur, verbis hisce: *Octo tenes*
manibus, sed me monstrante magistro, hunc
subesse sensum: *Octo tenes manibus, sed*
ipse hoc nescis, nisi me indice? Hanc cer-
te

te sententiam versus ille nec habuit vnquam, nec habebit. Sed nec altera interpretatio, Cl. Schwarzium nacta auctorem, propius abest a vero poëtae sensu, ut ego quidem arbitror. Ipse quoque hariolari sum ausus, quid sibi poëta voluerit illo aenigmate. Vereor autem, vt maiori mea coniectura beetur plausu. Itaque proferre eam in publicum non sustineo, ne fatum, quo digna est, subeat meis ingratiss. Caeterum ne plures eruditi vires ingenii, aliis meditationibus fructosius impendendas, hic nequicquam fatigent, exhibeo interpretationem huius aenigmatis liquidissimam, quam unus meorum discipulorum excogitauit. Enimvero Dauidum hunc quatuor illis, quos dixi, Oedipis felicius coniecisse, ac soluto scitissime nodo verum poëtae sensum peruestigasse, plane mihi persuasi. *Octo* (sic ad me inquiebat,) *tenes e. g. globulos manu,* (*manibus* enim iure poëtico positum est pro *manu,*) *vel etiam si placet, manibus, id est, singulis manibus octo. En tollo septem vel septenos ex octo illis globulis. Nonne remanent sex, vnus nempe globulus & connumerandi ei quinque digiti manus globulum tenentis? Vide iam,*

iam, vir clarissime, annon coniector
hic meus dignus sit, qui non vno,
sed octo monstretur digitis, & ad
quem accommodetur vetus illud:

Saepe sub palliolo sordido latet sapientia.

Haec ego, quae antequam infererentur
Nouis literariis, Gabriel Dumontius, Re-
formatae Ecclesiae Lipsiensis Conciona-
tor, vir eruditissimus, in iisdem *p. 99.* aliam
proposuit aenigmati illius eamque per-
ingeniosam analysin. Audiamus eam:

AEnigma Symposii non mihi, vt
Anonymo Francofurtano, indignum
eruditâ opera videtur. Ingeniosa
sunt, quae & Anonymus ille & do-
ctissimus Schwarzius ad eius solutio-
nem in medium adducunt. Non ta-
men ea aequae certa esse, ac acuta
sunt, dicere ausim. Commodissime
omnium aenigma explicari posse exi-
stimo ex more veterum per digitos
numerandi, quem ad diuersorum scri-
ptorum loca enucleanda valde pro-
futurum sperabat Lilius Gyraldus,
Dialogismo secundo, vbi eam per di-
gitos supputandi rationem breuiter
ac dilucide exposuit. Ex illo Dia-
logismo, vt & ex Bedae libello de lo-
quela per digitos, & Nicolai Smyr-
naei *περὶ δακτυλικῆς μέτρης*, in Posini
Spici-

Spicilegio Euangelico, a Doct. celeb. Io. Alb. Fabricio ante aliquot annos Hamburgi denuo vtiliter publicato, colligimus, veteres denotasse *sex* digitis manus sinistrae expansis, solo ad medio seu annulari palmae affixo; *septem*, solo minimo seu auriculari ad eundem modo depresso; tandem *octo* iisdem, annulari scilicet & auriculari, eadem ratione inflexis. His positis nihil facilius est, quam aenigma aperire. Etenim si manu sinistra tua, digitis annulari & auriculari inclinatis, caeteris porrectis manentibus, *octo* designaueris, &, vt ita dicam, manibus tenueris, *septem* vero abstuleris, auriculari scilicet erecto; remanebunt *sex*, hoc est, annularis digitus solus flexus manebit, qui *sex* indicat.

Hactenus Cl. Dumontius, cuius sententia an multos inuenerit subscriptores, ego quidem nescio. Imo alius vir doctus non ita multo post, Theophilus Sigefridus Bayerus, in iisdem *Nouellis literariis* p. 156. nouam exhibuit explicationem, his vsus verbis:

Habet Symposius eum ipsum versum, quem obscurissimum pauci explicent, ex media Pythagoraeorum numerorum commentatione. Quem

Q

aliquan-

aliquando ita explicabam, significari eo numerum XIII. Nam si X diuidas, duplex V, atque adeo veluti VIII bis efficiuntur. Si VII auferas, VI reliqua manebunt. Verum ista fortassis explicatio aenigmatis paucis probabitur.

Haec Cl. Bayerus, cuius quidem modestia non paucis, opinor, probabitur, quod se non praebet acrem explicationis suae defensorem. Alia incedere via placuit docto Anonymo Francofurtano, qui ibidem p. 170. rursus in scenam prodiit, aegre ferens, ipsius solutioni praelatam a me fuisse discipuli mei ἀγχινοῖαν, vel etiam inuidens ei praereptae palmae gloriolam. Is igitur in haec verba erupit:

Nihil est, quod me coniecturae illius, quae interea, dum *Noua literaria* legerem, subito occurrebat, adhuc poenitere possit: & quia rem leuem arbitrabar esse, quaeque eruditam operam sperare non deberet, hinc proposui iocularis aenigmatis solutionem, quam etiam vernaculus quis reperire potuisset, modo sensum verborum cognitum habuisset. Vidi tamen ex illo tempore, diuersas aliorum solutiones institui, haud paulo ingeniosiores, quam sunt prolati in

in medium globuli iuueniles, qui nescio an cuiquam fatifaciant: cum vel digiti ex residuo eiiciendi, vel summae, cui detrahitur, annumerandi veniant. Ne putet autem vir clarissimus, si quis laureolam in mustaceo quaerere vellet, non potuisse alias plures solutiones perfacile cudi. Possum vel ipse nunc aliam suppeditare. Dico autem, hoc carmen esse lusum in numerum senarium. Octo nempe senarios tenes manibus, hoc est, 48. Sublatis septem senariis (42) reliqui tibi sex simplices remanebunt, hoc est, vnus senarius. Quod si alius iam surgat, ita potius interpretandum ratus: Octo, nempe quaternarios, tenes manibus: Sublatis septem binariis, reliqui tibi sex ternarii remanebunt; nihil habeo, quod opponam.

Ego vero non nihil, quod opponam, habeo. Attamen ea lege concedam, ipsum veram aenigmatographi sententiam in apricum produxisse, vt posthac benignius se gerat erga me, & quicquid aeruginis in pectore superest, eiiciat. Collaudet etiam mecum candorem Cl. Schwarzii, qui in iisdem *Novis* p. 171. superiore sua sententia ingenue retractata, aliam commendauit,

quam a I. M. S. P. C. profectam credit esse verosimillimam & palma dignissimam. En illam, Lector, tuoque vtere iudicio.

Octo tenes manibus) Veteribus moris erat numeros significare digitis. Et quidem signum numeri octonarii erat hoc: Erigebant pollicem & duos proximos digitos, reliquos inflectebant, ut Io. Nouiomagus libro I. de numeris cap. 14. ex Beda Anglo-Saxone notat, & ex Possini tabula, Spicilegio eius subiuncta, constat. Itaque hoc loco *octo tenes manibus* idem est ac *digitis veterum more octo numeras & quasi tenes*. Nam si digiti manus non ita tenerentur, numerus octonarius nullus esset.

Sublatis septem) Character numeri septenarii erat hic: Minimum digitum solum certa ratione curuabant, caeteros erigebant, annulari modo paulum inflexo. Cum igitur dicit auctor, *aenigmatis sublatis septem*, intelligitur *digitus ille, qui flexu suo indicat numerum septenarium, erigi*.

Reliqui tibi sex remanebunt) hoc est, *insigne numeri senarii*. Forma numeri senarii olim erat haec, quae iam manu exprimitur, cum flexus numeri septenarii index digitus erigitur.

Sed

Sed me monstrante magistro] Id est, verum si ego tibi ostendero, quemadmodum digitus annularis, qui in significando numero septenario paulum, ut pinnula in horologio, incuruatur, tractandus sit, dum inflexus digitus numeri septenarii index tollitur & erigitur.

Sententia ergo aenigmati haec est: *Octonarium numerum manibus si indices, & me doctore, minimum digitum sic erigas, ut annularis sit instar pinnulae in horologio inclinatae, remanebit numerus senarius.*

Haec igitur est doctissimi M. I. S. explicatio, plane cum Dumontiana concordans, quam & sibi prae caeteris probari, fatetur ibidem p. 172. Cl. Krausius, cuius & reliquam ἐπιῃκρίων merito annecto.

Quod, inquit, de sensu aenigmati huius alii aliter, neque sine veri specie, pronuntiauerint, videtur id esse aenigmati vitium, quod varias admittit interpretationes. Sane contra leges aenigmatum: cum hoc modo nunquam de mente auctoris certi fieri queamus. Plures nullo negotio dari posse solutiones, quis dubitet? Quid pronum magis est cogitare, quam *manibus teneri DIGITOS?* Hi ve-

ro tibi exhibent alicubi notam numeri octonarii. Nempe pollex indici iunctus quinarium quodammodo effingit, reliqui tres digiti vnitates. Neque vllius maioris numeri notam sistunt digiti. Igitur *octo* (non amplius) tenet manibus. De hac nota numeri octonarii, quam in digitis tuis, vtramque manum inspiciens, inuenisti, si sustuleris septem, id est, notam quinarium cum duabus vnitatibus, reliqui tibi sex remanebunt digiti. Nisi obstaret aetas horum firporum, posses etiam solutionem inuenire in voce *Sextilibus*, si nempe hoc modo scribatur: *ctilibus*. Habes enim octo notas, vbi sublati septem posterioribus superest nota numeri senarii. Sed videamus, num de octo anni mensibus intelligi possit aenigma. Eorum nomina manibus tene, schedulae inscripta in hunc modum:

Ian. Feb. Mart. Apr. Mai. Iun. Quin. Sex.
 Aufer septem priores, & reliquum habebis octauum mensem seu vocem
 SEX.

Miram vero vbertatem humani ingenii! Quid igitur tandem certi habemus in his tenebris? An forte, quemadmodum olim Appion grammaticus dicitur Homerum reuo-

reuocasse ab inferis, vt eius patriam ex ipso cognosceret; sic nos gestiemus Lactantium ex coelitem concilio in has terras reuocare, suum vt ipse aenigma exponat? Ego quidem facile patior innoxiam hanc ignorantiam: facile itidem patior, suam cuique maxime placere reginam, & totam hanc disputationem Virgiliani Palaemonis (a) verbis concludo:

*Non nostrum, inter vos tantas componere lites.
Et vitulâ TV dignus, & HIC.*

XCV.

V M B R A.

*I***N**sidias nullas vereor de fraude latenti.
*Nam Deus attribuit talis mihi munera
formae,
Quod me nemo mouet, nisi qui prius ipse
mouetur.*

VAR. LECT.

E. Echo. C. Echo de umbra. 1. A. & B. & C. & D. & Per. latenti. E. lacerti. P. latentis. 2. A. & B. & C. & D. & E. & P. & Per. nobis haec munera. 3. Caus. Quo. Per. Vt nemo moueat. B. Quae nemo mouet, ipsa prius nisi quo moueatur.

ANNOTATIONES.

VM BRA.] Adscribo merito Ioannis

Q 4

Lau-

(a) Ecl. III. 108.

Lauterbachii de umbra aenigma, quod in
Reusnerianae AEnigmatographiae altera Par-
te p. 28. exhibetur:

*Sum brevis in medio, capite ac in calce diei
Longior, ut surgit sole caditue iubar.
Vrgentes fugio, fugientes insequor, istas
Me videt alternis quisque subire vices.
Defessos recreo, gratas dum largior auras,
Dumque fatigatis praebeo frigus humo.
Nil fraudes vereor, mala nil discrimina, me-
que*

Sede, prior moueat se nisi, nemo mouet.

Addo aliud Iacobi Micylli, quod reperio
in Casp. Dornauii Amphitheatro Sapientiae
Socraticae T. I. p. 699:

*Dic, quae progenies per terras nascitur omnes,
Et per caerulei regna vadosa maris:
Quae cum tot membris, quot habent animalia,
crescat,*

*Atque eodem vitae tempora fine trahat;
Dissimili tamen augetur per corpora motu,
Atque noua vires conditione parit.*

*Caetera nam primos animalia quaeque sub
ortus*

*In tenero exiguum corpore robur habent.
Sic & cum longa labuntur membra senecta,
Et properant tacito fata suprema pede.
Contra cum mediae vertuntur tempora vitae,
Corpora praecipue cuncta vigore valent.*

At

*At vero haec medii languescit viribus aevi,
 Nec breuibus membris tunc vigor ullus inest.
 Et rursus primâ valet atque aetate suprema,
 Maxima siue oritur, maxima seu moritur.*
 Addere volebam elegantem *umbrae* descriptionem e Lucretii libro quarto. Verum ne longior sim, ipse lector velim adeat monstratum fontem, & inde, quantum volet, hauriat.

1. *de fraude latenti*] Editum erat *latentes*. Nec haec scriptura per se quicquam habet incommodi. Imo *de fraude latere* Africisimum, supra ad *Praef. v. 12.* illustratum, sapit, quo vox *de* modum significat. Attamen cum non solum Perionius (haud dubie e codice suo) ediderit, *latenti* sed & quinque mei codices eandem habeant scripturam, (nam quod vnus habet *lacerti*, is scribae error satis manifesto confirmat *τὸ latenti*,) ac Pithoei codex, in quo est *latentis*, neutrius partis sit habendus; religioni mihi fuit, vulgatam retinere scripturam, vniuersis refragantibus libris vetustis. Ac, vt Lactantius supra in *Praef. v. 15.* dixit *de carmine subito* sensu Africano, sic eodem loquendi more hic dicere potuit *de fraude latenti*. Adiicio Virgilianum illud *ecl. III. 93: latet anguis in herba.* Et alterum ex *AEn. II. 48: Aliquis latet error,* (id est, dolus,) *equo ne credite, Teucris.*

2. *talis mihi munera*] Editum erat *huius mihi munera*. Sed cum MSS. codices ad vnum omnes habeant *nobis haec munera*, quae quidem scriptura falsa est, inde fabricavi *talis mihi munera*, quippe quod vicinius est corruptae codicum scripturae. Quam facile enim *talis* mutatur in *nobis*?

XCVI.

E C H O.

*V*irgo modesta nimis legem bene seruo
pudoris.

Ore procax non sum, nec sum temeraria
lingua.

*V*ltro nolo loqui, sed do responsa loquenti.

VAR. LECT.

1. Per. sacri legem. 2. D. temeraria linguae.

ANNOTATIONES.

ECHO.] Hoc aenigma in distichon redegit Nic. Reufnerus in Parte secunda *AEnigmatographiae* p. 77.

Non vox, alternae sum vocis imago, loquenti

Nil reticens, didici nec prius ipsa loqui.

1. *nimis legem*] Eieci comma, quod in editione vulgata inter *nimis* & *legem* fuerat interiectum. Tò *nimis* enim cum *bene*, non cum *modesta*, coniungi debet.

3. do

3. *do responsa*] Ovidius *Metam.* III. 357: *quae nec reticere loquenti, Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.* Ibidem v. 368: *haec in fine loquendi Ingeminat voces auditaque verba reportat.* Virgilius *ecl.* X. 8: *respondent omnia sylvae.*

XCVII.

S O M N V S.

S Ponte mea veniens varias ostendo figuras.

*Fingo metus vanos nullo discrimine vero.
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.*

VAR. LECT.

2. A. & B. & C. & Cam. & Per. vanos. A. & C. vero. B. & Cam. & Per. veri. 3. D. claudet.

ANNOTATIONES.

SOMNVS.] Reufnerus & hoc aenigma in distichon coarctatum sic exhibet in memorata modo Parte secunda p. 83:

Dum nihil ipse vides, facio te multa videre.

Lumina ni claudat, me quoque nemo videt.

2. *metus vanos*] Editum erat *metus varios.* Sed malo sequi codices praestantiores. Quid sit *metus vanus*, ipse autor docet, addens, se talem describere metum, cui nullum verum periculum subfit.

discri-

discrimine vero] Editum ineptissime erat
veros. Sequor eos codices, qui *vero* ha-
 bent. *Nullo discrimine vero*, subaudi *existen-*
te: qui quidem loquendi modus doctio-
 ribus haud est incognitus.

XCVIII.

MONVMENTVM.

*N*omen habens hominis post ultima fata
remansi.

Nomen inane manet, sed dulcis vita profu-
git.

Vita tamen superest multis post tempora vi-
tae.

VAR. LECT.

1. A. & B. & P. & Per. fata remansi, C. fara remansi.
 D. fata remanens, E. fata remansit. Caus. post vltima
 sacra relinquo. Per. hominum. 2. B. vita vbi fugit.
 3. B. post vitae tempora longa. C. post morti tempora
 vitae.

ANNOTATIONES.

MONVMENTVM.] Monumentum sepulcri
 plenius vocat Cicero lib. I. *Quaest. Tusc.*
cap. 14. & Corn. Nepos in *Dione cap. X. 3.*

1. *ultima fata remansi*] Editum erat:
ultima saxa relinquo. Quod facile corrigi
 poterat ex superiori LVIII. 3. vbi iam oc-
 currit

currit *ultima fata*, id est, mors. Sed &, quicquid est codicum, habet *fata*, nisi quod in vno haec vox misere corrupta est in *fara*. Nec vllus codicum verum habet aut *relinquo* aut (quod ferri posset,) *relinquor*. Vnde eorum ductu rescribendum mihi fuit *remanſi*.

2. *inane*] Id est, animâ destitutum. Sic Ovidius *Metam.* II. 613. *corpus exanime* vocat *corpus inane animae* Idem *Trist.* III. II. 25: *Quid inanem praeteris umbram*, id est, umbram sine corpore? Rursus in *Epistola Sapphus* v. 116: *portet ad exstructot corpus inane rogos*. Sic & Virgilius *AEn.* III. 304. *tumulum inanem* appellat sepulchrum cadauere carens. Graeci *κενοτάφιον* appellant. Veteres istos imitatus Petrus Apollonius Collatinus in Carmine *de bello Davidis & Goliae* v. 209. de prostrato Goliathi cadauere eleganter inquit: *etiam metuendus inanis*, id est, exanimatus.

3. *multis post*] Editum erat *morti post*: quod quidem hic locum habere nequit. Facili mutatione e *morte* feci *multis*. Videtur enim poëta noster in animo habuisse Horatianum illud: *Dignum laude virum Musa vetat mori*. Itaque haec ipsius est sententia: *Multis*, qui scilicet nomen suum bene factis illustrarunt, *vita superest*, id est, ii adhuc viuunt, *post tempora vitae*, id est, exacto

exacto illo tempore, quod datum ipsis
fuit ad viuendum, vno verbo, *post mortem*.

XCIX.

A N C O R A.

M*Vcro mihi geminus ferro coniungitur
vno.*

*Cum vento luctor, cum gurgite pugno pro-
fundo.*

*Scrutor aquas medias: ipsas quoque mor-
deo terras.*

VAR. LECT.

1. C. & E. & P. & Per. vno. 2. C. Dum. 3. C. Scruto.

ANNOTATIONES.

1. *vno*] Sic habent optimi codices A. & B. quod ideo monitum volo, ne quem in suas partes trahat aliorum librorum MSS. scriptura, qui *vno* habent. Recte etiam editum fuerat *vno*. Equidem fateor, scripturam *vno* non prorsus absurdam esse. Sunt enim ancorae quaedam inferius ita diuisae, vt superius coeant in vnum corpus. Sed tamen huius generis ancorae extremitas non vocabitur commodè *mucro*, *uncus* vero *mucro* vocabitur commodissime. Retineo igitur *vno*, eo-que magis, quod poëta noster imitatu-
rus

rus fuisse videtur Virgilium, cuius haec sunt verba *AEn. I. 173.*

- - *Hic fessas non vincula naues
Vlla tenent, vnco non alligat ancora morsu.*

3. *mordeo terras*] Modo audiuius, a Virgilio quoque *morsum* tribui *ancorae*. Idem *dentem* *ancorae* tribuit, *AEn. VI. 3.* in-
quiens : *tum dente tenaci Ancora fundabat
naues.*

C.

OLLA.

*M*ater erat tellus, genitor fuit ipse Pro-
metheus :

*Auriculaeque regunt redimitae ventre ca-
uato.*

Dum cecidi infelix, mater mea me diuisit.

VAR. LECT.

A. De olla. 2. B. Auriculas redimita veho cum ven-
tre. 3. A. mater mea meque diuisit. B. mater mea post
diu vixit. Per. infelix, mater mea me diuisit. A. & B.
Dum misera cecidi.

ANNOTATIONES.

OLLA.] Editum erat *LAGENA*. Sed
praeplacet mihi titulus vetustissimi codi-
cis *OLLA*. Recordor hic *ollae* Euclio-
nis auro onustae, de qua exstat lepida Plau-
ti fabula, inscripta *Aulularia*.

2. *auriculae*] Innuuntur *ansae* ollae, quas & Graeci ὠτὰ vocant. Sic Hesiodus *Egy.* v. 657. meminit *τρίποδ' ὠτῶεντα*, craterem utrinque ansatum.

1. *Prometheus*] Hic primus fertur e luto finxisse homines. Vnde illud: *cui de meliore luto finxit praecordia Titan.* Propertius *lib. III. eleg. 4. v. 7*: *O prima infelix fingenti terra Prometheo!*

3. *Dum cecidi*] Hic versus sic fuit in editione vulgata: *Dum cecidi infelix mater mea me ante diuisit.* Quae scriptura cum non possit non esse falsa, quippe cum producta sit prior syllaba vocis *diuisit*, initio sic gestiebam rescribere: *me matre nec ante periui.* Verum mutavi mentem, postquam sensi, versum hunc esse spondai-cum, adeoque eiecto *ante* non dubitanter ita scripsi: *Dum cecidi infelix, mater mea me diuisit.* Eadem emendatio in mentem venit Celeb. Hasaeo, imo ipsa illa scriptura exhibetur a Perionio. Recte autem olla, dum frangitur, *diuidi* dicitur. Nam & apud Virgilium *AEn. II. 234.* exstat: *diuidimus muros*, id est, perfringimus. Libet tironum in gratiam subiungere spondaicos aliquot versus e poetarum principe. *Georg. I. 221*: *Ante tibi Evae Atlantides abscondantur.* *AEn. III. 12*: *Cum sociis, natoque, Penatibus, & magnis Diis.* *Ibidem v. 517*: *Armatumque au-*

ro circumspicit Oriona. Et v. 549: Cornua velatarum obuertimus antennarum. AEn. VIII. 54: Pallantis proavi de nomine Pallanteum. Georg. III. 276: Saxa per & scopulos, & depressas conualles. Qui postremus versus imaginem rei ipsius luculenter describit. Atque idem fit in ultimo versu aenigmatis nostri, qui tam concinne compositus est, ut quasi audire nobis videamur, rumpi ollam humi prolapsam.

3. *Dum cecidi*] Variantem huius versus lectionem in codicibus D. & E. vide supra in annotatione mea ad aenigma LXXIX. 3. Nam duo illi codices hoc aenigma non exhibent ultimo loco.

Idem plane non exstat in codice C.

HACTENVS SYMPOSIUM.

ANNOTATIONES

A D

LACTANTII SYMPOSIUM

IOSEPHI CASTALIONIS, CASP.

BARTHII, FRID. BESSELII, THEOD.

HASAEI, ET IO. MATTH.

GESNERI.

Incipiunt AEnigmata Symposii Poëtae]
 Vt in aliorum quoque auctorum
 manuscriptis libris : *Incipit liber*
primus, explicit liber secundus; & in
 Vibii Sequestris vetere libro : *Incipiunt*
amnes, expliciti fontes. CASTALIO.

Praef. v. 1. Haec quoque Symposius] Hoc
 principio usus est Vergilius lib. II. Georg.
Te quoque magna Pales, &c. & lib. VII. AEn.
Tu quoque litoribus nostris; & Columella:
Hortorum quoque te cultus, Siluine docebo.
 CASTALIO.

Haec quoque] Veterum sequitur mo-
 rem, qui nomen suum initio operis pro-
 fitebantur. Dicam ad Demetrium Phale-
 reum. BESSELIVS.

Haec quoque] Haec verba *Haec quoque*, am-
 plam ante hunc libellum editum scir-
 ptorum copiam designant. Celebrita-
 tem eiusdem arguit etiam auctor vel in-
 terpres Historiae Apollonii Tyrii, qui
 de

de centum Symposii aenigmati petitis
versibus suorum sapientium doctrinam
spectandam proponere voluit. BARTHIVS
Aduers. lib. LVIII. cap. 1. p. 2720.

Haec quoque] Male omnino Editio Pi-
thoeana, quae totum illud Praeloquii
Epigramma praeteriit. BARTHIVS
ibidem.

de carmine] Vid. Barthius ad Claudia-
num p. 1343. BESSELIVS.

Haec quoque Symposius] Versus hic pri-
mus, qui occasionem creando Symposio
dedit, ita forte constituendus: *Hoc quoque
Symposium de carmine lusus inepto*, id est, hoc
symposium lusus est carmine inepto con-
ceptus, festinato quippe & inter nugas
alias quasi effutito. Vfus particulae *de*
similis, in Fabriano etiam Dictionario
obseruatus, recurrit in hac praef. v. 15.
tum aenigm. I. 1; IV. 1; XCV, 1. GES-
NERVS.

de carmine lusit inepto] Αποπληρωματικὸς
de, vt post magno de nomine & subito de car-
mine. CASTALIO.

2. *Sic tu es ex te doces*] Scriptoris libra-
rii mendum forte tolletur, si, vt excu-
sum est, legetur: *Sic tu, Sexte, doces*. Nulla
literarum mutatione luxatas fere tantum
literas coniungimus: quod vitium cum
minus vidisset is, qui primus *Fortunatum*

proximis annis edidit, verſum corruptit in Epitaph. Roriciorum. Eſt enim in Vaticano codice: *Accum ente gradus penomine ſanguine nexi.* Hunc ſic emendat: *Accumulante gradus praenomine ſanguine nexi.* Quem verſum nos olim ita correximus, ut poſtea vidimus in alio libro manuſcripto: *Actu, mente, gradu, ſpe, nomine, ſanguine nexi.* CASTALIO.

3. *annua Saturni*] Saturnalia. De feſtis Saturnalibus A. Gellius lib. XVIII. cap. 2. multa, quae ad hunc locum pertinent, narrat, & Macrobius lib. I. Saturn. CASTALIO.

7. *madidae facundia linguae*] Ebriae. Sic Tibullus & alii. CASTALIO.

9. *nugas*] *Nugas*, cum iocantur, poëtae appellant ſuas argutias. Aufonius: *Noſtra ſimul variis certant Epigrammata nugis.* Martialis lib. IX. epift. 1: *Ille ego ſum nulli nugarum laude ſecundus.* Catullus: *Namque tu ſolebas Meas eſſe aliquid putare nugas.* Sidonius ad Polemium de Epithalamio ſuo: *Iam talis ordo eſt, ut ſine plurimis novisque verbis, quae praefata pace plurimorum eloquentium ſpecialiter tibi & com-Platonicis tuis nota ſunt, nugae ipſae non valuerint expediri.* Haec ideo notamus, ne quis cum erudito viro Sympoſium accuſet, qui egregia fane aenigmata ſua *nugas* appellare non erubuit. BAR-

BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28.*
p. 1218.

10. *sed friuola multa locuta*] Festus Pomp.
Friuola sunt proprie vasa fictilia quassa, unde
dicta verba friuola, quae minus sunt fide sub-
nixa. CASTALIO.

friuola] *Friuola* sermones inepti sunt,
 quos nihili aestimamus, quisquiliae quae-
 uis. Prudentius: *Sum memor ipse mei, at-*
que satis mea friuola noui. BARTHIVS
Aduers. lib. XLIV. cap. 20 p. 2028.

11. *mediocre-instar*] Vergilius: *Tantum*
instar in ipso est. CASTALIO.

12. *Ponere-soluere*] *Ponere* est proponere,
 uti Gorgias apud Ciceronem, ni fallor,
poni iubet, de quo quis audire se dicen-
 tem velit. *Soluere* est explicare. Cum igi-
 tur aenigmatis certarent, ipse quoque
 (v. 15.) hos versus ex tempore fecit La-
 ctantius, non in pugillares antè relatos,
 sed voce statim prolatas, aliis forte mate-
 riem suppeditantibus. GESNERVS.

ponere diuersa] *Finalem a* contra vul-
 gatas grammaticorum praeceptiones pro-
 duci a poëtis, annotauit etiam Gifanius
 in Lucretium. CASTALIO.

15. *subito de carmine*] Scio, abundare
 aliquoties apud hunc scriptorem parti-
 culam *de*, sed tamen hoc loco ineptam
 esse iudico, & scribendum *subitò decermine*,

quod ad festinationem velut interruptae vocis alludit optime, simul convenit cum Festi aut mutilatoris ipsius notâ, qui *decernina* purgandi gratia auulsa, sacrificali, ut puto, intellectu, dicta autumat. Quam maxime contemtim enim loquitur de suis Symposius. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

de carmine] Notum est, particulam *de* abundare multis bonorum auctorum locis. At isto sane alia res. Nec enim, etiam ablata eâ vocula, quicquam subuenitur sententiae. Ergo, aliud quid latere, existimandum erit. Scribo sine mora: *subito decernine vocis.* Quicquid *decerpere* ex aliorum dictis poterat, subito *carmine* inclusisse se ait. *Decermen* etiam affectat humilitatem: est enim, quod purgandae rei causa decerpitur, ut notat Festus: & *Fortunae decernina* apud Apuleium ex restitutione diuini Lipsii nota. Potius tamen ob breuitatem ita nuncupasse sua aenigmata videtur Symposius. *Decerpitur* enim, quod paulatim infertur & fumitur. Claudianus: *Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur Coeperat.* Hanc correctionem etiam supra lib. XXVI. cap. 28: sed, quia elegans vsus verbi, hic firmanda videbatur tantillae chartulae

tulae iacturâ. BARTHIVS *Aduers. lib. XLIV. cap. 29. p. 2028.*

16. *insanos inter*] Horatius sat. 3. lib. II: *Insanos qui inter vereare insanus haberi.* CASTALIO.

insanos] Hoc ab Horatio petatum scias lib. II. ferm. 3: *Pudor, inquit, te malus urget, Insanus qui inter vereare insanus haberi: vel e Petronii Satyrico: doctores peccant, qui necesse habent cum insanientibus furere.* BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

17. *Quid non capit ebria Musa?*] Sic legimus cum interrogationis nota, ut Horatius: *Quid non ebrietas designat?* Caeterum varias lectiones adscripsimus ex editione Petri Pithoei, clariss. I. C. quam post videre contigit Lutetiae excusam. In ea hic est: *quod non sapit ebria Musa; & supra diuerse pro diuersa.* CASTALIO.

quid non capit] Rectius Pithoeus in edit. Parisiensi: *quod non sapit ebria Musa.* Omnium optime vetus editio Parisiensis nescio cuius: *si non sapit ebria Musa.* BESSELIVS.

quid non] Vera lectio in antiquissima editione Ioachimi Perionii exstare videtur, qui Symposium primus protulit: *si non sapit ebria Musa.* BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

AENIGMA 1. *Grbphkxm.*] *Graphium.*

Notis plerique tituli in vetere libro, quibus aenigmata soluuntur, sunt obscurati. Quod si proximas sequentes consonantes pro vocalibus, hoc est, B pro A, F. pro E, K pro I, P pro O, X pro V, adhibitas tenebimus, nullo negotio legentur. Suetonius C. Iul. Caesarem iisdem fere notis vsum esse tradit. *Graphium*, quod & *stylum* dicimus. Seneca lib. IV. *Quaestionum naturalium*: *digitum suum bene acuto graphia pungebant.* CASTALIO.

Graphium] Qui inscriptionem adiecit, maluisse debebat *stylus*, quia v. i. *planus* dicitur. GESNERVS.

I. i. *De summo planus*] Duplicem *styli* vsum, siquidem ex altera parte literas exarabant, ex altera ceram, ubi erant insculptae literae, complanabant, & Aurelius Prudentius, in Hymno S. Cassiani, martyris, prodit his versibus:

Inde alii stimulos & acumina ferrea vibrant,

Qua parte aratis cera sulcis scribitur:

Et qua secti apices abolentur & aequoris hirti

Rursus nitefcens innouatur area.

Huc spectat illud Horatii: *saepe stylum vertas,* & Ciceronis: *vertit stylum in tabulis suis.* Quare legendum etiam iudicauimus: *versor utrinque manu,* etsi *utranque* in veteri libro sit scriptum mendose. CASTALIO.

2. *versor*] Recte legit Castalio: *versor utrinque manu.* BESSELIVS.

versor] Ita legendum est: *versus utrinque manu diuerso munere fungor.* BARTHIVS *Aduers. lib. XIX. cap. 14. p. 989.*

versor] Hoc aenigmate falsum est, *stylum utraque manu verti.* Siue enim plana pars siue acuta obuertatur, vna tamen manu vertitur. Ergo scribendum putes: *versus utrinque manu diuerso munere fungor.* Nisi si *manum* velut proboscidem ipsius styli dicas, vt *elefantorum manus* dicitur: idque verius puto. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

3. *reuocat*] delet, abradit, obliterat. Horatius: *volat irreuocabile verbum.* CASTALIO.

II. *Arundo*] *Arundo* calamus scriptorium denotat. Persius: *Inque manus chartae nodosaeque venit arundo.* BARTHIVS *Aduers. lib. XXIV. cap. 13. p. 1195.*

II. I. *Dulcis amica Dei*] Panos. Quod si *deis* legas? id est, grata *deis*, qui fistula vterentur. CASTALIO.

Dei] Panis, syrinx. GESNERVS.

profundis] paludibus. GESNERVS.

Semper vicina profundis] M. Cato, M. Varro, & Plinius auctores sunt, arundinem locis depressis atque humidis gaudere. Columella lib. IV. cap. 32. vallibus

prosperius, quam cliuis, fluminumque ripis, & limitibus, ac vepretis commodius, quam mediis agris, deponi confirmat. CASTALIO.

2. *Suaue canens Musis*] Virgilius: *Sylvestrem tenui Musam meditaris auena.* Et Lucretius *fundere Musam* dixit his versibus:

— — — — — cum Pan

*Pinea semiferi capitis velamina quassans
Unco saepe labro calâmos percurrit hiantis,
Fistula sylvestrem ne cesset fundere Musam.* CASTALIO.

2. *nigro perfusa colore*] Calamo etiam & atramentis veteres usos esse ad literas in chartis pingendas, Horatius indicat: *Incomtis adlinet atrum Transuerso calamo signum.* CASTALIO.

nigro colore] atramento. Hodienum *calamis* scribunt calligraphi nostri, cum *fractura*, quam vocant, utendum est. Sed ista Montfauconius plenissime. GESNERVS.

III. 2. *ingenitum*] Innatum, insitum, ut multis auctoribus probamus in Rutilium Numatianum, ad illum versum: *Ingenitum cumulant urbis honore decus.* CASTALIO.

ingenitum] Quae hic annotat Castalio, nihil ad hanc Mineruam. BESSELIVS.

3. *facies — figuras*] *Facies*, archetypum: *figura*, imago expressa. GESNERVS.

IV. 2. *iterum secludo*] Emendo: *sed cludo patentes.* Sequitur enim: *sed rursus seruator.* CASTALIO.

VI. 2. *Est domus in alto, sedes est semper in alto*] Hic versus spurius est. In Pithoei tamen editione sic legitur: *Alta domus quaero, sedes est semper in imo: in qua superior versus pro adulterino habetur.* CASTALIO.

Est domus in alto, sedes est semper in alto] Ita edidit Castalio, sed versus non malo iudicio censet spurium, additque, Pithoeum promulgasse: *Alta domus quaero, sedes est semper in imo.* In editione Perionii: *Alta domus quaerit, sedes est semper in imo.* Quae scriptura cum antiquissimo exemplari debeatur, sic videtur constituendum totum aenigma: *Terra mihi corpus, vires mihi praestitit ignis. Alta domus quaerit, sedeo sed semper in imo.* Coctilis materia fundamentis aedificiorum subternitur. Ita ait later, sese firmam sempiternamque sedem in imo habere. Alludens interim acute, instabilem sedem sibi in alto esse, licet domus tecto opus habens eò poscat: nimirum propter ventos turbinesque, quibus debellantur lateres. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

VII. 1. *Sunt mihi, sunt lacrymae*] In primo huius carminis versu, ita vt scriptus hic est, nullus videtur esse vocum sensus,
nulla

nulla verborum constructio. Quid si ita scriberemus: *Sum tibi fons lacrymae, sed non sum causa doloris*: vt innuatur, fumo quidem ex oculis elici lacrymas, non tamen eiusmodi, vt vulgo ex animi aegritudine proueniant. Atque ista lectio eo magis videtur praeferenda, quod frequentissime, & tantum non semper, in prima persona sermo instituatur, & identidem *τὸ sum* initio carminis occurrat, vt vel ex immediate sequenti aenigmate patet: *Nox ego sum facie &c.* HASAEVS.

VIII. 1. *sed non sum nigra colore*] Quia *nox furua.* CASTALIO.

3. *Nec mihi dant stellae, nec intia lucem lumen*] Nos sic: *Nec mihi dant stellae lucem, nec Cynthia lumen.* CASTALIO.

IX. 3. *Sed sinus excepit qui me, simul ipse recepit*] Id est, sinus siue terrae siue aquae, qui me excepit, ipse etiam recepit, id est, auctus est mea copiâ. CASTALIO.

sed sinus] AEnigma de pluvia non intellexit Castalio. Alludit enim poëta solis vim, qua ex fluuiis humor trahitur ad superna, qui, cum pluuiis denuo demittitur, recipitur & excipitur simul a sinibus hoc est, lacubus & fluuiis, ex quibus antea venit. Si tamen per *sinum* arcum pluuium quis capere argutius malit, ego non pugnaui. De re ipsa lege Appuleium
leium

leium *de mundo*. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1282.*

X. 1. *Vnda fui quondam, quod]* Vnde illud apud Diomedem grammaticum aenigma de glacie: *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.* CASTALIO.

2. *coeli connexa catenis]* Horatius in (a) Epistolis: *Thracæne vos Hebrusque niuali compede vinctus.* Et Caesar: *Thrax puer adstricto glacie dum ludit in Hebro.* CASTALIO.

3. *nec calcata]* *Calcata* per graecismum positum est pro *calcari*. GESNERVS.

XI. 2. *tacitus sed non sonat hospes]* Horatius: *O multis quoque piscibus Donatura cycni si libeat, sonum.* Vide prouerbium: *Pisci dixeris, pisce taciturnior.* Io. Pierius multa de piscium silentio in *Hieroglyphicis*. CASTALIO.

XV. 1. *Non possum nasci, si non]* Ibidem Pierius, quæ huc referri possent, diligenter congeffit. CASTALIO.

XVII. 2. *Nec pepli radios poscunt, nec licia telæ]* Ita edidit Castalio. At princeps editio Perionii: *Nec telæ radios poscunt, nec licia telæ.* Emenda: *nec licia telas.* Illud alterum est a correctoribus. Sensus clarus, phrasis elegans. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVI. cap. 28. p. 1281.*

XIX.

(a) Lib. I. epist. 3. v. 3.

XIX. 1. *Rauce sonans*] *Rauca sonans* legendum esse credimus, vt Vergil. lib. IX: *Cunctatur & amnis Rauca sonans.* Al. *raucisonans.* CASTALIO.

2. *sed vox laude sonat, quae se quoque laudet & ipsa*] Haec lectio valde praepedita est. Magis tamen intelligi poterit, si ita corrigas: *Sed vox laude vocat, qua se collaudet & ipsam,* hoc sensu: Quanquam rana in aquis valde est sonora, cum illud suum *κωαζ κωαζ* ingeminat, vox tamen, quam ostentare & qua semet ipsam quasi laudare videtur, laude vera caret. Sed nihil hic definitio. HASAEVS.

XX. 2. *saeco praedita fato*] Id est, fatum mihi triste & atrox tributum est, vt prius non canam, quam mortua & exenterata sum. GESNERVS.

3. *quae sic modo mortua canto*] Legendum: *quae sum modo mortua, canto.* GESNERVS.

XXII. 1. *Prouida sum vitae*] Horatius: *at non incauta futuri.* Mox Pithoeus legit: *sed duro non pigra labori, & praecua, non praemia.* CASTALIO.

3. *vicissim*] hoc est, per vices, saepe. GESNERVS.

XXIII. 1. *Improba sum*] Vide Pierium. CASTALIO.

quid enim glila] Gula, vt sit pro glila, nemo non videt. CASTALIO.

3. *fa-*

3. *falso conterrita vento*] *Facto vento pro falso correximus, ut est apud Terentium in Eunucho: Ventulum huic sic facito.* CASTALIO.

XXIV. 1. *frugibus non*] *Nos fecimus: non frugibus.* CASTALIO.

2. *non recto nomine dictus*] *Forte quia rectius curculio, quam gurgulio, scribitur. Sed mihi ipse non satisfacio.* GESNERVS.

XXV. 1. *Pauca mihi domus est*] *Horatius in Serm.* CASTALIO.

3. *quod mihi nomen inest, Romae quoque Consul habebat*] *In Fastis Capitolinis: P. DECIVS. Q. F. MVS. & P. DECIVS. Q. F. Q. N. MVS. Viden' Sympodium nostrum bene doctum & antiquitatis peritum?* CASTALIO.

XXVI. 1. *Litera sum coeli*] *Non intelligo. At alterum versum de pygmaeorum cum gruibus pugna capio: de qua nuper Hardtius.* GESNERVS.

litera sum coeli] *Martialis: Vnam perderis si Palamedis auem.* CASTALIO.

XXVII. 1. *Viuo nouem vitas*] *In opusculis Virg. Pierius in Hieroglyph.* CASTALIO.

2. *Vtraque sum semper, nullo complexa dolore*] *Atraque ex utraque fecimus, & est sententia: Quamuis sim atra, nihil tamen doleo.*

Ad

Ad illud respexit, quod *atrati* cognatorum funus prosequerentur. Legendum etiam fortasse: *nullo conspersa colore*, ut apud Horatium: *furtivis nudata coloribus*. Sed recte Pithoeus: *nullo compulsa dolore*, adhibetque lemma, CORNIX. CASTALIO.

atraque] Sic optime Castalio ex *utraque*. *Atrati* autem apud Romanos funus cognatorum prosequerentur: quod alludit Symposius. BESSELIVS.

XXVIII. 1. *primo de tempore noctis*] Nox prima. Persius sat. 5: *Et tecum primas epulis decerpere noctes*. CASTALIO.

2. *pluma mihi non est, cum sit mihi penna volantis*] *Avis non avis*, de vespertilione Platonis dictum. CASTALIO.

XXIX. 2. *Incolumi dorso*] Forte *incolumis dorsum*, ut sit *hospes incolumis, completus dorsum telis*. Vera tamen lectio Pithoei: *Incolumi dorso telis confixus acutis*. CASTALIO.

3. *sedes*] *Ædes* fortasse, vel, ut Parisiensis editio, *segetes*: quod verum arbitror. CASTALIO.

XXX. 1. *Est nova*] *Ænigma*, quod Homero causam fuisse necis nugantur. GESNERVS.

Est nova] *Ænigma* piscatorum Homero obiectum, notum ex Herodoto. CASTALIO.

2. *sed tu*] *Id tu* reponendum iudicauimus. CASTALIO.

sed tu] *Id tu* rescribit Castalio. Sed vetus codex eiusdem: *sed tu*. Bene. BESSELIVS.

XXXI. *Phoenix.*] De Phoenice Ouid. XV. Metam. Claudianus, & Lactantius Firmianus. Vide & Pierium in Hieroglyphicis. CASTALIO.

3. *sic solos manes ipsos mihi dico parentes*] *Mares* habet vetus exemplar. Nos *cineres* legi oportere olim arbitrabamur. Sed *Manes* omnino legendum ex auctoritate Gallici exemplaris. Claudianus quoque Phoenicis rogam parturientem dicit: *Parturiente rogo curis natura laborat*. CASTALIO.

XXXII. 2. *Et Cilicus mons sum*] Melius Pithoei codex *Cilicum*. Tibullus: *Impositor taurus arat Cilicas*. Diomedes grammat. de multiplici significatione huius vocabuli: *Cum dicimus, inquit, taurum, & nescias, utrum de armento, an obscena corporis parte, an montem, qui est in Cilicia, an qui est in sideribus, dicamus*. CASTALIO.

Sed non sum nomine solo] *Solo*, id est, uno: est enim ὁμώνυμον siue πολύσημον. CASTALIO.

3. *vehor in coelis*] Motu coeli, & ambulo animal in terris. CASTALIO.

XXXIII. 2. *viētusque cruentas*] *Cruentos* restituiimus. Supra (v. 1.) *insanguis* prisca voce editum Parisiis pro *insanis*. CASTALIO.

3. *Multaque cum rabie*] Vt sit cum multa rabie, deme encliticam particulam *que*, & lege: *Multa cum rabie*. Vel sic: *Multaque possum cum rabie quoque tollere vocem*, vt sit *multa* quarti casus. CASTALIO.

vocem quoque tollere] Id est, eripere. Virgilius ecl. IX: *Vox quoque Moerin iam fugit ipsa, lupi Moerin videre priores*. CASTALIO.

XXXIV. 1. *cor*] *Cor* hoc loco notat sapientiam. *Carne puer, sed corde senex*, ait ille. Claudianus: *Ignea longaeuo frenatur corde iuuentus*. BARTHIVS *Aduers. lib. XVI. cap. 30. p. 853.*

cor] Sic Augustus Imp. in epistola ad Horatium, quae in huius Vita exstat, inquit: *Vereri mihi videris, ne maiores libelli tui sint, quam tu ipse es. Sed si tibi statura deest, cor corpusculo* (sic enim legendum puto,) *non deest*. BARTHIVS *Aduers. lib. XXVII. cap. 1. p. 1284.*

cor] Hoc est, astutia, versutia, dolositas. Martialis lib. III. epigr. 26: *Et cor solus habet*, id est, solus sapit, in rem suam prouidus est. Idem lib. XI. epigr. 85: *Vnus de cunctis animalibus hircus habet cor*. Arnobius

bius lib. VI: *Mortales illius temporis ac saeculi corde fuerunt vacui.* Boëthius lib. IV. de consol. cap. 3:

*O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae valeant licet,
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.*

BARTHIVS *Aduers.* lib. XLIII. cap. 22. p. 1971.
2. *cum versura*] *Sum versuta fecimus.* CASTALIO.

XXXV. 3. *respondeo lingua*] *Voce Pithoeus legit.* CASTALIO.

XXXVI. 2. *virides saginas*] *Id est, glandem decussam. Numen autem (v. 3.) Orcum designat.* CASTALIO.

XXXVII. *Mula.*] *De mula vide Pierium in Hieroglyphicis.* CASTALIO.

2. *alterni*] *Pithoeus: confusi generis. Idem matri melius, quam matris, legit.* CASTALIO.

XXXVIII. 2. *Iunctaque sum vento*] *Idem de equabus in Lusitania Plinius, & alii.* CASTALIO.

3. *Et mihi dat ventus nator*] *De Lusitanicis equabus res nota. Simile de perdibus narrat Solinus, & confirmat ex Aristotele, Antigono Carystio, Athenaeo, Plinioque Salmasius Exercit. Plin. p. 107.*

edit. nou. De *tigride* vento grauida res non peruulgata. Poterant tamen indagantem hac de re veterum relationes ὀδηγεῖν, si otium iam esset, interpretes Pollicis ad I. 77. itemque Delrio ad Claudianum. GESNERVS.

XLI. 1. *Anseris esse pedes*] Folia quidem certe *maluae* sunt simillima pedibus anseris. CASTALIO.

XLII. 1. *Beta vocor*] Propter secundam literam, Αλφα, Βῆτα. Pithoeus habet *Tota*. CASTALIO.

Beta vocor Graece] Ego summa industria Perionii MS. lectionem reducendam arbitror, quae cum non intelligeretur, suo iumento sibi exilium accersuit:

Beta vocor Graecis, sed non sum beta Latinis.

Pauperibus semper proponor namque tabernis.

In terris nascor, &c.

Beta per e longum eloqui nos decet. *Non sum beta Latinis.* Contrahit poeta ingenio praestans vocem *beata*, ut ex *a* & *e* ἦτα fiat Graecum. Ita ait, plantam illam *betam* Graecis dici, sed minime *beatam* Latinis, apud quos soleat proponi pauperculis. BARTHIVS *Aduers* lib. XXVI. cap. 28. p. 1282.

Beta vocor] Versu primo innuitur litera Βῆτα, *be*; altero B litera, quae notat *bonum*, testibus, qui de notis scripsere; tertio *beta* olus. GESNERVS.

Beta

Beta vocor] Fateor, mihi hunc versiculum multam magnamque curam fixisse. Quid enim? cogitabam. *Beta*, quae inter legumina est, Graece vocatur *Tota*? Anne illa voce aliâ vocatur, quam *σέντλας* vel *τέντλας*? Et num vox *tota* vel in tota Graecia occurrit? Et quid hoc sibi vult? *sed non sum tota Latine*. Quid tamen mihi in mentem venerit, exponam. Totus videlicet versiculus retineri potest, nullâ vel literulâ mutata, hoc sensu: Appellor eo nomine & voce, quae integra vel tota est in usu apud Graecos, qui secundam alphabeti sui literam vocant *beta*. At non ita se res habet apud Latinos, qui literam eandem non tota hac voce, sed tantum eâ truncata & dimidiata designant, *be*. Et hoc est: *Tota vocor Graece, sed non sum tota Latine*. HASAEVS.

2. *Pauperibus semper proponor namque tabernis*] Ex Persii sat. 3: *plebeiâ radere beta*. Martialis scribit, *betas esse fabrorum prandia*. CASTALIO.

2. *Ante tamen mediam cauponis scripta tabernam*] Versus spurius est. Pithoei codex tamen habet, omittitque superiorem: *Pauperibus semper proponor namque tabernis*. CASTALIO.

3. *oliua*] *Oliuo* fortasse. CASTALIO.

XLIII. 1. *dum pendeo nascor*] Forte sic: *dum pendeo, cresco.* CASTALIO.

3. *non sum iam iamque ventura*] Pro *ventura* legendum putauimus *futura*. Hic recitandis exemplis, quibus, cucurbitam pendere solitam, confirmem, superfedere potuissem, nihil vel ex hoc intelligere quosdam voluissem, quibus nihil, quod sui palati non sit, probari potest, Symposium nostrum non adeo rudem ac rerum imperitum esse, ut cucurbitae culturam nesciret. Palladius in Martio de cucurbita: *Vbi adolescere coeperint, adminiculis adiuuentur: quae seruantur ad femina, in sua vite pendeant.* Plinius lib. XIX. cap. 5: *Cucurbita quoque omni modo fastigiatur vaginis maxime vitilibus, coniecta in eas. Postquam defloruit, crescit qua cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ, libertate vero pensili concessa, iam visa est IX. pedum longitudinis. Et paulo infra: Cibis quoque longiores tenuioresque eò gratiores, & ob id salubriores, quae pendendo creuere.* CASTALIO.

XLIV. 1. *Merdeo mordentes*] Propter acrimoniam. CASTALIO.

3. *dentes quia non habet*] Lege: *dentes quia non habeo ullos*, ut a Pithoeo editum postprehendi. Mordendi verbo de cepe loquens Persius usus est sat. 4: *tunicatum cum sale mordens Cepe.* CASTALIO.

XLV. ROSA.] Vid. Carmina de *rosa*, quae producit Scriuerius. BESSELIVS.

3. *O felix*] Vide *Rosam* in lusibus Virgilianis, & Pierium. CASTALIO.

XLVI. 2. *spiritus est magnus*] *Spiritus* odorem designat. Aufonius *Rosis*. Moreti Poëta; *Saepe viri nares acer iaculatur apertas Spiritus*. BARTHIVS *Aduers. lib. XX. cap. 20. p. 1004. & lib. XXIII. cap. 2. p. 1120.*

Spiritus est magnus] Lili halitus acerrimus. Pithoei liber pro lemmate habet VIOLA. CASTALIO,

3. *Nec mihi germen*] Ad eximium lilii candorem allusit. CASTALIO.

XLVII. 3. *cum mihi peccandi*] Hic versus symposii non est, omisitque Pithoeus, qui & pro *sed placet* melius *Et placet* edendum curauit. CASTALIO.

4. *gratia dandi*] Danti legendum puto. CASTALIO.

XLVIII. 1. *De lacrymis*] Vide apud Ouid. Metam. fabulam Myrrhae. CASTALIO.

pro lacrymis] Fortasse *per lacrymas*. CASTALIO.

XLIX. 1. *Eois*] Virgilius: *Indum sanguineo si quis violauerit ostro Forsan ebur*. CASTALIO.

2. *Nunc 'ego per partes*] Ebur sectile. CASTALIO.

L. I. *Herba*] Virgilius: *Nec gramitis at-*
tigit herbam. CASTALIO.

LI. I. *Ambo sumus lapides*] Molares.
CASTALIO.

2. *non est piger alter*] Pithoeus: *non se-*
gnis it alter. CASTALIO.

LIII. I. *maritum*] Fortasse *maritam.* Et
sic Pithoei codex. CASTALIO.

maritum] *Maritantur* vites Horatiano,
ni fallor, verbo. GESNERVS.

LIV. I. *flexi*] Fortasse *flexu.* At liber
Pithoei *ferrī* legit. CASTALIO.

3. *mortis*] Legendum est *mōrti.* GES-
NERVS.

LVII. CLAVVS CALIGARIS.]
Clavi caligares erant, quibus caligae praefi-
gebantur. Plinius lib. IX. cap. 18: *Duo la-*
cus Italiae in radicibus Alpium Larius & Ver-
banus appellantur, in quibus pisces omnibus an-
nis Virgiliarum ortu existunt, squamis conspi-
cui crebris atque praeacutis clauorum caliga-
rium effigie. Idem lib. XXXIV. cap. 14. &
alibi. Spectanturque in Constantini Aug.
arcu triumphali Romae. CASTALIO.

Clavus caligaris.] Qui hoc Epigramma
legerit, non poterit amplius cum nouis-
sima Fabriani Lexici editione aliquot lo-
cis errare. GESNERVS.

LVIII. I. *findere*] Falsum id quidem es-
se, res loquitur. GESNERVS.

LX. 3. *mando*] *Mando, mandis.* CASTALIO.

praemia dentis] Hoc est, ramenta siue retributa. CASTALIO.

mando tamen — dentis] Salmasius notis ad Capitolinum p. 156. in veteri codice reperit: *Caetera mando focis spernunt quod dentes acuti.* BESSELIVS.

LXI. 1. *stat in alto*] Addidimus *in, stat in alto.* CASTALIO.

3. *Terra tamen*] Mihi *ᾠδῆλος* versus. Nunc tamen sic lego: *Terra tamen mittit, quae terrae munera praestat, & ita interpretor: Quaecunque bona ad terram redundant pontium beneficio, ea omnia terra mittit, quae ponte iungitur.* GESNERVS.

LXII. 1. *inhaesit*] *Pithoeus inhaeret.* CASTALIO.

3. *sed non se sponte profundit*] Nisi premar scilicet. CASTALIO.

LXIII. 3. *Neque*] Legendum *Meque,* omnes intelligunt. CASTALIO.

LXIV. 1. *Septa grauis ferro*] *Septa graui ferro* nobis probatur. CASTALIO.

3. *missaque*] Si verus hic versus, de fagitta in altum vibrata debet intelligi. GESNERVS.

LXV. 1. *De pecudis dorso*] Intelligitur ergo ex corio flagellum. GESNERVS.

2. *moderati*] Pithoeus *moderata*. CASTALIO.

LXVI. 3. *faciem*] Id est, similitudinem. Ovidius: *Haec facies Troiae, cum caperetur, erat.* Iuuenalis sat. 10: *O qualis facies, & quali digna tabella, Cum Gaetula ducem porteret bellua luscum.* CASTALIO.

LXVII. *SPECULAR*] Seneca lib. IV. Nat. Quaestionum: *Itaque quamvis coenationem velis ac specularibus muniant, & igne multo doment hyemem.* Columella de cultu hortorum: *Sed nihilominus specularibus integri debebunt.* Iuuenalis sat. 4: *Quae vehitur clauso latis specularibus antro.* CASTALIO.

SPECULAR.] Primum huius epigrammatis versum ex vetustis membranis suis laudat Salmasius Exercit. Plin. p. 184. a, & titulum ita concipi docet: *Vitrum specular.* Distingui nimirum ea adiecta voce a specularibus ex lapide, quae lumen quidem transmittant, solis ipsam speciem non transmittant. Verum fortasse, quod de lapidum specularium obscuritate tradit. Sed cum laudat Martialis locum, qui est lib. VIII. epigr. 13. (al. 14.) eumque ita scribit:

— — — *specularia puras
admittunt luces & sine sole diem;
in eo ratio fugere τὸν πᾶνν videtur.* Est enim

enim in castigatis editionibus: *puros adm. soles & sine faece diem.* Nihil incommodi est in hac lectione. Quin planissima omnia sunt: *admittunt specularia ad arbores fouendas solis lumen & calorem, arcent eadem faeces, & quicquid in hyberno aëre incommodum est: praestant aestatis commoda, defendunt iniurias hyemis.* Pet. Scriuerius, Cuiacio obsecutus & Doufiani codicis lectioni, primus pro *faece* videtur *sole* in contextum intulisse, verum ita, vt contradicentem sibi faciat Martialem: *puros admittunt soles, & sine sole diem.* Si *puri soles*, quâ *sine sole dies*? Satis puto manifestum, nihil iuuari hoc Martialis loco Salmasianam sententiam, & perinde apud Martialem *vitreum specular* posse intelligi, atque *lapideum.* Quin Salmasius eundem Symposii versum laudans p. 771. a, diuissim legi debere dicit in ista inscriptione (VITRIVM, SPECVLAR) & συνώνυμος, deriuatque vt *specular* a *speciando*, ita a *videndo* (quod Supinum olim ex se fecerit *vitum*, id est, *visum*), *vitreum* vel *vitrium.* Haud, spero, fraudi fuerit, pulcherrimo epigrammati hac occasione nubeculam deterfisse. GESNERVS.

LXVIII. 1. *nulla peregrina*] Interposuimus verbum est: *nulla est peregrina.* CASTALIO.

3. *nisi quod*] Quicquid legendum esse, puta-

putauimus. Sed recte Pithoeus: *nisi si quid*. Fefellit, ut fit, eadem syllaba *si* geminata librarium. CASTALIO.

nisi] Pithoeanum: *nisi si quid*, verum omnino est. BESSELIVS.

LXIX. *RATIO*.] In hac descriptione *Rationis* vix ratio primo intuitu apparet, qua explicetur versus secundus. Leui tamen mutatione alia facies apparet, si ita scripseris: *Vix auidae linguae, fons & sine fine loquendi*; atque tum ita construxeris: *Vis & fons linguae, auidae loquendi sine fine*. Ut sensus emergat: *vim omnem & fontem sermonis esse positam in Ratione, quae materiam praebeat, ut loqui possis linguâ, quae auida est loquendi sine fine, id est, quae ad garriendum semper est parata*. HASAEVS.

RATIO.] Melius inscribit Camerarius *CLEPSYDRA*. GESNERVS.

RATIO.] Lemma est in Pithoei codice, *CLEPSYDRA*, ad quam causas oratores agebant. Et (v. 2.) pro *vis* legit *ius*. CASTALIO.

LXX. 3. *Et labor*] Transposuimus, *Labor et*. Ludit in *labor & labore*. Antea (v. 2.) pro *riu*is Pithoeus edidit *rimis*. CASTALIO.

LXXII. *VTER*.] Melius hoc aenigma Camerarius inscribit *TIBIA*. GESNERVS.

3. *inest*] Fortasse *mea est*: & paulo ante (v. 2.) *recedat* Pithoei codex, in quo & lemma est *FOLLIS*. CASTALIO.

LXXIII. 1. *crudelis*] Propter naufragia. Recte Pithoei liber: *crudelior*. CASTALIO.

Deucalion] Legebam *Deucalioni*. Nautis enim crudele hospitium rupes e mari prominens vel coecus scopulus. GESNERVS.

3. *volucris tum*] Apis volucris. Pithoeanus legit: *volucris quoque nomen habebo*. CASTALIO.

LXXIV. 1. *refugi*] Pithoeanus: *pro-fugi*, & mox (v. 3.) *calidis pro mediis*. CASTALIO.

LXXV. 1. *Semper inest*] Virgilius initio libri VI. AEn. *Quaerit pars semina flammae Abstrusa in venis silicis*. CASTALIO.

LXXVI. *ROTA*] Lemma in Pith. RPTB, seu *Quadriga*. CASTALIO.

ROTA] ROTAE scribendum ex ipsa re, non *ROTA*. GESNERVS.

1. *currunt ex arte*] Ouidius lib. Amor. *Arte citae veloque rates remoque reguntur, Arte levis currus*. CASTALIO.

LXXVII. 1. *Nos sumus ad coelum quae scandimus*] Mutilus hic codex noster: integer

teger vero Pithoeanus, addita voce, *petentes*. CASTALIO.

3. *comitentur*] *Mittantur* rectius legi, olim putaram. Nihil immuto, adductus & Pithoeani codicis auctoritate. CASTALIO.

LXXVIII. 2. *compressa*] *Comprensa* libentius scripserim, hoc sensu: *Quas sequor manus, sequuntur me, quibus sum compressa* CASTALIO.

LXXIX. *TINTINNABVLVM*.] Iuuenalis satyra VI: *Et tintinnabula credas Pulsari*. CASTALIO.

3. *motus quoque longe*] *Legebam: motus longeque*. Sed recte Parisiensis saepe pro *longe*. *Positus* autem & *motus* substantiua sunt vel participia potius. CASTALIO.

LXXX. *CONDITVM*.] Ex Apicio lib. I. cap. 1. & 2. apparet, *vinum, mel, piper*, tria fuisse illa, quae ad *conditum* quodcunque pertinerent. GESNERVS.

LXXXI. 1. *actum*] *Auctum* fecimus, ut ad sublatum referatur. CASTALIO.

LXXXII. 1. *Nomen habens Graecum*] *Μῆλον* id est, *malum*, quo Latini vtuntur, imitati Dores, qui α pro η vsurpant. Verius tamen Parisiensis editio Pithoei legit: *Est mihi nomen ouis*. *Μῆλα*, *oues*. Vide Varronem de re rustica. CASTALIO.

2. *iuuenis pulchri*] *Hippomenes*. Vide *Oui-*

Ouidium X. Metam. Pithoei codex *fun-*
cti habet. CASTALIO.

2. *multarum cura sororum*] Hesperidum.
Virgilius lib. IV. AEn. *Hesperidum templi*
custos. Vide ibi Seruium. Plinius lib.
XXXVII. cap. 2: *Theomenes dicit, iuxta*
Syrtim magnam hortum Hesperidum esse, ex quo
in stagnum cadat, colligi vero a virginibus He-
speridum. CASTALIO.

4. *Hoc volo, ne breuiter mihi syllaba prima*
legatur] Et hic versus additus est ab aliquo
grammatico. CASTALIO.

LXXXIII. 1. *gente Catonis*] Porcia.
GESNERVS.

2. *vna mihi soror est*] Scilicet altera eius-
dem porci perna. Hebraeis hoc loquen-
di genus familiare, vt נחמני dicant alteram
rerum natura vel arte geminarum. *Plu-*
res licet esse putentur: possis enim pernas
omnes habere pro sororibus. GESNE-
RVS.

3. *sapientia*] pro *sapore.* Sic meus li-
ber. At melius Pithoei codex: *De fumo*
facies mihi, de mare gustus inhaesit. CASTA-
LIO.

Sapientia] Respicit *salem marinum.* Quod
enim sapit perna, de sale habet. Sic vice
versa *salis mica* dicitur de *sapientia.* GES-
NERVS.

LXXXIV.

LXXXIV. 3. *corpus in illo*] Pith. habet
pondus. CASTALIO.

LXXXVI.] Titulus huius aenigmatis
desideratur in meo codice. At in Pi-
thoeano est *STRIGILIS*. CASTALIO.

I *Rubida*] Fortasse *Roscida*. Sed recte
Pithoeus: *Rupea, curua, capax*. Strigiles
veterum Romanorum, quibus in balneis
utebantur, vidimus apud Alfonsum Ciac-
conium, V. C. CASTALIO.

LXXXVII. 3. *non est nuda domus*] Vide
Vitruvium de balneis. *Apodyterion*, lo-
cus, vbi vestes deponebant in balneis.
CASTALIO.

LXXXIX. 2. *pretium flammae*] Vnde
aurum putum, purum, & obryzum. CA-
STALIO.

XCI. 2. *Quinque pedes habui*] Propter
longitudinem corporis fortasse, & ludit
in ambiguo verbo *quinque pedum*, quod ad
mensuram pertinet, & *duum pedum*, quos
podagra debilitabat. Verum nodum sol-
uit Pithoei lectio: *Sexque pedes*: & lem-
ma verum ex eodem libro: *EQVES PO-
DAGRIVS*. CASTALIO.

3. *inopem me copia fecit*] Ovidius lib. III.
Met. *Quod cupio, mecum est, inopem me copia
fecit*. CASTALIO.

XCII. *LVSCVS*.] Lemma verum huius
aenigmatis arbitror, quod Pithoeus edi-
dit:

dit: *LVSCVS alium vendens.* Sic enim veteres libri, vt Horatii, *alium* praeferunt pro *allium*. Notum est *capitatum allium* in rei rusticae scriptoribus. CASTALIO.

XCIII. 2. *doctus meat arte*] Qui hodie funambuli in protensis funibus mirifica faciunt, veterum etiam rebus non ignoti erant. Manilius libro V:

*Quod si forte aliquas animo consurget ad artes,
In praerupta dabit studium, vincetque periclo
Ingenium, aut tenues ausus sine limite gressus.
Certa per extentos ponit vestigia funes,
Et coeli meditatus iter vestigia perdet.*

Vt Manilius funambulorum *coeli iter meditari* dicit, sic Symposius eum vocat aëris viatorem, *Aëra*, inquiens, *per medium doctâ volat arte viator.* BARTHIVS *Aduers. lib. V. cap. 19. p. 247.*

XCIV. Hoc aenigma sic interpretor: *Octo tenes singulis manibus, hoc modo:* , VIII. *Sed me monstrante magistro sublati septem digitis, non vnitatibus per notas numericas ad Romanorum morem expressis, reliqui tibi sex remanebunt, non digiti quidem, sed vnitates tribus digitis notatae hoc modo* . GESNERVS.

XCIV. *DE VIII.*] Quod ad aenigma illud attinet de VIII. vbi de VIII. manebunt sex, exponam, quod mihi in mentem

tem venit, non quod acu rem tetigisse me putem, sed vt experiar ingenii vires. Sume tibi octo canes, inter quas vna quinque catulos vtero gerit. Tolle septem, & manebunt tibi sex. Vel fume tibi octo lilia: abiice septem, & manebunt sex liliorum folia. Idem applicari potest omnibus rebus, quae sex partibus continentur, v. g. fume octo nummos illius monetae, quarum sex conficiunt imperialem, & quae sex constat grossis a Diua Virgine dictis, Marien-Groschen. Si sustuleris septem tales nummos, sex (scilicet grossi Mariani) remanebunt. HASAEVS.

XCV. I. *de fraude*] Exemplis plurimis docebimus, *τὸ de* huic generi scriptorum abundare. Symposius in Praefatione: *Hos versus feci subito de carmine vocis.* Nemesianus ecloga 2: *Quod non tam tenui filo de voce sonaret.* Arnobius libro quinto: *Illos more de solito bibendi appetitione correptos.* Idem libro sexto: *Vt olim fessi canes linguam ore de patulo pituitate proiciens.* Iulius Firmicus de err. prof. relig. *Illic cum armata submersus virgine, miserandae matri de morte filiae funestum praebuit spectaculum.* Prudentius Hamartigenia. Idem Apotheosi:

*Pubertas signata manet grauis intus & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica.*

Gellius lib. III. cap. 3: *Probra in principes
cui-*

ciuitatis de Graecorum poetarum more dicta.
 Apuleius Dogmate Platonis: *Tantosque
 progressus exercitatio illi contulit, ut Isthmia &
 Pythia de luctu certauerit.* Optatus Afer
 lib. II: *Vobis perfectam sanctitatem de super-
 bia vindicatis.* Fl. Marcellinus, Praeses
 Collationis Carthaginensis: *Vellem quidem,
 quod & omni de votorum intentione nunc cupio.*
 Cyprianus Genesi: *Quod rigat immites li-
 quidis de fluctibus ornos.* Ibidem: *Opperiens
 nudos calidis de vestibus artus.* Ultimo aevo
 Alcuinus:

*Ecce tuis parui votis, venerande sacerdos,
 Cor quia de vero feruet amore mihi.*

Etiam legitimos Latinitatis principes, Lu-
 cretium, Catullum, Papinium, ita locu-
 tos, ad Claudianum dudum notamus.
 BARTHIVS lib. XVII. *Aduers. cap. 17. p. 884.*
 & 885.

1. *latentes*] Pithoeus: *latentis*; & mox
 rectius: *nobis haec munera formae.* CA-
 STALIO.

XCVII. 1. *figuras*] Id est, imagines.
 CASTALIO.

3. *nisi qui*] Adde *sua.* Nisi qui *sua.* CA-
 STALIO.

XCVIII. 1. *post ultima saxa relinquo*] Iuuenalis sat. 10: *Titulique cupido Haesuri
 saxis cinerum custodibus.* Sed Pithoei co-

dex fata remansi melius: nisi si *relinquor* legas. CASTALIO.

post ultima] Laudat hunc versum, ex membranis procul dubio suis, Salmasius Plin. Exercit. p. 858: *Nomen habens hominis post ultima fata relinquor.* GESNERVS.

XCIX. 3. *mordeo terras*] Sic fibula *mordere* dicitur apud Vergilium. Et supra (v. 1.) *uno pro uno* Pithoeus edidit: cui etiam sequens aenigma acceptum referimus, centesimum numero, cui titulus LAGENA. Extrema vero vox *diuisit* omnino deprauata est. Quid si legas: *mater mea, ut ante reuisit?* Vnde factum inepte *diuisit.* CASTALIO.

C. LAGENA.] Hoc aenigma in codice Castalionis, & antiqua Parisiensi editione, quam nos vidimus, non comparuit. BESSELIVS.

3. *mater mea me ante diuisit*] Claudicat hic metrum, cum prima syllaba vocis postremae sit longa. Sensus etiam hiat. Quomodo enim lagena a matre sua, hoc est, terra, *diuisa ante* dici potest, quàm in terram caderet? Puto itaque, auctorem sic scripsisse: *Dum cecidi infelix mater mea me diuisit:* ut claudatur versus duplici spondaeo, quod poëtis frequentissimum esse, quis ignorat? Id vero cum ignoraret

ret ineptus descriptor, voluit versum
emendare, inferuitque τὸ *ante*, metri ratio-
ne & sensu plane posthabita. Si autem
vocalam *ante* rursus elimines, sensus pla-
nus est & plenus. Scilicet dum cecidit
lagona in terram, mater eius, hoc est, ter-
ra eam comminuit, atque in varias
partes diuisit, id est, fregit.
HASAEVS.

I. INDEX

AENIGMATVM SYMPOSI.

- A** Cetum ex vi-
 no. 81.
 Acus. 55.
 Ancora. 99.
 Annulus cum gem-
 ma. 3.
 Aranea. 17.
 Arundo. 2.
 Balneum. 87.
 Beta. 42.
 Caliga. 56.
 Calx. 74.
 Capillus. 58.
 Capra. 35.
 Catena. 5.
 Centaurus. 39.
 Cepa. 44.
 Clavis. 4.
 Clauus caligaris. 57.
 Clepsydra. 69.
 Cochlea. 18.
 Conditum. 80.
 Cornicula. 27.
 Cucurbita. 43.
 Curculio. 24.
 Ebur. 49.
 Echo. 96.
 Ericius. 29.
 Farina. 52.
 Flagellum. 65.
 Flumen & piscis. 11.
 Foenum. 50.
 Formica. 22.
 Fumus. 7.
 Funambulus. 93.
 Glacies. 10.
 Graphium. 1.
 Grus. 26.
 Hamus. 54.
 Lagenae. 100.
 Lapis. 73.
 Laterna. 66.
 Lilium. 46.
 Linum. 56.
 Lupus. 33.
 Luscus. 92.
 Malleus. 84.
 Malua. 41.
 Malum. 82.
 Miles podagricus.
 91.
 Mola. 51.

Monu-

- Monumentum. 98.
 Mula. 37.
 Mulier geminos pa-
 riens. 90.
 Mus. 25.
 Musca. 23.
 Myrrha. 48.
 Nauis. 13.
 Nebula. 8.
 Nix. 12.
 Olla. 100.
 Papauer. 40.
 Pecunia. 89.
 Pediculi. 30.
 Perna. 83.
 Phoenix. 31.
 Pila. 59.
 Pistillus. 85.
 Pluuia. 9.
 Pons. 61.
 Porcus. 36.
 Pullus in ouo. 14.
 Puteus. 70.
 Rana. 19.
 Rosa. 45.
 Rota. 76.
 Sagitta. 64.
 Scala. 77.
 Scopa. 78.
 Serra. 60.
 Silex. 75.
 Somnus. 97.
 Specular. 67.
 Speculum. 68.
 Spongia. 62.
 Strigilis. 86.
 Talpa. 21.
 Taurus. 32.
 Tegula. 6.
 Tessera. 88.
 Testudo. 20.
 Tus. 47.
 Tigris. 38.
 Tinea. 16.
 Tintinnabulum. 79.
 Tridens. 63.
 Tubus. 71.
 Vespertilio. 28.
 Vipera. 15.
 Vitis. 53.
 Vmbra. 95.
 Vter. 72.
 Vulpes. 34.

II. INDEX

RERVM ET VERBORVM.

Notae numerales maiores referuntur ad
AEnigmata: P. significat *Prologum* siue
Praefationem Lactantii.

Aduncus. LIV. 1.

aequalis, id est, coetaneus. LXXVI. 1.

aestatis vox latius accepta. XII. 2.

albus pro *canus*. LVIII. 2.

almus, id est, nutriens. XXXV. 1.

annuus, id est, anniuersarius. P. 3.

aptus, participium ab antiquo *apere*. LXVI. 1.

auricula, id est, ansa ollae. C. 2.

Calcare mare. X. 3.

caetera corporis. LXXXV. 3.

Catonis familia. LXXXIII. 1.

certare alicui. LXXXIV. 2.

certus futuri. LXXXVIII. 1.

*clau*i caligares. LVII. 1.

cogere obsequio, pro *ad obsequium*. LXV. 2.

comere capillos. LIX. 1.

comitari cum *datiuo*. LV. 2.

comprehendere manu. LXXVIII. 2.

conditum quid sit. LXXX. 1.

confusus, id est, permixtus. XXXVII. 2.

conuicium, id est, clamor. XXVII. 3.

copia, id est, luxuria. XCI. 3.

cor, id est, sapientia. XXXIV. 1.

corni-

- cornicum* vita longa. XXVII. 1.
curculio, vermis. XXIV. 1.
currere naues dicuntur. XIII. 3.
Datiuus ei pro ad eum. LXV. 2.
de abundat in stylo Africano. P. 12.
de carmine, Versweise. P. 9.
delirare quis proprie dicatur. P. 6.
 est vox origine Graeca. P. 6.
depasci aliquid. LX. 2.
desidere. XXVIII. 3.
Ex arte. LXXVI. 1.
exul in genere feminino. XVIII. 2.
Falsus ventus flabelli. XXIII. 3.
f & *p* subinde permutant librarii. XV.
 3. & LXXXII. 2.
ferendo oneri esse. LXXXVII. 2.
festi tempora. P. 3.
fico quid sit. LVI. 1.
flexus. LIV. 1.
foede, id est, turpiter. P. 13.
frenos linguae iniicere. LXIX. 2.
friuolus, id est, stolidus. P. 10.
frondicomus. LX. 2.
fundere lacrymas. VII. 1.
fungi munus. I. 2.
Gemma, id est, annulus signatorius. III. 1.
Graecorum historicorum fides. XXVII. 1.
graphium. I. 1.
gruum & *Pygmaeorum* pugna. XXVI. 2.
 volatus literatus. XXVI. 1.

Hic de remotiori. LI. 3.

honor arborum. XLVIII. 3.

Iacere de situ urbium. XCIII. 1.

ille de propiori. LI. 3.

inanis, id est, anima destitutus. XCVIII. 2.

incertus futuri. LXXXVIII. 1.

instar, substantivum. P. II. & LXVI. 2.

Lactantius an sit auctor Epigrammatum
Symposii. P. I.

an sit auctor carminis de Phoe-
nice. XXXI. 1.

late, id est, longe lateque. P. 7.

laterna. LXVI. 1.

laus sui ipsius. XIX. 2.

licia. XVII. 2.

lippis & *tonforibus* notum est, adagium.
LXXXIII. 3.

literatus volatus gruum. XXVI. 1.

ludere poetarum proprium. P. 1.

lucifer. XCIII. 1.

lupo priore hominem vidente homo ob-
mutescere creditur. XXXIII. 3.

lusus, id est, poema. P. 1.

Madidus, id est, ebrius. P. 7.

magistra vrbs. P. 2.

magni viri parvae staturae. XXXIV. 1.

mare casu sexto. LXXXIII. 3.

marita arbor. LIII. 3.

meare. XCIII. 2.

μῆλον significat *malum* & *ouem*. LXXXII. 1.

meritum peccandi. XLVII. 3.

- mibi* abundat XLVI. 2.
ministri digiti. II. 3.
mittere pro *emittere*. LXIV. 3.
morfus ancorae. XCIX. 3.
mundus, id est, mundities. LXXVIII. 1.
Mures clarissimi. XXV. 2.
Nasci ab aliquo. XXXVI. 1,
 nomen longum personae brevis. XXIV. 2.
Orcus, id est, Pluto deus. XXXVI. 3.
P & *f* subinde permutant librarii. XV. 3.
 & LXXXII. 2.
Pan fistulae pastoritiae inuentor. II. 1.
parare pro *emere*. LXXXIX. 3.
pariter prope. LXXVI. 3.
pedum quinque statura. XCI. 2.
peplus. XVII. 2.
perpetuus, id est, non interruptus. P. 4.
Petrus Comestor unde appellatus. XVI. 3.
piger labori. XXII. 1.
pilax, id est, felis. XXV. 2.
pomum Erides, adagium. LXXXII. 1.
ponere quaestionem, id est, eam alicui pro-
 ponere soluendam. P. 12.
praecludere fores. IV. 2.
praecidere gramen. L. 2.
procul terrâ. LXX. 1.
producere, id est, prolongare. LV. 1.
prouidus vitae. XXII. 1.
Pygmaeorum & *gruum* pugna. XXVI. 2.
 brevis statura. XXVI. 3.
Quandoque, id est, aliquando. LVIII. 2.

- quisquam* in genere feminino. XXXVII. 3.
Radii telae. XVII. 2.
rauca fonans. XIX. 1.
robur pro *arbore*. LXI. 2.
robur virtutis. LXXXV. 1.
Sapientia, id est, sapor. LXXXIII. 3.
Saturnalia. P. 3.
Seges telorum. XXIX. 3.
Sicca, vrbs Africae. P. 2.
specula aerea. LXVIII. 2.
specularis lapis. LXVII. 1.
Spiritus, id est, odor. XLVI. 3.
statura militaris. XCI. 2.
stipare aliquem. XIII. 2.
strepere de tumultuoso sermone. P. 7.
studiosus, id est, doctus. XVI. 2.
subitum carmen, id est, extemporale. P. 15.
sufficit pedibus semita. XCIII. 3.
sumere pro *absumere*. XXIV. 3.
Symposii Epigrammata an Lactantium ha-
 beant auctorem. P. 1.
Tenax laqueus. LXXVIII. 1.
Tigris fluuius vnde dicatur. XXXVIII. 1.
Vento grauida animalia. XXXVIII. 1.
verbosus, id est, garrulus. P. 8.
versus spondaici. C. 3.
vicissim, id est, per vices. P. 12. & XXII. 3.
vincula, id est, fila. LV. 2.
vipera quomodo nascatur. XV. 1.
viuere de rebus inanimatis. LVI. 1.
vorare literas. XVI. 3.

APPENDIX BIPARTITA.

I.

C. A. HEVMANNI

DISSERTATIONCVLA

CONTRA NIC. NVRRIVM,

LIBRVM

DE MORTIBVS PERSECVTORVM

LACTANTIO ABIVDICANTEM.

I.

QVanto exceptus plausu fuerit liber *de mortibus persecutorum* a Baluzio superiore saeculo e longi temporis tenebris feliciter erutus, quantaque concordia quicquid est eruditorum, ipsi assenserit, esse illum ipsum librum Lactantii, quem in *catalogo* suo *scriptorum ecclesiasticorum* commemoravit Hieronymus, constat inter omnes. Etsi enim nollent istam sententiam praefracte defendere Io. Columbus & Paulus Bauldrius, vterque in sua ad hunc ipsum libellum praefatione; tamen cum fateantur, leuiore sibi occurrisset dubitandi causas, multo vero grauioribus niti rationibus aientem sententiam, tantum abest, vt ea re Baluziana sententia infirmetur, vt potius inde eluceat, doctos illos viros nequa-

nequaquam praecipiti credulitate Baluzio subscripsisse, sed rite expensa seuereque examinata communi tot eruditorum sententia nihil inuenire potuisse, quod adducere ipsos valeret ad eam repudiandam. Ac sane ea tam firmis nitebatur luculentisque argumentis, nemo ut in media luce caligare posset, nisi forte mentis in his literis non satis exercitatae imbecillitas, vel commodum aliquod insigne quenquam ageret intransuersum, & solem negare in meridie cogeret. Est enim is multorum mos, ut veritatem metiantur commodis suis, adeoque quicquid ipsorum rationibus aduersari videtur, pro falso, quod prodesse ipsis existimatur, pro vero venditent.

II.

Hac de causa saepenumero miratus sum, cum viderem, neminem e Catholico eruditorum coetu prodire, qui aduersarium sese opponeret illi omnium calculis approbatae opinioni, qua liber iste Lactantio tribuitur auctori: cum profecto multa insint in hoc libello, quae a Lactantio dicta doctaque esse facile doleant, qui bona fide sequuntur castra pontificia. Imo miratus sum ac magnopere collaudavi Baluzii candorem, qui non dubitarit in lucem producere hunc Lactantii librum

brum, e quo tela haud obtusa contra Romanam petitueros esse Protestantes, facile praeuidebat. Ac merito Dodwellus (a) ex editione huius libri concludebat, Baluzium fuisse *virum candidum, veritatis amantem, alienum a partium studiis atque praeiudiciis*. *Aliter, inquit, foret, ut lucem fortasse nunquam expertus (hic liber) aeternum latuisset, in ipso partu vel suppressus vel etiam forte penitus exstinctus*. Sed nimirum ea vis est veritatis, clara luce effulgentis, ut vel nolentes sibi conciliet. Vnde & Ruinartus in doctissima sua ad *Acta martyrum* praefatione & Tillemontius *T. VI. Comment. Hist. eccl.* secure Lactantio hunc librum tribuunt, nec quicquam proferunt, ex quo colligi queat, ipsorum animos subisse ullam ea de re dubitationem.

III.

Tandem rupit silentium Nicolaus Nurrius, Benedictini ordinis presbyter Parisinus, & A. 1710. Dissertationem edidit, in qua doctrinae suae haud fane vulgaris omnes intendit nervos, ut perpulchrum huncce libellum Lactantio eriperet, eademque operâ Protestantium Theologis petita inde tela extorqueret de manibus. Nec dubito, plerisque suae Ecclesiae

(a) Dissert. Cyprian. XI. §. 65.

clesiae gratum fecisse Nurrium, ac magnum esse eorum numerum, qui de triumpho scilicet isto ipsi cupidissime gratulentur. Certe Baltus Iesuita non obstante ea, quae inter Benedictini & Iesuitici ordinis monachos intercedit, aemulatione Nurrianam amplexus est sententiam in suo *de philosophia ethnicorum morali* (b) opere: ut nouo hoc experimento constet, quos aemulatio multum disiunxit, eos communem utilitatem communemque aduersarium facile facere concordissimos.

IV.

Illa vero Nurrio inuidenda est felicitas, quod vnum ac alterum Protestantium fefellit monachi consilium, iique adeo credentes, sincera fide agere Nurrium & solo veritatis studio victum Baluzio contradicere, non satis attente ipsius argumenta considerarunt, atque alia inter negotia, quibus districti eruditi plerosque libros nimis perfunctorie perlustrant, Nurrianarum probationum strepitu glaucoma sibi passi sunt obiici. Quos inter maiorem in modum miratus sum fuisse Io. Clericum, virum alioqui naris emundissimae, qui cum in *Bibliotheca sua nouantiqua* T. III. A. 1715. Nurrii libellum suis
exhi-

(b) Lib. II. cap. XI. p. 265.

exhiberet lectoribus, magnifico Nurrianorum argumentorum apparatu occupatus, ita praestringi sibi passus est oculorum aciem, ut suam monacho credulitatem addiceret, eiusque Sententiae p. 435, 437. & 438. praecipiti ἐπιμύσει subscriberet. Etiam ante Clericum novitas Nurrianae opinionis adeo se gratiosam fecerat Celeb. Pfaffio, ut perimbecilli innixus fulcro eam faceret suam, idque profiteri non dubitaret in doctissima praefatione, quam Epitomae Lactantianae *Institutionum diuinarum*, primum, ab se e bibliotheca Taurinensi Parisiis A. 1712 euulgatae, praemisit, §. XI. Adiungo duumviris his Cl. Walchium, qui & ipse in suis ad nouissimam Lactantii operum editionem Prolegomenis *cap. V. p. 38.* dubitavit, an liber ille sit genuinus Lactantii foetus.

V.

Nec tamen defuerunt, qui veritatis suscepto patrocinio Nurrianas argutias erudito stylo diluerent, suumque redderent Baluzianae sententiae seu potius veritati nitorem. Certe non multo post, quam Nurrius Lactantio librum istum abiudicare ausus est, Anonymus quidam (Celeb. Crozium esse ferunt,) edita singulari dissertatione, quae *Diario*, titulum

Journal littéraire gerenti, inserta(c) est, confutavit Nurrium, Baluzianamque sententiam strenue asseruit. Ex eo tempore Franciscus Pagius, Franciscani ordinis monachus, in suo *Breviario historico-critico* An. 1717. edito libellum istum *de mortibus persecutorum* sub Lactantii nomine laudavit, & eo quidem loco, ubi meminit, vulgarem opinionem, qua Petrus Claudio Imp. Romam venisse perhibetur, ex illo libello refutari posse. Ex quo patet, Pagium ne commodi quidem specie (inueteratarum enim fabularum defensio non utilis solum, sed etiam pia vulgo videtur,) adduci potuisse, ut librum hunc Lactantii esse negaret, sed veritati clarissime splendenti locum generose reliquisset. Non ita pridem etiam (d) Fabricius, doctissimus ille reip. literariae bibliothecarius, miratus est, esse, qui diuersum sentiant cum Nurrio, cui quippe aduersentur argumenta longe lucidissima.

VI.

Caeterum cum primus omnium videar ratiunculas Nurrianas publice expendisse earumque leuitatem coarguisse, meam illam ἐπίμνησιν hic loci repetere non alie-

(c) Tomo VII. P. I. art. I.

(d) Annot. g. ad Hieron. Catal. cap. 80.

alienum duco. Illud ante observatum volo, eodem fato conflictatum fuisse utrumque Lactantii libellum. Nam uti *Symposium* eius titulum suum breui amisit, atque alium habere auctorem creditum est; sic & ille *de mortibus persecutorum* liber exiguo temporis spatio eruditorum oculis subductus, ac tenebris illis sepultus fuit, e quibus eum tandem protraxit Baluzius. Id, quod dixi, facile probat locus quidam Sulpicii Severi. Is enim *lib. II. Historiae sacrae cap. 29. n. 6. de Nerone: Creditur, inquit, etiamsi se gladio ipse transfixerit, curato vulnere eius servatus, secundum illud, quod de eo scriptum est: Et plaga mortis eius curata est; sub saeculi fine mittendus, ut (tanquam prodromus Antichristi) mysterium iniquitatis exerceat.* Hoc sane Sulpicius haud erat scripturus, si haec Lactantii verba legisset capite secundo libri *de mort. persec. n. 8: Quidam DELIRI credunt, Neronem esse viuum reservatum, ut antichristi praecedat aduentum.* Nec, si id legisset, repetiturus istud delirium fuisset *Dial. II. cap. 14.*

VII.

Sed redeo ad Nurrium, cuius cum librum recenserem An. 1711. in *Actis Eruditorum p. 470. sqq.* eius argumenta, quibus pugnat, librum *de mortibus persecutorum* non esse

Lactantii, recensui sigillatim, & quantum iis insit ponderis, consideraui. Paucis defunctus illo labore sum, nec nunc futurus copiosior, sed depromptam e memorato loco dissertatiunculam totidem verbis (si perpauca exceperis, quae adiicio nunc,) hic repetiturus. Scilicet quo brevius singula perstrinxi, eo minus fucus fieri potest legentibus, & quilibet vno velut oculi ictu & Nurrii siue dubitationes siue sophismata, & meas responsiones intueri, ac de vtrisque facillimo negotio ferre poterit iudicium. Nec puto ampliori refutatione Nurrii opus esse: imo praeposterum foret, ad leuioris armaturae milites superandos anxie instruere vndique conductam aciem, ac in re tenui non minus longo tempore dicere causam, quam si *pro Milone* vel *in Verrem* dicendum esset.

VIII.

En igitur, cordate lector, cum argumenta Nurrii, tum nostras responsiones! *Primo* itaque dicit Nurrius, alium esse potuisse Lucium Caecilium praeter Lactantium. Sed a posse ad esse non valere consequentiam, barbarum quidem, sed verissimum Scholasticorum scitum est. Neque enim demonstrat Nurrius, alium id temporis existisse Caecilium, qui nomen scri-

scribendo consecutus sit. Ac sufficit nobis, Lucium illum Caecilium etiam esse posse Lactantium. An vero is sit reuera, certis efficiendum est argumentis. *Secundo* miratur, in titulo codicis MS. omissa esse nomina *Firmiani Lactantii*. Idem nos miramur, sed non videmus, cur hoc argumento liber sit Lactantio abiudicandus: praesertim si aliae rationes eum omnino a Lactantio profectum esse persuadeant. Et quid si cum Baluzio librarii oscitantiae id tribuamus? Sane descriptorem libri huius fuisse hominem admodum imperitum, & Baluzius testatur & liberaliter assentitur Nurrius. Quam aequum igitur est credere, indoctum illum librarium, cum vniuersa Lactantii nomina adscribere grauaretur, pro ultimo nomine, quod prae caeteris describi oportebat, ideo arripuisse praenomina, quod principem tenebant locum. *Tertio* negat Nurrius, vnquam quenquam memoriae prodidisse, quod Lactantius librum *de mortibus persecutorum* composuerit: Hieronymum enim tantum referre, eum scripsisse *de persecutione* librum. Verum cum nemini sit obscurum, quantum sibi indulgeant veteres in citandis librorum titulis, quodque saepius ex memoria eos citent vtcunque, valde vereor, vt

Herculeum sit hoc Nurrii argumentum. Imo vero ipse Hieronymus nobis feret suppetias, dum in *Comment. ad Galat. I. ii.* memorat *Ciceronis libros, qui de quaestionibus philosophiae praenotantur.* Hoc enim titulo nullus gaudet librorum Ciceronis, sed Hieronymus isto loco innuit Ciceronis libros *de finibus bonorum.* Et, quod magis ferit Nurrium, & obiectionem eius prorsus infringit, idem Hieronymus eodem in *Catalogo script. eccl. cap. LIII.* refert, Tertullianum scripsisse librum *de persecutione,* haud dubie loquens de illo Tertulliani libro, qui etiamnum superest inscriptus *de fuga in persecutione.*

IX.

Quarto contendit Nurrius, libri huius stylum a Lactantiano scribendi genere prorsus abhorrere. Hoc sane nouum est argumentum & plane *παράδοξον.* Nam omnes Critici agnoscunt, libri *de mortibus persecutorum* dicendi genus adeo cum Lactantii stylo concordare, vt vix ouum possit ouo esse similius. Vt Baluzium omittam, refert Bauldrius, se singularem concinnasse Indicem vocum, phrasium & rerum, quas cum Lactantio certis operibus communes habeat hic liber: & Columbus in hoc libro se deprehendisse fatetur accuratissime adumbratam orationis

nis! Lactantianae imaginem. Cum igitur tot Critici hac sint in sententia, curatius expendamus, quaeso, quae Nurrius ad contrariam opinionem stabiliendam affert in medium. Producit igitur, primo locum ex Cap. II. ubi minus Latine dicitur: *per omnes prouincias & ciuitates Ecclesiae fundamenta miserunt*. Meminit, Lactantium lib. IV. Instit. cap. 21. ita scripsisse: *fundamenta ecclesiae ubique iecerunt*. Sed id quidem facile dilui potest. Habemus enim confitentem Nurrium, codicem illum exaratum esse ab homine plane illatino. Annon igitur in promptu est credere, librarium pro *iecerunt* vel *posuerunt* vitiose scripsisse *miserunt*? Vt omittamus, ex reliquo huius libri textu manifestum satis esse, auctorem eius Latinae fuisse linguae (d) scientissimum.

X.

Deinceps notat Nurrius, huius libri *capite tertio* de Domitiani persecutione agi, nec tamen eius nomen diserte proferri. Hoc vero facturum fuisse Nurrio videtur Lactantius. Verum an dignum

V 4

fit

(d) Addendum hic est, quod Cl. Bunemannus in Miscell. Lips. T. III. p. 174. obseruauit, dictionem illam: *mittere fundamentum Ecclesiae*, si non optima, certe Ecclesiasticae Latinitatis esse.

fit responsione hoc argumentum, alii viderint: nos ad reliqua progredimur. Ex *Cap. V.* sequentia profert verba, quae non modo minime Lactantiana esse, sed sensu quoque carere iudicat: *Sapores imposito pede super dorsum eius* (Valeriani Imp.) illud verum esse dicebat, exprobrans ei cum risu, non quod in tabulis aut parietibus Romani pingere-
rent. Nobis contra videtur illud: *imposito pede super dorsum eius*, non multum abhorreretur a Latinis (e) auribus. Caeterum senten-

- (e) Quod hic dixi, exemplis luculentis affirmavit Cl. Bunemannus loc. cit. p. 176. Cum enim Nurrius dixisset: *Quis unquam phrasin huic similem* (imponere pedem super dorsum,) *in veris Lactantii libris animadvertit? Eam proferat, si libet, ac cedimus;* Ego vero, inquit Bunemannus, phrasin huic similem in veris Lactantii libris bis animad-
ti lib. IV. Instit. cap. 14. n. 8: *imponite cidarim mundam super caput ipsius, & posuerunt cidarim super caput eius.* Eodem modo Cyprianus lib. II. ad Quir. cap. 13. & versio antiqua Iosuae XI. 24: *ponite pedes vestros super colla eorum:* & Irenaei interpretes lib. III. cap. 12. & membranae meae Act. XV: *imponere iugum super cervicem.* Petronius satyr. p. 95: *crines super pectus iacentis imposuit,* & p. 98: *vultum super cervicem ponente.* Hyginus fab. 150: *coeli fornicem super humeros imposuit,* & fab. 152: *montem super eum imposuit.* Si quis vrgeat, in MS. esse *supra dorsum*, ei quoque opponimus Apicium Art. coquin. lib. IV. cap. 4: *ptisanam impones supra ignem.* Haecenus doctissime

sententia verborum haud obscura est, modo deleatur *non*, quod a librariis crebro & omissum & alienis locis intrusum esse, quis nescit? Delendam autem hoc loco esse voculam *non*, iam A. 1710. monui in *Dissertatione historico-critica, fabulam de Friderico I. Imp. a Pontifice Rom. pedibus conculcato refellenti §. VI.* Nimirum Sapores exprobrabat Valeriano cum risu, quod Romani in tabulis pingere solerent Persarum reges pedibus Romanorum Imperatorum submittentes colla: cum tamen id nullo vnquam tempore factum sit. Hic autem, in Valeriano, *illud verum esse*, non fictum, non pictum, dicebat Sapores.

XI.

Quae supersunt loca a Nurrio obiecta, non attinet persequi singula, cum ipse parum ea valere fateatur, & metuat, ne forte a librario sint corrupta. In vno tamen loco, ex *Cap. XVIII.* depromto, mirifice sibi plaudit Nurrius, quippe qui *vel vnicus etiam peruicacioribus persuadere possit*,

V 5

(ita

sime Bunemannus. His adiicio duo loca, quae, si apud alium, quam Cornelium Nepotem atque Curtium, legerentur, haud effugitura videntur notam censoriam. Nepos scilicet in *Vita Datamis cap. XIV. 3.* ita scribit: *Ibi, ubi telum erat impositum, resedit.* Curtius *VI. 7. 22: Metron erat super armamentarium positus.*

(ita enim scribit,) *bunc librum ea scribendi ratione esse compositum, ut aperte clamet, alium omnino, quam Lactantium, se habuisse parentem.* Longior est locus, quam ut per breuitatis studium eum transcribere liceat, sed ita profecto comparatus, ut miranda sit Nurrii confidentia, dictantis, verba illius loci haudquaquam a Lactantio potuisse proficisci ob nimiam obscuritatem. Lectoris indagini eum relinquo, illud professus, me nihil deprehendere illo in loco, cur Lactantio sit indignus habendus.

XII.

Sed misso iam dicendi genere, alia circumspicit Nurrius sententiae suae praesidia. Credit, Donatum, cui liber hic est inscriptus, alium (f) esse a Donato, cui Lactantius librum suum *de ira Dei* dicauit. *Hinc, inquit, conficitur, duos esse planeque diuersos horum duorum librorum auctores.* Commissa hac ἀσυλλογισία, monet, Lactantio morem esse, ut libros a se editos aliis in libris commemoret: atqui id de hoc libro factum non esse. Quod argumentum si valet, plures libri immerentes

νοθεύουσιν

(f) Hanc sententiam Nurrio praeiuit Tillemontius T. VI. Commentariorum Hist. eccles. qui tamen statuit, Lactantium esse verum auctorem libri *de mort. persec.*

voſeias notam ſcribunt. Et vellem, Nurrius diſquiſiſſet, an ſingulorum illorum librorum, quos a Lactantio editos eſſe teſtatur Hieronymus, mentio ſuperſit in operibus Lactantii adhuc exſtantibus. Hoc pacto ſuum errorem facile erat deprehenſurus. Denique concludens tradit, in hoc libro narrari quaedam, quae aliorum eius aetatis ſcriptorum ſententiis repugnent: ergo eum Lactantii eſſe non poſſe. Sed vix quiſquam ſentiet huius argumenti pondus. Etenim fatetur Nurrius, Caecilium ſuum, quem fingit, & Lactantium eadem vixiſſe aetate. Ergo vt Caecilius, ſic & Lactantius, quaedam narare potuit ab aliorum illius aeui ſcriptorum opinionibus diſſidentia.

XIII.

Hae igitur ſunt rationes Nurrianæ, quibus receptam eruditis ſententiam de auctore huius libri haud ſane labefactari, breuiter oſtendi. Perſuaſum etiam habeo, Nurrium hunc laborem nunquam ſuſcepturum fuiſſe, niſi Eccleſiæ ſuae raptus amore, ea re magnum praefidium heterodoxis, quos vocat, ereptum iri exiſtimaret. Neque enim diſſimulat in Praefatione hanc cauſam, querens, heterodoxos illos libri huius, tanquam Lactantia-

Lactantiani, auctoritate varios propugnare errores. In quibus non minimus visus est Nurrio nostro ille, quo ex libro *de mort. persec.* docent, Petrum Nerone demum regnante Romam venisse. Vnde & Dissertationis suae *Cap. IV. artic. 4.* de isthoc loco contra haereticos disputat, & omnia facit, vt hunc locum cum vulgari Pontificiorum fabula conciliet. Sed finem facio cum Nurrio disputandi, illud vltimo loco adiungens, eundem, dum *Cap. IV.* & sequentibus saepe contendit Lactantium cum auctore libri *de mortibus persecutorum*, inuitum nos confirmare in ea sententia, quod genuinus is foetus sit Lactantii.

II.

C. A. HEVMANNI
SYMBOLA CRITICA
IN
LACTANTIVM.

I.

QVod Io. Clericus, vir copiosissimae pariter & accuratissimae doctrinae, non ita pridem (a) dixit, nondum vllam exstare satis diligenter adornatam Operum Lactantii editionem, id facile assentietur, quisquis Critico perlustrarit oculo Ciceronis illius Christiani reliquias. Etsi enim quorundam clarissimorum virorum operâ factum est, vt non amplius vera sit querela Parrhasii, *Lactantii libros adeo deprauatos luxatosque esse* (b) scribentis, vt ne ipse quidem, si modo reuiuiscat, eos sine coniectore sit agniturus; tamen haud sane paucae relictæ sunt in Lactantio mendæ, nec tenue post tantam messem superest spicilegium iis, qui ingenii arte Critica subacti vires hic experiri

(a) Bibl. Nouantiq. T. XI. p. 201.

(b) In Gruteri Thes. Crit. T. I. p. 790.

periri voluerint. Quo vero plures operam suam studiumque in emendando Lactantio collocarint, eo felicius res succedet, ut tandem omni macula absterfa ex omni parte nitidus in lucem prodire possit tam studiosus puritatis ac nitoris auctor. Ego quidem, quae subinde in eo animaduerti correxique, hic legentium oculis iudicioque exponam, etsi malletm, ingenio doctrinaque praestantiores viros otia mihi fecisse, nec minorem Lactantio, quam Plauto Petronioque emendando, nauasse operam. Si quando otium suppetet ad Lactantium denuo curate perlustrandum, tum, quoscunque describentium errores detexero, pari literas iuuandi studio expromam, Criticisque occasionem praebebo, vel agnoscendi veram scripturam vel facilius inuestigandi.

II.

Primo autem eas emendationes, quas alibi locorum, ubi non facile quaeruntur, protuli. Scilicet cum in *Actis Erud. A. 1711*. Nurrianam editionem libri *de mortibus persecutorum* recenserem, summis annis sum viribus, ut primum eius libelli caput ductu codicis MS. cuius particulam aliquam Nurrius accuratissime aeri incisam exhibuerat, emendarem. Vidi igitur, num. 2. pro *addetur his omnibus aduersarius,*
scriben-

scribendum esse *deletis omnibus aduersariis*: eamque correctionem pluribus firmaui in *Criticis meis Parergis* p. 29. & 30. Addo nunc ei confirmandae locum insignem e *cap. XLIII. 1*: *Vnus iam supererat de aduersariis Dei*, hoc est, de persecutoribus Ecclesiae. Credit quidem (c) Cl. Bunemannus, in eo me errasse, quod ultimam *τῶ* addetur syllabam natam esse putarim ex adiecto signo diuisae syllabae: nec videtur iniuste erroris ea in re me accusare; attamen cum adeo belle se habeat ista emendatio, ut ipse Bunemannus eam caeteris praeferendam ducat, non anxie de vera mendi origine disputabo. Sufficit, emendationem illam tam claram esse tamque liquidam, eiusque adeo clara superesse in codice MS. vestigia, ut a nemine queat repudiari, nisi qui clariorem ei substituerit liquidiorumque: quod quidem Cl. Bunemannus facere non licuit, nec vnquam, opinor, licebit.

III.

Eodem, quem dixi, loco vestigia MS. codicis secutus n. 6. pro vulgato: *eundem mortem digna ultione superbis & impiis*, rescripsi ita: *eundem iudicem iudicum digna supplicia impiis*. Rursus num. 7. pro ostende-

ret

(c) In *Miscell. Lips.* T. III. p. 171.

ret reposui *ostenderit*. Denique ibidem pro
fuere auctores scripti fuerint persecutores
eius. Vide vel ex his exemplis, erudite
 lector, quam longe a codice MS. recedat
 passim Baluziana huius libri editio, &
 quantopere sit optandum, ut vir quispiam
 ingenio & arte critica instructissimus de-
 nuo codicem illum MS. sollicitè inspiciat,
 eique cum edito textu comparando eru-
 endisque hinc emendationibus suam com-
 modet patientiam.

IV.

Produxerat ex eo tempore nouam
 Lactantii operum editionem vir celeberrimus
 mihiq; peramicus, Io. Georgius Walchius, quam
 cum compararem cum peruetusto Lactantio,
 An. 1513. Florentiae sumtibus Philippi de
 Giunta excuso, deprehendebam quidem,
 Florentinam istam editionem innumeris
 esse mendis obfessam, quibus recentiores
 editiones purgatæ sunt; attamen nec paucae
 in illo sterquilinio sese mihi offerebant
 margaritæ, hoc est, lectiones veriores, quas
 cum communicarem cum Walchio, is non
 dubitauit eas *Atrio* (d) *bibliographico*, cui edendo
 tum praeerat, inferere & eruditissimi cuiusque
 submittere iudicio. Retractaui
 nuper

(d) *Neuer Bücher-Saal* P. XLV. p. 670. sqq.

nuper eas non indiligenter, & singula loca denuo inspexi, quae cum Florentino codice passim compararam. Obseruaui, plerasque ex editione Florentina petitas emendationes non esse mihi poenitendas. Vno tamen alteroque de loco iam aliter mihi sentiendum duco. En igitur illas emendationes meas, paucis locis emendatiores!

V.

Pag. 8. v. 1. editionis Walchianae legitur *struendis*. Florentina editio habet *aut struendis*. Vtrumque mendosum.

P. 8. lin. 7: W. *cupiuerunt*, F. *cupierunt*.

P. 9. lin. 4: W. *ut in sola summi*. F. *ut in ea omne summi*. Cellarius male sic edidit: *ut in ipsa esse summi boni primum praedicarent*.

P. 10. lin. 18: W. *militiam*. F. *malitiam*. Sic & Cellarius. Recte sane. Nam *malitia* proprie tribuitur causidicis etiam a Cicerone *lib. IX. ad Famil. epist. 19.* & Plinio *lib. II. epist. 3.* Idem Cicero *cap. 10. libri primi de officiis* vocat *nimis callidam & malitiosam iuris interpretationem*. Hinc Terentii illud rite intelligitur *Heautont. IV. 5. 48: Ius summum saepe summa malitia est.*

P. 14. lin. 12: W. *afferentibus*. F. *asserentibus*. Recte, contra nitente licet Cellario. Vid. p. 15. lin. 8. retro a fine.

P. eadem lin. 19: W. *sibi quique*. F. *sibi quisque*. Recte.

P. 16. lin. 12. W. *natura sitne*. F. *natura siue*. Neutrum recte. Infra in *Epitome* p. 1135. hoc ipsum repetit Lactantius hisce verbis: *sitne aliqua prouidentia*. Ergo & superiore loco expunge *to natura*, & scribe: *sitne prouidentia*. Videtur aliquis interpretationis causa in margine adscripsisse *nimirum* unde porro factum *natura*.

P. 19. lin. 9. & 11: W. *quin oculos - - non aliquam*. F. *qui non oculos - - aliquam*. Lego: *qui oculos - - non aliquam*.

P. 24. lin. 17: W. *totius summae cura*. F. *totius summa cura*. Prius praefero. Nam lin. 4. & 5. ista leguntur: *Nisi enim singularum partium potestas ad unam prouidentiam referatur, non poterit summa ipsa constare*. Quae verba illustret Curtius III. 8. 30. inquit: *Vbi partes labant, summa turbatur*.

P. 28. lin. 2: W. *principes, etiam reges*. F. *principes, aut etiam reges*. Recte. Sic & Cellarius.

P. 50. lin. 9: W. *generauerit*. F. *generauit*. Recte.

P. 53. lin. 2: W. *procreatus*. F. *sit procreatus*. Recte.

Ibidem

Ibidem lin. 8: W. *animam debeamus*. F. *omit-*
tit vocem *animam*. Recte.

P. 55. lin. 3: W. *quoniam sunt*. F. *quando sunt*.
Recte. Sic & lin. 14.

Ibidem lin. 15: W. *quotidie*. F. *abest illa*
vox. Recte.

P. 58. lin. 5: W. *viraginem*. F. *virginem*. Re-
cte.

P. 59. lin. 2: W. *cum summis*. F. *eum summis*.
Recte.

Ibidem lin. 8. retro a fine: W. *haec omnia*. F.
haec. Recte.

P. 61. lin. 5: W. *diffluere*. F. *dissolui*. Recte.

P. 62. lin. 2: W. *Cynosuris*. F. *addit: urbe*
Arcadiae.

P. 66. lin. 8: W. *fit contra naturam*. F. *fit con-*
tra naturam. Recte.

P. 67. lin. 16: W. *quod religio*. F. *quod & reli-*
gio. Recte.

P. 73. lin. 3: W. *pictores etiam*. F. *omittit*
etiam. Lego: *sed pictores etiam*.

Ibidem lin. 9: W. *eum vere*. F. *tum vero*. Re-
cte.

Ibidem lin. 14: W. *nam aliud*. F. *nam quod*
est aliud. Lego: *nam quod aliud*.

P. 895. lin. 14: *perspectione*. F. *perfectione*. Re-
cte.

P. 896. lin. 11: W. *adeoque*. F. *Adco, praemis-*
so puncto. Recte.

P. 897. lin. 10: W. *firmitique*. F. *formatique*.
Recte.

P. 899. lin. penult. W. *deducetur*. F. *deduci-*
tur. Recte.

P. 981. lin. 6: W. *ne ibi quidem*. F. *nec ibi qui-*
dem. Recte.

P. 985. lin. 1: W. *quoniam*. F. *quem*. Recte.

VI.

Libet his adiungere, quas in margine Lactantii mei adscripsi, correctiones haud temerarias. Ille *de mortibus persecutorum* libellus multa adhuc alit monstra. Nec id mirum: cum Baluzius fateatur, MS. eius codicem esse *ab imperita manu scriptum, adeoque plurimis mendis infectum*. Sunt inter ea quaedam, quae miror fugisse tot criticorum diligentiam. Adeo obuia erat emendatio, & vel tironi critices peruia. En exemplum! Cap. XXVI. n. 2. haec exstant: *Cum statuisset, censibus institutis orbem terrae deuorare, ad hanc usque profiliuit insaniam, ut ab hac CAPTIVITATE ne populum quidem Romanum fieri vellet immunem*. Quis non videat, pro *captiuitate* scriptum ab auctore fuisse *capitatione*? Hanc hisce verbis describit Lactantius noster cap. XXIII. 6? *pecuniae pro capitibus pendebantur, vbi capitationem significari obseruat Columbus, de eaque inspicere iubet Franc. Balduini librum de legibus Constantini M.*

p. 154. Audi & Saluianum *lib. V. de gub. Dei* p. 158. sic scribentem: *quam non ferendum, quod plerique pauperculorum - - cum rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa petuntur: cum possessio ab his recesserit, CAPITATIO non recedit!* Quid sit illa capitatio, iureconsultus nos doceat Zieglerus, qui in *Notis ad Grotii lib. II. de I. B. P. cap. 2. §. 14. p. 236.* eam esse ait tributum, quod pro modo agrorum pendebatur. Plura de ea profert Dufresnius in *Glossario* suo. Etiam Conringius in *Dissert. ad legem I. Cod. Theodos. de studiis lib. Romae & Constantinop. p. 33. & 34.* de ista capitazione nonnihil profert, ac singularis meminit libelli *de capitazione* scripti a Ioan. Bapt. Vicecomite, ICto Mediolanensi.

VII.

Non maioris erat negotii, mendas tollere, quae infederant *capiti XXXVII.* Nimirum *n. 3. & 4* haec leguntur: *Nam si quid reliqui vel Diocles vel Maximianus reliquerunt, hic abrasit, sine ullo pudore auferens omnia. Itaque horrea priuatorum claudebantur, apothecae obsignabantur, debita in futuros annos exigebantur.* Quam facile hic cognoscitur, pro debita rescribendum esse tributa! Nec dubito, quemuis primo statim intuitu mihi assensurum, legi oportere reliquerant pro reliquerunt. Certe plusquamperfectum,

quod vocant grammatici, hic loci reponi debet. Vt autem etiam *tò reliquerant* tolli velim, suadet *tò reliqui*, quod proxime praecedit. Abhorret profecto ab elegantia Lactantii ista dictio: *si quid reliqui reliquerant*. Enimvero suspicor, hanc esse veram Lactantii scripturam: *si quid reliqui - fecerant*. Hoc enim dicendi genus vitio caret, imo inter delicias Tullianas non vltimum obtinet locum. Eodem loco post *annonam* excidisse quaedam, non nisi ex codice aliquo MS. refarcienda, facile intelligitur.

VIII.

In eodem capite n. 5. Criticis non parum negotii facessiverunt illa verba: *cum satellites uniuersos, quorum numerus ingens erat, pretiosis vestibus & aureis nummis expungeret*. Optimi viri haeserunt circa vocem *expungeret*. Recte fane. Sed nemini in mentem venit, & illud verborum par, *aureis nummis*, deprauatum esse. Scilicet sic legi omnino debet: *cum satellites - pretiosis vestibus & auro gemmisque distingueret*. Iterum Lactantius *Instit. lib. VI. cap. 20. n. 7.* dixit *gemmis distincta*, Ciceronem imitatus, qui *Orat. IV. in Verrem cap. 27.* meminit *pocula ex auro, gemmis distincta clarissimis*. Audiamus & Curtium: *Illi, inquentem, aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant,*

bebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Perfrequens Curtio est haec dictio, vt vel ex Indice eius Freinsheimiano apparet.

IX.

Redeo ad Lactantium, ex eoque glossema tollo, quod paulo post sequitur *n. 6.* En scripturam vulgatam: *Nam quod viuentium bona vel auferebat, vel dono suis dabat, quisque petierat aliena, nescio agendas illi fuisse gratias putem, quod more clementium latronum incruenta spolia detrahebat.* Quid sibi velint ista verba: *quisque petierat aliena*, cum dispicerent editores, integritati orationis se consulere putabant adiiciendo *prout.* Verum non inferendum quicquam erat, sed eiiciendum. Scilicet voci *suis* adscripserat aliquis hoc interpretamentum: *qui petierant aliena.* Id tandem in textum irrepsit, & locum foedauit, optime profluentem, si verba illa tria extruseris. No- uam vero maculam loco huic nunc elegantissimo affricare aggressus est eruditissimus alioquin ac praeclare de his literis meritus Cuperus, cum pro *nescio an* rescribendum censuit *nescio an non*, non obscure suffragante Paulo Bauldrio. Dicere mihi liceat, vtrumque non perspectam habuisse veram notionem τῶν *nescio an.* Id eo minus mirum videri debet,

quod & alios Latine alioquin doctissimos viros hic offendisse, multis docuit exemplis Ioannes Vorstius *lib. de Latinitate merito suspecta cap. 28.* Scilicet *nescio an* significat *fortasse*, pro quo imperiti, vernaculi sermonis indole decepti, dicere assolent *nescio an.* Cicero *lib. I. offic. cap. II:* *Haud scio, an satis sit, hoc est, fortasse satis est.* Idem *de senect. cap. 16:* *Haud scio, an vlla beatior possit esse vita.* Adde Turfellinum in *haud scio an.*

X.

Venio ad subsequens Caput XXXVIII. cuius initium valde mendosum esse, nemo non agnouit. En illud: *Illud vero capitale, & supra omnes, qui fuerunt, corrumpendi cupiditas, quid dicam nescio, nisi coeca & effrenata, & tamen his verbis exprimere pro indignatione sua non potest: vincit officium linguae sceleris magnitudo.* Postrema verba elegantiae plenissima idem Lactantius habet *lib. VI. Instit. diu. cap. 23. n. 12:* quo loco idem, quod hic, argumentum tractat. Describit nimirum detestandam *corrumpendi cupiditatem*, id est, Veneream libidinem. De hac enim proprie *corrumpendi* vocabulum vsurpant cum Graeci, tum Latini. Cicero *lib. III. in Verrem cap. 2.* hoc sensu coniungit *corruptorem & adulterum.* Sic Suetonius in *Domitiano cap. 8.* meminit eius in
corru-

corruptores virginum Vestalium feueritatem. Idem in *Claudio cap. 16.* mentionem facit cuiusdam *corruptelis adulteriisque famosi.* Eutropius quoque *Brev. hist. Rom. lib. IX. cap. 7. n. 5. & cap. 12. n. 6.* pro *adulterium committere* dixit *aliena matrimonia corrumpere.* Ad Graecos quod attinet, Aelianus *Var. hist. lib. IX. cap. 8.* dixit διαφθείρεν τὴν παρθένον. Idem sinceram intactamque virginem *lib. XII. cap. 1. p. 546.* appellat ἀδιάφθορον. Etiam apud Herodianum *lib. I. cap. 11. n. 12.* διαφθορὰ significat corruptionem virginitatis. Pari modo Plutarchus *lib. de educ. liber. cap. XV. n. 6.* habet γυναικῶν ὁμοφθορίαν γαμετῶν, quod Xylander vno verbo reddidit *adulteria.* Sic quod Eutropius *I. 16. 2.* dixerat *virginem corrumpere*, interpretes eius Paeanius reddidit διαφθεῖραι πρὸς βίαν. Nolo describere, quae huius generis obseruauit Hammondus in sua ad *2. Petri I. 4.* annotatione.

XI.

Manifestum iam est, quid sibi velit apud Lactantium *corrumpendi cupiditas*, istamque interpretationem, quae subsequuntur, verba abunde confirmant. Hoc & mihi persuadet, in corruptissimo hoc loco pro *illud* legi oportere *illudendi*, vt coniungatur *illudendi corrumpendique cupiditas.* Sane & superiore loco, quo Lactantius

idem tractat argumentum, (*lib. VI. cap. 23. n. 10.*) grauiter in eos inuehitur, quos dicit *etiam suum sexum profane ac petulanter ILLUDERE*. Eodem sensu Curtius de Alexandro III. 12. 22: *Coniugem Darii adeo ipse non violauit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captiuo corpori illuderet*. Nec alio sensu cape, quod Tacitus *Annal. XV. 72. 4.* dixit *matri alicuius illudere*. Sic & Terentius *Eun. IV. 3. 3.* scripsit: *ludificatus est virginem*, hoc est, vi eam compressit. Rursus Curtius *IV. 10. 27. & X. 1. 3*: *Virgines & principes foeminarum stupra perpeffae, corporum ludibria deflebant*. Recte quoque Hammondus τὸ παίζεν 1. *Corinth. X. 7.* de foeda libidine capit: nec aliter capio vetus illud: *Ede, bibe, lude*. Quid? quod & Hebraei sic loquuntur. Nam *Genes. XXXIX. 13. & 17.* Potipharis vxor queritur, Iosephum *illudere sibi* voluisse, (vt recte habet vulgatus interpres,) לַחֲזֹק. Non omittendus Ouidius est, apud quem *ludere virginem* non aliud est, quam *vitiare*, *lib. I. Amor. eleg. 3. v. 22.* Illud postremo addo, apud Augustinum *lib. III. de C. D. cap. 6.* *illusum maritum* vocari, cuius vxor adulteri amore capi se & irriti passa est.

XII.

Dum vero haec verba coniuncta volo, *illudendi corrumpendique cupiditas*, facile
lector

lector intelligit, mihi videri voces huius loci mire traiectas esse. Ac sane ita prorsus censeo, nec alio pacto puto restitui huic loco sanitatem posse. Quare coniecturas meas proferre pergam, haud sane improbabilis, etsi ita comparatas, ut pro liquidò certa & explorata veritate haberi non debeant. Dum igitur lego *cupiditas coeca & effrenata*, recordor Ciceroniani illius Orat. I. in Catil. cap. 10: *Ibis tandem aliquando, quò te iampridem tua ista cupiditas effrenata ac furiosa rapiebat. Tò furiosa*, quod hic vides, a Christiano quoque Cicerone expressum fuisse credo, sed nunc latitare sub corrupto fuerunt. Liceat & haec verba Lactantii corrupti: *supra quid dicam nescio*, coniungere arctius, & hunc emendare in modum: *supra quam dici potest*. Denique sic caetera scribere ausim: *& tamen his verbis exprimi res pro indignitate sua non potest. Indignitas idem est, quod turpitudò*: quae notio omnibus eruditis nota est. Pari modo Cicero Orat. pro Murena cap. 25. dixit *pro rei indignitate non satis seuerè decernere*. Totus iam locus, de quo disputo, hunc in modum vel debet legi, vel saltem commodissime concinneque potest: *Illudendi vero corrumpendique cupiditas quam capitalis & supra quam dici potest, coeca & effrenata & furiosa! Et tamen his verbis exprimi*

mi

mi res pro indignitate sua non potest. Vincit officium linguae sceleris magnitudo.

XIII.

Progredior ad alium libri de mortibus persecutorum locum, qui & ipse non leuiter inquinatus est. Exstat is in capite XLIX. n. 5. sic adhuc se habens: *Tunc demum, amisso visu, Deum videre coepit, candidatis ministris de se iudicantem.* Errant vehementer, qui candidatos ministros hic angelos dici existimant. Non enim loquitur Lactantius de visione Dei per oculos corporis, neque de visione aliqua ecstatica, sed de visione Dei reali, vt sic loquar. Vult nimirum, tyrannum ex poenis sibi inflictis tandem agnouisse & quasi vidisse Deum, vt cum magis Pharaonicis dicere posset: *Agnosco DEI digitum.* Simili ratione supra cap. XXXIII. n. II. de alio tyranno, dirissimo morbi genere vexato: *Tandem, inquit, malis domitus Deum coactus est confiteri.* Lege igitur sic superiori loco: *Tunc demum amisso visu Deum videre coepit crudelitatem iniustitiamque vindicantem, vel, si forte mauis, crudelitatem iustissime vindicantem.*

XIV.

Supersunt pauca, eodem in libello obseruata, quae vno fasciculo comprehendam. Cap. XIII. n. 3. ex vna voce faciens duas sic rescribo: *Statimque productus,*

etus, non modo extortus, sed & iam (editum est etiam,) legitime coctus, cum admirabili patientia postremo exustus est. Cap. XXIII. 3. scribo: adscribebantur, quae non habebant, comprobans interpretationem huius loci Tollianam, quam annotationibus suis ad hunc locum inseruit Bauldrius. Cap. XLII. pro cum quoque lego ubicunque, quam coniecturam iam Vossio in mentem venisse, idem Bauldrius me docuit.

XV.

Perlustrabo iam caeteros Lactantii libros, adhibiturus eis, pro eo, ac fieri a me poterit, medicinam, vel potius iam dudum adhibitam lectoribus meis indicaturus atque vindicaturus. Ac primo statim libro *Institutionum diuinarum* mendum haeret in prima capitis primi sectione. Editum sic est: *existimantes, multo esse praeclarius, humanarum diuinarumque rerum inuestigare ac scire rationem, quam struendis (Florentina editio, quam supra memoravi habet aut struendis,) opibus aut cumulandis honoribus inhaerere. Quibus, caetera. Equidem non dubitanter scribo: quam aut aceruandis opibus aut cumulandis honoribus inhaerere: quibus κ. τ. λ. Ex aceruandis facili errore factum est struendis. Caeterum & Cicero plus semel dixit coaceruare pecunias. Eodem Capite n. 6. pro sine ullo laboris effectu rescribere*

bere ausim *sine ullo laboris fructu*. Ibidem n. 15. pro *aduersus impios rectissimus iudex* legendum mihi sic videtur: *aduersus impios strictissimus iudex*. Statur eodem modo *Sylu. III. 5. 87. dixit strictas leges*. Porro n. 20. sic emendo: *cui nos asserendae atque illustrandae septem volumina destinauimus*. Male editum est: *cuius asserendae*.

XVI.

Eiusdem libri tertio capite n. 21. sic corrigo: *ita eos* (de diis loquitur ethnicorum,) *praesse singulis rebus ac partibus dicunt, ut tamen unus sit rector eximius*. Vulgatum est *tantum pro tamen*. Subsequenti n. 22. ita rescribas velim: *Iam ergo caeteri dii non erunt, sed satellites ac ministri, quos ille unus maximus & parens omnium his officiis praefecit, ut ipsi eius imperio ac nutibus seruiant*. Parens scribo pro edito potens. Cui ignotum Virgilii illud: *Deum pater atque hominum rex*. Ipse Lactantius in *Epitome Institutionum cap. 10. ineunti: Horum omnium (deorum) rex & pater Iupiter*. Sed & alio loco idem mendum irrepsit, *lib. III. cap. 1. n. 14. ubi sic legitur: vere autem loqui (potuerunt) nullo modo, quia veritatem non didicerant ab eo, qui eius potens est*. Scribe parens. Scilicet Deum vocat veritatis parentem, respiciens verba Christi Ioannis

VIII.

VIII. 44. Diabolum vocantis *patrem mendacii*.

XVII.

Eodem libro primo *cap. XI. n. 32.* pro *M. Antonii* nomine Thyfius posuerat *Cn. Pompeii*, ac Thyfiana illa emendatio etiam *Cl. Walchio* visa est indubia. Sed acerbiori censura Thyfianam illam correctionem, vel potius corruptionem, excepit *Baelius* in *Dictionary* suo *Critico*, v. *Antoine*. p. 266. not. B, ac manifestissimum fecit, veterem scripturam esse retinendam. Nolo eius probationes exscribere, contentus, digitum illuc intendisse. Idem *Baelius* v. *Flora*, not. I, p. 1252. haud immerito notat *Vossium*, qui *Faulam*, cuius *Lactantius lib. I. cap. 20. n. 5.* meminit, in *Flauram* voluerat mutatam: atque adeo vulgatam scripturam, quam & a *Cl. Walchio* sollicitari video, tuetur.

XVIII.

Dum vero duas *Baelii* notas criticas meis immiscui, facile exoratum iri lectores meos spero, ut & *Rittershusii* tres emendationes, quae & nouissimi editoris scientiam fugerunt, hic adscribere liceat. Exstant eae in eruditissimi illius *ICti libro commentario in Saluiantum*. Et primo quidem p. 192. editionis anni 1623. ex *Lactantii*

Lactantii *Epitomes cap. 63. n. 6.* haec verba exhibet: *Histrionici etiam impudici gestus, quibus infames feminas imitantur, libidines, quas saltando exprimunt, docent? annon minus corruptela disciplinarum est.* Haec verba sic ait se reperisse in omnibus libris editis, quotquot viderit. Addit vero, se habere antiquam Lactantii editionem Venetam, anno 1442. (non dubito, hic subesse mendum,) impressam apud Vendelinum: in ea sic legi: *Non minus corruptelarum disciplinarum est.* Ipse Rittershusius sic distinguendum ac legendum censet: *docent. Annon Mimus corruptelarum disciplina est?* Suamque istam emendationem confirmat loco Lactantii *παράλληλῳ lib. VI. cap. 20. n. 29. & 30.* Euolui editionem Walchianam, in qua ista verba sic exhibentur: *Histrionum.* (Recte sane. Nam eam lectionem tuetur locus parallelus modo memoratus.) *etiam - - docent. Nec minus corruptelarum disciplina est, in qua, caetera.* Etiam Thomasianam inspexi editionem, in qua haec lectio: *Histrionici etiam - - docent. Nam mimus corruptelarum disciplina est, in quo, caetera.* In nota ad h. l. Thomasius dicit, sic fuisse in libris impressis: *annon minus corruptela disciplinarum est; legendum autem esse: nam mimus corruptelarum disciplina est.* Non autem ostendit, vtrum suo pte inge-

ingenio, an veteri cuiusdam codici meliorem scripturam debeat. Videor tamen non incertis cognoscere indiciis, Thomafium non codici ulli, sed suae ἀρχαίας acceptam referre istam correctionem. Denique & Florentinam illam vetustam editionem anni 1513. consului, in eaque hanc scripturam offendo: *Istrionici - - do-cent, annon mimus corruptela disciplinarum est, in quo. Acutissime igitur utique mimus prominus reposuit Rittershusius. Mihi totus locus hunc in modum rescribendus videtur: Quid scena? num sanctior? in qua comoedia de stupris & amoribus, tragoedia de incestis & parricidiis fabulatur: histrionum etiam - - do-cent. Annon Mimus corruptelarum disciplina (id est, schola) est, in quo fiunt, caetera.*

XIX.

Alter locus Lactantii, quem Rittershusius p. 219. emendat, est *lib. de ira Dei cap. 18. n. 5.* & non solum in Florentina ac Thomafiana, verum etiam nouissima editione sic fuit: *Nam, sicut ait Plato, nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur: apparet, quam malum vir sapiens proposuerit exemplum.* Rittershusius nos scribere sic iubet: *Nam si, ut ait Plato, caetera.* Verissima sane correctio & adeo liquida, ut non tam laudandum putem Rittershusii acumen, quam reprehendendam edi-

torum ἀβλεφίαν. Nec tertia emendatio infeliciter successit Rittershusio, qua locum quendam ex Lactantio *lib. V. cap. 1. n. 2.* suae restituit integritati. Sic enim eum legi iubet: *Nam si sacrilegis & proditoribus & veneficis potestas defendendi sui datur, nec praedamari quenquam incognita causa licet; non iniuste petere videmur, ut, quisquis erit ille, qui inciderit in haec, si leget, perlegat; si audiet, sententiam differat in extremum. Male profecto in tribus superioribus editionibus exhibetur ita: ut, si quis erit ille.*

XX.

Sed mitto Rittershusium, ad easque emendationes reuertor, quas mihi inuenire contigit. Ergo *lib. II. cap. I. n. 5.* duabus eiectis vocibus in hunc modum lego: *admirari soleo, maiestatem Dei singularis, quae continet regitque omnia, in tantam venisse oblivionem, ut, quae sola coli debeat, sola potissimum negligatur; homines autem ipsos ad tantam caecitatem esse deductos, ut vero ac viuo Deo mortuos praeferant, terrenos in terraque sepultos ei, qui fundator ipsius terrae fuit. Sola inspectione huius loci opus est, ut intelligatur, iustam ac necessariam esse correctionem meam. Quam male igitur Thomafiana & Walchiana editiones habent: mortuos praeferant: terrenos autem*

in terraque sepultos ei praeponant, qui fundator ipsius terrae fuit. Caeterum praesidio est meae correctioni editio Florentina, in qua abest posterius *praeponant*, etsi τὸ autem posteriore loco aequae, ut caeterae duae editiones, exhibet.

XXI.

Progredior ad *lib. V. cap. 19. n. 31.* ubi haec leguntur in Mich. Thomasio editio-
ne: *Quid enim latro sacrificans aut gladi-
tor roget, nisi ut occidant? quid venenarius,
nisi, ut fallat? quid meretrix, nisi ut pluri-
mum peccet? quid adultera, nisi aut mortem
viri, aut ut sua impudicitia celetur?* Flo-
rentina editio pro *occidant* exhibet *occi-
dat*, tolerabiliter, sed non optime. Ea-
dem habet: *nisi ut mortem viri optet, aut.*
Utraque lectio etiam a Cl. Walchio ex-
hibetur, qui etiam postea pro *aut ut sua*
scribit *aut sua*. Equidem non dubito, τὸ
optet recte & ex optimorum codicum au-
thoritate omisum fuisse a Thomasio. Cae-
terum totus contextus suadet, sic ut le-
gamus: *nisi ut moriatur vir, aut sua impu-
dicitia celetur.* Idem Walchius observat,
pro *venenarius*, quod quidem certe fieri
non potest, quosdam malle *foenerarius*.
Ego vix dubitandum duco, Lactantium
scripsisse *numularius*.

XXII.

Lib. VI. cap. 13. n. 11. haec leguntur: Unum est enim sapientis & iusti & vitalis viri opus, diuitias suas in sola iustitia collocare. Vbi acute monet Walchius, suspectam esse vocem vitalis. Thomafius suspicatur, pro ea scribendum esse spiritualis. Mihi videtur, hanc esse veram auctoris sinceramque scripturam: Est enim sapientis & iusti & vere diuitis, opes & diuitias suas in sola iustitia collocare. Paulo post n. 12. pro praebet legendum esse praebeat, nemo negauerit, qui acute locum inspexerit.

XXIII.

Lib. de ira Dei cap. IX. 5. hoc exstat: Etenim si est Deus, utique prouidens est, ut Deus. Posteriora duo verba glossema sapiunt. Lib. de opificio Dei cap. 1. n. 15. dictionem, oculis contrectari, abunde propugnaui in Parergis Criticis: nec solum Cl. Walchius mihi subscripsit, verum etiam Cl. Bunemannus in Miscell. Lips. T. III. p. 163. sq. cui doctissimo viro nouam Lactantii operum editionem pollicito propitiam precor Lucinam. Ego nunc manum de hac tabula: nisi quod coronidis vicem addo, in praefatione Epitomes Lactantianae pro Fit enim totum mihi rescribendum videri: Fiet enim mutilum.

INDEX

LOCORVM LACTANTII

IN

HAC SYMBOLA CRITICA

EMENDATORVM.

Instit. diu. lib. I. I. I.	§. V. & XV.
I. I. 6.	§. XV.
I. I. 8.	§. V.
I. I. 15.	§. XV.
I. I. 17.	§. V.
I. I. 18.	§. V.
I. I. 20.	§. XV.
I. 2. I.	§. V.
I. 2. 5.	§. V.
I. 3. 19.	§. V.
I. 3. 21.	§. XVI.
I. 3. 22.	§. XVI.
I. 4. 8.	§. V.
I. 7. 3.	§. V.
I. 7. 13.	§. V.
I. 7. 14.	§. V.
I. 8. 4.	§. V.
I. 8. 6.	§. V.
I. 9. 2.	§. V.
I. 9. 4.	§. V.
I. 9. 6.	§. V.
I. 9. 11.	§. V.
I. 10. 12.	§. V.
I. 11. 5.	§. V.
I. 11. 26.	§. V.
I. 11. 28.	§. V.

Instit. diu. lib. I. II. 29.	§. V.
I. II. 32.	§. XVII.
I. 20. 5.	§. XVII.
II. I. 5.	§. XX.
III. I. 14.	§. XVI.
V. I. 2.	§. XIX.
V. 19. 31.	§. XXI.
VI. 13. II.	§. XXII.
VI. 13. 12.	§. XXII.
De ira Dei Cap. I. 4.	§. V.
I. 7.	§. V.
II. 2.	§. V.
III. 2.	§. V.
IX. 5.	§. XXIII.
XVIII. 5.	§. XIX.
De opificio Dei Cap. I. 14.	§. V.
I. 15.	§. XXIII.
II. 9.	§. V.
De mort. perfec. Cap. I. 2.	§. II.
I. 6.	§. III.
I. 7.	§. III.
XIII. 3.	§. XIV.
XXIII. 3.	§. XIV.
XXVI. 2.	§. VI.
XXXVII. 3. & 4.	§. VII.
XXXVII. 5.	§. VIII.
XXXVII. 6.	§. IX.
XXXVIII. I.	§. X. XI. XII.
XLII. I.	§. XIV.
XLIX. 5.	§. XIII.
Epitomes Praef.	§. XXIII.
Cap. LXIII. 6.	§. XVIII.

Instit. diu. lib. I. II. 29.	§. V.	
I. II. 32.	§. XVII.	
I. 20. 5.	§. XVII.	
II. I. 5.	§. XX.	
III. I. 14.	§. XVI.	
V. I. 2.	§. XIX.	
V. 19. 31.	§. XXI.	
VI. 13. II.	§. XXII.	
VI. 13. 12.	§. XXII.	
De ira Dei Cap. I. 4.	§. V.	
I. 7.	§. V.	
II. 2.	§. V.	
III. 2.	§. V.	
IX. 5.	§. XXIII.	
XVIII. 5.	§. XIX.	
De opificio Dei Cap. I. 14.	§. V.	
I. 15.	§. XXIII.	
II. 9.	§. V.	
De mort. perfec. Cap. I. 2.	§. II.	
I. 6.	§. III.	
I. 7.	§. III.	
XIII. 3.	§. XIV.	
XXIII. 3.	§. XIV.	
XXVI. 2.	§. VI.	
XXXVII. 3. & 4.	§. VII.	
XXXVII. 5.	§. VIII.	
XXXVII. 6.	§. IX.	
XXXVIII. I.	§. X. XI. XII.	
XLII. I.	§. XIV.	
XLIX. 5.	§. XIII.	
Epitomes Praef.	§. XXIII.	
Cap. LXIII. 6.	§. XVIII.	

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus,

Symposium sive centum epigrammata tristicha aenigmatica

Hanovia 1722

P.lat. 1344 a

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10743741-9

VD18 14483742-001